هو الله تبارک و تعالی

حسب الحکم سرکار نواب مستطاب
قمر رکاب مرتضوی انتساب فلک
امارت و سروری نواب محبوب یار
جنگ بهادر کتاب مختار الجواهر من
تألیفات مرحوم مغفور میر محمد حسین طاب ثراه
این اقل دولتخواه میرزا محمد ملک الکتاب
در بندر بمبئی بزیور طبع درآورد بتاریخ شهر رمضان ۱۳۰۵

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد و سپاس و ثنای بیقیاس معبودی را سزاست که مجموعهٔ دفتر وجود حرفی از کتاب الهیت اوست و شه
عالم شهود پرتوی از انوار جلال عظمت و ذره از شعاع خورشید آسمان سلطنت او جلت عظمته و عمت
نعمته و درود نامعدود بر ذات کامل الصفات اشرف مخلوقات و اکمل موجودات باعث ایجاد ارض
و سموات صاحب معراج قاب قوسین او ادنی مخاطب بخطاب فلسوف یعطیک ربک فترضی
حضرت خاتم الانبیاء محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم و بر آل و اصحاب کرام آن زبدهٔ انام سیما اخیه
ابن عمه و وصیه و زوج ابنته و خلیفته المفتخر بخطاب من کنت مولاه فعلی مولاه و مخلع بخلعت انا
و علی من نور واحد اسد الله الغالب علی بن ابی طالب و اولاده الائمة الاخیار الاطهار
صلوات الله علیه و علیهم اجمعین الی یوم الدین اما بعد چنین گوید سرگشتهٔ وادی
نادانی و عمر تلف کردهٔ کشاکش دنیای فانی اقل السادات علما و اکثرهم ذللا ابن المرحوم المغفور المبرور
سید محمد علی محمد حسین الموسوی الجزایری الشهیر بشوشتری عفی الله عنه و عن والدیه که این مجموعه مشتمل
از تفسیر و حدیث و ادعیه و علوم متفرقه و تواریخ و عبارات فصیحهٔ بلیغ و اشعار متین فصحای بلغای
شعراء و شعرای نغز گفتار عرب و عجم و لطایف و ظرایف و غیره که این عاصی در اوان مطالعهٔ
کتب لباب لباب دراز جمع نموده است و چون توفیق اتمام این مجموعه در عهد صدارت و اوان
وزارت صدر اعظم و دستور معظم حشم و چراغ ارباب دانش و بینش رونق بخش محفل آفرینش

سدره گزین ایوان وزارت مسندنشین اریکه عدالت امیر ابن الامیر ابن الامیر وزیر ابن الوزیر ابن الوزیر که از

مصداق این قطعه که از قصیده مدیحه جامع اوراق است ظاهر میشود — ای باستحقاق [illegible]

ای که تخت در ایوان وزارت تکیه‌گاه — وای دو دست ناصر توفیق کاینات — چونکه دیدت قایل الانس [illegible]

از تو شد سزاوار چنین مسند جلی — لایق تخت سلیمانی نباشد اهرمن — المؤید بتاییدات [illegible]

الفلک نواب مختار الملک بهادر دام الله تعالی ایام دولته و سرورته اتفاق افتاد لهذا این رساله را بجامع الجوامع موسوم نمود و امید که منظور نظر مبارک انتخاب و مطبوع خواطر اولی الالباب گردد و در حین مطالعه این عاصی را به دعای خیر یاد فرمایند تیمناً و تبرکاً ابتدا کردیم بخطبه متبرکه امام المتقین و یعسوب الدین حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام که بدیهه انشا فرموده است و هی هذه ابن بابویه علیه الرحمه باسناد خود از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که روزی جمعی از اصحاب رسول صلی الله علیه و آله و سلم گفتگو میکردند که کدام حرف از حروف در کلام زیاد می آید همه اتفاق کردند که حرف الف زیاد در کلام مستعمل میشود پس حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام برخاست و بدیهه این خطبه را انشا فرمود که حرف الف ندارد

حَمِدتُ مَن عَظُمَت مِنَّتُهُ وَسَبَغَت نِعمَتُهُ وَسَبَقَت غَضَبَهُ رَحمَتُهُ وَتَمَّت كَلِمَتُهُ وَنَفَذَت مَشِيَّتُهُ وَبَلَغَت قَضِيَّتُهُ حَمِدتُهُ حَمدَ مُقِرٍّ بِرُبُوبِيَّتِهِ مُتَخَضِّعٍ لِعُبُودِيَّتِهِ مُتَنَصِّلٍ مِن خَطِيئَتِهِ مُعتَرِفٍ بِتَوحِيدِهِ مُستَعِيذٍ مِن وَعِيدِهِ مُؤَمِّلٍ مِن رَبِّهِ مَغفِرَةً تُنجِيهِ يَومَ يُشغَلُ عَن فَصِيلَتِهِ وَبَنِيهِ وَنَستَعِينُهُ وَنَستَرشِدُهُ وَنَستَهدِيهِ وَنُؤمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيهِ شَهِدتُ لَهُ تَشَهُّدَ مُخلِصٍ مُوقِنٍ وَفَرَّدتُهُ تَفرِيدَ مُؤمِنٍ مُتَيَقِّنٍ وَوَحَّدتُهُ تَوحِيدَ عَبدٍ مُذعِنٍ لَيسَ لَهُ شَرِيكٌ فِي مُلكِهِ وَلَم يَكُن لَهُ وَلِيٌّ فِي صُنعِهِ جَلَّ عَن مُشِيرٍ وَوَزِيرٍ وَعَن عَونٍ مُعِينٍ وَنَصِيرٍ وَنَظِيرٍ عَلِمَ فَسَتَرَ وَبَطَنَ فَخَبَرَ وَمَلَكَ فَقَهَرَ وَعُصِيَ فَغَفَرَ وَحَكَمَ فَعَدَلَ لَم يَزَل وَلَن يَزُولَ لَيسَ كَمِثلِهِ شَيءٌ وَهُوَ قَبلَ كُلِّ شَيءٍ وَبَعدَ كُلِّ شَيءٍ رَبٌّ مُتَفَرِّدٌ بِعِزَّتِهِ مُتَمَكِّنٌ بِقُوَّتِهِ مُتَقَدِّسٌ بِعُلُوِّهِ مُتَكَبِّرٌ بِسُمُوِّهِ لَيسَ يُدرِكُهُ بَصَرٌ وَلَم يُحِط بِهِ نَظَرٌ قَوِيٌّ مَنِيعٌ بَصِيرٌ سَمِيعٌ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ عَجَزَ عَن وَصفِهِ مَن يَصِفُهُ وَضَلَّ عَن نَعتِهِ مَن يَعرِفُهُ قَرُبَ فَبَعُدَ وَبَعُدَ فَقَرُبَ يُجِيبُ دَعوَةَ مَن يَدعُوهُ وَيَرزُقُهُ وَيَحبُوهُ ذُو لُطفٍ خَفِيٍّ وَبَطشٍ قَوِيٍّ وَرَحمَةٍ مُوسِعَةٍ وَعُقُوبَةٍ مُوجِعَةٍ رَحمَتُهُ جَنَّةٌ عَرِيضَةٌ مُونِقَةٌ وَعُقُوبَتُهُ جَحِيمٌ مَمدُودَةٌ مُوبِقَةٌ وَشَهِدتُ بِبَعثِ مُحَمَّدٍ عَبدِهِ وَرَسُولِهِ وَصَفِيِّهِ وَخَلِيلِهِ وَنَبِيِّهِ وَحَبِيبِهِ بَعَثَهُ فِي خَيرِ عَصرٍ وَحِينِ فَترَةٍ وَكُفرٍ رَحمَةً لِعَبِيدِهِ وَمِنَّةً لِمَزِيدِهِ خَتَمَ بِهِ نُبُوَّتَهُ وَوَضَحَ بِهِ حُجَّتَهُ فَوَعَظَ وَنَصَحَ وَبَلَّغَ وَكَدَحَ رَؤُوفٌ بِكُلِّ مُؤمِنٍ رَحِيمٌ سَخِيٌّ رَضِيٌّ وَلِيٌّ زَكِيٌّ عَلَيهِ رَحمَةٌ وَتَسلِيمٌ وَبَرَكَةٌ

وتكرّم من ربّ غفور رحيم قريب مجيب وصيّتكم معشر من حضرني ونفسي بوصيّة ربّكم وذكّرتكم
سنّة نبيّكم فعليكم برهبة تسكن قلوبكم وخشية تذري دموعكم وتقيّة تنجيكم قبل
يذهلكم وتبليكم يوم يفوز فيه من ثقل وزن حسنته وخفّ وزن سيّئته ولتكن
مسألتكم وتملّقكم مسألة ذلّ وخضوع وشكر وخشوع وتوبة ونزوع وندم و
رجوع وليغتنم كلّ مغتنم منكم صحّته قبل سقمه وشبيبته قبل هرمه وسعته قبل فقره و
فرغته قبل شغله وخطره قبل سفره قبل حين يكبر ويهرم ويمرض ويسقم ويملّه طبيبه و
يعرض عنه حبيبه وينقطع عمره ويقلّ عقله ويتغيّر لونه ثمّ قيل هو موعوك جسمه
منهوك ثمّ جدّ في نزع شديد وحضره كلّ قريب وبعيد فشخص ببصره وطمح بنظره
ورشح جبينه وخطف عرنينه وسكن حنينه وجذبت نفسه وبكته عرسه وحفر رمسه
ويتم منه ولده وتفرّق عنه عدده وقسّم جمعه وذهب بصره وسمعه ولقّن ومدّد
ووجّه وجرّد وعرّي وغسّل ونشّف وسجّي وبسط وهيّئ ونشر عليه كفنه وشدّ منه ذقنه
وحنّط وقمّص وعمّم وودّع وعليه صلّي وسلّم وحمل فوق سريره وصلّي عليه بتكبير و
نقل من دور مزخرفة وقصور مشيّدة وحجر منجّدة وجعل في ضريح ملحود ضيّق مرصوص
بلبن منضود بجلمود وهيل عليه عفره وحثي عليه مدره وتحقّق حذره ونسي خبره و ومسقّف
رجع عنه وليّه وحبيبه ونديمه ونسيبه وتبدّل به صفيّه وقريبه فهو حشو قبر ورهين
قفر يدبّ في جسمه دود قبره ويسيل صديده من منخره ويسحق تربه لحمه وينشف دمه
ويرمّ عظمه حتّى يوم حشره ونشره فينشر من قبره وينفخ في صوره ويدعى لحشر ونشور
فثمّ بعثرت قبور وحصّلت صدور وجيء بكلّ نبيّ وصدّيق وشهيد نطيق وحكم بفصل
قدير بعبده خبير بصير فكم من زفرة تضنيه وحسرة تضنيه في موقف مهول ومشهد
جليل بين يدي ملك عظيم بكلّ صغيرة وكبيرة عليم حينئذ يلجمه عرقه ويحفزه قلقه
عبرة منه مرحومة وصرخته غير مسموعة وحجّته غير مقبولة وتؤول صحيفته وتبيّن جريرته
ونظر في سوء عمله وشهدت عينه بنظره ويده ببطشه ورجله بخطوه وفرجه بلمسه و
جلده بمسّه وتهدّده منكر ونكير وكشف له حيث يصير فسلسل جيده وغلّت يده وسيق
يسحب وحده فورد جهنّم بكرب وشدّة وظلّ يعذّب في جحيم يسقى شربة من حميم ويستصرخ
فلبث حقبة بندم نعوذ بربّ قدير من شرّ كلّ مصير ونسأله عفو من رضي عنه ومغفرة

مِن قَبلِه فهو ولي مسئلتي ومنح طلبتي فمن زحزح عن تعذيب ربّه جعل في جنّته وخلد
في قصورٍ مشيدة وملك بحور عين وحفده وطيف عليه بكؤس وسكن خطيرة قدس
تقلّب في نعيم وسقى من تسنيم وشرب من عين سلسبيل قد مزج له بزنجبيل ختم بمسك وعبير
مستديم للملك مستشعر للسرور من خمور في روضٍ مغدق ليس يصدع من شربه ليس نزف
هذه منزلة من خشي ربّه وحذره نفسه وتلك عقوبة من عصى منشيه وسوّلت له نفسه
معصيته ذلك قول فصل وحكم عدل خير قصص قصّ ووعظ نصّ تنزيل من عزيز حميد نزل
بروح قدس في قلب مهتد رشيد صلّت عليه رسل سفرة مكرّمون بررة عذت برب
كريم حكيم عليم رحيم من شرّ عدوّ لعين رجيم يتضرّع متضرّع عكم ويبتهل مبتهلكم فليستغفر رب
كل مربوب لي ولكم ثم قرأ تلك الدار الآخرة نجعلها للذين لا يريدون علوًّا في الأرض
ولا فسادًا والعاقبة للمتقين   في حديث القدسي قال الله تعالى لا يزال عبدي يتقرّب
إليّ بالنوافل حتى أحبّه فاذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به ويده
الذي يبطش بها ورجله الذي يمشي عليها فبي يسمع وبي يبصر وبي يأخذ وبي يعطي وبي
يقوم وبي يقعد فاذا سئلني أعطيته واذا استعاذني استعذته من كلام أمير المؤمنين بها
إذا قدمت مالك لآخرتك واستخلفت الله سبحانه على من خلفته من بعدك سعدت بما
قدمت وأحسن الله لك الخلافة على من خلفت وقال عليه السلام إذا أراد الله بعبد خيرًا
ألهمه الاقتصاد وحسن التدبير وجنّبه سوء التبذير والاسراف   لا ادري
با عشق هوس يار نخواهد بودن   در باشد بسيار نخواهد بودن   با فرغ هوا مرغ سرا گر به پرد
پیش از سر دیوار نخواهد بودن   لا ادري اذا كان رب البيت بالدف مولعا فشيمة
أهل البيت كلهم رقص   من قول الحكماء من أظهر فقره حط قدره   من اعتصم
بالله نجاه   وقالوا الجوع خير من الخضوع   وقالوا فوت الحاجة خير من طلبها من غير أهلها
في الحديث من لا يرحم لا يُرحم   ربما كان الدواء داءً والداء دواء   أن الله يمهل ولا
يهمل   لا ادري   شبها که ز هجران تو ام در تب و تاب   یکدم نرود بخواب این چشم پر آب
نی بیداری ز دیده آموز و بخت   نی دیده ز بخت خفته آموزد خواب   لا ادري اذا كان سعد المرء
في الدهر مقبلا تهيأت الاسباب من كل جانب   قالوا الحكماء اذا ادبر الاقبال فالحيلة
وبال   وقالوا صدور الاحرار قبور الاسرار   لا ادري   بگردد دیده خود خار بستن از سر گردم

گرفی خیال تو بیرون رود نه غیر در آید   ولنعم ما قال دعوی المحبة فی الرخاء کثیرة   ولدی الشدائد
تعرف الاحباب والقادیه   مرا یار باید بهنگام غم   که شادی نباشد مرا یار کم
قال سید الوصیین علیه السلام ولقد عتبت علی الزمان وفعله فی خفض ذو شرف ورفع لارذل
کطبیعة المیزان فی عاداته یضع الرواجح والنواقص تعتلی لا ادری   هشیار زیستن نه ز نادانی
حکمت است   در کارخانه که بنایش ز غفلت است   لا ادری   کلم ز دست برون برد و کار حیلت
امید هست که خار غم زپای هم بدر آرد   لا ادری   تو عاشق دیده و من عاشق معشوق نادیده مرا انجام
کار است و ترا انجام نه کاری   قال لبعض الحکماء ای اخوانک احب الیک قال من سد خللی
وقبل عللی وغفر زللی قال یحیی بن معاذ اطلب فرحا لا حزن فیه یحزن لا فرح معه یعنی اذا اردت
سرور الجنه فکن فی الدنیا حزینا   من کلام امیر المؤمنین علیه السلام اذا اراد الله سبحانه
صلاح عبد الهمه قلة الکلام وقلة الطعام وقلة المنام وقال علیه السلام اذا اراد الله سبحانه
ازالة نعمة عن عبد کان اول لا یغیر عنه عقله واشد شیء علیه فقده وقال علیه السلام احسن
الافعال ما وافق الحق وافضل المقال ما طابق الصدق   مشتاق   قفس کل شد چه بر عش کند
آه کز او بی پر و بال بکنج قفسی افتاده است   عاشق وصالش خواهم و دانم که این کار   نه کار من نه کار دیگر
است   من دیوان المنسوب الی مولانا امیر المؤمنین وسید الوصیین علیه السلام لنقل الصخر من
قلل الجبال احب الی من منن الرجال یقول الناس لی فی الکسب عار فقلت العار فی ذل السؤال
حکماء گفته اند که آب حیات با آبرو فروشند نباید خرید که مردن بعزت به از زندگانی بذلت   قال الامام
محمد تقی الجواد علیه السلام العامل بالظلم والمعین له والراضی به شرکاء   از عارفی سؤال کردند که بد
ترین احوال در دنیا کدام است گفت من علت همته وقصرت مقدرته   عن امیر المؤمنین علیه السلام
الدنیا والاخره کالمشرق والمغرب اذا قربت من احدهما بعدت من الاخر   فی الحدیث یوم
العدل علی الظالم اشد من یوم الجور علی المظلوم   صباحی   سر کوی که هر دم جان هزاران صد کشته ای
فغان گر بی‌پناهی با یدم بردن پناه آنجا   چه باکم از قفس اکنون که رفتت از باغ گل بیرون   بحسرت بایدم چون زیستن
خواه اینجا و خواه آنجا   لا ادری   شکوت وما الشکوی لمثلی بعادة   ولکن تفیض الکأس عند
امتلائها   لا ادری   کم من اناس حقرناهم ولم نرهم اهلا لخدمتنا صاروا لنا روسا   قال
لاعرابی ما السقم الذی لا یبرء والجرح الذی لا یندمل قال احتیاج الکریم الی اللئیم   سعدی
تو هم بر دری هستی امیدوار   پس امید بر در نشینان برآر   نخواهی که باشد دلت دردمند

دل دردمندان برآور ز بند   ستاننده داد آن کس خداست   که نتواند از پادشه دادخواست
لا ادری ایطمع المرء فی ان یترکوه سدی ولا یحاسبه رغبا ورهبا ان لم یمت امس
محسورا یموت غدا فی الحدیث اذا اتاکم کریم قوم فاکرموه ایضا الید العلیا خیر من
ید السفلی لا ادری خزانهٔ قارون وصورت یوسف و ملک سلیمان و قوت رستم
اذا اجتمعت فی المرء والمرء جاهل فلیس له وزن علی قدر شلغم لا ادری پیری که بعاشقی نشانست
منم در عشق تو مشهور جهان است منم   هر جا که جوانیست بود پیر دبیر   آن پیر که بی روح جوانست منم
فی الحدیث الوحدة خیر من جلیس السوء ایضا اطلبوا الخیر عند حسان الوجوه رفیق
دل ازارم بود در صید کاعشق نخجیری که از هر گوشه پیش بر و کمان سر ند تیری من کلام امیر المؤمنین
وسید الوصیین علیه السلام عند زوال القدرة یتبین الصدیق من العدو ایضا عند نزول
الشداید یجرب حفاظ الاخوان لا ادری واحسرتاه لعمر ضاع اکثره والویل ان کان
باقیه کما ضیعه لا ادری فصاحة سحبان وخط ابن مقلة وحکمة لقمان وزهد ابن ادهم
اذا اجتمعت فی المرء والمرء مفلس فلیس له قدر علی قدر درهم من کلام الحکما قلب الاحمق
فی فمه ولسان العاقل فی قلبه لا ادری ولیس یمکننی شرح الفراق لکم وکیف یمکن وضع
النار فی الورق من مقالة الحکماء الثناء ما کان قبل السؤال وما کان بعده فحیاء
فی المثل رب اخ لک لم یلده ابواک ایضا اجمع کلبات یتبعک ایضا لقد ذل من بالت علیه الثعالب
ایضا مقتل الرجل بین فکیه احمد میرزای بنازی از آتش هجر سوختی پیکر ما ای بی وفا و عهد شکن دلبر ما
آمد که زند بر آتش ما آبی   وقتیکه بباد رفت خاکستر ما من کلام امیر المؤمنین علیه السلام
علیکم فی طلب الحوائج باشراف النفوس ذوی الاصول الطیبة فانها عندهم اقضا وهی ازکی
ایضا صحبة الاشرار یوجب سوء الظن بالاخیار انوری ای ساخته گشته از تو کار دگران
من بار غم تو و تو یار دگران   من کرده کنار پر ز خون دیده   از بهر تو و تو در کنار دگران
قال بعض الظرفا فی بیان اعمار النساء بنت عشر سنین لعبة اللاعبین وبنت العشرین جنة
الداخلین وبنت الثلاثین بین الشک ویقین وبنت الاربعین ام البنات والبنین وبنت
الخمسین هی ثعبان مبین وبنت الستین عجوز فی الغابرین وبنت السبعین تذبح بالسکین
وبنت الثمانین تحرق بالسرجین وبنت التسعین علیها لعنة الله والملائکة والناس اجمعین
شر العلماء من لازم باب الامراء وخیر الامراء من لازم مجالس العلماء فخر الجاهل بماله وفخر العاقل بکما

تو را چهار چیز است آیین مردم هنری که مردم هنری زین چهار نیست بری یکی سخاوت طبعی چو دستگاه بود
به نیکنامی آنکه ببخشی و بخوری و دیگر آنکه دل دوستان نیازاری که دوست آینه باشد چو اندر او نگری
سه دیگر آنکه زبان را نگاه داری از گفتن نگاه داری تا وقت عذر غم نخوری چهارم آنکه کسی گر بجای تو بد کرد
چو عذر خواهد نام گناه او نبری لا ادری اصبر علی حادثات الدهر منتظرا لروح رب البرایا حسب
ما وعدا واستعن بالعلم والتقوی وکن رجلا لا یرتجی غیر رزاق الوری احدا فی الحدیث
من کان لله کان الله له ایضا سید القوم خادمهم من ضیع رفع من ولد فی الفقر ابطره الغناء و
من نشأ فی الفاقة لا یشبع ابدا النصیب یصیب ولو کان تحت الجبلین وغیر النصیب لا یصیب
ولو کان بین الشفتین حاکم یجور کالکلب عقور فی المثل بعد یورث الصفا خیر من قرب یورث
الجفا ایضا اولی الناس بالعفو اقدرهم علی العقوبة لا تکن ممن یلعن ابلیس فی العلانیة ویوالیه
فی السر ایضا کل شیء شیئا ومصادقة البخیل لا شیء لا تفتح بابا یعییک سده ولا ترسل
سهما یعجزک رده الجاهل عدو لنفسه فکیف یکون صدیقا لغیره نوم العاجز عدمن دیوان
المنسوب بامیر المؤمنین علیه السلام صدیق عدوی داخل فی عداوتی وانی لمن ود الصدیق
ودود فلا تقرب منی وانت صدیق فان الذی بین القلوب بعید ومنه علیه السلام امر الله اقارب
کالعقارب فی اذاهم فلا تفرح بعم او بخال فکم عم یکون الغم منه وکم خال من الاحسان
خال عاشق یکروز کسیکه با تو دمساز آید یا با تو نشسته همه وهم راز آید
از کوی تو گر سوی بهشتش خوانند هرگز نرود و گر رود باز آید گویم که مشکل است هوای زندگی
حافظ
باور مکنی زمن این مشکل و گر بداغ بندگی مردن بر این در بجان او که از ملک جهان به
اشتیم زد و با کس نگفتم که راز دوست از دشمن نهان به دلا دایم گدای کوی او باش
بحکم آنکه دولت جاودان به قیل المخلص من کان سره خیر من علانیته وقیل المخلص من
یحفظ الغیب ویستر العیب ویدفع الریب قیل الشداید الناس خمس السفر ولو فرسخا والدین ولو
درهما والمرض ولو حدشة والفراق ولو هرة والبنت ولو واحدة وقیل ذکان الرفاه اربعة
ثروة منبعة وزوجة مطیعة وابنیة رفیعة ومهرة سریعة لا ادری اما یسولک فی الدنیا
فواسعة فلیت قبرک بعد الموت یتسع من سعی فی مرضات الله انجح من لزم باب الله افلح
من اتجر فی سوق الله ربح آه از گلشنی که گلش دیده باشی ای بلبل چو شد خزان نشست آشیان بگردانی
سلمان ساوجی اینکه بستم و شکستم توبه فریاد همی کند ندستم توبه دیروز بتوبه بشکستم ساغر

اسرو نیاز من شکستم تو به ایضاً لا یکون المؤمن طعّاناً و لا لعّاناً رحم الله من اهدی الیّ عیوبی
لا ادری اذا کان عون الله للعبد حاصلاً تهیّأ له من غیر قصد مراده اذا مرّ بی یوماً و لم
اتّخذ یداً و لم استفد علماً فما ذاک من عمری فی المثل تذهب البرکات و تخرب الدولات
بشراب العشیّات و نومة الغدوات ایضاً من لم یؤدّبه ابوان ادّبه الملوان ایضاً خیر
السفلة کعین النملة و رجل الحیّة ایضاً رُبّ عیش ساعة اورثت حزن سنة فاذا اتتک
مذمّتی من ناقص فهی الشهادة لی بانّی کامل فی المثل من صبر ظفر و من عجل خجل ایضاً کلّ علم
لیس فی القرطاس ضاع لا ادری شب تنگ از ناله خلقی که این فریاد کیست زان میان یک کس
نمی پرسد که این بیداد کیست لا ادری و لا تمش فوق الارض الّا تواضعاً فکم تحتها قوم هم
منک ارفع ما احسن تواضع الاغنیاء للفقراء طلباً لما عند الله و احسن منه تکبّر الفقراء
علی الاغنیاء اتّکالاً علی الله جلّ جلاله از حافظ علیه الرحمه

دلا بسوز که سوز تو کارها بکند — دعای نیم شبی دفع هر بلا بکند صد نسخه
طبیب عشق مسیحا دمست و مشفق لیک — چو درد در تو نبیند کرا دوا بکند
تو با خدای خود انداز کار و دل خوش دار — که رحم اگر نکند مدّعی خدا بکند

من قول الحکماء لا تهاون بالامر الصغیر اذا کان یقبل النموّ ایضاً الزم بیتک و الّا فاسانان دع ما شاء القلب و خذ ما شاء الربّ از اشرف جندی است

دل بسته روزگار پر زرق شدن — یا شیفته لقای چون برق شدن
چون مردم آشناور اندر گرداب — دستی زدن است و عاقبت غرق شدن

قول الحکماء غضب الجاهل فی قوله و غضب العاقل فی فعله ایضاً لم نفسک علی قبیح فعالک و ازجرها عنها قبل ان یزجرک ناصح من سائت اخلاقه طاب فراقه العجب آفة اللبّ فی الحدیث من کفّارة الذنوب اغاثة الملهوف و التنفیس عن المکروب ادخال السرور فی القلوب از عرفی

عرفی ز بیهده جهان بیداد و دوست — همه جا وحشی از آنست که رام است آنجا

من قول الحکماء اذا قدرت علی عدوّک فاجعل العفو عنه شکراً للقدرة علیه از ذرّه سعادتمند آنکه راه رستگاری نوشت و نامه رستگاری خود نوشت و بساط تعلّق خود برچید و از گلبن مقصود برچید و دل از زال دنیا برگرفت و دوشیزه سعادت در برگرفت و از سر هوا برخاست و از دو جهان توفیق برخواست حبّ المال یفسد المآل در نثر اللآلی از حضرت اسد الله الغالب امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام مرویست که فرمود ثلث الایمان حیاء و ثلثه عقل و ثلثه جود یعنی یک ثلث ایمان حیاست و یک ثلث عقل است و یک ثلث بخشش است و نیز فرمود ثلاث مهلکات بخل و هوی و عجب یعنی

چیز است که موجب هلاک است خست و بخیلی و پیروی خواهش نفس اماره و عجب و تجبر و تکبر و رعونت
در صحف ابراهیم مذکور است که زاهد آنست که سخن جز بمقدار عمل نگوید و در هر چه او را ضرورت نباشد
خوض نکند لا ادری
با حکیمی سخنوری می‌گفت هم ز حکمت بگوی چیزی گفت
که ندارمی زبان همه گوشی حکمتی نیست به ز خاموشی
در نگارستان مسطور است که یکی از زاهدان را تکبر ظاهر شد و ضعف و شکستگی بر وی مستولی گشت درویشی بعیادت او آمد گفت می‌خواهی
که خدای تعالی شفایت دهد گفت نه گفت می‌خواهی که در شکستگی و رنجوری بمانی گفت نه گفت عجب
حالیست پس مطلوب تو چیست گفت آنچه او خواهد من بنده هم بنده را خواست نباشد منتظر الابصار

آه که ایام جوانی گذشت باغ مرا باد خزانی گذشت دور جوانی چو به پیری رسید
رفت اسیری و امیری رسید یاد کن ای پیر فقیری بود این سخنم یاد ز پیری بود
دور خوشی رفت و شماری نماند در سر از آن باده خماری نماند خیل نشاطی که تو دیدی گریخت
برگ مرادی که تو چیدی بریخت عمر شد و هیچ ترا شرم نی زخود و از کار خود آزرم نی
عمر گران مایه تلف می‌شود حیف که سرمایه تلف می‌شود کار ندیدیم چه خواهد شدن
پیر شدی پس چه خواهد شدن چند هوای گل و باغت بود نرگس و گل چشم و چراغت بود
نرگس باغ و گل سوری گذشت غنچه نابکوری گذشت لاله صفت هر که درین باغ زیست
آخر ازین باغ بصد داغ رفت گشت چو کافور خط عنبرین تا کی و کی روز و شب آید کف
ز آتش شهوت چه فروزی شرار شعله که افروخته در سینه زار خواب بسر و نوبت بیدار نیست
مست شو ساعت هشیار نیست عمر بشست آمد و از دست رفت نیست دوا تیر چو از شست رفت
یارب آن گنج نهانی کجاست عمر کجا رفت و جوانی کجاست از حضرت امام جعفر صادق ع

مرویست که فرمود پدرم مرا از سه کار منع نمود و بسه کار امر فرمود گفت هر که با بدکار نشیند سلامت
نیابد و هر که در مداخل بد شروع کند متهم گردد و هر که زبان نگاه ندارد پشیمان شود و فرمود همسایگان را
از خود ایمن دار تا مسلمان باشی و بقسمت مقدر راضی شو تا توانگر گردی و اعتماد به خدا تعالی کن تا کار همه
بر تو درست آید از حضرت رسول صلی الله علیه و آله مرویست که فرمود که جبرئیل علیه السلام باین کلمات
مرا وعظ کرد و گفت یا محمد چندانکه خواهی خود را در دنیا زیسته دان که آخر مرگ موجود است و از آن چاره نیست
و با هر که خواهی دوستی کن لکن آخر مفارقت است و آنرا علاجی نه و هر عملی که خواهی اقدام نمای اما مکافات
آنرا در نظر دار در کتب احادیث مذکور است که هر که بحاجت برادر مومن برخیزد و هر قدمی که بر زمین می‌نهد

هفتاد حسنه بنامه او نویسند و هفتاد سیئه از او محو کنند تا وقتی که از آن کار فراغت یابد و اگر آن مهم بحسن اهتمام او درستی پذیرد از تمام گناهان پاک شود چون روز ولادت و اگر در خلال اشتغال بآن امر فرمان الهی در رسد و بدار آخرت نقل کند اعلی درجات بهشت جای او باشد و از حضرت سید الشهدا علیه التحیة و الثناء مرویست که فرمود که اگر حاجت برادر مسلمان بر دست من بر آید آنرا دوستتر میدارم از آنکه هزار رکعت نماز بگذارم لاادری

گر همچو ملوک صاحب تاج شوی　　ور همچو پیمبران بمعراج شوی
در حاجت محتاج مکن تقصیری　　باشد روزی تو نیز محتاج شوی

از ابن یمین

تا اقتضای دور گردون که چه آید ترا　　چند روزی در جهان بر قول و فعل دست رس
بشنو از ابن یمین پندی بغایت سودمند　　با سلامت عمر گر بدوران بسر آری هوس
بد مگوی و بد مکن با هیچکس در هیچ حال　　تا نگوید بد کست نی باشدت ترسی ز کس

لاادری تا خواری چرا کشی هیچ بد مکن محتاج عذر تا نشوی هیچ بد مگوی حکما گفته اند اگرچه مرد بیدوست نباید اما هر مرد دوستی را نشاید لاادری دل بیت دوستی و دل دوست مخزن است ضایع شود دری که بود مخزنش خراب از مامون خلیفه است که مردم بر سه قسم اند قسمی بمثابه غذا اند که از وجود ایشان چاره نباشد وگروهی بمثال دوا اند که احیانا بایشان احتیاج افتد و فرقه چون درد اند که در هیچ زمان بکار نباشد از تحفة الاحرار جامی

ای چو گلت جیب بدست کسان　　دامن صحبت بکش از ناکسان　　غنچه وش از همنفسان لب ببند
خیره چو گل در رخ هر کس مخند　　گرچه ز آغاز گشادت دهند　　عاقبت الامر بباد ت دهند
جلوه مده همچو خور انوار خویش　　باش چو سایه پس دیوار خویش　　برکش و ناکس بحریم خمول
قفل کن ابواب خروج و دخول　　دیر نشین باش چو عیسی دمان　　خانه بپرداز ز نامحرمان
گر بود اندر ره غاریت جای　　حلقه مارت شده زنجیر پای　　به که بهر حلقه نهی پای خویش
محمل هر سفله کنی جای خویش　　ور شودت در کمر کوه و سنگ　　گرد میان منطقه دم پلنگ
به که دورنگان منافق سیر　　پیش تو بندند بخدمت کمر　　گر کندت بحر پر آشوب غرق
تا گذرد موج هلاکت ز فرق　　به که بکشتی رفیقان خاص　　رخت در آری بامید خلاص
در کنف سایه خود کم نشین　　تا نشود سایه ترا همنشین　　راه ز گلگشت لب جو بتاب
تا نزند صورت تو سر ز آب　　آینه را در نظر خود منه　　تا نشود عکس ترا جلوه ده
اول فطرت که پدید آمدی　　از همه کس فرد و وحید آمدی　　عاقبت کار کز اینجا روی
زین همه شک نیست که تنها روی　　این همه اکنون گره و بند چیست　　وین همه آویزش و پیوند چیست
بگذر از اینان که زیان تو اند　　خصم دل و دشمن جان تو اند　　قدر تو کاهند که افزون شوند

عیب تو سخنی که بور دون شود | گر تو شوی پنبه همه آتش اند | گر تو طلبی سر همه گردن کش اند
چون دلت از غصه پریشان شود | مایهٔ خورسندی ایشان شود | چند درین ششدره حیلت کشاد
عمر تهی از دم ایشان مباد | خیز و قدم نه بره رفتگان | رو سوی آرامگه خفتگان
یاد کن از عهد فراموشان | نکته شنو از لب خاموشان | پر شده بین شان ز غبار استخوان
کحل بصیرت کش از آن سرمه دان | با نفس تنگ بر آر از درون | زمزمهٔ تلخ و بگو الحق شوان

از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام پرسیدند از حسن معاشرت فرمود است که نفس خود را با تو اصل یار در ترشوئی الزام کنی چون از تو قطع کند و رو براو آوری اگر روی از تو بگرداند و با و بذل و عطا کنی چون از تو اعدا باز گیرد و برفق و ملایمت باشی چون با تو تشدد کند و با و تقرب جوئی چون از تو تباعد جوید و ازو عفو و تجاوز نمائی چون ازو ناشایسته صادر شود حکما گفته اند بر دشمن اعتماد نشاید اگر چه دعوی محبت نماید و بر قول او فریفته نباید شد اگر چه در اظهار مبالغه کند ایضا حکما گفته اند که سه گروه را نتوان شناخت مگر در سه جای حلیم را در وقت خشم و شجاع را در روز حرب و دوست در زمان حاجت لا ادری یا رب رحم آر چشم خونبار مرا مگذار دمی بامن آن کار مرا | نوری ز تجلی صفاتم بفرست | کاتش فکند پرده پندار مرا ایضا
مارا بجز از معصیت پیدا نیست | هم ایمان بیاید دل خواهد ست
شیادی و زاهدی و سالوسی و زرق | اینها همه هست آنچه باید نیست ایضا | ای بسته بخود سلسلهٔ طول امل
تا چند خوری فریب از علم و عمل | اندیشهٔ آن کن که بزودی افتد | ناگاه گریبان تو در دست اجل

کسی یکی از صلحا گفت مرا وصیتی کن که فواید دنیا و آخرت در آن جمع باشد گفت مجمع خیرات خاموشی است و تمامی فواید عزلت و اجتناب از صحبت مردمان اگر درین دو خصلت ثبات قدم توانی نمود و بقوتی که باعث سد رمق و بقای زندگی باشد قناعت کردی بمراد خود فایز گشتی لا ادری
معرفت چیست عین خاموشی | در خود و غیر او فراموشی | هر کرا هست با تفرد انس
نکند رغبت مشاهد قدس

از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام پرسیدند که چرا از صحبت خلق احتراز نموده اید فرمود فسد الزمان وتغیر الاخوان فرایت الانفراد اسکن للفواد یعنی مزاج زمانه فاسد شده و بازار برادری کاسد پس دیدم که عزلت ساکن سازنده فواد است یعنی ایمنی و آرام در عزلت است و تسکین فواد فاسد در تنهائی ذهب الوفاء ذهاب امس الذاهب فالناس بین مخایل وما رب یفشون ما بین المودة والصفا وقلوبهم محشوة بعقارب حکیمی بر کسی بگذشت کنیزک را دید که او را خط نوشتن می آموخت گفت تیری است بزهر آب میدهند تا روزی

نسخه ندارد

بکسی ننشد در نگارستان مسطور است که یکی از مشایخ حکایت کرد که در بعضی از بیابانها بگلهٔ گوسفندان رسیدم شبان گله را دیدم بنماز ایستاده و گرگی در میان گله میگردید و گوسفندان از او احتراز نمیکردند و او نیز آسیبی بگوسفندان نمیرسانید تعجب کردم و توقف نمودم تا شبان از نماز فارغ شد باو گفتم میان گرگ و گوسفندان از کی صلح شده است گفت از وقتی که من با خدای خود صلح کرده ام خدای من گرگ را با گوسفندان من صلح داده است گفتم مرا وصیتی کن گفت کُنْ لِلّٰهِ یَکُنِ اللّٰهُ لَکَ تو با خدا باش تا خدا با تو باشد از حکیمی پرسیدند که نیان چیست گفت عقل مصوّر نه صورت خوب و پرسیدند که نیکو خلق کیست گفت آنکه بر خلق به صبر کند ایضا از منقول حکماست که مودّت هزار کس در مقابلهٔ عداوت یک شخص نیاید تا توانی دوست بسی داری بر دل ایچکس مجو آزار دوستی را هزار شخص کم است دشمنی را یکی بود بسیار از اصمعی منقول است که گفت در بغداد دیوانهٔ را دیدم که در غایت ضعف بود کودکان رسنی در گردن او کرده و بهر جانب میکشیدند چون مرا دید گفت صِفْ لِی بَعْضَ مَا یُعَذِّبُ اللّٰهُ بِهِ اَهْلَ النَّارِ یعنی بعضی از عذاب دوزخ را برای من بیان کن من شمهٔ از صفت آتش بیان کردم و چیزی از وصف احراق و عقوبت باو گفتم گفت لَوْ عَذَّبَهُمْ بِالْحُبِّ وَالرُّقَبَاءِ وَالْهَجْرِ لَکَانُوا فِیهِ اَشَدَّ مِنْ عَذَابِ النَّارِ یعنی اگر حق تعالی اهل دوزخ را بآتش عشق بسوزاند و بزهر صحبت رقیبان بفشارد و بدرد و اندوه و مصیبت هجران گرفتار گرداند از عذاب آتش دوزخ سختتر خواهد بود لا ادری

مجنون یکی گفت بگشای چشم
برخسار لیلی بیارای چشم
بدو گفت کی غافل از کار عشق
رفته است در پای تو خار عشق
نداری خبر هیچ ازین ماجرا
که گوی بلیلی نظر کن مرا
من از دست لیلی کجا جسته ام
که از روی لیلی نظر بسته ام
مرا تا غم عشق او در ربود
خبر دیگر از حال خویشم نبود
نگویم که شاه است و من بنده ام
که من در جهان خود بدو زنده ام
از آنسان که پیوند عشقش کنم
اگر بنگری نیک لیلی منم

از بشر حافی منقول است که در بدایت ارادت ببغداد رفتم دیوانهٔ اعمی را دیدم بیهوش افتاده گرد و غبار بر سر و رویش نشسته مورچگان گوشت از روی او می کنند و مگسان خون از آنجا و لیف عروقش میکشیدند دلم بر وی سوخت بنشستم و سرش در کنار گرفتم و مگسان و موران را از او دور کردم بخود آمد و گفت کدام فضول است که در میان معاملهٔ من و خدای من می آید بعزت او قسم است که اگر مرا پاره پاره کنند جز جزو محبّت و زیادتی دوستی و ارادت از من هیچ نخواهد دید و این دو بیت بخواند بذات پاک تو ای دستگیر بنده نواز

سزای رحمت و انعام و لطف و جباری
که جز وفای تو در خاطرم نخواهد گشت
کرم باره زنی پاره پاره برداری

بشر گفت تا این حالت مست بهم کردم در هیچ معامله میان بنده و خدای او اعتراض نکردم و اختیار نمودم
لا ادری هر شربتی که نیست ز دار الشفای عشق باشد هلاک نفس ز سرمایه نجات عاشق دم از محبت معشوق
میزند الست تا چون مسیح دمش مایه حیات در کام عقل تلخی داروی درد عشق باشد هزار بار به از شربت نبات
ای که تا زان خلاص خویش چه بینند مرا بند تو خوشتر از رهائی من آن مرغم که خونم گر بریزی
هزاران به که بالم بر کشائی از حضرت ایوب علی نبینا و علیه السلام پرسیدند که در ادوار بلایا
و زمان مصیبت کدام یک از مصائب بر تو سخت تر بود گفت شماتت اعدا از حسنعلی خان طالب تخلص است
قبت به شد شکنج دام را نبود نظر به بوستان فرق چو دل با دام شاد است خواه اینجا خواه آنجا
حکما گفته اند که صحبت با کسی دار که ترا از پنج حال به پنج مقام دعوت کند از ظلمت شک بنور یقین و از
غوایت کبر بهدایت تواضع و از دنائت عداوت برفعت محبت و از زیغ نفاق باستقامت اخلاص
و از شغل نفس باشتغال اوامر حق از سعیدی شرف نفس بعلم است فضیلت بادب نیست بی علم و
ادب هیچ شرف انسان را گر شدی کار بشر بخور و شهوت و خواب بیش بودی شرفا اهل خرد حیوانرا
لا ادری چون هست نور الیقین که جاوید نه لرزند چرا ز مرگ چون بیدند کس را ز عطای خویش نومید
مکن از رحمت ایزد ار تو نومیدنه ایضا گفتم چه نمود یار دلداری دل گفتا کرده مصیبت غمخواری دل
کی دانستم که خود فزون خواهد شد از گرمی وصل یار بیماری دل ایضا دلتنگ مکن که محنت دوشه
محنت ز خدا موجب نعمت باشد بس حال که آنرا تو بلا پنداری چون درنگری عنایت دولت باشد
بوزرجمهر حکیم گفت از استاد خود پرسیدم که چه چیز صحیح نکوئیهاست گفت تندرستی گفتم دیگر ایمنی
گفتم ایمن از که باشم گفت از دوستی که از حسد دور باشد گفتم در جوانی چه چیز سزاوار است گفت بجوانی
فرهنگ آموختن و در پیری کردگار را از خود راضی نمودن گفتم کدام راستی است که نا گفتنش نکوهیده است
گفت از هنر خود باز گفتن و خویشتن را ستایش کردن گفتم بجوانان چه بیشتر و به پیران چه لایق تر
گفت بجوانان شرم و دلیری و به پیران دانش و آهستگی گفتم بزرگی کراست گفت آنکه نیاز [illegible] به دانا
و کار بکاردان فرماید گفتم احتراز از که باید گفت از مردم چاپلوس و از توانگر خسیس گفتم سخی کیست گفت
آنکه چون چیزی بکسی دهد شاد شود گفتم چه چیز است که مروت [illegible] گفت [illegible] بخیلی و عاقلان
عجب و زنان را بی شرمی و مردان را دروغ گفتن گفتم در این جهان بی بخت کیست گفت درویش متکبر
گفتم در آخرت نعیم بچه توان یافت گفت بفرهنگ و سپاس [illegible] گفتم [illegible] صحت [illegible] گفت
کم خور و کم گوی و خواب باندازه کن گفتم خردمند کیست گفت آنکه پیش داند و کم داند گفتم خوی نیک از چه خیزد

گفت از کاهلی و فساد گفتم بیخ درخت چیست گفت در تنهائی گفتم نامرادی از چیست گفت از بسیاری در کارها
گفتم خردمند را پشیمانی چه چیز آرد گفت شتاب کردن در امور گفتم حمیت را چه چیز ببرد گفت طمع گفتم از
اعمال پسندیده کدام نیکوتر است گفت تواضع بی مذلت و رنج نه از برای این جهان و سخاوت نه از برای
مکافات گفتم کدام عمل متواضع گویند گفت خویشان مستحق را خبرگیری نمودن و حقوق ذوی الحقوق را
ادا کردن و نیکی و خیرات از عقب والدین فرستادن و بجهت آخرت خود ذخیره حاصل نمودن و
دشمنان را دوست گردانیدن و دوست درویش را نواختن گفتم چیست که مردی و تن را سود دارد
گفت جامه نیکو و گرمابه و استعمال بوی خوش گفتم چه چیز است که مردی و تن را زیان دارد گفت ناخن را
تراشیدن و در درویش نشستن و روی دشمن دیدن گفتم آفت علم چه چیز است گفت بر مردمان بی
خواهش عرض کردن و بنالایق آموختن و به آنکه نفهمد گفتن گفتم عبادت چند بهره است گفت سه
بهره یکی عطای دل دیگر نصیب زبان و سیوم بهرهٔ تمام اعضا بهرهٔ دل فکر است و بهرهٔ زبان دعا و بهرهٔ
اعضا طاعت است گفتم از عافیت چه بهتر گفت خوشنودی خدای تعالی از شیخ فرید الدین عطار

در درون هر یکی صد خوک هست خوک باید کشت یا زنار بست

از جابر بن عبدالله انصاری مرویست
که حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمود اذا کان یوم القیمة نادی منادی من کان له عند الله
عهد فلیقم فلا یقوم الا من عفا یعنی چون روز قیامت شود منادی ندا کند که هر که نزد خدای تعالی عهدی است
برخیزد پس برنخیزد مگر کسیکه عفو کرده باشد از گناهکاری از تحفه

گر ترا چشم عفو است از فضل حق ز جرم همه کار خود درگذر
که گر دست فضل بست جرم بیش بپای مجرم شکست آیا مسلمانان
در همه شو از بن عم کامی ما الجنی درخار گل نهفته در ظلمت آب حیوان

در کتب احادیث از حضرت
رسول صلی الله علیه و آله و سلم مرویست که فرمود من سل سیف البغی سل علیه سیف الغلبة
هر که شمشیر جور و تعدی بر بندگان خدای تعالی کشد شمشیر قهر و غلبه بر او کشیده شود ای شده مغرور جوانی

و مال ترس از آن دم که شوی پایمال مال و منالت بماند سبب در طلب مال تو چندین مبال

از کلمات حکمت است که حکمت در تفضل است نه در تکبر و هیبت در عدل است نه در تهور و بزرگی بجود
و احسان است نه در جمع مال ایضا گفته اند که استمداد روزگار پادشاه جابر کمتر باشد از زمان بقاء ملک
عادل بسبب آنکه عادل مصلح است و جابر مفسد و اصلاح موجب وجود است و افساد مقتضی عدم
یکی از سلاطین یونان وزراء و صاحبین خود فرمود که چند کلمه مختصر که متضمن صلاح ملک دارین باشد از اقاویل حکما
بیان کنید گفتند حکما گفته اند که معده را از حمل بار گران صیانت نمای و از هر سخن و هر فعل که از منفعتی خالی باشد

مجتنب باش و ... اما اهل ... وو درگردد و خطبه ... زبان عاقبت ... و ... خطا ... که ... شده ...

تعالی با ما خرد دارند ... بیسیفی ... بان ... در سخن آید ... رشته ... ما ... خرد که ... ما ... نمود ...

ادیب و عاقل و دانا کسی بود که سخن ... بفکر گوید و کم گوید و نکو گوید ... نکیسی ... شنیدی ... ندیدی ... گلی ... بیند

در سخن بود گفت ای صبا و بر حذر باش که در دام ... آنچنان که چه سیرت پاک دار ... ای ... چشم ... هم

پاک داراند ... بسکه مردان را فکند اندر خطر دام زلف و دانه خال ... ایشان ... سود ...

تن اندر زیان ... مردی که ریش خویش بدست زنان ... از سخنان ... چهار است که عافیت چهار است

عافیت دین و عافیت مال و عافیت اهل و عافیت تن اما عافیت دین ... چیز است ... خود را

از متابعت هوای نفس و بجای آوردن اوامر و مرتکب نشدن نواهی شریعت ... و پاک داشتن

قلب از حسد و عافیت مال در سه امر است قضای حقوق و ادای امانت و ... بیان

و عافیت تن در سه امر است قلت جماع و احتراز از کثرت طعام ... و ... عافیت اهل

در سه چیز است حسن عشرت و ... قناعت و حفظ طاعت ... میدان ...

ای دامن ... رندان ... مردان جهان گوی ز میدان برده ... زنان ... مردان ...

ای برده باوج آسمان افسر جاه ... زنهار مکن ستم که ... ظالم ... چاه ...

بر سینهٔ ظالمان ... آه ... رشت ... ضعیف ... و ... بیان ...

که در اغلب اوقات غشیان ... و ... سبب ... غذا ... عجیب ...

این است که در آئینه ... خود ... تجربت ... جاه

... امید ... قدمی ... ورنگین ... است

عارضی ... دو تا ... از ... گفت ... تا نه ... مرد

پند ... پیران ... این روش ... باز کس ... نه ...

طبع او ... بگفت ... بانگ برداشت ... کی ...

هیچ ناسی ... گفت ... اولت بود ... که از آن ... ثواب

از ... آمده ... از ره ... آمده ... و ... هجاک

کرده ... تیره مغاک ... بر تو آن ... جشم ... نمند

وین ... که سراسر ... روز و شب ... سرکشی ...

چون ... سر ... گر ... ست ... لب ... دم ... گریست

از من این نکته فراموش مکن   در حق هیچ کس آن گوش مکن   نقل است که چون جالینوس حکیم
بجوار رحمت حق تعالی پیوست در جیبش رقعه یافتند بر آن نوشته بود که نادان ترین اصحاب حماقت
کسی است که معده را از هر چه یابد پر کند و آنچه بر طریق اعتدال تناول نماید نصیب تن توست و آنچه بر سبیل
صدقه بدیگری نفقه کنی حظ روح و آنچه بگذاری بهره غیر و بنی آدم را هیچ کاری بهتر نیست از قطع علایق
نفسانی و رغبت نمودن بفضای قدس عالم ربانی   شعر   دستت کجا بدامن اقبال جان رسد

تا در سرت بود هوس نفس پروری   در آرزوی نفس شوی رنجور قبول   گر بی نوای شهری و در شاه کشوری
تیغ جهاد برکش و خون هوس بریز   در بحر بیکران فنا کن شناوری   سرمایه کن ز نیستی خویش تا شود
بر قامت تو چست قبای توانگری   حکیمی را گفتند پادشاه تو را دوست نمیدارد گفت البته کسی توانگر
از خود را دوست ندارد بنعیمی   پرهیز کن ز صحبت فرمان روان دهر   گر بایدت که عمر بشادی بسر بری
در بحر غوطه خوردن ایشان ز عقل نیست   و اندر کجیست رسوم شناوری   از سخنان حکمت نشان است که
خوش خوی خویش بیگانگانست و بدخوی بیگانه خویشان چنانچه گفته اند   ز خوی نیک و ز خلق کریم خوشخویی
عجب مدار که بیگانه آشنا گردد   ولی ز شومی خوی درشت و بدمهری   بسی بود که پسر از پدر جدا گردد
این غزل از نتایج این اوراق است   صورت خوب تو ام چو در نظر آید   از همه خوبان بدیده خوبتر آید
عاشق صادق بغیر دوست نبیند   گر دو جهانش به پیش جلوه گر آید   هر که بیک دوست داد دوست ارادت
در نظر او دو کون مختصر آید   نور جمالت فرو گرفته جهان را   لیک نه بیند کسی که بی بصر آید
پا بکشم گر بتیغم بزنند و غایش   سنگ ملامت هزار گر بسر آید   اشعر از این ناامید وصل و بدعا خواه
شاید اثر بخشد و مراد بر آید   در کتب تواریخ از حسن خلق شاه شجاع این حکایت مسطور است که نوبتی
شاه یحیی ابن شاه مظفر که برادرزاده شاه شجاع بود پادشاه یزد بود شخصی را بجاسوسی بشیراز فرستاد که دریافت
نماید که شاه شجاع در این سال بر سر او لشکر خواهد کشید یا نه آن شخص بملازمت شاه شجاع شتافته بطریق
دادخواهان زانو زد شاه از کیفیت حال سؤال کرد گفت شاه یحیی مرا بجاسوسی فرستاده تا معلوم کنم که شما
بسعادت و اقبال درین سال بر سر او لشکر خواهید برد یا نه چون بر قول دیگران اعتمادی نیست خواستم که از
زبان گهربار شهریار حقیقت این کار را بشنوم شاه خندید گفت الحق درین سال داعیه لشکر کشیدن بر
او داشتم اما حال محض بخاطر تو از این اراده گذشتم امسال موقوف کردم جاسوس زمین خدمت بوسید
رفت چند قدمی که رفت باز برگشت و گفت ای پادشاه عالیجاه چنان نشود که مدار بر قرار خود نهی و امسال
اراده لشکرکشی کنی و مرا نزد شاه یحیی دروغگو و شرمسار کنی شاه و مقربان درگاه بسیار خندیدند و

شاه شجاع را نجابت دلپسند قتلغ سرافراز فرمود و گفت خاطر جمع دار که با خلاف اقراری که با تو کرده‌ایم نخواهیم کرد و تو را شرمسار نخواهیم نمود و نیز از آن پادشاه ذی جاه این نقل مشهور است که روزی سوار از راهی میگذشت زنی از بالای بام خانه خود دختر خود را که فاطمه خاتون نام داشت صدا کرد که تو دیبا و شاه شجاع را ببین چون آواز آن زن بگوش شاه رسید عنان کشید ایستاد مقربین عرض کردند که سبب توقف چیست فرمود که از انصاف بعید است که ما بگذریم و فاطمه خاتون ما را نبیند بعد از آمدن فاطمه خاتون بر بام و دیدن آن شاه عالی مقام شاه سر بالا کرده پرسید که فاطمه خاتون ما را دید حال رخصت است که برویم مادر و دختر عرض کردند که دیدیم تشریف ببرید شاه روانه شد ایضاً از آن پادشاه این نقل یادگار است که روزی از سیر و شکار برگشته می آمد ناگاه پیرزالی بر سر راه او آمد عرض کرد که شوهر ندارم نهایت پریشان احوالم و دو دختر دارم که نزد شخصی جدید الاسلام بمبلغ چهارصد دینار مرهون است شاه را از آن کیفیت رقت آمد گفت فردای قیامت چگونه از عهده جواب این مقدمه برآییم فی الفور در همانجا پیاده شد و در آن صحرا نشست و روبملازمان آورد و گفت هر که مرا دوست دارد نقدینه سر سی چیزی بنابر آن اعیان و مقربان و سایر سپاه حتی قلق چیان آنچه دست گنجشان بدان میرسید حاضر ساختند چنانچه صد هزار دینار جمع شد بعد از آن شاه رو بسپاه آورده فرمود ایشان که ایک مردی دلادی ما را دارید جوانی آدینه نام از توق امیر چغمان نزد شاه زانو زده عرض کرد اول کسی که لاف محبت زند منم شاه را بسیار خوش آمد و گفت مواجب تو چند است گفت سه هزار دینار فرمود پنجه هزار دینار بر آن افزودند و شخصی دیگر خسرو شاه نام از خیل امیر علاء الدین یناق را آن اراده شد و پیش آمد و مرسوم او را که نهایت قلیل بود نیز بیست هزار دینار قرار دادند و امر فرمود که چهارصد دینار از خزانه سرکار نزد جدید الاسلام روانه سازند و یک دختر را بخانه شهزاده دولت و دختر دیگر را بمنزل شاه خاتون برده و مبلغ چهار هزار دینار از خاصه پادشاه در وجه جهیز هر یک از ایشان مقرر شده تمامی وجهات و اموال جمع شده را به پیرزال انعام فرمود و شاه با تمامی شهزاده‌ها و خواتین در آن جشن شادی حاضر شدند کما ینبغی بلوازم آن کار خیر پرداختند و این رباعی از افکار شاه شجاع است

بگذار طریق رهروان کرم پیش — وز نار و نعیم دنیا دم کم و بیش — مردانه درین راه بنه پای و مپیچ از پس و پیش

شاید که رسم بار بروی دل خویش — غزل از شیخ سعدی علیه الرحمه — دل نیست تهی که کوی غم چه کار

خصم را پای گریز از سر میدان تو نیست — تا سر زلف پریشان تو در جمع آمد — هیچ مجموع ندانم که پریشان تو نیست

در تو حیرانم و اوصاف معانی که تو راست — واندر آن کس که بصر دارد و حیران تو نیست — آن چه عیبست که اندر تن زیبای تو نیست

وان چه سحر است که در غمزهٔ فتان تو نیست — از خدا آمده آیت رحمت بر خلق — وان کدام آیت لطف است که در شأن تو نیست
گر تو را هست شکیب از من و امکان فراغ — به وصالت که مرا طاقت هجران تو نیست — تو کجا نالی ازین خار که در پای من است
یا چه غم داری ازین درد که بر جان تو نیست — دردی از حسرت دیدار تو دارم که طبیب — عاجز آمد که مرا چاره درمان تو نیست
آخر ای کعبهٔ مقصود کجا افتادی — که خود از هیچ طرف حد بیابان تو نیست — گر برانی چه کند بنده که فرمان نبرد
ور بخوانی عجب از غایت احسان تو نیست — سعدی از بند غم تو بدر آید هیهات — بلکه حیف است بر آن کس که بزندان تو نیست

در کتاب نگارستان مذکور است که صاحب کشف الغمه گوید که من اکثر اوقات حالات غریبهٔ اسمعیل هرقلی را در مجالس می‌شنیدم از آنجمله آنچه در اینجا گویم آن بود که روزی در مجلس شمس الدین محمد بودم که یکی از حضار مجلس گفت من پسر صلبی اسمعیل هرقلی میباشم مرا آن حسن اتفاق خوش آمد از آن شخص پرسیدم که تو ران پدر خود را در وقت عرض ورم دیده بودی گفت نه زیرا آن وقت من طفل بودم اما بعد از صحت مشاهده کردم موی بر آن رسته و شرح این قضیه این است که اسمعیل هرقلی را جراحتی بر ران راست پیدا شده بود هیچ چیز علاج نمی‌شد آخر در حله خود را بجناب سید رضی الدین ابن طاوس قدس سره رسانید سید جراحان را طلبیده از ایشان علاج پرسید ایشان باتفاق گفتند که علاج منحصر در قطع این ماده است و قطع این جراحت قطعا جایز نیست چرا که این قرحه در حوالی رگ اکحل واقع شده و در قطع آن احتمال انقطاع آن رگ است و انقطاع آن رگ مستلزم هلاک است سید چون در آن اوان متوجه بغداد بود اسمعیل را همراه برده بجراحان آنجا نیز نمود ایشان نیز بعینه همان جواب دادند اسمعیل گوید چون از علاج مایوس شدم متوجه مشاهد مقدسه سامره شدم و از روی عجز و دردمندی روی طاعت بقبلهٔ دعا آوردم و شبها احیا می‌نمودم و از بواطن شریف حضرات ائمه هدی علیهم السلام استعانت میکردم تا روزی بقصد غسل بکنار دجله رفتم در وقت معاودت از آنجا چهار سوار دیدم شمشیرها بمیان بسته یکی فرجی پوشیده و یکی نیزه در دست داشت بمن سلام کردند من جواب سلام گفتم آن نیزه دار جانب راست فرجی پوش بود و آن دو سوار دیگر جانب چپ او بودند پس آن فرجی دار مرا گفت تو فردا نزد اهل و عیال خود خواهی رفت گفتم آری گفت پیش آی تا زخم تو را ببینم پیش رفتم دست دراز کرده آن را بیفشرد چنانچه درد بسیار میکرد آن نیزه دار گفت أَفْلَحْتَ یا اسمٰعیل مرا از شناختن او تعجب زیاده شد گفتم أفلحنا و أفلحتم ان شاء الله تعالی و هم او مرا گفت این حضرت امام است من شتابان شده دویدم آنحضرت مرا گفت برگرد من گفتم هرگز از ملازمت تو جدا نخواهم شد بار دیگر فرمود برگرد که صلاح در این است و من در رفتن اصرار میکردم آن نیزه دار گفت شرم نداری که سخن امام را نمی‌شنوی بالضروره توقف کردم چون آنحضرت اندکی

راه رفت و باز پس کرده غرض و چون به بغداد رسیدی مستنصر را طلب داشته خبری بخوانده بود و دینار به رسم پیشکش فرستاد
مرا حیرت زیاده شد ایشان را از نظر غایب یافتم بعد از آن متوجه شهر حله شده از مردم کیفیت سواران را
استفسار میکردم گفتند ظن ایشان بود که شرفای اینجا باشند گفتم چنین نیست بلکه حضرت ... امام علیه السلام بود
گفتند امام فرجی را به بود یا نیزه دار گفتم فرجی پوش گفتند جراحت خود را با و نمودی گفتم نمودم پس
ران راست مرا ملاحظه کردند اثری از زخم نیافتند مرا از کمال وحشت گمان شد که شاید آن زخم بر ران چپ من
بود لاجرم آن را نیز گشودم اصلا اثری نیافتم بنابراین مردم بر من هجوم کرده لباس مرا برای تبرک پاره
پاره می بردند نزدیک شد که من در زیر دست و پا هلاک شوم پس خدام آن عتبات عالیات مرا از میان
خلایق بیرون آوردند آن شب نزد آشنا ماندم صبح متوجه بغداد شدم چون به در شهر رسیدم از این قضیه واقف
شدند خلق بی نهایت بر سر من جمع شدند هیچ نمانده بود که من در زیر دست و پای مردم خورد شوم سید
رضی الدین چون واقف شده بود خود را به من رسانیده مرا از آن مهلکه خلاص نمود بعد از آن نزد وزیر مستنصر
القمی برد و من شرح آن قضیه را تقریر کردم وزیر جمله حکما و جراحان را احضار نموده از ایشان پرسید
که بر تقدیر آنکه ماده پای این شخص را ببینند و نمیرد چند مدت باید که اصلاح یابد همه گفتند اقل دو ماه باید
اما در آن موضع مغاکی سفید پیدا شود و موی از آنجا نروید گفت چند وقت شد که ریش این درویش را دیده اید
گفتند ده روز پس وزیر اشاره کرد من پای خود را برهنه کردم یکی از حکما ... نصرانی بود گفت هذا
عمل المسیح و سید علیه الرحمه نعره زده بیهوش شد و اهل مجلس متحیر شدند بعد از آن وزیر مرا نزد مستنصر
برد وی بعد از استماع احوالات و یقین به اعجاز امام علیه السلام مبلغ هزار دینار به من انعام نمود من بنا برآن
حضرت صاحب علیه السلام قبول نکردم شمس الدین محمد که ... گفت در وقتی که پدرم در بغداد رحل
اقامت انداخته بود به امید این سعادت به نظاره ... رفت و هی ... و بعد از آن قریب به چهل نوبت آمد و
شد نمود لکن به فیض این سعادت سرافراز نشد

لاادری

ای دل طلب کمال در ...

خاصیت مال کبریائی و منی است ‏ ‏ ‏ از کثرت مال بی نیازی نشود ‏ ‏ ‏ نفسی که ز مال بی نیاز است غنی است
هیچ دانی که اهل دانش را ‏ ‏ ‏ چیست نیت که جمع مال کنند ‏ ‏ ‏ تا دل دوستان به دست آرند
یا سر خصم پایمال کنند ‏ ‏ ‏ از مطلع الانوار امیر خسرو ‏ ‏ ‏ ای شده مغرور بهشت خیال
جلوه کنان در تتق ماه و سال ‏ ‏ ‏ پرورشش را در گردون ببین ‏ ‏ ‏ کافت جان مگس است انگبین
هر که از این شیشه می کرد نوش ‏ ‏ ‏ خون وی از شیشه بر آورد جوش ‏ ‏ ‏ باده به اندازه بود خوش گوار
بیش خوری بیشتر آرد خمار ‏ ‏ ‏ هر چه رسد بهر زیادت مپوی ‏ ‏ ‏ بین کمی بهر زیادت مجوی

از حسینی

ای که بکریا به خوشی با سرود   تا نکنی رقص که افعی فرود   لابه ببین زین سگ روباه گیر

گرگ کهن باشد و قصاب پیر   بوی سلامت ندهد باغ دهر   زانکه سرشتست نباتش بزهر

باغ چه جوئی که بهارش نیست   هیچ گلی نیست که خارش نیست   شادی عالم چو سراسر غم است

آنکه بود شاد بعالم کم است   از اقوال و امثال حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام

است که العافیة عشرة اجزاء تسعة منها فی الصمت الا بذکر الله عز و جل و واحد فی ترک مجالسة

السفهاء یعنی آرام و راحت ده جزء است نه جزء آن سکوت است مگر بذکر خدای تعالی و یک جزء آن ترک

همنشینی با سفیهان است و نیز از آنحضرت علیه السلام است که بئس الزاد للمعاد العدوان

علی العباد یعنی بد توشه‌ایست از برای آخرت دشمنی کردن بر بندگان خدا و ایضا از آنجناب علیه السلام

است که من لم یکن له سخاء و لا حیاء فالموت اولی به من الحیوة یعنی کسی که نیست از برای او سخاوتی و نه

حیائی پس مردن بهتر است از برای او از زندگی   از جامی   هیچ سودی نکند تربیت ناقابل

گر تو برتر نهی از خلق جهان مقدارش   سبزه و خرم نشود از نم باران هرگز   خار خشکی که نشانی بسر دیوارش

از قول حکماست که مردم بدست محتاج چند در هیچ حال و در زمان هیچ بنا به استمداد بحضور ایشان و شوکت

و در هنگام شدت بجهت امداد و معاونت   از امیر خسرو دهلوی   مشرق و مغرب همه پر ماه هست

لیک از آن گونه که باید کم است   دیده بد دور از آن ارجمند   کو شود اندر سر پایان سپند

در بعضی تفاسیر در شأن نزول آیه کریمه و یؤثرون علی انفسهم و لو کان بهم خصاصة گفته اند

که یکی از اصحاب حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم خوشه خرمائی بیکی از یاران خود فرستاد و او با وجود

فقر و فاقه صلاح در آن تصرف نکرده آنرا بجهت یکی از احبا اهدا نمود و همچنین او بجهت دوست دیگر هدیه فرستاد

تا آنکه آن خوشه خرما بهفت خانه فرستادند و باز آخر بمنزل شخص اول آمد و آن صداقت و صفا مقبول

درگاه حضرت کبریا گردید و این آیه در شأن آن فرقه نازل شد و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم

مرویست که فرمود لا یؤمن احدکم حتی یحب لاخیه ما یحب لنفسه یعنی مؤمن نیست کسی از شما تا آنکه دوست

دارد از برای برادر دینی خود آنچه را دوست میدارد از برای خود   جامی علیه الرحمه   مکن هستی جاودانی هوس

کاین خاصه کردگار است و بس   رباطیست گیتی دو در ساخته   پی رهروان رهگذر ساخته

یکی میرسد و آن دیگر میرود   ولیکن بچون جگر میرود   ازین رفتن و آمدن چاره نیست

دل کیست زین غم که صد پاره نیست   ره زیرکی آخر اندیش گیر   ز اول طریق وطن پیش گیر

گر آدم نژادی درین دیو لاخ   عمارت مکن باغ و ایوان و کاخ   کسانی که کشتند پیش از تو باغ

پریشان نگر باغ داکشته داغ | نگر کز ... زابر بی آب مرگ | نه در باغشان شاخ مانده نه برگ

بود و ورا زاغشان پرانده کاخ | از آتش دو حرف از ته سرخ است آخ | مرا او تورا نیز داده است چشم

به احوال گیتی گشا دید چشم | بیا تا بعبرت نگاهی کنیم | وزین کوچگه ره براهی کنیم

پیمبر از آغاز آدم چه کرد | چه زد خیمه بیرون نه عالم چه کرد | چه شد نوح و کشتی چه بود آن شکست

بکشتی که طوفان مرکش شکست | کجا شد خلیل و نکردان او | کز آتش که شد بر وی گلخوان او

چه شد حال یعقوب و یوسف کجاست | کز و جز تاسف نه تغییر خواست | ز مصر از چه ره گو بیا تحویل زد

کز مصر از عشقش جامه در نیل زد | سلیمان کجا رفت و کو تخت و فرش | چرا خاتم ملک رفت از کفش

کلیم و عصا کو و آن نور طور | بفرعونیان زو چه آشوب و شور | مسیحا که در مرده جان میدمید

ببین تا از آن مرده جان چه دید | محمد که خورشید افلاک بود | در آخر مقامش ته خاک بود

شنیدی سرانجام پیغمبران | بیا بشنو احوال دیگران | حکیمان که دانشوران بوده اند

بهر کار حیلت گران بوده اند | نیابست زین زیرکان هیچکس | که تا خیره دون گند یک نفس

همه سر در این ورطه جنباده اند | همه در دو وانده و جان داده اند | چگویم که شاهان که چون رفته اند

درو سفا پر از خون برون رفته اند | بنا باج داده ... بخت شان | شده پایمال احسان بخت شان

بیک بار قالب که پرورده اند | از آن قالب خشت پر کرده اند | اگر بایدت صورت حال شان

بگردد دنا اقبال و ادبارشان | بیا بنگر احوال جهان دگر | کزین شکل تفصیل یابی خبر

جهانی که پایان او این بود | درا ان ... چه تمکین بود | ندیدا دان سبز گنبد گری

نگه بر پریشان که بر خود گری | بر این رفتگان گریه بس ... | ولی زهر بر خود دلی تراست

بیا ساقیا جگر خوار کنیم | وزین می قدح با جگر خون کنیم | که ... آذر ... پرست

جگر خوار عی از می ساقی پرست | بیا ... کز خرب لند رند | ز چنگ طرب تا ره آبر دریم

ز چنگ اجل چون نشاید گریخت | ... | در کشت تو ... است

نه در برگشتی بانه بن معتضد بالله عباسی از آل قاسم بن عبدالله بود و بعد فوت قاسم عباس بن حسین بجای او وزیر شد و مشهور است که چون قاسم بیمار شد عباس برای عیادت او رفت پسران قاسم باستقبال برآمدند عباس دست ایشان را بوسید قضا را قاسم در همان روز وفات یافت و جایش بعباس دادند و عباس در همان روز برای تعزیت بخانه قاسم آمد پسران قاسم دست او را بوسیدند این هم دو دستبوس در یک روز دست داد فاعتبروا یا اولی الابصار نظامی سیر عالم نگر و نمایش

تا نفریبی بچو آن ننگیش   بر کف آن سرکه برنا و شست   وسمه و گلگونه گری کاتش سرست
چشمه سراب است فریبش مخور   قبله صلیب است نمازش مکن   زان همه گل بر سر خار سی نه
گر همه هستند تو باری نه   چون بهری زانچه طمع کرده   آن پری از خانه که آورده
چون نه در محشر قیامت برند   لی درمان جان بسلامت برند   خواه بنه مایه و خواهی سبب
کانچه دهند از تو ستانند باز   از کلمات طیبات حضرت امیر المؤمنین علیه السلام که دلیل عقل المرء

قوله و دلیل اصله فعله یعنی راه نما بعقل مرد گفتگوی اوست و راه نما باصالت او یعنی که خوش زاده و بزرگ زاده است یا فقیر زاده و پست فطرت است یا از اصل او نجیب است یا نانجیب افعال اوست ایضا فرمود که حلی الرجال الادب و حلی النساء الذهب یعنی زیور مرد ادب است و زیور زنان است که طلا و نقره باشد از سعدی علیه الرحمه در عشق از تند مستی خوشتر است   ملک درویشی هستی خوشتر است

عقل بهتر میشمند از کائنات   عارفان گویند مستی خوشتر است   خود پرستی تیرو از دنیا و جاه
نیستی و حق پرستی خوشتر است   چون گرانباران بسختی میروند   هم سبکباری و چستی خوشتر است
سعدیا چون دولت فرماندهست   مینماید تنگدستی خوشتر است   از شیخ فرید الدین مشهور بگنج شکر است
گر هر که شب نماز بسیار کنی   در روز دوا ی درد بیمار کنی   تا دل نکنی ز غصه تو کیسه تهی
صد خرمن گل بر سر یک خار کنی   از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مرویست که فرمود کفاک ادبا

لنفسک ما کرهت لغیرک ترجمه این کلام ولایت نظام این است که بس است ادب برای نفس چیزی که بد می آید ترا از غیر یعنی هر چیزی و هر عملی که از غیر بد بینی و نه پسندی خود و مرتکب آن مشو و نیز از انتخاب ولایت مآب است که حسن الخلق خیر قرین یعنی نیک خلقی خوب رفیقی است لا ادری

آه کسان خورد بنا بد شمرد   آتش سوزان چو بزرگ و چو خورد   تیر ضعیفان چو گشاد از کمان
بگذرد از نه سپر آسمان   خواهی که خداوند جهان یاور تو باد   زنهار که در پاس دل خسته دلان کوش
زخاری شود خسته گر دست تو   بدانی که چون است زخم خدنگ   بر افتاد کانت بود مرحمت
در آید اگر پای خویشت بسنگ   مردم آزاری نه بس کار بست خورد   هر که از طاق دلی افتاد مرد
بداندرحق مردم نیک و بد   مگو ای جوانمرد صاحب خرد   که بد مرد را خصم خود میکنی
وگر نیک مرد است بد میکنی   از حکیمی پرسیدند که چند دوست داری گفت حال نه دانم که

روز گار بر کام است و توسن ایام رام یار را در وقت شدت توان شناخت و عدو را در ایام نکبت و نعم ما قیل چو دولت بود بنده را همه بکام خویش کردند چو بر گردید روز نیکبختی

لا ادری
ایضا
ایضا
ایضا

در و دیوار بروی نیش کردند   مؤلف نگارستان از صاحب گزیده نقل کرده که در نزهة القلوب
در خواص خربزه مذکور است که در این چند سال در قزوین شخصی خربزه پاره کرد نوری از آن چنان ساطع
شد که تمام آشخانه روشن گردید و تا سه شبانروز نور از آن خربزه می تابید و مردم فوج فوج بزیارت
آن میشتافتند ایضاً از غرایبات در آن کتاب مسطور است که در این سال در قزوین زنی زائیده دختری
آورد که نیمه بالای آن از ناف دو پیکر شده و چهار دست داشت و دو سر هم متحرک و نیمه پایین مثل
دختران لیکن زیاد و کم یک سر قریب یک ماه پیش از سر دیگر مرد و قریب شش ماه آن بچه در حیات
بود ایضاً در کتاب مذکور است که مولانا قطب الدین علامه در شرح کلیات قانون گوید که از قدوه حکمای
زمان جمال الملة والدین صاعد بن محمد بن مصدق السعدی الاصل کاشغری المولد که معروفست بجمال الدین
ترکستانی شنیدم که دختر نجم الدین حفص که از فحول علمای خوارزم بود فرزندی زائید که سرش سر آدمی
بود و بدنش بدن مار یکدو ماه که در حیات بود نزد ما در آمده شیر میخورد و بعد از آن خود را در برکه آبی
که در آن حوالی بود انداخته شنا میکرد باز بسوی نزد ما در آمده بشیر خوردن مشغول شدی آخر
بفتوی علما مقتول شد از کمال الدین اسمعیل خود گرفتم که پس از رنج و تکاپوی مراد   کار انسان که دلت خواست بسامان
گردد بچه این این عالم با رجای   که یک دم زنش کار دگرسان گردد   دل بهر این کینه کرده سنگین دولا
آسیائیست که از خون عزیزان گردد   قول حکماست که محک مودت محل شدت است   امیر خسرو دهلوی گوید
شد دلم خوش ز رنج خود که بدوست   فرق کردن میان دشمن و دوست   هر که ناکس فتد با اصل سرشت
بتقالیب دهر کس نشود   سک اگر کنی مقلوب   قلب او غیر سک کس نشود
از خدا جوی نصرت و یاری   تا شوی بر مراد دل منصور   ور بود حاجتی هم از وی خواه
تا باورالکه آن شوی مسرور   از حضرت رسول صلی الله علیه وآله وسلم مرویست که فرمود من ستر
مسلماً ستره الله فی الدنیا والآخرة ومن فلّ عن مکروب کربة فلّت الله عنه کربة من کرب یوم
القیمة ومن کان فی حاجة اخیه کان الله فی حاجته یعنی کسیکه بپوشاند عیب مسلمانی را بپوشاند
خدایتعالی معایب اورا در دنیا و آخرت و هر که بگشاید اندوه محنت زده را بزداید غم و درد مندی را
بگشاید حق سبحانه وتعالی اندوه اورا و بزداید جناب باری درد مندی اورا در روز قیامت
و کسیکه سعی کند در حاجت برادر مؤمن خود ایزد تعالی حاجت اورا بر آورد و مراد اورا مبذول دارد
بوقت خلوت آن کن که پیش خلق کنی   خجل نکردی اگر سر تو شود معلوم   بجز خدای که ستار عیب پوشی ها است
گمان مبر که کسی سر تو کند مکتوم   مباش غره به تنهائی و چنان انگار   که باز گوید دیوار ز هوا و نجوم

از جامی است
لا ادری
از نسیم فرح بعد از شده

ای بنده بر کنه ز الله بترس   زان روز که سودت نکند جاه و ترس   ای مرد بجوش و بسپر غره مشو   لاادری

از تیر جگرسوز سحرگاه بترس   چو بر کریم کسی حاجتی نماید عرض   قضای حاجت آن کس بود جواب اول   لاادری

بفعل گوی جواب نه بقول باشد خوش   که حسن خلق نکوتر بود ز لطف مقال   آن یار که همنفس ندارم جز او   ایضا

از سفله دل هوس ندارم جز او   آسایش مرهم از که باشد طمعم   چون داند او که کس ندارم جز او   بیت

هیچکس در جهان نگردد زیان   از نکوکاری و کم آزاری   در بلا یار باش یاران را   از شعر حکیم فرج

تا کند فضل ایزدت یاری   بهمه حال بدروی روزی   تخم نیکی گر این زمان کاری   بعد شده

از سخنان منوچهر که در میان سلاطین عجم موصوف بفراست و کیاست و معروف بفصاحت و بلاغت است این است که پادشاه چند صفت باید داشته باشد اول راستی چه دروغ فی نفسه قبیح است خصوصا سلاطین را دوم سخاوت که پادشاه سخاوت پیشه را رعایا و سپاهی دوست دار باشند سیم نفاذ و حکم و سیاست تا امور ملک انتظام یابد و اهل فساد از بیم سیاست بر ضعفا ستم نکنند چهارم حلم و عفو و اغماض که اگر از یکی از خواص حرکت ناهنجاری صادر گردد بالکل متوحش نگردد و مایوس از عنایت پادشاه نشود و از بیم جان طریق فرار نسپرد بلکه بحلم و عفو پادشاه امیدوار بوده میان خوف و رجا روزگار بسر برد و باید دانست که دنیا را اعتماد نشاید دولت او مانند سایه نهال و نعمت آن مانند خواب و خیال و عاقل باید بر امری که زود زوال پذیرد دل ننهد و عدل و انصاف را مرعی دارد و ظلم و ستم بر هیچکس روا ندارد   هرکه با مردمان کند عادت   لاادری

شیوه لطف و رسم دلداری   نه ز پای بلا خورد آسیبی   نه ز دست ستم کشد خاری

هیچ خصلت بنزد عاقل نیست   به ز دلداری و کم آزاری   نیست در عالم عمل تخمی

به برومندی و نکوکاری   آن قصر که بهرام در آن جام گرفت   روبه بچه کرد و شیر آرام گرفت   لاادری

تا جای گرفته است بهرام بگور   دیریست که گور جای بهرام گرفت   با وجود تو کس بدهر درویش ندید   ایضا

با عدل تو زیر چرخ دلریش ندید   تا تیغ سرانداز تو در رقص آمد   جز مطرب راهزن کسی نیش ندید

راهی است ز کعبه تا بمقصد پیوست   وز جانب میخانه رهی دیگر هست   لیکن ره میخانه زبا داستی   ایضا

راهیست که کاسه متواتر دیدست   در کتاب زینة المجالس مسطور است که روزی شقیق بن ابراهیم بلخی نزد هارون الرشید رفت هارون باو گفت شقیق بن ابراهیم زاهد توئی جواب داد شقیق بن ابراهیم منم واما زاهد توئی هارون گفت من چگونه زاهد باشم شقیق گفت من ترک دنیای فانی کرده‌ام و نعیم آخرت در نظر من جلوه میکند و هنوز نعره هل من مزید میزنم پس چگونه زاهد باشم زاهد توئی

که به بیابانی و حبیبه قناعت کرده ترک جنت مخلد گفته اند هارون گفت مرا پندی ده شقیق گفت حق سبحانه
و تعالی سرائی ترتیب داده و آنرا دوزخ نام نهاده و ترا دربان آن سرا کرده و سه چیز بتو کرامت
فرموده بیت المال و شمشیر و تازیانه و حکم نموده که باین سه چیز مردم را از دوزخ باز داری هر که خلاف
فرمان حق کند او را بتازیانه تادیب کنی و هر که کسی را بناحق کشد بشمشیر قصاص فرمائی و هر که محتاج
گردد از بیت المال خرج او را مهیا سازی و اگر خلاف فرمان الهی کنی پیش رو دوزخیان باشی هارون
گفت زیاده کن گفت تو بر مثال چشمه و عمال دیگر بر مثال جویها که از چشمه جدا شوند اگر چشمه تیره
بود همه جویها تیره گردند لاادری کرا آدمی نشود سخرهٔ ارادت دیو فرشته شاید بود ارچه بشکل انسانی
لاادری
تو شمع جمع جهانی و سرو باغ وجود ولی چه سود که مقدار خود نمیدانی تو چاه میکنی اندر رهی که خلق بیفتانی
بترس از آن روزی که خود در او افتانی در کتب سیر مذکور است که شخصی از مریدان حاتم اصم التماس موعظتی از
نمود حاتم گفت خود را از چهار چیز نگاه دار اول آنکه شخصی را اگر چیزی بخشودی و محتاج گردی از خود مرنجانی
دوم بنائی را که معمور کردن آن نتوانی خراب نسازی سیم آنکه سخنی نگوئی که بمعذرت آن محتاج
گردی چهارم آنکه در روشنائی دنیا کسی را مرنجان تا در تاریکی قبر بعذاب آن گرفتار نشوی لاادری
ای تن تو ز حرص و آز بیتاب مباش پیوسته دوان چو تیر پرتاب مباش در رفتن این ره که داری در پیش
مانند شناگر در سر آب مباش نابینائی را گفتند با کوری ترا چه راحت است گفت اول آنکه
از شر دیدار امثال شما مردم لئیم وارستم دانشمندی سیاقی را گفت چرا بتحصیل علم مشغول نشوی سیاقی
گفت که آنچه خلاصهٔ علم است بدست آورده ام عالم از او پرسید که خلاصهٔ علوم چیست گفت پنج
چیز است اول آنکه آنرا که بانجام نرسد دروغ نگویم دوم آنکه تا حلال نیابم دست بحرام
دراز نکنم سیم آنکه تا از تفتیش عیوب خود فارغ نشوم بجستجوی عیب مردم نپردازم چهارم آنکه تا
خزانهٔ رزق خداوند جل ذکره باخر نرسد بدر هیچ مخلوق التجا نبرم پنجم آنکه تا قدم در بهشت ننهم از
کید شیطان و از غرور نفس نافرمان غافل نباشم آورده اند که خلیفه اول و ثانی بلند قد بودند و علی
مرتضی علیه السلام مستوی الخلقه و میانه بالا بود اتفاقا روزی هر سه براهی میرفتند و علی مرتضی علیه السلام
درمیان ایشان میرفت عمر گفت یا ابا الحسن انت فی بیننا کنون لنا حضرت امیر فرمود لولا انا
لکنتما لا لاادری بس غم که دلیل شادمانی گردد بس رنج که گنج شایگان گردد
بس چیز که تو علت مرگش دانی آن مایهٔ عیش زندگانی گردد ز خندیدن شد بمرگ دو لیسیر
نه خنده مستهزان نمودن زنیر صاحب زینة المجالس گوید که جمعی از اهل سنت و جماعت از

شخصی شیعه مذهبی پرسیدند که امام چند است گفت چند گویم چهار چهار چهار چهار و تیر دران کتابست که
ابو الغنا از همدان با صفهان آمد اتفاقا جمعی از اطفال بر در شهر جنگ سنگ میکردند سنگی بر سر ابو الغنا
رسید و بشکست او با سر شکسته بشهر درآمد و او را در صفهان دوستی بود در طلب وی سعی بسیار
نمود بعد از نماز شام او را یافت آن شخص ابو الغنا را بمنزل برده چون بیگاه بود طعامی حاضر نکرد و
ابو الغنا بغایت گرسنه بود بامداد بمجلس وزیر رفت وزیر از او پرسید که کدام روز وارد این شهر
شدی گفت فی یوم خمس ستمبر پرسید که کدام ساعت گفت فی ساعة العشرة وزیر گفت که دیر
کجا فرود آمدی جواب داد ابو الغنا بعید ذرع وزیر را از جوابهای او خنده آمد و او را رعایت بسیار نمود ولاادری

کناه موجب حرمان این بیت از عالم ولیکن صحیح‌تر این بوجهی بنظر دیدم جمله ابیات در یک بیت منظوم آمده
بشنو ای صاحب نظام الملک سوال حسن شرط تفسیر و تعجب بد نفی است و خبر جحد و انکار و صلاح تفخیم و استفهام و تمنی
آنان که ز حرص سر گرانند همه وز راه صلاح برکرانند همه در هر کوئی اسیر و امانند همه
ای آب شده طالب نانند همه دیوانه نباشد آنکه از سر ترسد عاشق نبود آنکه ز خنجر ترسد
تا چند ز سر بریدنم ترسانی آنکس که سر تو دارد از سر ترسد در کتب سیر مسطور است که شخصی

از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام التماس نمود که شمه از خلق حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم بیان
فرماید امیر المؤمنین علیه السلام فرمود که نعمتهای خدا تعالی که در دنیا به بندگان خود ارزانی فرموده احصا
کن تا من بیان خلق حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نمایم سائل گفت وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ
اللهِ لَا تُحْصُوهَا من چگونه حصر آن کنم حضرت امیر المؤمنین فرمود که خداوند جل و علا دنیا و نعمت آن را
قلیل شمرده که قُلْ مَتَاعُ الدُّنْیَا قَلِیْلٌ و خلق حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم را عظیم شمرده
که اِنَّكَ لَعَلٰی خُلُقٍ عَظِیْمٍ چون تو از تعداد قلیل عاجزی من چگونه احصای عظیم نمایم اما بدانکه هر یک از انبیا
بخلقی کریم متصف بودند و حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم بجمیع اخلاق حسنه و صفات حمیده
متصف بود از ستم چرخ فرج بعد از شدت هلاک کی شود از زخم تیغ و نیزه و تیر کسیکه در طلبش باشد از قضا تاخیر
حل حصار حصین سست رخنه کی گیرد بمنجنیق ستم جز بپاره‌ی تقدیر مسخر تو شود شیر در بیابانها
بشرط آنکه سگ نفس را کنی زنجیر از حضرت صادق علیه السلام مرویست که برای دفع دشمن اول
دو رکعت نماز بگذارد و بعد این دعا را بخواند اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ بِقُوَّتِكَ الْقَوِیَّةِ وَمِحَالِكَ
الشَّدِیْدَةِ وَبِعِزَّتِكَ الَّتِیْ كُلُّ خَلْقِكَ لَهَا ذَلِیْلٌ اَنْ تُصَلِّیَ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاَنْ
تَاْخُذَهُ السَّاعَةَ السَّاعَةَ لا ادری منتظر این و آن مباش که ابرو کار تو هیچ و انتظار سرآرد

ایضا
ابو الغنا

ایضا قناعت و را تو بنده وار بسر بر   تا همه کار ست خدای وار برآرد   تا پای مردی فضل خدای تدبیر
بدست خصم بماند چو کشته محبوس   نه گاه محنت نباید شد از فرج نومید   نه گاه دولت باید شد از فرح یاوی

مرویست که شخصی قریب العهد بود باسلام بخدمت امیر المؤمنین علی علیه السلام آمده گفت یا امیر المؤمنین
در اسلام مناهی بسیار است و من نمیتوانم از جمله آنها اجتناب کنم یک خصلت از خصایل شنوده
و یک فعل از افعال نامرضیه بفرمای از آن احتراز نمایم حضرت امام المتقین علیه السلام فرمود از
دروغ گفتن اجتناب کن آن شخص از خدمت آنحضرت باز گشته گذرش او بر خانه خمار افتاد خواست
قدحی چند بنوشد اندیشید که اگر حضرت امیر المؤمنین علیه السلام از من سؤال کند که خمر خورده اگر بگویم
آری مرا حد زند و اگر انکار کنم دروغ گفته باشم و من شرط کرده ام که دروغ نگویم و همچنین اراده زنا
کرد باز همین اندیشه نمود و ترک کرد و بهر گناهی که در خاطرش ارتکاب آن خطور میکرد بهمین اندیشه
مرتکب نمی شد پس بخدمت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام آمده عرض کرد بخدا قسم است که ترک
دروغ گوئی جمله مآثم و مناهی را از من باز داشت و مرا یقین شد که دروغ گفتن راس جمیع مناهی
و سر مآثم است لاادری   صبر است علاج مرد چون کار افتاد   با جور زمان سود ندارد فریاد

ایضا گر با تو نسازد تو مشو رنجه از آن   چون وقت رسد بیابی از دهر مراد   روح تو قربان چو گردد صفائی
دانند بدل آنچه تو بینی نظر   رسمیست قدیم سوی اهل عشق   شرطیست عظیم سفری در عشق
داری سر این حدیث باید که چو شمع   سر در باری و پای داری در عشق   ز شخصی پرسیدند که برادرت

چون فوت شد بچه زن خود چه میراث گذارد گفت چهار ماه و ده روز عده نقلست عن موسی امام
صبحگاهی در باغچه مسجد وضو میساخت کیسه زری یافت آنرا بدست گرفته بمسجد رفت که عقب
امام نماز گزارد همین که بنماز ایستاد اتفاقا امام این آیه بر زبان آورد وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا
مُوسَى اعرب گفت والله اَنْتَ ساحِرٌ و کیسه زر را پیش محراب انداخت دزدی بگریز نهاد که مبادا
اورا بتهمت دزدی بگیرند لاادری   تا دور شدی شدستم ای عشرت ما   اندوه فزون صبر کم و حال تباه

ایضا تن چون نی و بر چو نیل و رخسار چو کاه   انگشت بلب گوش بدر چشم براه   کریم زاده چو مفلس شود با پیوند
که شاخ گل چو تهی گشت بارور گردد   لئیم زاده چو منعم شود از او بگریز   که مستراح چو پر گشت گنده تر گردد

لاادری در کوی قضا نه رهگذر میدانم   نه سر قضا و نه قدر میدانم   دانم که کس از قضا نیارد جستن

ایضا از سر قضا همین قدر میدانم   ای طفل مهر اگر تو ز پستان جهان آئی   روزی دو شیر دولت اقبال بمکی

ایضا در عهد مهد غره مشو از کمال خویش   یاد آور از زمان بزرگان پیر کی   شد دیده عشق همچون دل من

تا ساخت پر ز غصه درون لئیم   زنهار کردلم نماند درونی   از دیده طلب سپید خون دل ست

در کتاب رشحات الفنون مذکور است که روزی حضرت اسد الله الغالب امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام میخواست بر اسب سوار شود زنی بر سبیل تظلم عرض کرد که یَا اَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ اِنَّ اَخِی تَرَکَ سِتَّمِاْئَةَ دِینَارٍ وَقَدْ اَعْطُونِی دِینَارًا آنحضرت فرمود لَعَلَّ لِاَخِیکِ زَوْجَةً وَاُمًّا وَبِنْتَیْنِ وَاِثْنَیْ عَشَرَ اَخًا وَاِیَّاکِ آن زن گفت نعم آنحضرت فرمود قَدِ اسْتَوْفَیْتِ حَقَّکِ و سوار شد یعنی این است که آن زن عرض کرد که برادر من ششصد دینار میراث گذارده است و من یکدینار حصه میدهند آنحضرت فرمود شاید برادر تو زنی دارد و مادر و دو دختر و دوازده برادر و تو باشی خواهر آن زن عرض کرد بلی آنحضرت فرمود که حصه حق تو سوا دی است یعنی یکدینار که بتو داده اند همان حصه تو است که بتو رسیده است از سید علی همدانی است

زنهار ز هوس گر بره فقر بجهی کامی
نزول در حرم کبریا توانی کرد   وگر به آب یاصفت برآوری غسلی   همه کدورت دل را صفا توانی کرد
ولیکن این روش رهروان چالاکست   تو نازنین جهانی کجا توانی کرد   لاادری
از جرم گل سیاه تا اوج زحل
کردم همه مشکلات گیتی را حل   هر بند که بسته بود از مکر و حیل   از بند گشاده شد مگر بند اجل

از سرمد در مدح حضرت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم   این ذره تر از روی قدر با خورشید

چون جنس نکوئی رحمت مجید   این سنگ گران بود بخشند عطا   وان سنگ سبک بود با فلاک رسید

گیتی که یکیست سبع و شید اش   این هر دو جهان چو گفته های عاشق   این دو در زمانه همچو فانوس خیال   از ملا اسمعیل مشهدی

هرچند رود کی بود او ضاع عش   آنکه تو را از کرم خود سرشت   رزق تو را به کرم خود نوشت

بحر کرم بر سر جوشش بود   کار به بخشش نه بکوشش بود   گر بد و گر نیک ملامت ور عیب   از منظر الانتصار

رزق همه میرسد از خوان غیب   روزی ما کرم و گر بیش از دست   بیش و کم خدا چه و درویش از دوست

بلکه کسی نیست ز لطف حبیب   کیست ز دریای کرم بی نصیب   مور چه گو بین در بود

روزی او نیز مقرر بود   شاه و وزیرت ز چه بنشسته اند   روزیت از در که روزی ده است

لب بگشا گر چه لب جان رسد   تا لب گور لب نان رسد   رزق تو را از تو پذیرفته اند

روز تو و روزی تو گفته اند   از لی روزیت چرا غم بود   چون همه است تو را هم بود

صید قضا بسته شست تو نیست   روزی و مرگ این دو بدست تو نیست   نزد خرد سوی مزابل شدن

خوبتر از نزد اراذل شدن   در نگارستان مسطور است که در تاریخ آل عباس مذکور است که در عهد معتمد عباسی در سنه ست و سبعین و مائتین در تل القیمة که معروف است بتل بنی شقیق

هفت قبر پدید آمد که هفت شخص تندرست در آنجا بودند با کفنهای نو و محاسن بحال خود و بوی مشک
از آن سپید یکی از آنجمله جوانی بود که گیسوان و پیشانی و ابرو و گوش و رخساره و بینی و لب و گردن و مژه
و چشم او بحال خود بود و از لطافت رخسار او تصور میشد که حال بخواب رفته است و لبش تری
داشت چنانکه کسیکه همان دم آب خورده باشد جمعی از معتبران را فرستادند که ایشان را ملاحظه نموده
خبر واقعی بیاورند آن جماعت رفته دیده بانگشته بنقشی که ذکر شد بیان کردند و گفتند یکی را موی از
پیشانی کشیدیم بغایت محکم بود چون موی زندگان و نیز در آن تل حوضی پدید شد و در سنگی خطی
نوشته کس ندانست که چه زبان است اصحاب دیوان را بیاوردند که آن خط را بخوانند هیچکس نتوانست
خواند عارفی را گفتند که حظ خود را از نعیم دنیا بگیر که مرگ در عقب است گفت درین صورت
ترک حظ بثواب اقرب است سوفسطائی که از خرد بیخبر است گوید عالم خیال اندر نظر است
آری عالم همه خیال است ولی پیوسته در آن حقیقتی جلوه‌گر است آنانکه فلک رتبه و مهر آیینند
آیند روند و باز با دهر آیند در دامن آسمان و در جیب زمین خلقی است که تا خدای باشد آیند
خار در پایم ار شکست چه غم غم آن میخورم که خار شکست کم گفته اندیشه گوی تا غنیمت یابی
و خاموش باش تا سلامت مانی گرچه مرغوب‌تر ز خوش گویی سعی در حصول نعمت نیست
هست خاموش سالم از آفات نعمتی بهتر از سلامت نیست سخن ز نکته سا زدوده شود
لب سخن چند که گشوده شود ز بس که کاه فتد از زمانه بکار کنند مدتی دلش دشوار
تا که از شیوه سخن دانی نهد آن کار را به آسانی در کتاب تواریخ مسطور است
که اوانی که چنگیزخان بخونریزی بندگان خدا مشغول بود امیر جلال الدین حسن بن علی زیدی که مقدم
سادات ماوراء النهر بود از رکن الدین امام زاده سؤال کرد که این چه حالست وی در جواب او
این رباعی انشا بخواند گفتم که دلم گفت که در پرده ماست گفتم چه کنم گفت که خون خورده ماست
گفتم که سگ کوی تو در من افتاد گفتا ز دهر که فراکرده ماست کسی را که باشد فرا پیش مرگ
نشیند بکیرو خرم بود کجا خوش بود گوشه گلبن ندان [illegible] و ماتم [illegible] بود
اقبال را بقا نبود دل بر آن منه عمری که بر غرور گذاری هبا بود گر [illegible]
اقبال چو قلب کسی لا بقا بود درختی که شیرین بود بار او بخورد کسی کرد آزار او
و گر زانکه شیرین نباشد برش [illegible] بماند بباغ آن [illegible] ایمن
تو خواهی چنان باش خواهی چنین از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم روایتست که بعبادالله

از سحابی

از خیام

از امام

قلی ایسته

لاادری

لاادری

لاادری

لاادری

[illegible]

عباس فرمود الا علمك بكلمات ينتفع بهن قال بلى يا رسول الله قال احفظ الله يحفظك احفظ الله تجده امامك تعرف الله في الرخاء يعرفك في الشدة واذا سألت فسأل الله واذا استعنت فاستعن بالله جف القلم بما هو كائن فلو جهد العباد ان ينفعوك بما لم يكتبه الله عز وجل لك لم يقدروا عليه واذا استطعت ان تعامل الله عز وجل بالصدق واليقين فافعل فان لم تستطع فان الصبر على ما تكره خير كثير واعلم ان النصر مع الصبر وان الفرج مع الكرب وان مع العسر يسرا خلاصه معنی آنکه آنحضرت بعبدالله بن عباس فرمود بیاموزانم ترا کلماتی که در نعمت نافع بود و در بلیت دافع گفت بلی یا رسول الله گفت خدای را نگاه دار تا خدای ترا نگاه دارد یعنی اوامر و نواهی حق سبحانه و تعالی را محفوظ دار و خدای را در هر حال حاضر و ناظر و قادر دان تا او ترا از آفات دنیا و آخرت نگاه دارد و خدای را در وقت خوشی و آرام بشناس تا خدای تعالی در وقت سختی ترا بشناسد خلاصه این عبارت آنکه در وقت آرام و خوشی از خدا غافل مشو و باو رجوع باش تا در وقت سختی ترا نگاه دارد و نصرت او بتو رسد و دستگیری بندگان خدا کرده باش تا حق تعالی ترا دستگیری کند و چون سوال کنی از خدای کن که هیچ سائل از درگاه او خایب باز نگردد و چون یاری خواهی از خدای خواه که هر که نصرت از او خواست منصور گشت و قلم خشک شد بدانچه بودنی است یعنی آنچه در ازل تقریر یافت از اعمار و ارزاق و آجال و اخلاق و فقر و غنا و راحت و عنا تغییر و تبدیل و نقل و تحویل از آن ممکن نیست و اگر جمله عباد و اصناف خلایق جهد کنند که نفع رسانند بتو بچیزی که ننوشته است برای تو خدای عز و جل یعنی مقدر نشده است آنچیز برای تو توانا نتوانند شد برسانیدن آن نفع بتو و اگر بتوانی که عبادت کنی و پرستش نمائی خدای را بصدق و یقین پس بکن این نوع پرستش را و اگر نتوانی که عمل کنی باین قسم بندگی و پرستش و توفیق این قسم طاعت رفیق نشود صبوری را در شداید و شکیبائی را در نامرادی پیشه خود کن که صبور بنصرت ایزدی منصور گردد و نامراد بشیوهٔ شکیبائی بمراد فایض گردد و بدانکه نصرت با صبر و فرج با کرب است و شادی ازلی غم و داد بعد از ستم و نشاط بر عقب اندوه و نیز ردیف عسر از جامی علیه الرحمه

اگر ز سهم حوادث مصیبتی رسدت
دراین نشیمن حرمان که موطن خطر است
مکن ز دست جزع جامه صبوری چاک
فوات اجر مصیبت مصیبت دگر است

لا ادری

در گردش این سپهر ناپیدا غور
جامی است که جمله را چشانند بدور
نوبت چو رسد بعذر نتوان گردن
باساقی این بزم که دور است بجور

حکما گفته اند که هر کرا از خرد بهره هست داند که ظلال غمام و ظلم

اہل ظلام و صحبت عوام نبود و در کہ در است ایضا گفته اند که اذا اقربنا علی المقادیر خربت التدابیر
خلاصه معنی این عبارت ازین شعر اہل شیراز نیز مستفاد میشود   عنان کار نه در دست مصلحت بینست
عنان بدست قضا ده که مصلحت اینست   مجملا آنکه تدبیر وقتی مفید فایده خواهد شد که موافق تقدیر باشد حافظ علیه الرحمه
لاادری   بر آن سرم که ننوشم می و گنه نکنم   اگر موافق تدبیر من شود تقدیر   حکیم گفت که تقدیر سابقست ولی
هیچ وقت تو تدبیر خود فرو بگذار   اگر موافق حکم خداست تدبیرت   بکام دل رسی از کار خویش و برخوردار
وگر مخالف آنست دارت معذور   کسیکه دارد از انوار عدل استظهار   صاحب کتاب ترجمه فرج بعد
الشدة این اشعار را از حضرت صادق علیه السلام دانسته است فلا تجزع فان اعسرت یوما
فقد ایسرت فی الدهر الطویل فان العسر یتبعه یسار و قول الله اصدق کل قیل
فلا تیأس فان الیأس کفر لعل الله یغنی عن قلیل فلا تظنن بربک ظن سوء فان الله
اولی بالجمیل فلو ان العقول تسوق رزقا لکان المال عند ذوی العقول خلاصه ترجمه این
لاادری   اشعار از این قطعه مستفاد میشود   ای مبتلا بمحنت و هجران مکن جزع   چون هیچ حال نیست که آنرا زوال نیست
جاه و جلال هیچ زمانه ندید وفا   عاقل کسیکه بسته جاه و جلال نیست   خون میخورند اہل معانی که در جهان
لاادری   چیزی بزمانه بجز از خون حلال نیست   ای بس دیده که دور فلک   بستمکار را همی اشکبار کند
بس توانگر که شود درویش   بس عزیزی که اوش خوار کند   ناگاه اول ستم رسد تولی
روزگار را بحسین هزار کند حکما گفته اند العاقل لا یذل باول بلیة ولا یفرح باول نعمة
فربما اقلع المحبوب عما یضره و افلی المکروه عما یسره یعنی عاقل باول محنتی و شدتی که باو رسد
اندوهگین و خوار نشود و باول دولتی که باو رو نماید شادی و نشاط ننماید زیرا که ممکنست که دولتی
از ابن یمین   در زیر محنت پوشیده باشد یا مضرتی در ضمن مسرت مندرج بود   گر تو بطبعت آنچه شود واقع ای حکیم
خوردن غمش کسیست غمهای ناپدید   یا میشود بکام تو یا خود نمی شود   بهر دو حال خوردن غم را چه فایده
در کتاب زینة المجالس از شقیق بلخی که از اکابر مشایخ خراسانست نقل میکند که او گفت سبب توبه من
از تعلقات دنیوی این بود که سالی چنان قحطی شد که گرده نان مانند قرص خورشید عزیز گشت
آبها از چشمه و کاریز منقطع گردید خلق بر ... مستسقی شدند ... بتضرع و زاری بخداوند
بخشنده طلب باران میکردند در آن میان غلام زنگی را دیدم که خوش میگردد و میخندید با او گفتم این
چه وقت نشاط و خرمی است نمی بینی که تیغ غلا خون مردمان را میریزد و خلق جمیعا گریان و نالان و مطلب
باران اند غلام گفت مرا از قحط و غلا چه باک است چرا که خواجه من ده آبادی دارد و از تحفه آن کنار دارد و میدانم

که مرا خیانت نمیکند زرد گریست بسیار و من با خود گفتم ای بیدرد غلام مسکین خواجه او دنیا را عاریه دارد و از خشم
باک نمیدارد و خواجه من مالک آسمان و زمین و ما فیهما میباشد چنانچه فرمود وَلِلّٰهِ خَزَائِنُ السَّمٰوٰاتِ
وَالْاَرْضِ من از بهر روزی چرا غمناک باشم و ترک دنیا کرده روی بحضرت مولی آوردم رباعی

هرچند که محتاج و سایل گردم | حاشا که بکشف حال مایل گردم
تا از چشم خود بیفتم چون اشک | در پیش کسی چو اشک سایل گردم

در کتاب اخلاق محسنی از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم مرویست که فرمود مَنْ حَضَرَ مَعْصِيَةً فَكَرِهَهَا فَكَاَنَّمَا غَابَ عَنْهَا وَمَنْ غَابَ عَنْهَا وَرَضِيَهَا كَانَ كَمَنْ حَضَرَهَا یعنی کسیکه حاضر شد در معصیتی پس بکره داشت آنرا پس گویا آنکس غایب است از آن و هرکه غایب باشد از معصیتی و راضی شد بآن مانند کسی است که حاضر شده در آن گناه ایضا مرویست که فرمود مَنْ اَحَبَّ قَوْمًا عَلٰى اَعْمَالِهِمْ حُشِرَ فِي زُمْرَتِهِمْ وَحُوسِبَ بِحِسَابِهِمْ وَاِنْ لَمْ يَعْمَلْ بِاَعْمَالِهِمْ یعنی هرکه دوست دارد قومی را بر اعمال ایشان حشر کرده شود در گروه همان قوم و حساب کرده شود بحساب ایشان اگرچه نکرده باشد عمل ایشان را این قطعه را سلطان سنجر در حالت نزع گفت

بزخم تیر جهان گیر و گرز قلعه گشای | جهان مسخر من شد چو من مسخر رای
بسی حصار گرفتم بیک اشاره دست | بسی سپاه شکستم بیفشردن پای
چو مرگ تاختن آورد هیچ سود نکرد | بقا بقای خدا است و ملک ملک خدای

در کتاب زینة المجالس مسطور است که علی ابن ابو هاشم گفت که فضل بن سهل و حسن بن سهل را قبل از وزارت دیدم که هر یک زنبیلی داشتند و ما یحتاج خود را در آن می نهادند روزی تفحص کردم که بدانم در آن زنبیلها چیست پیراهنی و دو سوزنه و اسطرلابی بود و بعد از اندک روزگاری دیدم که وزیر مأمون شده بودند و هزار شتر بار و بنه و اسباب مایحتاج ایشان را می کشید از سلطان محمد صدیقی

گرفتم که از یمن اقبال و بخت | شدی در جهان صاحب تاج و تخت
بکشور ستانی فریدون شدی | بمال و زر افزون ز قارون شدی
سخن مختصر جمله عالم تراست | سلیمانی و افسر خسروی راست
نه این عقبه را هست بی اعتبار | همه نیست گردد سرانجام کار

از میرالهی همدانی

رخسار تو آب در رخ گل نگذاشت | زلف تو شکن بجعد سنبل نگذاشت
تا هیچ بهار از گلستان رفتی | گل نوبت فریاد به بلبل نگذاشت

از احمد جام

چشمم که سرشک لاله گون آورده | بر هر مژه قطرهای خون آورده
فی الی بنظاره رخش بخون شده ام | از روزن دیده سر بیرون آورده

از خواجه عبدالله انصاری رحمه الله

صد سال در آتشم اگر مهلی بود | آن آتش سوزنده مرا سهل بود
با مردم نااهل مبادا صحبت | کز مرگ بتر صحبت نااهل بود

از ربا بافضل کار مشی   با خلق بخلق بندگانی میکن   نیکی همه وقت تا توانی میکن

کار همه کس برآر از دست و زبان   وانگه بنشین و کامرانی میکن   تو   از کبر مدار هیچ در دل هوسی

کز کبر بجائی نرسیده است کسی   چون زلف بتان شکستگی عادت کن   تا صید کنی هزار دل در نفسی

و که رحمه الله   گر در پی قول و فعل سنجیده شوی   در دیدهٔ خلق مردم دیده شوی

زنهار چنان مزی که گر فعل ترا   هم با تو عمل کنند رنجیده شوی   این اشعار منسوب است بحضرت

امیر المؤمنین علی علیه السلام در معرفت اعمال ایام هفته که هر روز کدام کار مناسب است

اری الاحد المبارک یوم سعد   لغرس العود یصلح والبناء   وفی الاثنین للتعلیم اما

وبالبرکات یعرف والرجاء   وان رمت الحجامة فی الثلاثا   فذلک الیوم اهراق الدماء

وان احببت ان تسقی دواء   فنعم الیوم یوم الاربعاء   وفی یوم الخمیس طلاب رزق

لادراک الفواید والغناء   ویوم الجمعة التزویج فیه   ولذات الرجال مع النساء

ویوم السبت ان سافرت فیه   وقیت من المکاره والعناء   وهذا العلم لا یعلمه الا

نبی او وصی الانبیاء   خلاصه معنی این است که روز یکشنبه مبارک است از برای درخت

کاشتن و بنا نهادن و روز دوشنبه بجهة تعلیم و تعلم و روز سه شنبه از برای حجامت کردن و دعا و روز چهار
شنبه از برای دوا و مسهل خوردن و روز پنجشنبه بجهة طلب رزق و فایده حاصل نمودن و روز جمعه
از برای تزویج مردان با زنان و روز شنبه بجهة مسافرت و بسفر رفتن و طلب فایده نمودن و این علم را
نمیداند مگر نبی یا وصی نبی   از مهر رخ بیکرانی گر صبح رخ تو جلوه پیرا شدی   یکذره ز کاینات پیدا نشدی

در نقطهٔ نور تو نگشتی پرگر   نه دایره فلک هویدا شدی   از فردوسی

دنیا مطلوب طالب دین نشود   سیمای آن شعبه این نشود   با دل عارف نشود جلوه دهی

آئینه ز عکس کوه سنگین نشود   ز مولوی معنوی   هر کس تو را شناخت جان را چکند

فرزند و عیال و خانمان را چکند   دیوانه کنی هر دو جهانش بخشی   دیوانهٔ تو هر دو جهان را چکند

از سیر عید لقا در بیدل   کرم که سریت ز لولو ریشم است   سنگش [illegible] اگر او را چشم است

و من سند قاقم و سمور و سنجاب   در دیده بوریا نشینان پشم است   از جامی علیه الرحمه

یکذره ز ذرات جهان بی تو نیست   گر ذره ز تو گم شده [illegible] پیدا نیست   از علیشان [illegible] چشم دی

امروز تحیر [illegible]   لادر [illegible]   [illegible]

اندوه ز [illegible]   خود را [illegible]   اگر که ترا شناخت خود را نشناخت

از رکن الدین مشهور بامام زاده
در صورت آب و گل عیان غیر تو نیست
در خلوت جان و دل نهان غیر تو نیست

گفتی که بغیر من چه پروا زد دوست
ای جان جهان در دو جهان غیر تو نیست
ایضاً

در ذکر تو هر دلی زبانی دارد
هر ذره بتو راز نهانی دارد
ذکر تو بود صیقل آیینه جان

بی ذکر تو نیست هر که جانی دارد
ایضاً
آنجا که کمال کبریای تو بود

عالم نمی از بحر عطای تو بود
ما را چه حد حمد و ثنای تو بود
هم حمد و ثنای تو سزای تو بود

ایضاً
گرد نظر خیال او می آید
هر کار که بیکسی بکو می آید

ابری که نظر با آفتابی دارد
در دیدهٔ خلق سر فرو می آید
از میرزا حبیب قاآنی تخلص

ابروی کجت که دل بر او مشتاق است
محراب جهان و قبلهٔ آفاق است
طاق است و ای اهل بینش جفت است

جفت است ولی بی قرینی طاق است
لا ادری
از خود بگذر ز قید رستن این است

خود را شکن که بت شکستن این است
در گوشهٔ خاطر عزیزان جا کن
در مذهب ما گوشه نشستن این است

از فصیحی تبریزی
از سوز محبت چه خبر اهل هوس را
این آتش عشق است نسوزد همه کس را

در کتاب بیان از حضرت امام محمد باقر علیه السلام نقل کرده که آنحضرت تمام حکمت عملی و علم سلوک با اهل دنیا را در دو کلمه جمع فرموده چنانچه فرمود که صلاح جمیع زندگانیهای دنیا در یک کیله جمع شده دو ثلث آن زیرکی و فطانت است و یک ثلث آن تغافل و تسامح

از سید محمد مشهدی نکهت تخلص

چون گردش چرخ را مداری نبود
در رفتن و ماندن اختیاری نبود
خواهم که چنان نمیرم که بعد از رفتن

بر خاطر ماندگان غباری نبود
از جامی علیه الرحمه
عیب است بزرگ برکشیدن خود را

وز جملهٔ خلق برگزیدن خود را
از مردمک دیده بباید آموخت
دیدن همه کس را و ندیدن خود را

از سحابی
مخلص سباش حق گذاری پیشه
نیکی بهر ز خیر جاری این است

جز حق مپرست و در کسی بد مپسند
تعمیر کلام راستکاری این است
از شاه رکن الدین محمود

در راه چنان رو که سلامت نکنند
با خلق چنان زی که قیامت نکنند
در مسجد اگر روی چنان رو که ترا

در پیش نخوانند و امامت نکنند
از خواجه میر درد دهلوی
ای درد هر آنچه هست اینجا هیچ است

هیچ است تمام این تماشا هیچ است
یکعمر فریب اهل دنیا خوردیم
آخر دیدیم اینکه دنیا هیچ است

و له ایضاً
ای درد ترا ز همنشینی باید
نی یار و ندیم و نی قرینی باید

اکنون که نشسته در این کلبه ترا
چشم و دل و اشک آستینی باید
از عرفی علیه الرحمه

عرفی دم پیریست قدم دیده بنه
هر گام که می نهی پسندیده بنه
از عینک شیشه هیچ ناید کار

نقش زجگر تراش و بر دیده بنه — از امیر علی شیر در وقت رفتن مولانا جامی بسفر حجاز باو نوشته

یعنی که چو آفتاب یکتا باشی — وز پرتو نور عالم آرا باشی — انشاء کرده بی که تو زینسان پری

آ و وا بی که تو آنجا باشی — در کتب ادعیه از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که

چون سعی ... آیة الکرسی را در صورت اسجوان ولبغداران بگو عزمت علیک بعزیمة الله

و عزیمة محمد رسول الله و عزیمة سلیمان بن داود و عزیمة امیر المؤمنین علیهم السلام

و الائمة من بعده الا تنحیت عن الطریق — لا ادری — تا بتوانی خسته مکن کس را

بر آتش خشم خویش منشان کس را — گر راحت جاودان طمع میداری — میرنج همیشه و مرنجان کس را

ای آنکه بقبله بتان روست ترا — بر مغز چرا حجاب شد پوست ترا — دل در پی این و آن نه نیکوست ترا

یکدل داری بس است یکدوست ترا — ایضاً — غم دارم و غمگسار پیدا نیست

در دست من آن نگار پیدا نیست — درد سر اغیار نمی باید هست — تشریف حضور یار پیدا نیست

از رکن الدین مشهور با امام زاده — احوال جهان چو زشت و نیکو همه هیچ — این سطح عرض و سقف تو همه هیچ

هر چیز که در حیز امکان آید — بی او همه هیچدان و جز او همه هیچ — ایضاً

ای آل طلب کمال در مدرسه چند — تکمیل اصول و حکمت و هندسه چند — هر فکر که جز ذکر خدا وسوسه است

شرمی ز خدا بدار این وسوسه چند — از افضل بابا بنی است — با زلف تو سودای عنبر چکنم

با خال تو مشکهای اذفر چکنم — تو کافر و زلف کافر و دل کافر — من یک مسلمان به سه کافر چکنم

از انوری — من دل بکسی جز تو آسان ندهم — چیزی که گران خریده ام ارزان ندهم

صد جان بدهم در آرزوی دل خویش — و آن دل که ترا خواست بصد جان ندهم — از ملا حمید هراتی

یکحرف بشنو که بیم از وفاداری ترا — با کسی منشین که آسوده جفا کاری ترا — از حکیم بیگ خان

نه بدرد آشنائی بعشق راه دارد — بچه کار آید آن دل که کسی نگاه دارد — در حدیث است که الحیاء

من الایمان و الایمان فی الجنة یعنی حیا از ایمان است و ایمان در بهشت است پس معلوم شد
که هر کس حیا دارد در بهشت است و ایضاً حدیث است که الحیاء و الایمان مقرونان فی قرن
فاذا ذهب احدهما تبعه صاحبه یعنی حیا و ایمان بهم بسته شده اند در یک ریسمان پس هر
وقت که رفت یکی از آنها تابع میشود او را در رفتن دیگری و نیز وارد است که فرموده لا ایمان لمن
لا حیاء له یعنی ایمان نیست از برای کسیکه ... حیا نیست ... حدیث است که الاستحیاء من
الله حق الحیاء یعنی حیا نمودن از خدای تعالی حق و حقیقت حیاست از شیخ بهائی علیه الرحمه

از خوان فلک قرص جوی بیش مخور | انگشت عسل مخواه و صد نیش مخور | از نعمت الوان شهان دست بدار
خون دل صد هزار درویش مخور | از امیر سادات متخلص بحسینی | ای نفس بلای این دل ریش توئی
سرمایهٔ محنت ای بداندیش توئی | خواهی که شوی بکام دل همدم دوست | با خود منشین که دشمن خویش توئی
لا ادری | انی ز زمانه رسم احسان مطلب | وز گردش دوران سر و سامان مطلب
درمان طلبی درد تو افزون گردد | با درد بساز و هیچ درمان مطلب | در کتاب تحفة الملوک مسطور است

که در حدیث قدسی حق تعالی فرموده است یا دُنیا اَطِیعی مَن خَدَمَنی وَاَخْدِمی مَن خَدَمَک یعنی
ای دنیا اطاعت کن کسی که مشغول خدمت من باشد و محروم کن کسی را که مشغول خدمت تو باشد لا ادری

تو خدا را شو اگر خود همه عالم در یابی | بخدا اگر سر موئی قدمت تر گردد | از قاضی اسد
ای آنکه توئی محرم راز همه کس | شرمنده ناز تو نیاز همه کس | چون دشمن و دوست منظور توئی همه
از بهر تو بگسلیم باز همه کس | از سید شریف جرجانی | ای حسن تو را بهر مقامی نامی
وی از تو بهر دل شده پیغامی | کس نیست که نیست بهرمند از تو دلی | اندر خور خود بجرعه یا جامی
از مولانا زنگی همدانی | نیامدم بنظر دیگری که چشم مرا | بروی دوست کشادند و از جهان بستند

از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مرویست که در تفسیر آیهٔ وافی هدایه مَا اَصَابَ مِن مُّصِیبَةٍ فِی
الْاَرْضِ وَلَا فِی اَنفُسِکُمْ اِلَّا فِی کِتَابٍ مِّن قَبْلِ اَن نَّبْرَاَهَا اِنَّ ذٰلِکَ عَلَی اللهِ یَسِیرٌ لِکَیْلَا تَأْسَوْا
عَلٰی مَا فَاتَکُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا اٰتَاکُمْ یعنی نمیرسد هیچ مصیبتی و هیچ دردی و محنتی در زمین و نه در
نفوس شما مگر آنکه ثبت نموده شده است در کتاب لوح محفوظ پیش از آنکه ایجاد نفس با نمائیم شمارا در عالم حس
و ظاهر و این معنی را الیقین بدانید تا آنکه تأسف نخورید و محزون و اندوهگین نشوید بر فوت آنچه از شما فوت
شده است و سرور و فرح ننمائید بآمدن آنچه بسوی شما آمده است آنحضرت فرمود که خداوند تعالی بیان
حقیقت زهد را درین دو کلمه لکیلا تأسوا نموده است و فرمود که مؤمن بحقیقت ایمان نمیرسد مگر وقتی که
یقین نماید که آنچه بآن رسیده است محال بوده است که از آن درگذرد و آنچه از آن درگذشته است
محال بوده است که بآن برسد و فرمود اِن صَبَرْتَ صَبْرَ الْاَکَارِمِ وَاِلَّا سَلَوْتَ سُلُوَّ الْبَهَائِمِ
یعنی اگر صبر کردی صبر کردن نجیبان و خوبان و اکارم و الا پس تسلی بجود بده مثل تسلی یافتن بهائم
و فرموده اند اِن صَبَرْتَ فَاَنْتَ مَاْجُورٌ وَاِن جَزَعْتَ فَاَنْتَ مَاْزُورٌ وَالْقَضَاءُ یَجْرِی عَلَیْنَا
فِی الْحَالَیْنِ یعنی اگر صبر نمائی در بلا پس تو اجر داده میشوی و اگر جزع نمائی پس تو وزر داشته و گناهکار میگردی
و قضای خداوند در هر دو حال صبر و جزع در تو جاری میگردد لا محاله و بلا علاج پس بر انسان لازم است

کرفرح زیاد یکه موجب آن دلبستگی بچیزهاست اوّل بخود راه ندهد و دل بچیزی که فانی در معرض زوال
است نبندد و ترک دلبستگی را نقیمتکه عادت جمیله انبیا و اولیاست عادت کند تا آنکه در وقت
فوت و فقدان آنها تأسف و تلهف نخورد لا ادری چه باید نازش و کاهش ز اقبال و ادبار
که تا بر هم زنی دیده نه این بینی نه آن بینی از پس هر غم فرج بعد از شده است در حوادث صبور باید بود
اضطراب و جزع ندارد سود چون بیفتاد کار اندر دفع سوی تدبیر رفت باید زود
زنگ از آئینه دل بر غم هیچ صیقل به از خرد نزدود در پناه خرد به پیش درای
از همه رنجها توان آسود ایضاً آن یار که همنفس ندارم جز او
در سینه و دل هوس ندارم جز او آسایش درد آنکه باشد طبعم چون دانم او که کس ندارم جز او
لا ادری هر کس که نظر بحرص و آز اندازد خود را بعبث در تک و تاز اندازد
آسوده کسیکه پا دراز اندازد کار خود را بکارساز اندازد ایضاً
چون مهمان بد روی البته که خواهی کشتن بر تو باد اکه همه تخم نکوئی کاری در کتاب خصال از ابو دلف
کرخی حدیث طولانی روایت کرده و در آخر حدیث میگوید از حضرت امام علی النقی علیه السلام پرسید
از معنی حدیث حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم لا تُعادُوا الأیّامَ فتُعادیکم که ترجمه‌اش این
است که دشمنی مکنید با روزها که ایشان نیز دشمنی میکنند با شما فرمود که مراد از ماست و بیرون زی
متعلق بیکی از ما اهل بیت باشد چنانچه حرکت آسمان و زمین با یام است و دوام شما با آنهاست گردیدن
و دوام آنها نیز بما اهل بیت باشد که زمان از ما خالی نمیشود و آسمان و زمین بدون یکی از ما نگردد پس شنبه کنایه
از رسول خداست صلی الله علیه و آله و سلم و یکشنبه کنایه از امیرالمؤمنین علی علیه السلام میباشد
و دوشنبه کنایه از حسنین ع و سه شنبه کنایه از علی ابن الحسین و محمد بن علی و جعفر بن محمد ع و چهارشنبه
کنایه از موسی بن جعفر و علی ابن موسی و محمد بن علی و من و پنجشنبه از پسرم حسن و جمعه کنایه از قائم
مهدی است که فرزند زاده من است و طایفه محقه با و رجوع خواهند کرد و او زمین را مملو از عدل
کند بعد از آنکه مملو از ظلم و جور شده باشد پس معنی حدیث این است که دشمنی با پیغمبر و اهل بیت
او در دنیا مکنید که ایشان در آخرت با شما دشمنی کنند لا ادری از دولت عشقم هوس جاه نماند
اندر نظرم هیچ جز الله نماند هر کس که بحق رسیده گمراه گوید گمراه از آنم که مرا راه نماند
ایضاً همسایه و همنشین و همره همه اوست در دلق گدا و اطلس شه همه اوست
در انجمن فرق و نهانخانه جمع بالله همه اوست ثم بالله همه اوست از امیر سادات حسینی

دردا که مرا از شمار دو فرزند گذشت | وین قصه بهر محفل و محضر گذشت | این واقعه در جهان شنیده بسیست
من تشنه آب و آبم از سر گذشت | از میر تقی کاشی | هر جا سوزیست آشنای دل ماست
هر جا دردیست آشنای دل ماست | آن شعله برق خرمن مجنون بود | جاروب کش در سرای دل ماست
از میر حسن دهلوی | وا رحم دلکی غمین بیامرز و مپرس | صد واقعه در کمین بیامرز و مپرس
شرمنده شوم اگر بپرسی عملم | ای اکرم اکرمین بیامرز و مپرس | لا ادری
گر ادهم و گر مات و گر ماه و خور است | از باده هستی تو پیمانه خور است | فارغ ز جهانی و جهان غیر تو نیست
بیرون مکانی و مکان از تو پر است | حکما گفته اند که شخص سخن چین را نزد خود راه مده و از صحبت او
احتراز کن و در حدیث آمده است که النّمام لا یدخل الجنّة یعنی سخن چین داخل نشود در بهشت
و ایضا در حدیث وارد شده است که لا یسعی بین النّاس الّا ولد بغی او من فیه شیء منه
یعنی غمازی نکند در میان مردم مگر ولد الزّنا یا کسی که در وی چیزی از زنا باشد | لا ادری
ز غمازیست شکست چین سیه روی | که از صد پرده بیرون میدهد بوی | از رکن الدّین مشهور بامام زاده
هر صورت دلکش که ترا روی نمود | خواهد فلکش زود ز چشم تو ربود | رو دل بکسی ده که در اطوار وجود
بوده است همیشه با تو هم خواهد بود | از عاشق | سوزی در دل ز دل فروزی دارم
رحمی رحمی که طرفه سوزی دارم | مردم گویند کس بروز تو مباد | می پندارند تیره روزی دارم
از امیر شاهی | شادم که ز من بدل کسی باری نیست | کس را ز من و کار من آزاری نیست
گر نیک شمارند و گرم بد گویند | با نیک و بدم هیچ کسم کاری نیست | از غنیمت پنجابی
بار آمد از آن به سر که در تن جان نماند | بخت شد بیدار هنگامی که یار از خواب خاست | از کاتبی
بسیار کاتبی این جان که ام کرده بجانان | در انتظار تقاضا مباش و قربان کن | از نقد علیخان ایجاد
پیر گشتیم و هوسهای جوانی بجاست | صبح روشن شد و تاریکی اینجا بجاست | از حافظ علیه الرّحمه
بگوش هوش شبی منهی ندا در داد | ز حضرت صمدی لا اله الّا الله | که ای عزیز کسی را که خواری است نصیب
یقین بدان که نیابد بزور منصب و جاه | با آب زمزم و کوثر سفید نتوان کرد | گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه
از حضرت رسول صلی الله و آله و سلم مرویست که ده قوم اند از امت من که دعوی میکنند که ایمان
بخدا دارند و حال آنکه بخدا ایمان ندارند و کافراند اوّل تارک الصّلوة دوم مانع الزّکوة سیم اکل الربوا
چهارم فاعل الزّنا پنجم شارب الخمر ششم اکل البنج هفتم نمام غماز هشتم غیبت کننده نهم ایذا
دهنده همسایه خود دهم ساعی در میان ظلمه لظلم | لا ادری | خواهی که شوی به پیچ بدی پیش...

تا بتوانی بدی مکن از کم و بیش   چون نیک و بد تو بر تو میگردد باز   بنگر که چه کار میکنی در حق خویش

در کتاب تذکرة الاخوان مذکور است که حضرت داود علی نبینا و علیه السلام به بنی اسرائیل فرمود که داخل مکنید در دهان خود مگر پاک و طیب و بیرون میاورید از دهان خود مگر پاک و طیب خلاصه معنی این است که چیزهای حرام و نجس را مخورید و حرفهای بد مثل فحش و مذمت و غیبت و از این مقوله بحسب مگوئید و در این باب از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم مرویست که انّ الله حرّم الجنّة علی کلّ فحّاش قلیل الحیاء لایبالی ما قال ولا ما قیل فیه یعنی حق سبحانه و تعالی حرام گردانیده است بهشت را بر هر فحش گوینده کم حیا که پروا نداشته باشد هر چه بگوید و هر چه در باب او بگویند و ایضا از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرمود یا علی من خاف النّاس لسانه فهو من اهل النّار یعنی کسیکه بترسند مردمان از زبان او پس او از اهل جهنم است لا ادری

ای آنکه بشر و جمال و بد روزی   در باطنت آتش نفاق فروزی
در هر نفست شعله غم بیشتر است   سوزان این شعله که خودش بسوزی

ایضا

ای در تو امید مونس جان در همه حال   بی ذکر تو ... همه دل است محال
جز فکر ثنای تو ندارم شب و روز   جز نامه حمد تو نخوانم مه و سال
هم فهم تو را گرد جهان میجوید   هم عقل کنه تو نشان می جوید
ای راحت جان و دل عجب امری   تو در دل و دل گرد جهان میجوید

ایضا

بگذر ز طمع که آفت جان و دل است   طامع همه جا از همه کس منفعل است

صاحب نگارستان از تاریخ احمد بن اعثم کوفی نقل میکند که اهل اسلام در حین فتح حلوان که در وقعه سنه ست عشر هجری واقع شد سیصد نفر از مسلمانان بسرداری نضله نامی تاخت تا حتی نواحی حلوان ارسال داشته بعد از معاودت نماز عصر در میان دو کوه منزل نمود چون هنگام ادای نماز شد چون الله اکبر بر زبان راند از کوه آوازی آمد که کبّرت تکبیرا نضله چنین در برابر هر کلمه اقامه جوابی در غایت بلاغت باو رسید لاجرم بعد از ادای نماز آواز برکشید که ای هاتف اگر از جنس ملائکه فضل الله علیک و اگر از صنف ارواحی خبابت و اگر از نوع بنی آدمی بیرون آی تا از انفاس شریفت فائده بریم متعاقب اینحال پیری سر برهنه بیرون آمد بر عصا تکیه زد و گفت السلام علیک و رحمة الله و برکاته نضله بجواب مبادرت نمود و پرسید تو کیستی گفت من زریب بن برثملا وصی حضرت عیسی علیه السلام و ببرکت دعای آنحضرت تا حین نزول آن منبع السعادات در قید حیاتم و حسب الامر او در اینجا مانده ام القصه بینهما صحبت منعقد شده حکایت بعلامت قیامت کشید گفت ای نضله هرگاه مردان با مردان و زنان با زنان جمع شوند و با وجود وفور فقها تیغ از ایشان نگذرد و خوانندگان بسیار ...

بگیرند شود و درویشی که سالی کند ای کند و مردم بیایند و حفاظ قرآن را بالحان بخوانند و مساجد را نقاشی
کنند علامت قرب قیامت است و در عقب بعد از ادای این کلمات ناپدید شد لا ادری

اهل هنر گر بشماری در ند لیک هنر این هنر کاری درند لیک که یعنی بود از طرف او د
گرند بد بار سر آید سر دو قهقهه زد کبک ز رفتار زاغ گرچه بخی کام پریشان بباغ
زاغ بد و گفت که پرواز کن گر گرو از من ببری ناز کن هیچ کسی نیست ز زیبا و زشت
کش نه حکیم ازلی کاری نرشت

مفسرین در تفسیر آیه وافی هدایه إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ تا آخر گفته اند که مراد از عدل انصاف میانه خلق و بجا آوردن واجبات است و از احسان نیکی بکسی کردن و در مجمع البیان مذکور است که عدل آنست که هم داد خود از مردم بستاند و هم داد مردم از خود بدهد و احسان اکتفا کردن بعدل یا خیر اخیر است یعنی داد مردم از خود دادن و بعضی گفته اند که تساوی بودن ظاهر و باطن عدل است و بهتر بودن باطن از ظاهر احسان است و بعضی عدل را بواجب و احسان را بسنت تفسیر کرده اند و در کتب اخلاق عدل را توسط میانه افراط و تفریط گفته اند مثل میانه بخل و اسراف و در تفسیر ذی القربی بعضی خویش مطلق که مراد صله رحم باشد دانسته اند و بعضی اقربای حضرت رسول را گفته اند و در تفسیر فحشاء و منکر و بغی بعضی گفته اند که فحشاء گناه پوشیده و پنهان و منکر گناه آشکار است و بغی ظلم است و بعضی فحشاء را گناه بمقتضای شهوت و منکر را گناه بمقتضای غضب و بغی را گناه بمقتضای طلب ریاست و استیلا و تسلط و فرمان فرمائی باطل گفته اند و در اخبار اهل بیت وارد شده که عدل اقرار بشهادتین احسان اقرار بامامت حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام و ائمه طاهرین علیهم السلام است از سحابی استرابادی

آنانکه شراب عاشقی نوش کنند از هر چه بجز اوست فراموش کنند
آنرا که زبان دهند و دیدن ندهند و آنرا که دهند دیده خاموش کنند

لا ادری

جز یاد تو اوهام از دل ناشاد برفت از سینه هوای گل و شمشاد برفت
مستغرق فکر تو چنانم که ذکر در ذکر تو ام ذکر خود از یاد برفت

از زلالی خراسانی
چشمی که بود لایق دیدار ندارم دارم گله از چشم خود از یار ندارم

از جامی علیه الرحمه
خواهی که خداوند جهان یار تو باشد زنهار تو در پاس دل خسته دلان کوش

درکتاب تحفة الملوک مذکور است که در احادیث متواتره تحریص و ترغیب زیادی بر موالات و دوستی اقارب یعنی آل حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم که کاشف و دلیل است بر موالات داشتن با آنجناب شده است از آنجمله روایت از خود آنجناب که فرمودند الا من مات علی حب آل محمد

مات شهیداً الا ومن مات علی حب آل محمد مات مغفوراً الا ومن مات علی حب آل محمد مات
مؤمناً مستکمل الایمان الا ومن مات علی حب آل محمد بشره ملک الموت بالجنة ثم منکر
ونکیر الا ومن مات علی حب آل محمد فتح له بابان الی الجنة الا ومن مات علی حب آل محمد
جعل الله قبره مزار الملائکة الرحمة الا ومن مات علی حب آل محمد مات [illegible] الا
ومن مات علی بغض آل محمد جاء یوم القیمة مکتوب بین عینیه آیس من رحمة الله الا ومن
مات علی بغض آل محمد مات کافراً الا ومن مات علی بغض آل محمد لم یشم رائحة الجنة آگاه باشید

و بدانید که هر کس بمیرد بر دوستی آل محمد ص مرده است شهید و آگاه باشید که هر کس بمیرد بر دوستی آل محمد
مرده است در حالتی که آمرزیده است برای او گناهان و هر کس که بمیرد بر دوستی آل محمد ص مرده است
مؤمن و کامل الایمان و هر کس که بمیرد بر دوستی آل محمد ص بشارت میدهد او را ملک الموت به بهشت
و بعد از آن منکر و نکیر و هر کس بمیرد بر دوستی آل محمد ص گشوده میشود از برای او دو در بسوی بهشت و هر کس که
بمیرد بر دوستی آل محمد میگرداند خدای تعالی قبر او را زیارتگاه ملائکه رحمت و هر کس که بمیرد بر دوستی
آل محمد ص مرده است صدیق و آگاه باشید و بدانید که هر کس بمیرد بر بغض و دشمنی آل محمد ص می آید در
روز قیامت و حال آنکه نوشته شده است مابین دو چشم یعنی بر پیشانی او که این شخص مأیوس و ناامید
است از رحمت خداوند و هر کس بمیرد بر دشمنی آل محمد ص مرده است کافر و هر کس که بمیرد بر دشمنی
آل محمد ص نخواهد بوئید بوی بهشت را یعنی بوی بهشت باو نخواهد رسید یعنی از بهشت دور خواهد بود
بحیثیتی که بوی آنرا نخواهد شنید و منقول است که جمال [illegible] شیرازی بجناب علی بن موسی الرضا
با آنجناب بخراسان رسید و خدمت خود را بجای آورد و عرض کرد دعائی بمن نوشته بدهید که
بجهة من مفید باشد آنحضرت بدست مبارک بر کاغذی نوشت و باو عطا فرمود که کن محباً لآل
محمد وان کنت فاسقاً ومحباً لمحبیهم وان کانوا فاسقین یعنی باش دوستدار آل محمد ص و
هر چند تو در اعمال فاسق باشی و باش دوست دوستداران آل محمد ص هر چند که آنها در سایر اعمال
فاسق باشند

لا ادری	اگر صحیفهٔ اعمال خود بچشم خرد	کنی مطالعه خود را بزرگ نشماری
تواضع است بزرگی و سیرت محمود	نه کبر و سلطنت و سرکشی و جباری	لا ادری
ز اول چه خواهی کنی جمع مال	بسی رنج بر خویش باید گماشت	پس از بهر آن تا بماند بجای
شب و روز میبایدت پاس داشت	از این جمله اشکال مشکل تر است	که آخر بحسرت بباید گذاشت
للمصنف	هر کس که بقول خصم مغرور شود	شمع خردش تیره و بی نور شود

دشمن دانی در چه زمان گردد دوست   آنوقت که تیره گشت شب روز شود   ایضاً

نسب نیست نسبت هر کس   هر کسی با نفس خود مشرف است   شرف در گهر خویش است

زپاکی جوهر صدف است   ایضاً   چرا ناسره که شود قانع اند پدر نسب

حقیقت نیش آتش است و خاکستر   ایضاً   مکن در مهمی که داری شتاب

زراه تانی عنان بر متاب   که ناکرده را میتوان کرد زود   چو شد کرده باز از ندامت چه سود

ایضاً   هرگز بهیچکس مکن ایذا اختیار   خاصه بمردگان که در این سبت خورده

هر زنده که فخر وی از مرده بود   آن مرده زنده بود آن زنده مرده   در کتاب اخلاق محسنی مذکور

است که در نصایح الملوک آورده است که هر پیری که او را خرد نیست همچو چشمهٔ آبی است که آب ندارد و هر جوانی که او را ادب نیست چون بوستانی است که گل ندارد و درویشی که او را معرفت نیست چون دیده ایست که نور ندارد و عالمی که او را تقوی نیست چون درختی است که میوه ندارد و سلطانی که او را عدل نیست چون ابری است که باران ندارد و عالمگیری که او را شجاعت نیست چون بازرگانی است که سرمایه ندارد ایضاً دری

زان پیش که دست ساقی دهر   در شربت دولت افکند زهر

از سر بنه این کلاه دستار   جهدی بکن و دلی بدست آر   کین سر همه روز با کله نیست

وین روی همیشه همچو گل نیست   ایضاً   زعمر انقدر بیش باید بکار

که در نفع خلق خرج شد بگذرد   ورنه آن زندگانی چه حاصل بود   که در کار نفس و هوا بگذرد

ایضاً   امید خلق روا کن بکریت که تو نیز   مقرر است که در دل امیدها داری

بده مراد فقیران بطلعت تا بدهد   مراد ما که تو از حضرت خدا داری   در کتاب تذکرة الاخوان از

حضرت صادق علیه السلام مرویست که وَجَدْتُ عُلُومَ النَّاسِ کُلَّهَا فِی اَرْبَعٍ اَوَّلُهَا اَنْ تَعْرِفَ رَبَّكَ وَالثَّانِیَةُ اَنْ تَعْرِفَ مَا صَنَعَ بِكَ وَالثَّالِثَةُ اَنْ تَعْرِفَ مَا اَرَادَ مِنْكَ وَالرَّابِعَةُ اَنْ تَعْرِفَ مَا یُخْرِجُكَ مِنْ دِیْنِكَ یعنی یافتم علمهای مردم را قدیم در چهار کلمه اول آن اینکه بشناسی پروردگار خود را دویم آنکه بشناسی که چه کرد است بتو سیم آنکه بشناسی که چه اراده کرده است از تو و چهارم بشناسی چیزی را که بیرون میکند تو را از دینت در کتاب تحفة الملوک مسطور است که در احادیث وارد است که اَلشُّهْرَةُ آفَةٌ وَالْخُمُولُ رَاحَةٌ یعنی شهرت آفت است و گوشه نشینی راحت است الا در کی

آنانکه زعشق رنگ و بوئی دارند   در گلشن عیش آبروئی دارند   چون غنچه بصد زبان خموش اند ولی

در پرده بخویش گفتگوئی دارند   ایضاً   لذات حیات و ذوق شادی شباب

ازآنکس داند که کس نداند او را — از امیر خسرو دهلوی — نیست در عالم بهشتی خوشتر از خلوت مرا
دوزخی نبود بتر از گرمی صحبت مرا

از بیدل

امان خواه از گزند خلق در کنج اختلاطیها
که عقرب بیشتر در فصل تابستان شود پیدا

در کتب حکما مسطور است که انسان را رعایت چهل خصلت لازم است و این خصلت همه را لازم و واجب است خصوصاً پادشاه را که اورا الزام است اوّل عبودیت که آن پرستش حق سبحانه و تعالی است بادای فرایض و واجبات و ترک منهیات و محرمات و انقیاد اوامر و نواهی و اتباع سنن حضرت رسالت پناهی صلعم و مقرر است که عبادت خدای تعالی در دنیا واسطه سلامت و در عقبا رابطه نجات و کرامت است دویم اخلاص و آن پاک ساختن عمل است از ریا و غرض و سایر علل و دراست داشتن نیت با خدای عزّ و جلّ سیوم دعا و آن عرض نیاز است بدرگاه الهی و درخواستن مرادات از فیض و فضل نامتناهی و هر صاحب دولت را کلید از دعا بدست آید هرآینه بوعده ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ در اجابت بروی وی کشاده میشود خواه دعا برای تحصیل منفعت یا برای دفع مضرت باشد چهارم شکر و آن سپاس و ستایش است منعم را برانعام او و برین لازم آ که هرکه را نعمت زیاده باشد شکرگذاری او بیشتر باشد و چون بحکم لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ شکرگذاری سبب زیادتی نعمت است حق سبحانه تعالی نعمت شکرگذارنده را روز بروز بلکه ساعت بساعت زیاده خواهد نمود پنجم صبر و آن شکیبائی است بر مکاره و بلیاتیکه از حق سبحانه و تعالی به بنده رسد و صبر صفتی ثابت مقبول است و در تعریف همین بس که بمصداق إِنَّ اللّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ عون الهی در دنیا با ایشان است و بفحوای إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ مزد ایشان در عقبی بسیار و بی پایان است ششم رضا و آن خوشنودی است بهر چه از قضای الهی به بنده رسد و باید دانست که بر قضا هیچ سپری شایسته‌تر از رضا نیست و در منقبت رضا حدیث الرِّضَاءُ بِالْقَضَاءِ بَابُ اللهِ الْأَعْظَمُ بس کافی است هفتم توکل و آن دل برداشتن از اسباب و امید داشتن بحضرت مسبب الاسباب و کفایت کارهای خود از حق سبحانه تعالی طلبیدن چه یقین است که هرکه بمضمون وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ کار خود را بخدای تعالی تفویض کند و در هرچه پیش آید اعتماد بر کرم الهی نماید همه کار او بروفق دلخواه ساخته و پرداخته گردد هشتم حیا و آن خصلتی شریف و سیرتی مقبول است و در تعریف آن همین بس که حضرت رسالت پناه صلعم حیا را شاخی از درخت ایمان فرموده که الْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ نهم عفت است و آن احتراز نمودن از ارتکاب محرمات است [illegible] از شهوت [illegible] که مراد [illegible] است

وَمَا بِهِ التَّمَیُّز اِنسَان وَحَیوَان دهم ادب و آن صیانت نفس است از قول ناپسندیده و فعل نامشروع
و خود را و مردم را در پایهٔ حرمت نگاهداشتن و آبروی خود و دیگران نریختن و حقیقت ادب آنست که
در جمیع احوال متابعت حضرت رسالت پناهی نماید که ادیب کامل اوست چه در کتب خانهٔ اَدَّبَنِی
رَبِّی فَاَحسَنَ تَادِیبِی کسی مثل آنحضرت مؤدب و مهذب نشده است یازدهم علو همت
چه در خبر آمده که اِنَّ اللهَ یُحِبُّ مَعَالِیَ الهِمَمِ یعنی حق سبحانه و تعالی مردم بلند همت را دوست
میدارد و این خصلت شریف همه را زیباست خصوصاً پادشاهان را که ضرور بلکه واجب است چه
سلاطین را بهمت عالی پیشکاری سپاه دانی و مددکاریست کافی دوازدهم عزم و آن پیشرو قوافل
مرادات و کفایت کننده امور و مهمات است خصوصاً پادشاهان را و هر که بمصداق فَاِذَا عَزَمتَ
فَتَوَکَّل عَلَی اللهِ دست و پای همت در رکاب عزیمت آرد و امید لطف خدای تعالی داشته باشد
هر آینه فتح و ظفر دو اسبه باستقبال او آید زیرا که عزم درست نشانهٔ غلبه و نصرت است سیزدهم جد و
جهد در امور و آن سعی کردن و رنج کشیدن است در اکتساب مقاصد و مآرب و این صفت تابع
همت است که هر چند همت عالی تر بود جد و جهد در طلب مقصود بیشتر واقع شود تا بمصداق
لَیسَ لِلاِنسَانِ اِلَّا مَا سَعَی گوهر مقصود بدست شود چهاردهم ثبات و استقامت و آن
پایداریست در کفایت مهمات و مداومت در دفع مکاره و بلیات پانزدهم عدالت و آن داد دادن
مظلوم است از ظالم و بمضمون اِنَّ اللهَ یَامُرُ بِالعَدلِ وَالاِحسَانِ و بمصداق وَاِذَا قُلتُم فَاعدِلُوا
وَلَو کَانَ ذَا قُربَی عدل در قول و فعل لازم است و واجب است همه کس را خصوصاً سلاطین را
که در خبر آمده که یکساعت عدل پادشاه در میزان طاعت راجح تر است از عبادت شصت ساله
زیرا که نتیجه عبادت جز بعامل نرسد و فایدهٔ عدل بخاص و عام و خورد و بزرگ و اناث و ذکور واصل
گردد و ثواب عدل از حد حساب افزون و از حیز قیاس بیرون است شانزدهم عفو و آن ترک
عقوبت گناهکار است در حال قدرت بر او این خصلت در فضیلت بر جملهٔ خصایل فایق است و
حق سبحانه تعالی میفرماید اَلکَاظِمِینَ الغَیظَ وَالعَافِینَ عَنِ النَّاسِ وَاللهُ یُحِبُّ المُحسِنِینَ
و حکما گفته اند که هر چند گناه بزرگتر است فضیلت عفو کننده آن بیشتر است اگر توقع بخشایش از خدا
داری از روی عفو و کرم بر گناهکار بخش هفدهم حلم و آن خشم کین نشدن در دیدن یا شنیدن
خلاف رضا از زیردستان و این یکی از صفات جناب باری تعالی است چنانچه فرموده اِنَّ اللهَ
غَفُورٌ حَلِیمٌ پس لازم است که انسان حلم را زیور روزگار خود سازد و بدستیاری آن بنیاد خشم را

آنکس داند که کس نداند ورا — از سرخوش دهلوی — نیست در عالم هستی خوشتر از خلوت ما
دوزخی نبود بتر از گرمی صحبت پیدا — از بیدل — امان خواه از گزند خلق در کنج خلا پیدا
کز عقرب بشیند در فصل تابستان شود پیدا

در کتب حکما مسطور است که انسان را رعایت چهل خصلت لازم است
و این خصلت همه را لازم و واجب است خصوصاً پادشاهرا که او را الزام است اوّل عبادت که آن
پرستش حق سبحانه و تعالی است باداى فرایض و واجبات و ترک منهیات و محرمات و انقیاد اوامر
و نواهی و اتباع سنن حضرت رسالت پناهی صلعم و مقرر است که عبادت خدای تعالی در دنیا واسطه
سلامت و در عقبا رابطه نجات و کرامت است دویم اخلاص و آن پاک ساختن عمل است از ریا
غرض و سایر علل و راست داشتن نیت با خدای عز و جل سیم دعا و آن عرض نیاز است بدرگاه
الهی و درخواستن مرادات از فیض و فضل نامتناهی و هر صاحب دولت را کلید از دعا بدست آمد
هر آینه بوعدهٔ اُدْعُونِی اَسْتَجِبْ لَکُمْ در اجابت بروی وی کشاده میشود خواه دعا برای تحصیل منفعت
یا برای دفع مضرت باشد چهارم شکر و آن سپاس و ستایش است منعم را بر انعام او و بس لازم آ
که هر که را نعمت زیاده باشد شکر گذاری او بیشتر باشد و چون بحکم لَئِنْ شَکَرْتُمْ لَاَزِیْدَنَّکُمْ شکر گذاری
سبب زیادتی نعمت است حق سبحانه تعالی نعمت شکرگذارنده را امروز بفردا بلکه ساعت بساعت
زیاده خواهد نمود پنجم صبر و آن شکیبائی باشد بر مکاره و بلیات که از حق سبحانه و تعالی به بنده
رسد و صبر صفتی ثابت مقبول است و در تعریف همین بس که بمصداق اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِیْنَ
عون الهی در دنیا با ایشان است و بفحوای اِنَّمَا یُوَفَّی الصَّابِرُوْنَ اَجْرَهُمْ بِغَیْرِ حِسَابٍ مزد
ایشان در عقبی بسیار و بی پایان است ششم رضا و آن خوشنودی است بهرچه از قضای
الهی به بنده رسد و باید دانست که بر قضا راضی بودن هیچ سپری شایسته تر از رضا نیست و در منقبت رضا
حدیث اَلرِّضَاءُ بِالْقَضَاءِ بَابُ اللّٰهِ الْاَعْظَمُ بس و کافی است هفتم توکل و آن دل بر داشتن ا
از اسباب و امید داشتن بحضرت مسبب الاسباب و کفایت کارهای خود از حق سبحانه تعالی
طلبیدن چه یقین است که هر که بمضمون وَمَنْ یَّتَوَکَّلْ عَلَی اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهٗ کار خود را بخدای تعالی
تفویض کند و در هرچه پیش آید اعتماد بر کرم الهی نماید همه کار او بروفق دلخواه ساخته و پرداخته گردد
هشتم حیا و آن خصلتی شریف و سیرتی مقبول است و در تعریف آن همین بس که حضرت رسالت
پناه صلعم حیا را شاخی از درخت ایمان فرموده که اَلْحَیَاءُ شُعْبَةٌ مِّنَ الْاِیْمَانِ نهم عفت است و آن
احتراز نمودن از ارتکاب محرمات است خصوصاً از شهوت حرام و این از جمله مکارم اخلاق است

وَمَا بِهِ التَّمِيْزُ اِنْسَانٍ وَحَيْوَانٍ دهم ادب و آن صیانت نفس است از قول ناپسندیده و فعل ناستوده
و خود را و مردم را در پایهٔ حرمت نگاه داشتن و آبروی خود و دیگران نریختن و حقیقت ادب آنست که
در جمیع احوال متابعت حضرت رسالت پناهی نماید که ادیب کامل اوست چه در کتب خانهٔ اَدَّبَنِیْ
رَبِّیْ فَاَحْسَنَ تَادِیْبِیْ کسی مثل آنحضرت مؤدب و مهذب نشده است یازدهم علو همت
چه در خبر آمده که اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ مَعَالِیَ الْهِمَمِ یعنی حق سبحانه و تعالی مردم بلند همت را دوست
میدارد و این خصلت شریف همه را زیباست خصوصاً پادشاهان را که ضرور بلکه واجب است چه
سلاطین را بهمت عالی پیشکاریست وافی و مددکاریست کافی دوازدهم عزم و آن پیشرو قوافل
مرادات و کفایت کنندهٔ امور و مهمات است خصوصاً پادشاهان را و هر که بمصداق فَاِذَا عَزَمْتَ
فَتَوَکَّلْ عَلَی اللّٰهِ دست بکمر همت در رکاب عزیمت آرد و امید لطف خدای تعالی داشته باشد
هر آینه فتح و ظفر دو اسبه باستقبال او آید زیرا که عزم درست نشانهٔ غلبه نصرت است سیزدهم جهد
جهد در امور و آن سعی کردن و رنج کشیدن است در اکتساب مقاصد و مآرب و این صفت تابع
همت است که هرچند همت عالی تر بود زیاده جهد در طلب مقصود بیشتر واقع شود تا بمصداق
لَیْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰی گوهر مقصود بدست شود چهاردهم ثبات و استقامت و آن
پایداریست در کفایت مهمات و مداومت در دفع مکاره و بلیات پانزدهم عدالت و آن داد دادن
مظلوم است از ظالم و بمضمون اِنَّ اللّٰهَ یَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ و بمصداق وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوْا
وَلَوْ کَانَ ذَا قُرْبٰی عدل در قول و فعل لازم است و واجب است همه کس را خصوصاً سلاطین را
که در خبر آمده که یکساعت عدل پادشاه در میزان طاعت راجح تر است از عبادت شصت ساله
زیرا که نتیجه عبادت جز بعامل نرسد و فایدهٔ عدل بخاص و عام و خورد و بزرگ و اناث و ذکور واصل
گردد و ثواب عدل از حد حساب افزون و از حیز قیاس بیرون است شانزدهم عفو و آن ترک
عقوبت گناهکار است در حال قدرت بر او این خصلت در فضیلت بر جملهٔ خصایل فایق است و
حق سبحانه تعالی میفرماید اَلْکَاظِمِیْنَ الْغَیْظَ وَالْعَافِیْنَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ یُحِبُّ الْمُحْسِنِیْنَ
و حکما گفته اند که هرچند گناه بزرگتر است فضیلت عفو کنندهٔ آن بیشتر است اگر توقع بخشایش از خدا
داری از روی عفو و کرم بر گناهکار بخش هفدهم حلم و آن خشمگین نشدن در دیدن یا شنیدن
خلاف رضا از زیردستان و این یکی از صفات جناب باری تعالی است چنانچه فرمود اِنَّ اللّٰهَ
غَفُوْرٌ حَلِیْمٌ پس لازم است که انسان حلم را زیور روزگار خود سازد و بدستیاری آن بنیاد خشم را

برانداز د هیچ بهم خُلق نیک و رفق و مراد از خُلق خوش خوشخوئی است و از رفق نرمی و دلجوئی اما خُلق
نیکو بهترین نعمتی و زیباترین خصلتی است مر انسان را حق سبحانه تعالی به پیغمبر خود در مقام تعریف
آنحضرت میفرماید وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِیْمٍ و در حدیث است که بهشت در نیاید بخیل و بدخوی
و رفق و نرمی و ملایمت با بندگان خدا صفتی است پسندیده و مقبول حضرت عزت بدین صفت
حبیب خود صلی الله علیه و آله وسلم را فرمود فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ و ظاهر است که
درشتی در سخن سبب دشمنی و قطیعت و نرمی و ملایمت وسیلهٔ مودت و محبت است لوازم
شفقت بر زیردستان چه بندگان و دایع حضرت پروردگارند که با اهل اختیار و اقتدار سپرده بجهة نظام
عالم پس بر اهل اختیار و اقتدار عموماً و سلاطین خصوصاً لازم و متحتم است که در کافهٔ رعایا و برایا و
ممالک را در سایهٔ لطف و شفقت آسوده خاطر دارند و دلهای شکستهٔ تابعین را با اهتمام مرحمت
گستری بدست آرند و همه را از هجوم غموم فارغ و مطمئن نمایند تا بمصداق اِرْحَمْ تُرْحَمْ و بمضمون اِرْحَمُوْا
مَنْ فِی الْاَرْضِ یَرْحَمْكُمْ مَنْ فِی السَّمَاءِ سلامتی از آفات دنیوی با سعادت اخروی برای خود
حاصل نموده باشند بیستم خیرات و مبرات است تمهید قواعد خیرات و تاسیس مبانی مبرات
بر ذمهٔ هر صاحب دولتی واجب است چه یکی از آن اعمال که بعد از انقضای حیات آثار فیض و برکت
آن بروح عامل میرسد صدقهٔ جاریه است مثل مساجد و معابد و مدارس و حوضها و جسرها و امثال آن
از ابواب برکه مادام اثر آن باقی باشد همیشه ثواب آن بروح بانی آن واصل است و همچنین
صدقه دادن و دستگیری بندگان خدا حد المقدور موجب دفع بلا در دنیا و حصول اجر عظیم در
عقبی است کما قال الله تعالی مَثَلُ الَّذِیْنَ یُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ
سَبْعَ سَنَابِلَ فِیْ كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ تا آخر آیه بیست و یکم سخاوت و احسان بدانکه سخاوت
سبب نیکنامی و احسان موجب دستگاری است و هیچ صفت آدمیان را خصوصاً بزرگان لایقتر
بهتر از جود و سخاوت نیست شرف مرد بجود است و کرامت بسجود هر که این هر دو ندارد عدمش به زوجود
از حکیمی پرسیدند عیبی که جمیع هنرها را مخفی کند چیست گفت بخل پرسیدند هنری که همه عیبها را
بپوشاند کدام است گفت سخا اسکندر از ارسطو پرسید که سعادت دین و دنیا در چه چیز است
گفت در جود و کرم و احسان اما سعادت دین حق سبحانه تعالی میفرماید مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
فَلَهٗ عَشْرُ اَمْثَالِهَا یعنی هر که بیارد یک حسنه او را ده حسنه کرامت کنیم و اما سعادت دنیا بسبب
این است که مرغ دل خلق بحکم اَلْاِنْسَانُ عَبِیْدُ الْاِحْسَانِ بدین قید توان کرد و چون دلها مسخر [illegible]

بدن است در قید کسی افتاد فقلت تبعت قلب البشر به دام افتد کرم پیشه کن کادمی زاده صید
باحسان توان کرد و وحشی بقید بیت دوم تواضع و احترام است تواضع سبب رفعت
چه در حدیث آمده که مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللّٰهُ یعنی هر که فروتنی کند برای خدا خدای او را بر دارد و
درجه او را بلند گرداند و تواضع آنست که شخص مقدار خود را از مقدار دیگری کمتر بیند پس دیگری را
عزیز و محترم دارد و از این امر کسی اجتناب نماید که فی الحقیقه شرف ذات و علو مرتبه نداشته باشد
و امّا هر کس فی نفس الامر عالیقدر و بزرگ مرتبه است از تواضع کاره نباشد زیرا که تواضع بزرگی
و جلالت قدر او را کم نمی‌کند و حق این است که تواضع از بزرگان نهایت خوش آیند است
و از این مراتب معلوم شد که تکبر از خصایص ناقصان و پست فطرتان است بیت سیم امانت
و دیانت و آن هر دو رکن اعظم اند از خصایل حمیده و اخلاق پسندیده و بنیاد ایمان با مانت
تمام کرده که فرموده اند لَا اِیْمَانَ لِمَنْ لَا اَمَانَةَ لَهُ و قاعده شرع بحفظ قواعد دیانت استحکام
پذیرد شرع که بنیاد صیانت نهاد قاعده دین به دیانت نهاد بیت چهارم وفا و آن حسن عهد است
و آن واجب و لازم شریعت است حق سبحانه تعالی میفرماید یَا اَیُّهَا الَّذِیْنَ آمَنُوْا اَوْفُوْا
بِالْعُقُوْدِ یعنی ای مومنان وفا کنید بعهد که با من یا با یکدیگر می‌بندید و در جای دیگر میفرماید اَوْفُوْا
بِعَهْدِیْ اُوْفِ بِعَهْدِکُمْ یعنی وفا کنید بعهد من یعنی عهدی که با من می‌بندید تا وفا کنم بعهد شما
یعنی جزای خیر شما دهم و در حدیث وارد است که لَا دِیْنَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ یعنی کمال دین آدمی نیست
کسی را که رعایت عهد نکند بیت پنجم صدق و آن راست گوئی و راست کاری است و راستی
سبب ایمنی و موجب رستگاری است و شخص دروغ گوی در نظر مردمان سبک و بی مهابت بود اگر چه پادشاه
روی زمین باشد زبان پاک را حیف است بسیار که از لوث دروغ آلوده سازی اگر پا بر نداری از ره
صدق سر از گردون گردان برفرازی و ثواب صدق و عقاب دروغ در آخرت علاوه در نتیجه
دنیوی است از کجی افتی بکم و کاستی از همه غم رستی اگر راستی بیت ششم انجاح حاجات
بندگان خدای تعالی هر که خواهد که حاجتهای دنیا و آخرت او از نزد حضرت قاضی الحاجات روا
شود باید آنچه تواند بذل وسع و قدرت نماید و بهر قسم از اقسام که ممکن شود حاجت خلق را بر آورد در
حدیث آمده که حق سبحانه تعالی یاری میدهد بنده خود را مادام که آن بنده یاری میدهد بندگان
خدای را در قضاء حوائج ایشان بیت هفتم تانّی و تامّل حدیث است که اَلتَّاَنِّیْ مِنَ الرَّحْمٰنِ وَ
الْعَجَلَةُ مِنَ الشَّیْطَانِ پس نسبت تانّی و تامّل فرمودن در کارها بحضرت رحمان است و انتساب

براندازد هیچ هم خلق نیک و رفق و مراد از خلق خوش خوشخوئی است و از رفق نرمی و دلجوئی اما خلق
نیکو بهترین نعمتی و زیباترین خصلتی است مر انسان را حق سبحانه تعالی به پیغمبر خود در مقام تعریف
آنحضرت میفرماید وَاِنَّکَ لَعَلٰی خُلُقٍ عَظِیْمٍ و در حدیث است که به بهشت در نیاید بخیل و بدخوی
و رفق و نرمی و ملایمت با بندگان خدا صفتی است پسندیده و مقبول حضرت عزت بدین صفت
حبیب خود صلی الله علیه وآله وسلم را فرمود فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ و ظاهر است که
درشتی در سخن سبب دشمنی و قطیعت و نرمی و ملایمت وسیله مودت و وصلت است نوزدهم
شفقت بر زیردستان چه بندگان و ودایع حضرت پروردگار اند که با اهل اختیار و اقتدار سپرده بجهت نظام
عالم پس بر اهل اختیار و اقتدار عموماً و سلاطین خصوصاً لازم و متحتم است که در کار رعایا و برایا و
ممالیک را در سایه لطف و شفقت آسوده خاطر دارند و دلهای شکسته تابعین را باهتمام مرحمت
گستری بدست آرند و همه را از هجوم غموم فارغ و مطمئن نمایند تا بمصداق اِرْحَمْ تُرْحَمْ و بمضمون اِرْحَمْ
مَنْ فِی الْاَرْضِ یَرْحَمْکَ مَنْ فِی السَّمَاءِ سلامتی از آفات دنیوی با سعادت اخروی برای خود
حاصل نموده باشند بیستم خیرات و مبرات است تمهید قواعد خیرات و تاسیس مبانی مبرات
بر ذمه هر صاحب دولتی واجب است چه یکی از آن اعمال که بعد از انتهای حیات آثار فیض و برکت
آن بروح عامل میرسد صدقه جاریه است مثل مساجد و معابد و مدارس و حوضها و جسرها و امثال آن
از ابواب بر که مادام اثر آن باقی باشد هدیه ثواب آن بروح بانی آن واصل است و همچنین
صدقه دادن و دستگیری بندگان خدا حد المقدور موجب دفع بلا در دنیا و حصول اجر عظیم در
عقبی است کما قال الله تعالی مَثَلُ الَّذِیْنَ یُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ کَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ
سَبْعَ سَنَابِلَ فِیْ کُلِّ سُنْبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ تا آخر آیت و بکرم و مروت و احسان و اکرام سخاوت
سبب نیکنامی و احسان موجب رستگاری است و هیچ صفت آدمیان را خصوصاً بزرگان را
بهتر از جود و سخاوت نیست شرف مرد بجود است و کرامت بسجود هر که این هر دو ندارد عدمش به از وجود
از حکیمی پرسیدند عیبی که جمیع هنرها را مخفی کند چیست گفت بخل پرسیدند هنری که همه عیبها را
بپوشاند کدام است گفت سخا اسکندر از ارسطو پرسید که سعادت دین و دنیا در چیست
گفت در جود و کرم و احسان اما سعادت دین حق سبحانه تعالی میفرماید مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا یعنی هر که بیارد یک حسنه او را ده حسنه کرامت کنیم و اما سعادت دنیا بسبب
این است که مرغ دل خلق را بحکم اَلْاِنْسَانُ عَبِیْدُ الْاِحْسَانِ بدام صید توان کرد و بدل الم سلطان

بدان است در قید کسی افتاد فقلت بتبعیت قلب البشر بدام افتد کرم پیشه کن کآدمی زاده صید
باحسان توان کرد و وحشی بقید بیت و دوم تواضع و احترام است تواضع سبب رفعت است
چه در حدیث آمده که من تواضع لله رفعه الله یعنی هرکه فروتنی کند برای خدا خدای او را بر دارد و
درجه او را بلند گرداند و تواضع آنست که شخص مقدار خود را از مقدار دیگری کمتر بیند پس دیگری را
عزیز و محترم دارد و از این امر کسی اجتناب نماید که فی الحقیقه شرف ذات و علو مرتبه نداشته باشد
و اما هرکس فی نفس الامر عالیقدر و بزرگ مرتبه است از تواضع چاره نباشد زیرا که تواضع بزرگی
و جلالت قدر او را اعلام میکند و حق این است که تواضع از بزرگان نهایت خوش آیند است
و از این مراتب معلوم شد که تکبر از خصایص ناقصان و پست فطرتان است بیت و سیم امانت
و دیانت و آن هر دو رکن اعظم اند از خصایل حمیده و اخلاق پسندیده و بنیاد ایمان بامانت
تمام کرده که فرموده اند لا ایمان لمن لا امانة له و قاعده شرع بحفظ قواعد دیانت استحکام
پذیرد و شرع که بنا و صیانت نهاد قاعده دین بدیانت نهاد بیت و چهارم وفا و آن حسن عهد است
و آن واجب و لازم شناخت است حق سبحانه تعالی میفرماید یا ایها الذین آمنوا اوفوا
بالعقود یعنی ای مومنان وفا کنید بعهدها که با من یا با یکدیگر بندید و در جای دیگر میفرماید اوفوا
بعهدی اوف بعهدکم یعنی وفا کنید بعهد من یعنی عهدی که با من می بندید تا وفا کنم بعهد شما
یعنی جزای خیر شما دهم و در حدیث وارد است که لا دین لمن لا عهد له یعنی کمال دین از آن کسی نیست
که او رعایت عهد نکند بیت و پنجم صدق آن راست گوئی و راست کاری است و راستی
سبب ایمنی و موجب رستگاری است و شخص دروغ گوی در نظرها سبک و بی مهابت بود اگرچه پادشاه
روی زمین باشد زبان پاک را حیف است بسیار که از لوث دروغ آلوده سازی اگر پا بر بلندی از نرد
صدق سر از گردون گردان بر فرازی و ثواب صدق و عقاب دروغ در آخرت علاوه در نتیجه
دنیوی است از کجی افتی بکم و کاستی از همه غم رستی اگر راستی بیت و ششم انجاح حاجات
بندگان خدای تعالی هرکه خواهد که حاجتهای دنیا و آخرت او از نزد حضرت قاضی الحاجات روا
شود باید آنچه تواند اولا و قدما بهر قسم از اقسام که ممکن شود حاجت خلق را بر آورد در
حدیث آمده که حق سبحانه تعالی یاری میدهد بنده خود را مادام که آن بنده یاری میدهد بندگان
خدای را در قضاء حوائج ایشان بیت و هفتم تانی و تامل حدیث است که التانی من الرحمن و
العجلة من الشیطان است تانی و تامل فرمودن در کارها بحضرت رحمان است و انتساب

تعجیل کردن و شتابکاری نمودن در امور شیطانی تأنی همه کارها بیار آید و بسبب تعجیل بسی کارها بزیان
آید چنانچه گفته اند بآهستگی کار عالم برآر که در کار گرمی نیاید بکار بیت دهم مشاوره است
فضیلت مشاوره همین بس که حق سبحانه تعالی حبیب خود را صلی الله علیه وآله وسلم امر بمشاوره
فرمود که وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ یعنی مشاوره کن با اصحاب خود در کاری که واقع شود با وجود آنکه آنحضرت
از همه خلق داناتر بود و بعد از وحی هیچ کاری را متوجه نمی شد باز او را امر بمشاوره فرمود تا در میان
آنحضرت سنتی شود بعد از او چه در مشاوره فواید بسیار است و هر کار که بمشاوره شود البته صورت
درستی و نیکوئی خواهد پذیرفت بیت و هم حزم و آن اندیشه کردن در عواقب امور است و احتراز
نمودن بقدر امکان از خلل و زلل آن و این خصلت همه را خوب و سلاطین را خوبتر است از کلام فرزا
که هر که زره حزم در پوشد از تیر کید دشمن ایمن باشد بیت کسیکه عاقبت اندیش و دوربین باشد
نهال دولت او بردوام بارور است سی ام شجاعت و آن قوتیست متوسط میان جبن و تهور
و بحکم إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الشُّجَاعَ حق سبحانه تعالی مردم شجاع را دوست میدارد در خبر است که تبرک
جوئید بدعای مردم شجاع که ایشان به پروردگار گمان نیکو دارند و این خصلت پادشاهان را اعظم خصایل
است بلکه رکن اعظم سلطنت است سی و یکم غیرت بر هر شخص لازم است که رعایت غیرت دین و
غیرت دنیا نموده باشد اما غیرت دین آنست که در تشیید امر معروف و نهی از منکر سعی نماید و ملازمان
و تابعین خود را بطاعت امر فرماید از معاصی و مناهی منع نماید و غیرت دنیا آنست که چیزی که لایق
نباشد متحمل نشود و همیشه در تدبیر برتری از امثال و اقران باشد و اگر کسی باو متوسل شود یا پناه جوید
حد المقدور در محافظت و صیانت او و درستی اختلال امورات او سعی نماید و او را بدست دشمن
ندهد و اگر دشمنی قصد او کند در دفع او سعی و کوشش نموده خود را بر دشمن غالب گرداند و حرم خود را از
نامحرم محفوظ و پنهان دارد و بر حرم کسیکه او نامحرم باشد نظر نیندازد و در استکشاف گناه بندگان
خدا سعی ننماید و در حدیث وارد است که هر که عیب مسلمانی را بپوشد خدای عز و جل عیب او را در دنیا
و آخرت پوشیده دارد سی و دویم سیاست آن ضبط کردن است و بر نسق داشتن و سیاست دو
نوع است یکی سیاست نفس خود و دویمی سیاست غیر خود اما سیاست نفس خود را بدفع اخلاق ذمیمه
و کسب اوصاف حمیده نماید و سیاست غیر خود این است که بدانرا سزا دهد و پیوسته اشرار را ترسان
هراسان دارد و نزدیکان خود را فی الجمله ترسنده دارد که جرات ارتکاب خلاف نکنند و این خصلت
سلاطین را از همه بیشتر بکار آید تا ملکت انتظام پذیرد و رعایا در مهد امن و امان آسوده باشند از ابو

بمردو که

نزد جمهور پسندیده‌اند کدام پادشاه قابل تعریف و بزرگی است گفت آنکه نیکان از او ایمن باشند و گناه
کاران ترسان اگر سلطان لغو باید سیاست   زند هر ناکسی لاف ریاست   سیوم تیقظ خبرت و آن
آگاهی از احوالات و امورات است و این خصلت هر کس را ضرور است بخصوص پادشاهان را چه
با خبر بودن از احوالات مملکت و رعایا سلاطین را واجب و لازم است و لهذا اکثر از سلاطین شبها
تغییر لباس کرده در شهر سیر میکردند و از احوال رعایا استفسار می‌نمودند و مخبران صادق معتمد در مملکت
مقرر میکردند که اخبارات را بی کم و کاست بعرض میرسانیدند تا بعد از اطلاع اگر در جائی ظلمی شده
باشد یا حادثه رو داده باشد یا دشمنی سر برداشته باشد بزودی بتلافی بپردازند. باقل توان کرد
اصلاح کار   از آن پیش کز کف رود اختیار   چهارم فراست و آن نیز خصلتی است پسندیده
و فراست نوری است که حق سبحانه تعالی هر بندهٔ مؤمن را عطا فرموده چنانچه بمضمون حدیث
اِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللهِ براین معنی دلیل واضح و مفسرین در این آیه که اِنَّ فِي
ذٰلِكَ لَآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ توسم را بتفرس معنی کرده‌اند و تفصیل قول حکما در فراست لایق مقام
نیست هر کرا منظور دریافت آن باشد بکتب تفصیل رجوع کند   پنجم کتمان اسرار و آن هم از خصایل ضروری
است چنانچه حدیث اُسْتُرْ ذَهَبَكَ وَذَهَابَكَ وَمَذْهَبَكَ برای معنی شاهدی است معتبر و در اخبار
آمده که حضرت رسالت در بعضی اسفار توریه میفرمود یعنی پوشیده میداشت بر آن وجه که بعضی اصحاب
چنین میدانستند که آنحضرت بطرفی خواهند رفت و آنحضرت بطرفی اراده فرمودی که مخالف
خیال آنها بود   چنان باید آیین کردار تو   که کس ره نیابد باسرار تو   ششم اغتنام فرصت و
طلب نیکنامی چون ظاهر است که هیچ چیز در دنیا اعتبار نیست و عمر عزیز در گذر و ساعتی که از عمر
میگذرد بی بدل است پس فرصت را غنیمت میباید دانست و در کسب نیکنامی دنیوی و اجر اخروی
باید کوشید که گفته‌اند   کسی کو شد بنام نیک مشهور   پس از مرگش بزرگان زنده خوانند   ولی آنرا که
بدفعل است و بدنام   اگر چه زنده باشد مرده خوانند   هفتم رعایت حقوق ادای حقوق بر ذمت
همت کافه برایا عموماً و ارباب دولت و اصحاب قدرت خصوصاً لازم است چه این معنی بر طهارت
ذات و لطافت صفات و علو نسب و سمو حسب دلیلی ظاهر و حجتی باهر است بعد از ادای حق
نعمای الهی ادای حقوق والدین باید نمود چه حق سبحانه تعالی رضای خود را برضای ایشان توام نموده
چنانچه در حدیث قدسی است که مَنْ رَضِيَ عَنْهُ وَالِدَاهُ فَأَنَا عَنْهُ رَاضٍ یعنی هر که خوشنود باشد از او
پدر و مادر او من از او خوشنود باشم و احسان بوالدین را با عبادت خود قرین ساخته و فرموده وَقَضٰى

رَبُّكَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا اِلَّا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا يعنى و حكم كرد پروردگار تو كه نپرستيد مگر او را و
نيكويى كنيد با پدر و مادر و مقرر است كه خوشنودى والدين در دنيا موجب دولت است و در آخرت
سبب سعادت و آن به سه چيز حاصل شود اول دوستى خالص با والدين بجان و مال دويم مساعدت
با ايشان در مصالح معاش پيش از طلب بى منت و بى توقع عوض سيم اظهار نيكخواهى ايشان در سر و علانيه
و محافظت وصاياى ايشان در حيات و ممات و خلاف كردن اينها عقوق است و بعد از اداى
حقوق والدين اداى حقوق ذوى الارحام و همسايه و هر كس كه بشخص نيكى كرده باشد بايد نمود و احسان
هيچكس را فراموش نبايد كرد سى و هشتم مصاحبت اخيار مصاحبت نيكان و مجالست دانايان
كيمياى سعادت ابدى و راهنماى دولت سرمدى است چنانچه مشهور است و در تواريخ مسطور كه
ملوك فرس را قاعده اين بود كه هرگز صحبت ايشان از حكما و فضلا خالى نبود و هيچ حكم بى راى و مشورت
ايشان نكردندى بيت همنشين تو از تو به بايد تا ترا عقل و دين بيفزايد سى و نهم دورى و دفع اشرار
چنانچه ميل بمصاحبت اخيار و ابرار واجب است اجتناب و احتراز از مجالست اشرار و فجار لازم است
چه صحبت بالخاصيت مؤثر مى باشد و چنانچه از همنشينى نيكان خوبيها كل حاصل ميشود و از اختلاط با بدان
نتايج نالايق ظاهر ميگردد صحبت نيكان سبب مزيد دولت و مسرت است و مخالطت با بدان
موجب ملال و ندامت با بدان كم نشين كه صحبت بد گرچه پاكى ترا پليد كند و اشرار دو قسم اند
يكى واجب الدفع و يكى واجب المنع قسم اول دزدان و رهزنان و خونريزان و اوباش فتنه انگيز و ستمكار
دل آزار كه قصد مال و منال مسلمانان كنند و از عقوبت خداى تعالى نترسند دفع اين
كسان بر ذمت همت سلاطين و حكام ذوى الاقتدار واجب است و قسم دويم كه واجب
المنع اند كسانى كه بصفات ناستوده و سيرتهاى ناپسنديده موصوف و معروف اند مثل سخن
چينان و دروغگويان و غمازان و حسودان و بخيلان و غيبت كنندگان و مردم حق ناشناس
و غدار و ناسپاس كه حقوق ولى نعمت نشناسند و شكر منعم را بكفران مبدل سازند و مردمان پرگو
و پريشان سخن از اين فرق مذكوره دورى بهتر و از صحبت ايشان احتراز خوشتر چهلم تربيت خدم و
حشم چه شخص را از خدم گزير نيست و على قدر مراتبهم هر كس محتاج است بمعاونت نوع خود هم
در حفظ شخص و هم در حفظ نوع چه اگر هر كسى بنفس خود بتربيت غذا و مسكن و لباس و سلاح و اسباب
مشغول شود البته فراهم نخواهد شد و بى غذا و لباس و مسكن حيوة ممكن نباشد تا اين همه متيسر شود طبقه را
مساعدت كنند اسباب معيشت منتظم گردد و احتياج سلاطين بخدمت خدم و حشم و وزرا و امرا و عمال و

بتغییر مردمان کار گذار از ما سپاس پذیرفته است پس لازم است که رفتن با آنها بنظر عنایت و بچشم مهابت نظر کند که هم با لطاف و اشفاق او امیدوار و شادان باشند و هم از سطوت و غضب او ترسان و هراسان چنانچه درین باب گفته اند بل شاه را مهر و کین بایدی دو در یابش در آستین بایدی یکی اژدها پیچ گرداب او دگر مایه زندگی آب او و باقی اشخاص علی قدر مراتبهم هر کس را با تعیین خود همین طریقه را مرعی دارد تا اجرای امورات بخوبی شده و انتظام با ئین همین بعمل آید و ظالم از ظلم باز ایستد و مظلوم در مهد امان آسوده باشد همیشه ره لطف نتوان گرفت که آید به تنگی چنین هنگام خویش شه نی که مرهم نباید بکار چو کرد و جراحت سزاوار نیش و ملوک را لازم است که اصناف خلق را با یکدیگر تکافی دارند تا اعتدال تمدن حاصل شود و اصناف چهار طایفه اند اهل قلم که بمنزله آب اند و اهل شمشیر که بمنزله آتش اند و اهل معامله بمنزله باد و اهل زراعت بمنزله خاک و مانند عناصر اربعه غلبه یکی ازین اصناف بر دیگر صنف سبب بطلان نظام و حدوث اختلال شود و بعد از رعایت تکافو میان اصناف در احوال هر یک از آحاد نظر باید نمود و مرتبه هر یک بقدر استحقاق تعیین باید فرمود و رعایت عدالت وقتی منتظم شود که سلطان بنفس خود تفقد احوال رعایا فرماید و هر یک را بحق خود برساند شاه را به بود از طاعت صد ساله زهد قدر یک ساعت عمری که در آن داد کند و پادشاه باید خزانه آباد دارد و بر رعایا مشفق باشد و کارهای بزرگ بمردم خورد تفویض نماید و بعکس نیز نکند که ازین هر دو خلل در سلطنت افتد این رباعی را علی قلیخان واله تخلص داغستانی در واقعه فوت برهان الملک در سلطنت محمد شاه پادشاه هندوستان گفته است

دور از تو سپهر وانگهی چون گردید

بنگر که زمانه هیچ چون میگردید رفتی ز جهان و پشت شمشیر شکست با قامت خم همیشه خون میگرید

لاادری دنیا خرابیست کش عدم تعمیر است صیاد اجل است گر جوان و پیر است

هم روی زمین پر است هم زیر زمین این صفحهٔ خاک هر دو رو تصویر است از قزلباش خان امید تخلص

با آب دیده زلبی بام چه مشکل است مرا سفر ز کوی تو بسیار مشکل است مرا از میر افضل ثابت دهلوی است

از کوی تو مشکل است رفتن قربان سر تو می‌توان رفت از محمد باقر خان شوق

منجم ثانی است روی چمن خرام و بریز آبروی گل تا بعد ازین نگه نکند کس بروی گل

آن غنچه نیست از حسد روی چون تو گردیده است غصه گره در گلوی گل با قرار کرده گلستان بغیر دوست

خاروش بدیده گر نظر افتد بروی گل از میرزا عم خان خانخانان ای کوی تو کعبهٔ سعادت ما را

وی روی تو قبلهٔ عبادت ما را خوش آنکه سجدهٔ عنایت سازی وارسته ز قید رسم عادت ما را

از میرزا جعفر آصف خان — جعفر ره کوی یار دانست — مشکل که دگر ز پا نشیند
از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم مرویست که فرمود ما خلق الله عز و جل شیئا ابغض الیه
من الاحمق لانه سلب عنه احب الاشیاء الیه و هو عقله یعنی خلق نفرموده خدای عز
و جل چیزی را که مبغوض تر باشد بسوی او از شخص احمق بجهة آنکه سلب فرموده است از او محبوب
ترین چیزها را بسوی خودش و آن عقل اوست در کتاب زینة المجالس مسطور است که روستائی
ببغداد آمد بر درازگوشی نشسته و بزی را جلاجل در گردن بسته و ریسمان بز را در عقب پالان خر
بسته بود و بز در پی او میدوید سه نفر طرار در موضعی نشسته بودند او را دیده با هم گفتند که این روستائی
مرد احمقی است یکی از آنها گفت من بز او را چنان بدزدم که خبردار نگردد دیگری گفت اگر تو این کار
بکنی من خر او را بیاورم طرار سیم گفت اینها سهل است من جامهای وی را نزد شما حاضر کنم پس طرار
اول برخواست و در عقب روستائی روانه شد در موضعی که تردد مردم کمتر بود فرصت یافته
جلاجل را از گردن بز باز کرده بر دم خر بست و بز را برد خر دم میجنبانید و آواز جلاجل بگوش
روستائی میرسید و گمان میکرد که بز موجود است دیگری از طراران که ایستاده بود گفت ای روستائی
مردمان بی فهم اند که زنگ را بر دم خر می بندند روستائی بعقب نگاه کرد بز را ندید فریاد برآورد که بز را
بردند آن طرار گفت که من همین لحظه مردی را دیدم که بدین کوچه رفت و بزی همراه داشت روستائی
گفت ای خواجه لطف فرما و لحظه خرم را محافظت کن تا من بز خود را از دزد بگیرم طرار گفت منت
دارم روستائی خر را باو داد و بکوچه رفت طرار خر را بازار بیرون برد چون روستائی لحظه در آن
کوچه گردید و بز خود را ندید باز گردید که خر خود را بستاند هرچه باطراف ملاحظه کرد نه امین را دید و نه
امانت را حیران مانده چند قدم پیشتر رفت طرار سیم را دید که بر سر چاهی ایستاده و گریه و نوحه میکند
روستائی گفت ای خواجه بز و خرم را بردند تو را چه شده است که فریاد و فغان میکنی طرار گفت
ای جوانمرد صندوقچه مملو از حلی و حلل بدار الخلافه میبردم که بخلیفه برسانم چون باین موضع رسیدم
پایم بسنگ خورد افتادم و صندوقچه از دستم رها شد و در این چاه افتاد اگر بخلیفه معلوم شود مرا
سیاست خواهد کرد ده دینار طلا بکسی که صندوقچه را برآورد میدهم روستائی با خود گفت آنچه
از من برده اند دو سه دینار کمتر بود حال صندوقچه را برمی آورم و بمالکش میدهم و ده دینار میگیرم تلافی
مافات باضعاف مضاعف خواهد شد حق تعالی وسیله ساز است آنگاه لباس از تن برآورده و
بته چاه درآمد طرار جامهارا برداشت بگوشه رفت روستائی هرچند در چاه تفحص کرد صندوقچه

ندید فریاد کرد که درین چاه صست و هیچ نیست جواب نشنید لاجرم ملول شد و از چاه بر آمد از لباس خود
و از آن شخص اثری و نشانی نیافت حیرتش زیاده شد چوبی بدست گرفته بهر طرف حمله میکرد و
مردم گفتند ای شخص مگر دیوانه شده گفت میترسم که مرا بدزدند لهذا با این چوب بهر طرف حمله میکنم
که کسی نزدیک نیاید از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مرویست که فَقْدُ العَقْلِ فَقْدُ الحَیٰوةِ
وَلا یُقاسُ اِلّا بِالاَمْواتِ یعنی نداشتن عقل نداشتن حیوة است و تشبیه کرده نمیشود شخصی که فاقد
العقل است مگر بمردگان خلاصهٔ کلام این است که حیوة و زندگانی و سعادت و شرافت نفس
انسانی و مفاخرت بنی نوع انسان بحیوان بوجود عقل است ایضاً از حضرت رسول صلی الله علیه
و آله و سلم مرویست که اِذا رَأَیْتُمُ الرَّجُلَ کَثیرَ الصَّلوٰةِ وَ کَثیرَ الصِّیامِ فَلا تُباهُوا بِهِ حَتّیٰ
تَنْظُرُوا کَیْفَ عَقْلُهُ یعنی هر وقت که دیدید مردی را که بسیار است نماز او و بسیار است روزهٔ
او پس مباهات و مفاخرت باو منمائید تا آنکه ببینید و معلوم نمائید عقل او را و ایضاً فرمود
اِذا بَلَغَکُمْ عَنْ رَجُلٍ حُسْنُ حالٍ فَانْظُرُوا فی حُسْنِ عَقْلِهِ فَاِنَّما یُجازیٰ بِعَقْلِهِ یعنی هر وقت که
رسید بشما از جانب مردی حسن حال او پس نظر نمائید در حسن عقل او بجهة آنکه فرد و جزا داده میشود
بقدر عقل هر کس نه بقدر عمل و ایضاً فرمود ما قَسَمَ اللهُ لِلْعِبادِ شَیْئاً اَفْضَلَ مِنَ العَقْلِ یعنی
قسمت نفرموده است خدای تعالی از برای بندگان خود چیزی که بهتر باشد از عقل از ذره اکبر آبادی

کر ما گذشت این دل ز ریحان
بر ما گذشت وین دل ز ریحان
زمانه را چه گله بنگری همه پند است
از فغانی
از حشمت
لا ادری
با دشمن خویش اگر سخاوت ورزی
در خاک سلیقان برسیدم لعبادی
یا هرچه خوانده همه در زیر خاک کن
آن لاله ز خون شهریاری بوده است
ایضاً

سرما گذشت و این دل ز ریحان
از رودکی
زر ورزیت کسان غم مخورد لا ...
خط سبزت بخون عاشقان محضر ...
با رقیبان بکنم سجده خاک در دوست
بر هر که کرم کنی از آن تو شود
شک نیست که یار مهربان تو شود
گفتم مرا تربیت از جهل پاک کن
لا ادری
هر شاخ بنفشه کز زمین میروید
این کوزه چو من عاشق زاری بوده است

الغصه هزار کرم و سرد عالم
زمانه پندی آزاده وار داد مرا
بسا کسی که بروز تو آرزومند است
دل دیوانه ام میل دارد از اقل این ...
این نماز نیست که بی شرط جماعت باشد
ور زنده همه عمر مدح خوان تو شود
لا ادری
گفتا برو چو خاک تحمل کن ای فقیه
در هر دشتی که لاله زاری بوده است
زلفی است که بر رخ نگاری بوده است
در بند سر زلف نگاری بوده است

این دسته که بر گردن آن می‌بینی دستی است که در گردن یاری بوده است ایضاً
پیش از من و تو لیل و نهاری بوده است گردنده فلک برای کاری بوده است زنهار قدم بخاک آهسته نهی
کان مردمک چشم نگاری بوده است در حدیث است که من ملک نفسه اذا غضب و رغب و رهب
فقد نجی یعنی هر کس که مالک شود نفس خود را در وقتی که غضب کند یا رغبت کند یا رهبت رساند
بتحقیق که نجات یافته است لاادری جهان با طرب خرابیست در گذرگه سیل کدام مزرعه بگشت گل شود معمور
بکوشش تا بسلامت بمامنی برسی که راه سخت مخوفست و منزل بس دور لاادری
ای برادر مادر و همراز خود خونت مریز چون ترا خون برادر هیچ شیر مادر است ایضاً
هر کرا چون ابر شد تر دامنش برق افتد عاقبت در دامنش لاادری
سر خود را هم تو محرم شو که محرم نایافتنیست همدم خود باش خود زیرا که همدم نایافتنیست دوستی بگزیدمی یکدل بجستم از پیر خرد
گفت بگذر کانچه میجوئی بعالم نایافتنیست لاادری ای نور وجودت بحقیقت موجود
از جود تو عرش و فرش آمد بوجود لطف تو اگر مساعدت ننمودی هرگز نشدی آدم خاکی مسجود
ایضاً آنانکه طریق معرفت میپویند پیوسته گل علم و ادب میبویند
هر که سخن از کمال علمش گذرد سبحانک لا علم لنا میگویند حافظ علیه الرحمه
هر آنکه جانب اهل وفا نگهدارد خداش در همه حال از بلا نگهدارد گرت هواست که معشوق نگسلد پیوند
نگاه دار سر رشته تا نگهدارد حدیث دوست نگویم مگر بحضرت دوست که آشنا سخن آشنا نگهدارد
سر و زر و دل و جانم فدای آن محبوب که حق صحبت مهر و وفا نگهدارد صبا در آن سر زلف ار دل مرا بینی
ز روی لطف بگویش که جان نگهدارد دلا معاش چنان کن که گر بلغزد پای فرشته‌ات بدو دست دعا نگهدارد
نگه نداشت دل ما و جای تحسین نیست ز دست بنده چه خیزد خدا نگهدارد غبار راهگذارت کجاست تا حافظ
بیادگار نسیم صبا نگهدارد از سخنان ذیمقراطیس حکیم است که آدمی را در وقت عزت و نعمت
امتحان باید کرد نه در وقت خواری و مذلت و گفت که بر انسان واجب است که لوح دل را از لوث
مکر و خدعه پاک کند چنانکه جامه را از آلایش و شخ پاک میگرداند لاادری زمانه چو باد وزانست و از نخست
نقاب از رخ گل بعزت کشد پس از هفته در میان چمن غنش را بخاک مذلت کشد
لاادری از آب الم سرشته آمد گل من وز آتش عشق حل نشد مشکل من
حاصل نشد از سعی مراد دل من مسکین من و سعیهای بیحاصل من ایضاً
اموال طلب مکن ز اعمال غنی است خاصیت مال کبریائی و منی است از کثرت مال بی‌نیازی نبود

نفسی که زمان بی‌نیاز است غنی ار ... لاادری ... هر چند ندیده دیده رخسار تورا
گوشم نشنیده لطف گفتار تورا ... دانسته دلم چو حسن رفتار تورا ... از جان طلبم دولت دیدار تورا

و در تاریخ حبیب السیر مسطور است که بعضی علمای کبار منجمله نکاتی که در باب انحصار ائمه هدی بدوازده
ذکر کرده شش وجه در اینجا ذکر میشود و همین وجوه را صاحب کشف الغمه از کمال الدین محمد بن طلحه
نقل نموده است اول آنکه بناء دین اسلام بر دو کلمه لا اله الا الله محمد رسول الله است که اصول دین
میباشد و هر یک از این دو کلمه دوازده حرف است پس باید که امر امامت که از جمله فروع دین است
نسبت بدوازده امام باشد دوم آنکه نقبای بنی اسرائیل بمصداق آیه کریمه و بعثنا منهم اثنی
عشر نقیبا دوازده بوده اند و حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم نیز در لیلة العقبه از انصار
دوازده کس را بنقابت تعیین فرمود فصار ذلک طریقا متبعا و عددا مطلوبا لاجرم عدد ائمه
نیز منحصر در همین عدد شده است سوم آنکه اسباط یعنی اولاد حضرت یعقوب علیه السلام بمقتضای
آیه وافی هدایه و قطعناهم اثنتی عشرة اسباطا دوازده بوده اند پس لایق چنان مینماید که عدد
ائمه هداة نیز از عترت طاهره مصطفوی موافق ایشان باشد چهارم آنکه نظام بعضی از مصالح محتاج
بزمان است و زمان عبارت از ساعات شب و روز است و آن در وقت اعتدال هر یک دوازده
ساعت است و براین قیاس مصالح امور عالم متعلق بوجود امام عادل است بناء علی هذا عدد ایشان
منحصر بدوازده باید باشد پنجم آنکه چنانچه اشعه ماه و آفتاب رهنمای ابصار خلایق است در سلوک
طریق محسوسه انوار امامت نیز رهنمای قلوب و عقول است بسلوک سبیل هدی و تقوی و چنانکه
محل نور شمس و قمر بروج اثنی عشر است موضع ظهور نور امامت نیز از ائمه دوازده است ششم
آنکه حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم امر امامت را در قبیله قریش حصر فرموده که الائمة من
قریش و نزد علماء انساب بصحت پیوسته که میان حضرت خاتم النبیین صلوات الله و سلامه علیه
و آله تا نضر که قریش عبارت از اوست دوازده نفر واسطه بوده اند پس هرگاه که حضرت رسالت
پناه صلی الله علیه و آله و سلم مرکز باشد متصاعد شود در درجه آباء تا نضر و منحدر گردد در مراتب ابناء
تا حضرت صاحب الزمان و در هر یک از دو جانب دوازده قریشی اند چه به ثبوت رسیده که
خطوط خارجه از مرکز باید برابر یکدیگر باشد و جامع این اوراق گوید که بمصداق ان عدة الشهور
عند الله اثنا عشر شهرا تا آخر آیه عدد شهور که اساس نظام حساب و تاریخ عالم بآن است دوازده
است پس لازم که عدد ائمه که استحکام بناء دین اسلام بهدایت ایشان است نیز دوازده باشد

واللہ اعلم این رباعی در مدح جناب ولایت مآب است — شاه قرشی که مصطفی را ثانی است
وز پرتو طلعتش جهان نورانی است — حبش سبب رحمت حقانی است — بغضش اثر عذاب جاودانی است
از حضرت رسول صلی الله علیه وآله وسلم مرویست که فرمود کُنْ فِی الدُّنْیَا کَاَنَّكَ غَرِیبٌ اَوْ عَابِرُ
سَبِیلٍ معنی این حدیث شریف ازین رباعی مستفاد میشود رباعی — معشوقهٔ دهر چون کند جلوه گری
در روی نکنی نظر اگر دیده وری — در دار فنا که از بقا است بری — مانند غریب باش یا رهگذری

در تاریخ حبیب السیر از تاریخ سیر السلف منقول است که چون عبدالله بن عباس رضی الله عنهما را
بعد از فوت تجهیز و تکفین کردند مرغی سفید آمد و بمیان کفنش در رفت و پیدا نشد و فی روایة
عَنْ مَیْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ شَهِدْتُ جَنَازَةَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ بِالطَّائِفِ فَلَمَّا وُضِعَ
لِیُصَلَّی عَلَیْهِ جَاءَ طَائِرٌ اَبْیَضُ حَتّٰی دَخَلَ فِی اَکْفَانِهِ فَالْتُمِسَ فَلَمْ یُوجَدْ فَلَمَّا سُوِّیَ عَلَیْهِ
سَمِعْنَا صَوْتًا وَلَا نَرٰی شَخْصًا اَحَدًا یَا اَیَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِی اِلٰی رَبِّكِ رَاضِیَةً مَرْضِیَّةً
فَادْخُلِی فِی عِبَادِی وَادْخُلِی جَنَّتِی

لا ادری — ای لطف تو سرمایهٔ اصناف کرم
بخشیده کرت علم باصناف امم — از مدح تو عاجز است مداح زبان — از وصف تو قاصر است صاحب قلم

ایضاً — بود ظاهر بنزد هر خردمند — که نگشاید گره از دست بسته
شکسته دست نتوان کار کردن — نیاید کار زین دل شکسته

ایضاً — کنه خرد در خور اثبات تو نیست — اندیشهٔ من بجز مناجات تو نیست — من ذات ترا بواجبی کی دانم
دانندهٔ ذات تو بجز ذات تو نیست

ایضاً — با درد بساز چون دوای تو منم
در کس منگر که آشنای تو منم — گر بر سر کوی عشق ما کشته شوی — شکرانه بده که خونبهای تو منم

برای خلاصی از حبس و برآمدن حاجات از حضرت رسول صلی الله علیه وآله وسلم مرویست که
دو رکعت نماز بگذار چون از نماز فارغ شوی این دعا بخوان یَا سَابِقَ الْفَوْتِ وَیَا سَامِعَ الصَّوْتِ
وَیَا کَاسِیَ الْعِظَامِ بَعْدَ الْمَوْتِ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَاٰلِ مُحَمَّدٍ وَاجْعَلْ لِی مِنْ اَمْرِی فَرَجًا وَمَخْرَجًا
اِنَّكَ تَعْلَمُ وَلَا اَعْلَمُ وَتَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُیُوبِ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ
الرَّاحِمِینَ

لا ادری — مشغول ترا خبر ز عالم نبود — مجروح ترا حاجت مرهم نبود
در عشق تو گر هزار غم بیش خورم — چون در نظرم توئی ازان غم نبود

از شرح فرج بعد الشده
حقارت بکه مکن بکسی — که بود هیاتش پژولیده — زانکه اندر زمانه بسیار است
گنجهای بخاک پوشیده

لا ادری — خواهی که توانی ز معنی سفتن

در خانهٔ دل غبار غفلت رُفتن | آراسته دار خویشتن با سه کار | کم خوردن و کم خفتن و کمتر گفتن

ایضاً

تا کی از خلق اسیر غم بیهوده شوی | از همه رو بخدا آر که آسوده شوی

ایضاً

شمعی که ز نور ایزد افروخته شد | از هر دم افسرده فرو ننشیند

از مقوله حکماست که مردم در همه حال بدوست محتاجند در هنگام رفاهیت بجهة استلذاذ از حضور ایشان و مؤانست و در هنگام شدت بنا بر امداد و معاونت از کمال الدین ابو محمد ابهری است

بیچاره دلم چو محرمی باز نیافت | و اندر قفس جهان هم آواز نیافت
در سایهٔ زلف خوبرویی گم شد | تاریک شبی بود کسش باز نیافت

از حکمت جمعی گمان آنکه جمعیت در جمع اسباب است و از تفرقه بیاندیشند و فرقهٔ بیقین دانسته‌اند که جمع اسباب از اسباب تفرقه است دست از همه فشاندند لا ادری

ای دل بمدار خویشتن اندر هوای زر | چون خاک پایمال مشو از برای زر | زر بهر فناست صرف کن جان برای او | چون هیچکس ندید ابد البقای زر

حکیمی گوید نیکو گوی تا غنیمت یابی و خاموش باش تا بسلامت باشی قطعه

گرچه مرغوبتر ز خوش گفتن | سببی در حصول نعمت نیست
هست خاموش سالم از آفات | نعمتی بهتر از سلامت نیست

لا ادری

تندی و تیزی مکن در هیچ باب | تا ز نرمی آن میسر می شود
می‌زند چنگال چون شیر پلنگ | گربه با شیری چو مضطر می شود

حکما گفته‌اند که کاردانی آنست که چه کنی تا خود را در خطر نیندازی نه آنکه چون در خطر افتی خود را بحیله خلاص سازی از قول حکمای فاضل و فضلای عارف است که حق خدای تعالی را نگاه دار تا حق تعالی ترا در حفظ و حمایت خود نگاه دارد و در زمان راحت خود را آشنای او کن تا در وقت شدت ترا دست گیرد و چون ترا حاجتی روی دهد روی نیاز جز بدرگاه او مکن و استعانت جز از وی مجو و یقین بدان که اگر خلق عالم در صدد آن شوند که نفعی که مقدر نباشد بتو رسانند هرگز نتوانند رسانید و اگر خواهند که مضرتی که قضا بآن نرفته باشد بتو لاحق گردانند هرگز ممکن نباشد لا ادری

جانا لبم از ذکر تو خاموش مباد | یاد تو ز خاطرم فراموش مباد
هر جا ز شمایلت حدیثی گذرد | ذرات وجود من بجز گوش مباد

از نثر اللآلی مروی از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مَن کَظَمَ غَیظاً وَهُوَ یَقدِرُ عَلَی اِنفاذِهِ مَلَأَ اللهُ قَلبَهُ اَمناً وَ ایماناً وَ عَنهُ مَن خافَ اللهَ خافَ مِنهُ کُلُّ شَیءٍ وَ عَنهُ مَن اَصبَحَ لا یَنوی ظُلمَ اَحَدٍ غُفِرَ لَهُ ما جَنی وَ اِن لَم یَستَغفِر وَ عَنهُ اِعجابُ المَرءِ بِنَفسِهِ دَلیلٌ عَلی ضَعفِ عَقلِه

از ظهیر

من بنده که شکر تو نتوانم کرد | احسان ترا شمار نتوانم کرد

گر بر تن من زبان شود هر موئی یک شکر تو از هزار نتوانم کرد لاادری

هر دیده که بر قطرت اوّل باشد با آنکه ز نور حق مکحّل باشد جز روی تو هر چه بیند اندر عالم

نقشش دویم دیدهٔ احول باشد از آذری هزار بارم بخشش گفتمی

گر ریزمت خون بگفتمت نه هزار بارت بعجز گفتم که بو سمت پا نگفتی آری

لاادری ای آنکه ز اندوه و بلا غمگینی جز صبر تو دگر شیوه مگزینی

دلتنگ مشو اگر فرو بندد کار تا بگشائی دیده گشایش بینی از مقولهٔ حکماست که بر غلبه

موجب نجات است مگر غلبه در ظلم که باعث هلاکت دیوجانس کلبی که مقدم حکمای یونان بود

اسکندر طلب نمود او را عذر خواست و پیغام فرستاد که تو را حرص است و مرا قناعت است و مرا صبر و

قناعت تا آنها با تو است نزد من نیائی و تا اینها با من است پیش تو نیایم از قاآنی

درویش قناعت گر سلطان تو اگر پیوند نیابند به کاسه سر نیم هر کس که نشد تار طمع پیش و خویش

خود و دشمن خویش آمده چون گژدم در کتاب زبدة التصانیف است قیل لواحد استراح من

لاعقل له قال لا بل مستراح من لاعقل له یعنی پرسیدند از عارفی که آیا استراحت دارد

کسیکه عقل ندارد گفت نه بلکه مستراح است کسی که عقل نداشته باشد لاادری ای غم تو جسم را جانی دیگر

هر زمانی تازه ایمانی دگر نیست بیمار غم عشق تو را بهتر از درد تو درمانی دگر

ایضاً پیکان آبدار که آید ز دست دوست بر عاشقان سوخته باران رحمت است

قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال الله عز وجل من استسلم بقضائی وصبر

علی بلائی وشکر نعمائی کتبته ویبعثه یوم القیمة مع الصدیقین یعنی حضرت رسول

صلی الله علیه وسلم فرمود که حق سبحانه تعالی فرموده است که هر آن بنده که حکم مرا گردن نهاد

و بقضای من راضی شد و بر بلای من صبر کرد و بر نعمتهای من شکر نمود بنویسم او را و برانگیزانم او را

در روز قیامت با صدیقان و نعم ما قیل غمهای تو را بشادمانی ندهم درد تو براحت جهانی ندهم

آن لحظه که غمزه‌ات کشد خنجر کین مرگی بهزار زندگانی ندهم تیغا تا مرد به تیغ عشق بی‌سر نشود

در حضرت معشوق مطهر نشود هم عشق طلب کنی و هم سر خواهی آری خواهی ولی میسر نشود

در کتاب زبدة التصانیف مسطور است که قال رسول الله صلی الله علیه وآله ومثل

المؤمن عند الله کمثل ملک و ان المؤمن عند الله اعظم من ملک ولیس شیء احب الی الله

تعالی من مؤمن تائب او مؤمنة تائبة یعنی مؤمن نزد خدای تعالی مثل فرشته است و مومن نزد

خدای تعالی اعظم از فرشته است و نیست چیزی دوستر نزد خدای تعالی از مرد مؤمن توبه کننده یا
زن مؤمنه توبه کننده لاادری ای عفو تو بخشنده گناه چو منی وی لطف تو بار داده راه چو منی
هستم بیقین که رحمت شامل تو موقوف نگردد بگناه چو منی ایضاً
زین بیش من شکستگی در ره دوست چون دوست دل شکسته میدارد دوست از نظامی

ای بازل بوده و نابوده ما وی یاد زننده و فرسوده ما دور جنیبت کش فرمان تست
هفت فلک غاشیه گردان تست بی طمعیم از همه سازنده جز تو نداریم نوازنده
از پی تست این همه امید و بیم هم تو ببخشای و ببخش ای کریم چاره ما ساز که بی یاوریم
گر تو برانی بکه رو آوریم داغ تو داریم و سگ داغدار می نپذیرند شهان در شکار
هم تو پذیری که ز داغ توایم قمری طوق و سگ داغ توایم در صفت گنگ فرومانده ایم
من عرف الله فرو خوانده ایم چون خجلیم از سخن خام خویش هم تو بیامرز بانعام خویش
نزد تو گر بی سر و پا آمدیم هم بامید تو خدا آمدیم یار شو ای مونس غمخوارگان
چاره کن ای چاره بیچارگان قافله شد واپسی ما ببین ای کس ما بیکسی ما ببین

در غرر اللئالی از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام است مَنْ اَعْطَى لِلّٰهِ وَاَحَبَّ لِلّٰهِ وَاَبْغَضَ لِلّٰهِ وَمَنَعَ لِلّٰهِ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ ایمانه و ایضاً مَنْ اَحَبَّ لِقَاءَ اللّٰهِ اَحَبَّ اللّٰهُ لِقَاءَهُ وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللّٰهِ كَرِهَ اللّٰهُ لِقَاءَهُ از سخنان اسقلینوس حکیم است که شگفت میدارم از کسیکه بواسطه خوف مرض از ماکولات ردیه اعراض مینماید و بسبب حب جاه از ذنوب و خطیئات که بیم خلود در جحیم و درکات است اعراض نمیکند لاادری

حق مطلبی از زن و فرزند ببُر
مرد آنکه همی ز خویش پیوند ببُر هر چیز که هست بند راه است ترا باید چگونه پیروی بند ببُر

حکما گفته اند که بدترین خصلت کریم ترک عمل است و بهترین شیوه لئیم ترک عمل ایضاً از کلام حکما که پادشاه چون رود بزرگ است و ارکان دولت چون جویهای کوچک از آن منشعب شده چنانکه طعم و رنگ آب رود باشد آب جویها نیز چنان خواهد بود پس بر پادشاه واجب است سیرت نیکو داشتن تا دیگران نیز سیرت نیکو گیرند لاادری

نیکوئی کن اگر ترا امروز
هست بر زیردست خود دستی با فرودست اگر نکو سگالی بد بد سگالت کند زبردستی
به بلندی جاه غره مشو که بود سر بلند را پستی ایضاً
با دشمن و دوست فعل نیکو نیکوست بد کی کند آنکه نیکیش عادت و خوست با دوست چو بد کنی شود دشمن تو

با دشمن اگر نیکی کنی گردد دوست   در کتب تواریخ مسطور است که یکی از نویسندهای وقت هارون
الرشید میگفت که وقتی بدفاتر جمع وخرج خلیفه نظر میکردم نظرم بر فردی افتاد که در آنجا نوشته
بود که انعام ابو الفضل جعفر بن یحیی دام الله برکاته نقدا چندین وقماشش اینقدر و در وجه قیمت
عطریات این مبلغ چون همه را جمع کردم هزار درهم شد و در فرد دیگر ملاحظه کردم که در همان سال
قیمت نفط و بوریا که جعفر را سوختند چهار درهم و نیم دانک لا ادری   ای شده مغرور جوانی و مال
ترسم از آندم که شوی پایمال   مال و منالت نه بماند بسی   در طلب مال تو چندین مبال
گر تو چو خورشید رسیدی باوج   یاد کن از محنت وقت زوال   یکی را گفتند که حظ خود را از نعیم
دنیا برگیر که مرگ در عقب است گفت در اینصورت ترک حظ بصواب اقرب است   لا ادری
آنرا که همچو مرگ بود بختی ز پس   و آنرا که همچو گور بود منزلی بپیش   بر خود اگر بگرید کمتر کند نشاط
باشد ز روی عقل و بصیرت بجای خویش   در کتاب زینة المجالس آورده که شخصی عریضهٔ
بمعتصم خلیفه داد بمضمون آنکه فلان کس از معارف وفات یافته و وارث او منحصر است به
پسری صغیر و اموال بی‌نهایت گذاشته است اگر خلیفه فرمان دهد تا کفاف طفل جدا کنند
باقی را بخزانه عامره داخل کنند تا خزانه را توفیری حاصل آید مناسب است معتصم بر پشت
عریضه او نوشت که فالمیت فرحمه الله و اما المال فثمره الله و اما الیتیم فاجبره الله و اما
الساعی فلعنه الله یعنی متوفی را خدا بیامرزد و مال را خدا زیاد کند. و اما طفل خدای او را پروراند
و غماز بلعنت خدا گرفتار گردد لا ادری   صبر است علاج مرد چون کار افتاد   با چرخ ستیزه سود
ندارد فریاد   گر با تو لشکر زد تو مشو رنجه ازو   چون وقت رسد بیاید از مهر داد   در تواریخ مسطور است
که هارون الرشید بمجلس محمد بن سماک رفته گفت مرا نصیحتی کن گفت زیانکار آن مردی که در بهشت
که طول آن برابر هفت آسمان و عرض آن برابر هفت زمین است مسکنی نداشته باشد هارون گفت
زیاده کن گفت چون در خلوت بگناهی اشتغال نمائی در بروی آشنا و بیگانه می‌بندی گفت
آری محمد گفت حالت از دو بیرون نیست یا میدانی که آفریدگار حال شما میداند کفر مبین است
تعزیت ایمانی خود بدار که از اهل بیرونی و اگر میدانی که میداند و می‌بیند چه لئیمی که از مخلوق
شرم میداری و از خالق آزرم نمیداری هارون از این سخن مدهوش شد لا ادری   با نفس ستیزه کرده دیگر چکنم
وز کرده خویشتن بدردم چکنم   گیرم که ز من درگذری ای همه تو   این آنکه دانی که چه کردم چکنم
لا ادری   ای تن تو ز حرص آشنای مرتب   چه مشهور ای تیر مباش

در رفتن این راه که داری در پیش — مانند شاگرد سست تاب مباش

از ابوذرجمهر حکیم است که اگر قضا و قدر حقیقت حذر باطل است و اگر غدر و فریب در ذات آدمی سرشته اند بر هر کس اعتماد کردن خطاست و اگر مرگ حق است دل بر جهان بستن محض حماقت است و اصل نادانی ایضاً

از ابوذرجمهر پرسیدند کدام عطا است که از خدای تعالی نسبت به بنده اعظم عطایا تواند بود گفت خرد طبیعی گفتند اگر آن نباشد گفت ادبی که بتعلیم آموخته باشد گفتند اگر آن نباشد گفت خوی خوش که با خلایق مدارا و مواسا کند گفتند اگر بدین صفت متصف نباشد گفت موت او بر حیاتش راجح باشد لا ادری

منتظر این آن مباش که ایزد — کار تو بی رنج انتظار بسازد
طاعت او را تو بنده وار بسر بر — تا همه کارت خدای وار بسازد

ایضاً

[illegible] گواهی بخش — شرطیست عظیم بیقراری از عشق
داری سر این حدیث باید که چو شمع — سر در باختن باشی پای داری در عشق

از ابوذرجمهر پرسیدند که لایق شغل وزارت کیست گفت کسی که هشت خصلت داشته باشد اول آنکه در اوایل احوال خواتیم اعمال بنظر فکرت ببیند دوم بردباری و متانت [illegible] او باشد تا پیش از فرصت شروع در امورات نکند سوم دلیری که از ارتکاب امور عظیمه [illegible] چهارم جوانمردی و همت که مال عالم در نظر او قدری نداشته باشد پنجم آنکه جوان [illegible] شدتی [illegible] فات [illegible] نماید ششم آنکه از حوادث زمان غافل نباشد چه اعتماد بر امان زمان نیست هفتم آنکه کارها [illegible] و فی التأنی خیر آفات لا ادری

آن [illegible] که در … — آنچه … — … مردم باشد
… — ایضاً — ای با خبر از تو نفس اماره گشت
زنهار که … — باید که بنفس خود تو آگاه باشی — یا قطع نظر کنی ز … که هست

از سلطان عادل غازان خان منقول است که گفت پادشاهی کسی را مسلم که آزاد مردان را بنده تواند کرد و بندگان را بکرم آزاد و گفت جامه که هرگز کهنه نشود نام نیکست و آرایشی که هرگز [illegible] وزن نیکست آید راستیست و شربتی که هرگز [illegible] ناشاد خداشناسی و خودشناسیست و عالم ترین مردم آنست که [illegible] عاقل ترین آنکه بر [illegible] شهوت و غضب قادر باشد [illegible] آن هیچ حال درویش نگردد و هیچ جای غریب نباشد و جهل درویشی است که صاحب آن اگرچه غنی باشد درویش بود و در وطن خود غریب باشد. از [illegible]

[illegible] — راحت مرد از کف دست خود است — خواجه [illegible]

بنده فرزند شو و همسر خود   ده پسر از یک پدر آسوده گشت   یک پدر از ده پسر افتد بدشت
تا خلفی را که بود شو همسر   بر پدر و مادر و خویشان چو مهر   مهر که در افتاد بسیمای نکم
بر قدم خویشتنش نه بسلیم   کوری من گر فلک آید به پیش   چند کسان دیده‌ام از چشم خویش
کان همه بودند به پهلوی من   ریزه خور من چو سگ کوی من   چون همه‌شان را فتد از بخت کلاه
پیش نگردند به چشمم نگاه   خشم از آنجا که به بار من آمد   سیل چه ... بکنج رسن آمد
آنکه علیکم نگوید تمام   به که سلامش نکنم والسلام   گو دگر شکست و سخن کم کند
گر تو سلامش کنی او هم کند   آنکه نگوید بسلامت جواب   سنگ به از وی بطریق صواب
میل کسی کن که وفایت کند   جان بسپر تیر بلایت کند   بهتر ازین دوست که جانی بود
دوستی جان ز گرانی بود   جان که ازو به بجهان یار نیست   هیچ عزیزی چو وفادار نیست
سگ که وفای بر بایستش   زآدمی به که وفا نیستش   یار تو آن باد که گیتی بسی
لیک وفادار نیابی کسی   صحبت آن کس که بصدق و صفاست   دامن او گیر که اهل وفاست

حکما گفته‌اند طمع از جملهٔ آفات است لهذا بیان آن و معدلت منافات است در نگارستان مسطور است که چون کیوک خان بعد از پدرش اوکتای قاآن بر سریر سلطنت نشست بنا بر آنکه متعلق ملت عیسوی شده بود در ترویج آن شریعت منسوخ بذل جهد می‌نمود و علمای آن مذهب را معزز و مکرم میداشت یکی از معارف فرقهٔ رهبانان پیش آن کیوک خان نهایت معزز بود همیشه در حق ارباب اسلام قصدها می‌اندیشید و میخواست در صفحهٔ مسلمانان شکستی آورد گاهی بخان میگفت که کافهٔ اهل اسلام را از تیغ باید گذرانید و خان بنا بر کثرت مسلمانان سمع رضا نمی‌شنود آخر بجا حر شقاوت تا اثر آن مخذول مسعید که اهل اسلام را خصی باید کرد که بواسطهٔ عدم توالد و تناسل انقطاع یابد این خیال باطل را بخان خوش کرد و درجهٔ پذیرائی یافت و یرلیغ بتمام ممالک محروسه تحصیل کرده در روزی که تمامی رهبانان و کشیشان و امرا و نویانان در دیوانخانهٔ خان حاضر بودند یرلیغ را بال تمغا رسانیده بمترجمی تسلیم بدست گرفته از آنجا بیرون آمد که بملازمان برای اجرای حکم پدید و یاران و نوکران بفرستد که سگی از غیرت الهی بمنصهٔ ظهور آمده بمصداق وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ سگی بدو ا و حمله اول یرلیغ را پاره پاره کرد بعد از آن چنگال در خصیتین او زده ببرد و او را بکشت و اثر اللّهمّ سلّط عليه كلبا من كلابك ظاهر گردید و نعم ما قیل تو بدی میکنی و میخواهی   که بیت نکت پیش درهم حال

نیک باداشش بدنخواهد بود — بگذر ای خواجه از خیال محال — لاادری

هر بد که میکنی تو مپندار کان بدی — گردون فرو گذارد و دوران رها کند — قرضیست فعلهای بدت پیش روزگار

در هر کدام دور که خواهد ادا کند — حکما گفته اند که هر که سه چیز بشناخت از سه چیز بری رست هر که دانست که آفریدگار در آفرینش تقصیر نکرده از عیب بری رست و هر که دانست که مقسم در قسمت حیف و میل نکرده از حسد بری رست و هر که دانست که او را از چه آفریده اند از کبر بری رست لاادری

ای یافته مال و جاه و اسباب بسی — از شکر خدا مباش غافل نفسی — فیضی برسان که تا زنی چشم بهم

ز اسباب جهان هیچ نماند بکسی — از شیخ سعدی — بنزدیک من شبرو راه زن

به از فاسق پارسا پیرهن — نکوسیرتی بی تکلف برون — به از نیکنام خراب اندرون

بزرگان نکردند در خود نگاه — خدابینی از خویشتن بین مخواه — بزرگی بناموس و گفتار نیست

بلندی بدعوی و پندار نیست — بگردن فتد سرکش تندخوی — بلندیت باید بلندی مجوی

حکما گفته اند که خواهش عمارت سلاطین در خون خود ساعی شدن است چه لفظ عمارت مرکب است از عمر و دار که اولش عمر است و آخرش دار لاادری — آنکس که سلامتست تمنی دارد

و ز بهر نشست آشیانی دارد — نه خادم کس است نه مخدوم کسی — گو شاد بزی که خوش جهانی دارد

از حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام مرویست که فرمود بع الدنیا بالآخرة تربح خلاصه یعنی اگر بفروشی دنیا را بآخرت سود کنی و نیز فرمود تدارک فی آخر العمر ما فاتک فی اوله یعنی عوض کن و تلافی نما در آخر عمر چیزی را که فوت شد از تو در اول عمر و ایضا فرمود توکل علی الله یکفیک یعنی توکل کن بر خدا که کفایت میکند ترا لاادری — از خنجر دوست هر که قربان گردد

شک نیست که پای او بسر جان گردد — در آتش اگر قدم نهی از سر صدق — آن آتش سوزنده گلستان گردد

ایضا — تا جان بحجر ندهد وصل جانان نرسد — دل تا خبری ز عالم جان نرسد

ایضا

تا پای منی هستی خود بینی — کار تو درین راه بسامان نرسد

رنج تو بصد گنج مسلم ندهم — یکساعت غم تو بملکت جم ندهم — چون درد تو درمان من است ای آرام جان

یک عشوه ات از دست بدو عالم ندهم — از حکیمی پرسیدند که جوانمردی چیست گفت آنکه از عثرت اخوان درگذرند و دست منع بر روی هیچ خواهنده ننهند لاادری — دانی که ختم قصه نوشیروان چه بود

روزی که چند نامه شاهی تمام کرد — خرم کسیکه نام نکو یاد ماند ازو — چون نوبتش بنامه جانی تمام کرد

حکما گفته اند فاضلترین مردم کسی است که به پنج خصلت موصوف باشد بعبادت پیش دستی کند و منفعتش

بخل برسد و مردم را از شر خود ایمن دارد و از خیر کسان طمع منقطع دارد و مرگ را پیش بین باشد و گفته اند شش خصلت از علامات جاهلان است خشم گرفتن بیهوده و سخن گفتن بی فایده عطای بی موقع ایمن بودن از همه کس فرق ناکردن دوست از دشمن و فرمان شیطان و نفس اماره را مطیع بودن از امیر خسرو دهلوی

هر که درا سیرت نیکو بود … آدمی آزاد میان او بود
نیکی مردم نه نکوروئی است … خوی نکو مایهٔ نیکوئی است … مرد درون تیره بیرون سلیم
زشت بود اشتر و بیاض کلیم … بخل عیان به که سخاوت نوید … روی سیه به که ز بیس سفید
الحذر از تیره دل پر حجاب … کو ز پس پیش نماید جفا … آنکه بد است و به نیکی سرشت
کرمی کهتر همه بر تخ نوشت … شیشهٔ برق در آزردن است … قاعدهٔ گوهر فرو خوردن است
سینهٔ دریا نشود پر غبار … گرچه که باران کندش سنگسار … نور خدا بر همه از خوی خوش
موسفیدی کشد از بوی خوش … آنکه سپیدی خلقت در او است … سرخ کجا گردش از غازه پوست
خلقت آن گزنی کار بد است … او همه تن آلت کار خود است … مار که رشته است همه تن براه
خواه پلنگ شو و خواهی سپاه … شیر که گرد آفت صیدش خداست … خنجر و نیغست همه دست و پاست
گرگ که نوشد ز دل میش خون … رنج دل میش نداند که چون … مردی از مردم بی رو که دید
روی در آینه نکو گر دید … پیشه مبارک نبود شوم را … سایه همایون نبود بوم را
از تن بد سیرت زیبا نژاد … از ملک الموت مسیحا نزاد … آن حکیمی پرسیدند که زهد

چیست گفت دست باز داشتن از دنیا و آرزو بیرون کردن عقبی و عبادت کردن بی حصول جنت

اگر قربت حق همی بایدت … ز دنیا بیفشان دو دست و کن … چو یوسف کند ملک مصر از دست

نخستین قدم از پی جاه کن … و نیز گفته اند دست از دنیا بردار تا پیش از آنکه دست از تو بردارد و مرگ را مشتاق باش پیش از آنکه او بتو رسد و خدای تعالی را خوشنود کن قبل از آنکه بحضرت او برسی و چون ابواب نعمت بر تو گشاده شود این جهان از جاده رو منحرف شدی و اگر درهای محنت و بلا بر تو مفتوح گردد دشمن دار که در طریق اولیا قدم نهادی و هرچند دوست رسید راضی و شاکر باش الا آدمیزاد کو لیس نمی شد از تیغ بلا کی روانش زندگی بخشد است از درون چه باک تیغ و اصحاب عزم کوی عشق اند … که راحت نفس المماس است … بر دل امانت جان آسبی … ایضاً خرم دل آنکه از ستم او … شادی ندارد … نیست … گنا بگر …

چون شمع بسوز دل سراسر … و این شعر دست گواه … ثبت

و این بیت [illegible]

ابیات

ای آنکه ماندهٔ و در عالم [illegible] | چو صبر بسر کر شیوه تحزینی | ولیکن سنگ است اگر فرو بندد کار
نا بک [illegible] دیده [illegible] | ابیات | در آن غم خود از خدا باید خواست
دردی که [illegible] | خواسته کر [illegible] | نصرت به تضرع و دعا باید خواست

قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم من اصبح لا یهتم بامور المسلمین فلیس منهم و من سمع رجلا ینادی یا للمسلمین فلم یجبه فلیس بمسلم و قال صلی الله علیه و آله و سلم الخلق عیال الله فاحب الخلق الی الله من نفع عیال الله و ادخل علی اهل بیته سرورا و قال ابو عبدالله علیه السلام لیس منا من لم یوقر کبیرنا و لم یرحم صغیرنا لا ادری

کار دنیا [illegible] | [illegible] | ابیات
[illegible] | [illegible] | [illegible] کمال [illegible]
[illegible] | [illegible] لطف دشمن و چاپلوسی او فریفته نباید شد و تملق

و تضرع او اعتماد نباید کرد [illegible] دوستی نباید و اعتماد [illegible] از دشمن دوست [illegible] خوش خوش در صلح [illegible] ایضا [illegible] از بیگانه و خویش و غنی و درویش [illegible] مثلها [illegible] و [illegible] احسنتم احسنتم لانفسکم [illegible] بجای تو نیکی کشته باز [illegible] بجای تو از [illegible] نیکی خبر کنند [illegible] کاری که لایق حال و مناسب شان و احوال او نباشد نماید چه بسا کس کار خود گذاشته [illegible] قیام نموده اند [illegible] آموخت آنچه [illegible] و باید از انقلاب زمانه و وقوع حوادث [illegible] بر دامن همت [illegible] چه مرد عاقل پیوسته بسته بند بلاست و شخص غافل در نعمت و راحت شادمان و [illegible] شیر را سلسله در گردن و [illegible] فارغ البال و باطل [illegible] و در الکافی ان رسول الله صلی الله علیه و آله اوصی الی امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام و کان فیما اوصی به ان قال له یا علی من حفظه من امتی

اربعين حديثا يطلب بذلك وجه الله عز وجل والدار الآخرة حشره الله يوم القيمة مع
النبيين والصديقين والشهداء والصالحين وحسن اولئك رفيقا فقال علي عليه السلام
يا رسول الله صلعم اخبرني ما هذه الاحاديث فقال ان تؤمن بالله وحده لا شريك له وتعبده
ولا تعبد غيره وتقيم الصلوة بوضوء سابغ في مواقيتها لا تواخرها من غير علة فيغضب
الله عز وجل وتؤدي الزكوة وتصوم شهر رمضان وتحج البيت اذا كان لك مال وكنت
مستطيعا وان لا تعق والديك ولا تاكل مال اليتيم ظلما ولا تاكل الربا ولا تشرب الخمر
ولا شيئا من الاشربة المسكرة ولا تزني ولا تلوط ولا تمشي بالنميمة ولا تحلف بالله كاذبا
ولا تسرق ولا تشهد شهادة الزور لاحد قريبا كان او بعيدا وان تقبل الحق ممن جاء به
صغيرا كان او كبيرا وان لا تركن الى ظالم وان كان حميما قريبا وان لا تعمل بالهوى
ولا تقذف المحصنة ولا ترائي فان ايسر الريا الشرك بالله عز وجل وان لا تقول للقصير
يا قصير ولا للطويل يا طويل تريد بذلك عيبه وان لا تسخر من احد من خلق الله و
ان تصبر على البلاء والمصيبة وان تشكر نعم الله التي انعم بها عليك وان لا تامن
عقاب الله على ذنب تصيبه وان لا تقنط من رحمة الله وان تتوب الى الله عز وجل
من ذنوبك فان التائب من ذنوبه كمن لا ذنب له وان لا تصر على الذنوب مع الاستغفار
فتكون كالمستهزي بالله وانبيائه ورسله وان تعلم ان ما اصابك لم يكن ليخطيك
وان ما اخطاك لم يكن ليصيبك وان لا تطلب سخط الخالق برضى المخلوق وان لا تؤثر
الدنيا على الآخرة لان الدنيا فانية والآخرة باقية وان لا تبخل على اخوانك بما تقدر عليه
وان تكون سريرتك كعلانيتك وان لا تكون علانيتك حسنة وسريرتك قبيحة
وان فعلت ذلك كنت من المنافقين وان لا تكذب ولا تخالط الكذابين وان لا
تغضب اذا سمعت حقا وان تؤدب نفسك واهلك وولدك وجيرانك على حسب
الطاقة وان تعمل بما علمت ولا تعاملن احدا من خلق الله وحده الا بالحق وان
تكون سهلا للقريب والبعيد وان لا تكون جبارا عنيدا وان تكثر من التسبيح و
التهليل والدعاء وذكر الموت وما بعده من القيمة والجنة والنار وان تكثر من
قراءة القران وتعمل بما فيه وان تستغنم البر والكرامة بالمؤمنين والمؤمنات
وان تنظر الى كل ما لا ترضى فعله لنفسك فلا تفعله باحد من المؤمنين ولا تمل من

فعل الخير ولا تتقل على احد ولا تمنّ على احد اذا انعمت عليه وان تكون الدّنيا عندك سجنا حتى يجعل الله لك جنّة فهذه اربعون حديثا من استقام عليها وحفظها عنّي من امّتي دخل الجنّة برحمة الله وكان من افضل النّاس واحبّهم الى الله عزّ وجلّ بعد النّبيّين والوصيّين وحشره الله يوم القيمة مع النّبيّين والصّدّيقين والشّهداء والصّالحين وحسن اولئك رفيقا — لا ادری — گویند راست بهشت عمرت ز تکرار

یعنی شوی که غم و بیداد مکنید
ساعات عمر خویش غنیمت شمر از آنکه تا بنگری بغفلت چون باد بگذرد

حافظ علیه الرحمه
بسر تمام جم آنگه نظر توان کرد که خاک میکده کحل بصر توانی کرد
گدائی در میخانه طرفه اکسیریست گر این عمل بکنی خاک زر توانی کرد
بعزم مرحله عشق پیش نه قدمی که سودها کنی ار این سفر توانی کرد
بیا که چاره ذوق حضور و نظم امور بفیض بخشی اهل نظر توانی کرد
گل مراد تو آنگه نقاب بگشاید که خدمتش چو نسیم سحر توانی کرد
تو کز سرای طبیعت نمیروی بیرون کجا بکوی حقیقت گذر توانی کرد
جمال یار ندارد نقاب و پرده ولی غبار ره بنشان تا نظر توانی کرد
دلا ز نور ریاضت گر آگهی یابی چو شمع خنده زنان ترک سر توانی کرد
ولی تو طالب معشوق و جام می خواهی طمع مدار که کار دگر توانی کرد
گر این نصیحت شاهانه بشنوی حافظ بشاهراه طریقت گذر توانی کرد

در کتب تفاسیر مثل مجمع البیان و تفسیر علی بن ابراهیم و تفسیر ترجمة الخواص و غیره در تفسیر آیه من عمل صالحا من ذكر او انثى وهو مؤمن فلنحيينّه حيوة طيّبة ولنجزينّهم اجرهم باحسن ما كانوا يعملون حيوة طيّبة بقناعت تفسیر شده چنانچه در نهج البلاغه نیز از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مرویست و قانع خواه توانگر خواه درویش تا بداده خدای تعالی از کم و بیش راضی و خورسند نشود در دنیا بآسایش و فراغبال نمیتواند زیست پس چون این حالت بمؤمن صالح عطا شود زندگانی خوش خواهد داشت هم از تفرقه و تشویش طول امل و غمهای لازم آن فارغ و هم از حلاوت ایمان و لذت عبادت و امید بهشت مبتهج و مسرور و بعضی از مفسرین حیوة طیبه را برزق حلال تفسیر کرده اند والله اعلم از نجم الهدی

گفت پیغمبر که هر کس در جهان رحم و شفقت ناورد بر کوچکان
هم نباشد با بزرگان روز و شب برده تعظیم و توقیر و ادب
نیست از من یعنی آن تیره روان نا مسلمان هست از امت بری
گفت سرور بشنو ای نیکو سیر
خلق خوش باشد درختی در بهشت صاحب خلق نکو را هست فر
هست چسبیده بشاخ آن شجر
آخر آن شاخش سوی خلد نعیم میکشد از فضل وهاب کریم
خلق بد باشد بدوزخ یک درخت

صاحب آن خوی بد برگشته بخت | دست او زنا خنش بزد چو درخت | تا آن ... باید شتی کشد

پس تو را حسن نکو آمد مدام | بهتر و دلخواه تر در خاص و عام | خلق نیک از بهر تو ای محترم

عالمی را بند و سازد بی درم | دشمنان را میکند البته دوست | راحت دل شامل خلق نکوست

خوی بد سازد ز تو دلها نفور | هر که نزدیکست بگریزد بدور | در قساوت دل تو آهن میکند

دوستان را با تو دشمن میکند | وز جناب حق تو را سازد بعید | این حدیث مصطفی باید شنید

از حضرت رسول صلی الله وسلم مرویست که بزرگترین حسرتی در روز قیامت آن باشد

که بندهٔ صالح را به بهشت برند و خواجه طالح را بدوزخ | بر غلامی که مطیع خدمت است

خشم بیحد مران و تیره مگیر | که فضیحت بود بروز شمار | بنده آزاد و خواجه در زنجیر

از سعدی علیه الرحمه | خبر یافت گردنکشی در عراق | که میگفت درویشی از زیر طاق

تو هم بر دری هستی امیدوار | پس امید بر در نشینان برآر | دل دردمندان برآور ز بند

نخواهی که باشد دلت دردمند | پریشانی خاطر دادخواه | براندازد از مملکت پادشاه

تو خفته خنک در حرم نیمروز | غریب از برون گو بگرما بسوز | ستاننده داد آنکس خداست

که نتواند از پادشه داد خواست | اندوزه نهال دل از شاخ و برگ حسد تا دل ناپاک

نکنی و ریشه نخل بخل از زمین طبع ناپاک نکنی میوه آسایش نچینی اگر بچینی نقشو

نچیننده خوی دست نیالائی از پیشانی دهر بیشتر نچینی و چون از

و برد و خز و برد جهان چشم پوشی آنچه از مسروری دی دیدی فردا نبینی دم [illegible] دانا

کردم و دیگر نه خشم خواهیدن [illegible] شرف الغنی ترک المنی | باب

ای خواجه که از تو یافته عالم زینت | وز رای تو شد روشن این خلد برین | گر [illegible] دنیا

هر که نخوری [illegible] | [illegible] در تحصیل [illegible] | [illegible]

[illegible] مغرور [illegible] خود است و [illegible] من متاع

الحمد فلا تغرنكم الحيوة الدنيا ولا يغرنكم بالله الغرور في [illegible] يا ابن آدم كيف

تشبت كما تدين تدان من رضى من الله بالقليل من الرزق قبل الله منه

باليسير من العمل ومن رضى باليسير من الحلال خفت مؤنته وزكيت مكاسبه

وخرج من حد الفجور قال رسول الله صلى الله عليه وآله [illegible] الايمان الانصاف

الناس من نفسك ومواساة الاخ في الله وذكر الله تعالى على كل حال حضرت

امیرالمؤمنین علیه السلام | ای یومیّ من الموت افر | یوم لم یقدر ام یوم قدر
ترجمه بیت مذکور است | از مرگ حذر کردن دو روز روا نیست | روزی که قضا باشد و روزی که قضا نیست
روزی که قضا باشد کوشش ندهد سود | روزی که قضا نیست در آن مرگ روا نیست | از جامع این اوراق
تاج کلهداران هر که سری داشته باشد | سهل است اگر او دو سری داشته باشد | پابند محبت نتوان گفت کسی را
کز او سر خود خبری داشته باشد | در مذهب عشاق حرامست که عاشق | جز یار خیال دگری داشته باشد
گر بود از حالت یعقوب کسی کو | گم کرده چو یوسف پسری داشته باشد | خود عجب از افسر و لخته جگرش
چون جگر چشم تری داشته باشد | فی الکافی عن رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم قال

یجیء یوم القیمة ذو الوجهین ولعا لسانه فی قفاه و آخر من قدامه یلتهبان نارا حتی یلهبا جسده ثم یقال هذا الذی کان فی الدنیا ذا وجهین و ذا لسانین یعرف بذلک یوم القیمة و فیه عن ابی عبد الله علیه السلام قال اوحی الله تبارک و تعالی الی موسی علیه السلام لا تفرح بکثرة المال و لا تدع ذکری علی کل حال فان کثرة المال تنسی الذنوب و ترک ذکری یقسی القلب | السعدی علیه الرحمه | شنیدم که وقتی سحرگاه عید

ز گرمابه آمد برون بایزید | یکی طشت خاکسترش بی خبر | فرو ریختند از سرایی بسر
همی گفت ژولیده دستار و موی | کف دست شکرانه مالان بروی | که ای نفس من در خور آتشم
بخاکستری روی درهم کشم | بزرگان نکردند در خود نگاه | خدابینی از خویشتن بین مخواه
بزرگی بناموس و گفتار نیست | بلندی بدعوی و پندار نیست | قیامت کسی بینی اندر بهشت
که معنی طلب کرد و دعوی بهشت | تواضع سر رفعت افرازدت | تکبر بخاک اندر اندازدت
بگردن فتد سرکش تندخوی | بلندیت باید بلندی مجوی | کل گفته اند که چون وسعت

یا بی آن کن که اگر بر تو دست یابند تاوان کرد ایکه درخواب از بیداران چند اندیشی ای که توانائی با ناتوانان لب از نیش ... دستی تنگدستان را مراعات کن دیدی که پشیمانان چه کردند و چه بردند ... خاطر ... ظالمان بمانند راستی خواهی ... سلامت ... هر که ... از کس ... حالت آسانی دلها ... آن ... اندیشه ... بر آن کس که

فرمان پذیرت لطف کن | از منجم الهدی | گفت شاه اولیای مستطاب
با کسی منشین که خواهی شد خجل | اولیا ... یک دل | گو ترا چون خویش بدنام و خجل

سازد و باشد زبان یافزای تو | رهزن این تو و دنیای تو | دو تمین با احمق کوته خرد
کو ترا از راه دانش میبرد | نیست زو امید خیر و انتفاع | بلکه بیم شر بود سازش وداع
سیمین کاذب که میگوید دروغ | زانکه از تو نقلهای بی فروغ | پیش مردم میکند و زمردمان
پیش تو بیهوده آید بر زبان | پس ترا بهتر که سازی همنشین | آنکسی را کش بود صدق و یقین
در طریق دوستیها سو بمو | که بتو عیب تو گوید رو برو | از تو خواطر در خفا نخراشدش
ظاهر و باطن موافق باشدش. | با تو چون با خود نکو خواهی کند | در بلا با تیر همراهی کند

لاادرے

ای دل ز می طرب تهی شد جامت | عارض سپیده دم بدل شد شامت
گیرم که یتی دگر فتد در دست | کو آن دل و آن نشاط و آن ایامت
ایضا گیرم که فلک بهمدم و همراز آید | ناسازی دهر بر سر ساز آید
ایام نشاط و طرب باز آید | یاران موافق از کجا جمع شوند
وان عمر گذشته از کجا باز آید
ایضا زری که نقد جوانیست کم شد از کف عمر | در این سراچه خاک که دل خرام از [illegible]
باب دیده بجواب خاک بنشویم | بدین هوس که ز عمر باز یابیم [illegible]

در حدیث آمده که راس العقل بعد الایمان بالله مداراة الناس وآیه وافی هدایه ولو کنت فظا غلیظ القلب لانفضوا من حولك فاعف عنهم واستغفر لهم وشاورهم فی الامر ارباب مداراة با [illegible] اقوی دلیل است و بدرفتاری با خلق و سوء خلق باعث نفرت و موجب شکایت است لاادری

در عهد تو چون ذره هبا شد دل خویش | وز ساحت خوشدل جدا شد دل خویش
[illegible] که چه نشان نمی یابم از آن | سیمرغ و وفا و کیمیا شد دل خویش

از حافظ علیه الرحمه

در نظر بازی ما بیخبران حیرانند | من چنینم که نمودم دگر ایشان دانند
عاقلان نقطه پرگار وجودند ولی | عشق داند که در این دایره سرگردانند
لاف عشق و گله از یار زهی لاف دروغ | عشقبازان چنین مستحق هجرانند
جلوه گاه رخ او دیده من تنها نیست | ماه و خورشید همین آینه میگردانند
وصف رخساره خورشید ز خفاش مپرس | که در این آینه صاحبنظران حیرانند

از کلمات بهرام گور است که چنان باش نه بعد از رفتن تو از دنیا مردم گویند که حیف که دنیا [illegible] مردی و وفا کرد نه آنکه گویند شکر که از دنیا رفت دیگر آنکه مردم از ممات تو [illegible] از حیات تو بیزار آیند

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

خواهی که عزیز دین و دنیا گردی در حضرت حق بتوکل خو کن تو خود را مکن آلوده این دیر خراب

تا چند خوری فریب این هیچ سرا بر آب بنای دیرپای مزی نیست یعنی که جهان تمام نقشی است بر آب

آزاد شو ادهم که خود نشد نکو شد که نشد لب بسته که خود نشد نکو شد که نشد

منت کش ... آخر کار کار تو نکو شد نکو شد که نشد لا ادری اذا کان رب البیت

بالطبل ضاربا فشیمة الصبیان فیه علی الرقص فی الکافی عن ابی جعفر علیه السلام قال قال امیر المؤمنین جمع الخیر کله فی ثلاث خصال النظر والسکوت والکلام فکل نظر لیس فیه اعتبار فهو سهو وکل سکوت لیس فیه فکرة فهو غفلة وکل کلام لیس فیه ذکر فهو لغو فطوبی لمن کان نظره عبرا وسکوته فکرا وکلامه ذکرا وبکی علی خطیئته وامن الناس شره از مولوی معنوی از انس فرزند مالک آمده است که بمهمان او شخصی شده است

او حکایت کرد کز بعد طعام دید انس دستارخوان را زرد فام چرکن و آلوده گفت ای خادمه

اندر افکن در تنورش یکدمه در تنور پر ز آتش درفکند آن زمان دستارخوان را هوشمند

جمله مهمانان در آن حیران شدند انتظار دود کندوری بدند بعد یکساعت برآورد از تنور

پاک و اسپید و از آن اوساخ دور قوم گفتند ای صحابی عزیز چون نسوزید و منقا گشت نیز

گفت زانکه مصطفی دست و دهان بس بمالید اندرین دستارخوان ای دل ترسنده از نار عذاب

با چنان دست و لبی کن اقتراب چون جمادی را چنین تشریف داد جان عاشق را چها خواهد گشاد

مر کلوخ کعبه را چون قبله کرد خاک مردان باش ای جان در نبرد بعد از آن گفتند با آن خادمه

تو نگویی حال خود با این همه چون فکندی زود این از گفت وی گیرم او بر دوه است در اسرار پی

این چنین دستارخوان قیمتی چون فکندی اندر آتش ای ستی گفت دارم بر کریمان اعتمید

از عطاء الله دارم من امید میزدی جیبه داکرا ... در رو اندر عین آتش ...

اندر افتم از کمال عشق ... نیستم ذاکرا ... سر در اندازم نه این دستارخوان

زاعتماد هر کریم راز دان ای برادر خود براین اکسیر زن کم نباید صدق مرد از صدق زن

آن دل مردی که از زن کم بود اندکی باشد که کم از اشکم بود از سخنان شیث علی نبینا و ع است

که بهترین توانگریها توانگری دلست و بزرگترین شادیها فراخ دلیست و بلند همتی هم او گوید که فاضلترین اعمال و شریفترین اقوال آنست که در دنیا موجب ثنای خوب و در عقبی موجب نجات بود و گفته که خاموشی و نه مجادرت جهان بینانی و نه مجادرت اشرار لا ادری آن قصر که بر چرخ همی زد پهلو

بر درگه او شهان نمایندی رو   دیدم که بر کنگره اش فاخته   بنشسته همی گفت که کو کو کو کو

و نیز برین مضمون

آن خواجه که خویش را ملا کو می گفت   وز کبر سخن بچشم و ابرو می گفت

روزی بسرای او فاخته   دیدم که نشسته بود و کوکو می گفت   این رباعی از حاجی علی متخلص

بضیغم است که در مدح نواب مختار الملک بهادر وزیر باتدبیر آصف جاه نظام الملک افضل الدوله

بهادر فرمان فرمای ملک دکهن گفته   صدرا چو تو نام دهر نازاد نزاد   صدری بشهی حق چو تو با داد نداد

از جام لطف تو با داد مداد   گشتند ز غم بنده و آزاد آزاد   از افلاطون پرسیدند که در دنیا

چگونه زندگانی کردی گفت باضطرار آمدم و متحیر زیستم و اینک باکراه از آن بیرون میروم و از تقدیر

معلوم شد که هیچ معلوم نشد از سخنان ارسطو است که هیچ فخر نیست در آن چیز که بزوال موسوم است

و هیچ غنا نیست در آن چیز که بعدم ثبات موصوف باشد پس قناعت ورز تا مستغنی گردی و گفت

بکار دیگر نفس خود را بارتکاب آن رخصت مدهی دیگری را عقوبت مکن و فرمود برما شیفته مشو

و حریص مباش که بقای تو در آن اندک است   از شیخ سعدی   مرو زنکه دستگاه داری تو اینک

بختی که بر سعادت آرد بشنا ن   پیش از تو از آن دیگری بود جهان   بعد از تو از آن دیگری شود جهان

و له رحمه الله

بشنو با ارادت سخن پیر کهن   تا قدر کنی کار جهان سر و بن

خواهی که کسی را نرسد بر تو سخن   بنگر تو و هر چه آن نه نیکوست مکن   تاریخ جلوس نادر شاه افشار

که صاحب دره نادری در کتاب مذکور ثبت کرده است   الحکم شد از نصر و تایید و ظفر

بر مسند جم گشت عدالت گستر   تاریخ جلوس سمنت نادر بیش   ذو القرنین است تاج اقبال بسر

و الخیر فیما وقع نیز تاریخ است و ظرفا الاخیر فیما وقع گفته اند کتاب بدایع الفنون

از امام شافعی لوان المرتضی ابدا محله لظل الناس طرا سجدا له کفی فی فضل مولانا

علی وقوع الشک فیه انه الله و فیا بیضا رو رخت طلب ای کوثر کش   و ذلک الکرت فی مدت برش

لا یظلما اصلا ابدا شاربها   زهری است این حی رو انی زیش   فی نهج البلاغه عن امیر المؤمنین

علیه السلم اذا تم العقل نقص الکلام و قال علیه السلم العفاف زینة الفقر و قال علیه السلم

من اصلح ما بینه و بین الله اصلح الله ما بینه و بین الناس و من اصلح امر آخرته اصلح

الله امر دنیاه و من کان له من نفسه واعظ کان علیه من الله حافظ و قال علیه السلم من

کفارات الذنوب العظام اغاثة الملهوف و التنفیس عن المکروب   [illegible]

چون نیست بهر چه هست جز باد بدست   چون نیست بهر چه هست نقصان و شکست   انگار که هر چه هست در عالم نیست

پندار که هر چه نیست در عالم نیست — از کلمات حکماست که پنج چیز است که اندکش بسیار است درد و
تب و عار و دشمنی و ذل بندگی و گفته اند کمال محبت را در غیاب توان شناخت و اندازه عقل را
در حین غضب و نیز از مقوله حکماست که حلم جواب معقول است مر سفها را و توانگری از خورسندیست
و درویشی در جستن بیشی این رباعی ذو قافیتین است که تشریح نیز گویند ای مهر آسمان و ارض تخت
ست عدو تا کی کمان ز ابرو کشی — حور سبکت آزمی گران ارجی — پیری تو و تیر جوان ارجی سخت
لا ادری — دیده خون شد ای جان آتش است از غمت — الحق ار انصاف خواهی حاجبی است از غمت

فی الکافی عن امیر المؤمنین علی علیه السلام قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
اذا غضب الله عز و جل علی امة و لم ینزل بها العذاب غلت اسعارها و قصرت اعمارها
و لم تربح تجارتها و لم تزک ثمارها و لم تغزر انهارها و حبس عنها امطارها و سلط
علیها شرارها حکما گفته اند که اگر از آن کس که فرمانده تست اندیشناکی بر آن کس که فرمانبر تست رحم کن

سعدی رحمه الله — هشیار سری بود ز سودای تو مست — تا سر برود دامن امید بدست
بیتو همه هیچ نیست در ملک وجود — هیچ نباشد چو تو هستی همه هست — وله ایضا
دیو اگر صومعه داری کند اندر ملکوت — همچو ابلیس همان طینت ماضی دارد — ناکس است آنکه بد را عدو ستار کس است
دزد دزد است اگر جامه قاضی دارد — وله اگر از قوت ایمن هست از دشمن ایمن مباش که مار از بیم گزند خویش قصد
مردم کند فی الکافی عن رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم قال الرغبة فی الدنیا تکثر الهم
و الحزن و الزهد فی الدنیا تریح القلب و البدن و قال صلی الله علیه و آله و سلم
شیئان یکرههما ابن آدم یکره الموت و الموت راحة المؤمن و یکره قلة المال و قلة المال
اقل للحساب از ابراهیم ادهم پرسیدند که چونی گفت چون باشد کسی که عمرش کاهد و گناهش افزاید
از بقراط حکیم است که آدمی باید در دنیا خویشتن را چون کسی داند که بضیافت در سرائی رفته اگر قدحی
بدو دهند تناول کند و اگر از وی بگذرانند قصد طلب آن نکند و اگر اول باو دهند و بعد واپس خواهند
در استرداد آن تامل نکند و بعد از دادن ملول نشود پس میباید که اهل و عیال و اولاد و مال را آن
قدح داند و دنیا را سرای ضیافت و قضا و قدر را میزبان از وصاف حکما گفته اند که ده خصلت
مذموم است و بنسبت با ده طایفه مذمومتر اول سفاهت در ملوک دویم غضب در اشراف سیم
دروغ در قضات چهارم فریب در علما پنجم حسد در نکوکاران ششم شره در توانگران هفتم معصیت در
پیران هشتم خودپسندی در عاقلان نهم بیماری در طبیبان دهم کسالت در جوانان و ده خصلت محمود را

وپیست با ده گروه محمود تر اوّل طاعت از جوانان دویم شفقت از خویشان سیم تواضع از بزرگان
چهارم شکر از درویشان پنجم بی تکلفی از توانگران ششم حلم از پادشاهان هفتم صبر از مصیبت
زدگان هشتم ثبات از دوستان نهم راستی از جوانان دهم صداقت از یاران وهرکه راده
وبنیاده عادت پیرایه مفاخر وسرمایه مآثر باشد هرگز از گردش روزگار رنجیده نشود وناخن ندامت
رخسار جان بخراشد اوّل با حق بصدق دویم با خلق برفق سیم با دوست بوفا چهارم
با دشمن بنفاق پنجم با دانا بتواضع ششم با نادان بحلم هفتم با هنران بنجهست هشتم با فرو
تنان بشفقت نهم با سلطان بمطاوعت دهم با ظالم بمخالفت

لاادری

با بطالت مکن ما هتی در شب و تاب | باشد که بجوی رفته باز آید آب
رفت جوانی و قد بد گشتم لب
دنیا پس مرگ ما چه دریا چه سراب

فی الکافی عن ابی جعفر علیه السلام قال قال رسول
الله صلی الله علیه وآله وسلم من کفّ نفسه عن اعراض الناس اقال الله نفسه یوم
القیمة ومن کفّ غضبه عن الناس کفّ الله تبارک وتعالی عنه عذاب یوم القیمة

لاادری

هرکرا دل پر از صفا باشد | تکیه بکنت جهان نکند

لاادری

زانکه در پیش صاحب دانش | قلب اقبال لا بقا باشد

والحسن دهلوی

بود دشمن عزیز و دوست پریش | کی کشش بود دشمن از دوست بیش
قلم بشکن سیاهی ریز و کاغذ بسوز دم درکش | حسن این قصه عشق است در دفتر نمی گنجد

فی الکتب التفاسیر
ان قیل لم قال سبحانه وتعالی قل هو الله احد ولم یقل قل هو الله واحد قلت
لان الاحد یستعمل فی الذات والواحد یستعمل فی الصفات والمراد هنا ذات
لا صفات از کتاب نجم الهدی در معنی حدیث نبوی صلی الله علیه وآله وسلم من قنع بما
آرزقه الله فهو اغنی الناس یعنی آنکس که قناعت اختیار کرد بر چیزی که از گردش روزگار

گر چه اندک چیز باشد در جهان | او توانگر تر بود در مردمان
وین قناعت باشد از روزگار
مرکب خوش شود می پرورد کار | کر رسانند اک خوردا مدام
تا بسی خانه با آرام و کام
پس قناعت ترک حرص است و طمع | بگذر از خواهش که عز من قنع
هر قدر در دل قناعت کثر است
حرص افزون شد جمع تکثر است | از طمع و حرص مگر بیزار کی
کا نجد اهم روزگار داد کو
بهر تو کردند مقدر بر سد | بی تلاش وسعی بی رنج و تعب
در کتب منجیه از حضرت نبو
صلی الله علیه وآله وسلم مرویست که فرمود احب الکلام الی الله اربع سبحان الله والحمد

لله ولا اله الا الله والله اکبر ولا یضرک بایهن بدأت وفی کتاب المذکور ایضا عن
سید البشر وشفیع المحشر صلی الله علیه وآله وسلم من قال لا اله الا الله وحده
لا شریک له له الملک وله الحمد وهو علی کل شیء قدیر فی یوم مائة مرة کانت له عدل
عشر رقاب وکتبت له مائة حسنة ومحیت عنه مائة سیئة وکانت له حرزا من الشیطان
فی یومه ذلک حتی یمسی ولم یأت احد بافضل مما جاء الا رجل عمل اکثر منه وروی
انه صلی الله علیه وآله وسلم قال من قال ذلک عند الانتباه من النوم غفره
الله تعالی ذنوبه ولو کانت مثل زبد البحر وروی ایضا عنه صلی الله علیه وآله
وسلم انه من قال ذلک عشر مرات علی اثر المغرب بعث الله له مسلحة یتکفلونه
من الشیطان حتی یصبح وکتب الله له بها عشر حسنات موجبات ومحا عنه عشر
سیئات موبقات وکانت له بعدل عشر رقاب مؤمنات وعن ابن عباس رض
ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم کان یقول عند الکرب لا اله الا الله
العظیم الحلیم لا اله الا الله رب العرش العظیم لا اله الا الله رب السموات ورب
الارض رب العرش الکریم العظیم

ترجمه تهلیل

آبی است درین جهان و نانی
از دیده مردمان نهانی — آن را صفتی است لایذوقون — وین را صفتی است لن ترانی
نی دیده کسی از آن تمتع — نه یافته کس از آن نشانی — دانی که کدام نان و آب است
نان تو و آب زندگانی

ایضا

خواجه گر خواهد که در خلوتسرا جایی کند
تا باشد از بهشت زبی آبی عذاب — خود به هیچ شکل نانی سنگکار دیرینا — ور دگر جانب کنیزان سیر سازندش با

ایضا

ای کاسه تو سیاه و دیگت تو سفید — از آتش و آب هر دو بی بهره شید
آن تشنه نشود مگر از باران — وین گرسنه نشود مگر از خورشید

ایضا

تو را الخواجه گرسنگی خوان — زغمهای لوان هیچ اثر نیست — چو سر بر قطع کردن سفره ات را
شب از یک قرص نان شبگیر نیست — دل هر کس شکست آن قرص نان را — اگر چه دانم این کار بشر نیست
کند گر دعوی اعجاز شاید — که این معجز کم از شق القمر نیست

ایضا

بفلان گفتم ای فلان پدرت — جز تباری که از چه نان نخورد — گفت ترسد ز دوستی که بیاید
سایه اش دست سوی کاسه برد — از وصاف از صاحب خرد کجا در خورد که از وی خبری نیست
یا دست توان که بدان رسد نسب وطالب راستی که بدان رستگاری دو جهان شود لشد

ونیکی با هر که توانی و اگر بدی او بد کند نکند و او را طمع وفا که شخص را بهترین خصلتی بود و نبود یاد دست
از بیکار آنکه جز مصادقت در دل ندارد و بدارد و بدی بکسی که جز نیکی نرساند برساند و حاجت از
بخیلی که نیکنامی اصلا نخواهد نجوید و مشورت پیش دانا لیقبول و ننگ ببرد و با تصور بند که نهال
سعادت فی الحال که ثمر از جویبار را را دست بر آرد بر آرد و بلبل طبع فی الحال ساغر سر آید بسر آید
و ترک صحبت تا صبح هر چند تلخ بگوید بگوید — لا ادرست — بر هر زمین که گذری مائی تخم مهر زمین

رو به سجا می بسر تو براهت هزار چشم — لا ادرست — صد ره ی نکا عشق بسر تو بسر زمین
سجی نه که با دوست بیامیزم من — دستی نه که با قضا در آویزم من — پائی نه که از میانه بگریزم من

حکما گفته اند چنان زند کانی کن که خوبی تورا در قفای تو گویند که رو بر و گفتن از بیم است یا از امید
و در زندگی سعی کن که به از دیگران باشی که بعد از مردن همه یک شوند مگر نام نکو یا ذکر بدی هیچ
باقی نماند و نعم ما قیل — جان چو گشت بکام تو نام نیک اندوز — که غیر نام نکو نیست حاصل دو جهان

بیت

از میرزا حسین وفا تخلص وزیر جعفر خان زند — وفا سبا ز اقتادگان فراشت
دو روز اگر فلک بهر امتحان برداشت

فی الکافی قال جعفر بن محمد الصادق علیه السلام قال
رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ما عجّت الارض الی ربها عزّ و جلّ کعجیجها عن
ثلاثة من دم حرام یسفک علیها او اغتسال من زنا او النوم علیها قبل طلوع
الشمس

از حافظ علیه الرحمه

ای قصهٔ بهشت ز کویت حکایتی — روی اول جمله بختیاران سویت
امروز کسی که تو بجز دانه روی — فردا که دام دیده بند بر رویت

از منطق الطیر

بود اندر مصر شاهی نامدار — مفلسی بر شاه عاشق گشت زار — چون خبر آمد ز عشقش شاه را
خواند حال مفلس گمراه را — گفت چون عاشق شدی بر شهریار — اندر او کار آن گدا کن اختیار
یا تو ترک شهر و این کشور بگوی — یا اندر عشقم تو ترک سر بگوی — با تو گفتم حال تو طلب رای
سر بریدن خواه یا آوارگی — چون نبود آن مرد عاشق مرد کار — کرد او از شهر رفتن اختیار
چون برفت آن مفلس بیخویشتن — شاه گفتا سر بریدش زین تن — حاجبی گفتا که هست او بیگناه
از چه سر بریدنش فرمود شاه — شاه گفتا زانکه او عاشق نبود — در طریق عشق ما صادق نبود
گر چنان بودی که بودی مرد کار — سر بریدن کردی اینجا اختیار — هر که سر بهتر ازو جانان بود
عشق ورزیدن بر او تاوان بود — گر زدی او سر بریدن خواستی — شهریار از مملکت برخواستی
پیش یابانی کمر در پیش او — شد در عالم شدی درویش او — لیک چون در عشق دعوی دار بود

سر بیدن چاره این چاره بود   هر زد دستتم سر سر وارد   بیشکی خود دامن تر وارد

این بدان گفتم که تا هر بی فروغ   کم زند در عشق یا لاف دروغ   از مقوله حکماست که درویش

توانگر صفت را علامت آنست که بدیده طمع در مال و نعمت پادشاه ننگرد و سلطان گدا

طبع را نشان آنکه طمع در مال رعیت کند لا ادری   یاد تو شب و روز قرین دل ماست

لطف و کرمت گوشه نشین دل ماست   از حلقه بندگیت بیرون نرویم   تا نقش حیات در نگین دل ماست

ایضاً   هر چند جدا بصورت از دل ماست   پیوسته بمعنی قربت منزل ماست

دل گشت ز یاد من فراموش دلا   یاد تو فراموش نشد از دل ما   حکما گفته اند نشانه بزرگی این است

که بر خوردان ببخشاید و علامت دنائت همتی آنکه بر مال مسکینان دست بیالاید ایضاً

با دوست و دشمن طریق احسان پیش گیرد دوستان را محبت بیفزاید و دشمنان را عداوت

کم گردد از حافظ علیه الرحمه   آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است   با دوستان مروت با دشمنان مدارا

از سعدی علیه الرحمه   خبر داری ای استخوانی قفس   که جان تو مرغیست نامش نفس

چو مرغ از قفس رفت بگسست قید   دگر ره نگردد بسعی تو صید   نگهدار فرصت که عالم دمیست

دمی پیش دانا به از عالمیست   سکندر که بر عالمی حکم داشت   در آندم که بگذشت عالم گذاشت

میسر نبودش کز عالم یکی   ستانند و مهلت دهندش دمی   برفتند و هر کس درود آنچه کشت

نماند بجز نام نیکو و زشت   چرا دل برین کاروانگه نهیم   که یاران برفتند و ما بر رهیم

پس از ما بسی گل دمد بوستان   نشینند با یکدگر دوستان   دل اندر دلارام دنیا مبند

که نشست با کس که دل برنکند   چو در خاکدان لحد خفت مرد   قیامت بیفشاند از روی گرد

سر از جیب غفلت برآور کنون   که فردا نماند بحسرت نگون   پس ای خاکسار گنه عنقریب

سفر کرد خواهی بشهری غریب   برآر از دو سرچشمه دیده جوی   ور آلایشی داری از خود بشوی

ولم تو بر جای آنان که رفتند و کسانیکه خواهند آمد پس وجود میان دو عدم اعتبار را نشاید

در حدیث قدسی وارد است که لا یزال عبدی یتقرب الی بالنوافل حتی احبه

فاذا احببته کنت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و یده الذی یبطش

بها و رجله الذی یمشی علیها فبی یسمع و بی یبصر و بی یاخذ و بی یعطی و بی

یقوم و بی یقعد فاذا سئلنی اعطیته و اذا استعاذنی استعذته حافظ علیه الرحمه

بدرد و صاف ترا حکم نیست دم درکش   که هر چه ساقی ما ریخت عین الطاف است   لا ادری

از سرمد در مدح حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلّم — ای از رخ تو شکسته خاطر گل سرخ
با لون همه خون داغ خاطر گل سرخ — زان دیر تر آمدی ز یوسف که بباغ — اوّل گل زرد آید آخر گل سرخ
وله ایضاً فی مدح الرسول صلعم — این دست نه از دهی قدر با خورشید — چون جنس نکوئی بدرخت می سنجید
این سنگ گران بود نجنبید ز جا — وان سنگ سبک بود بر افلاک رسید — از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام

مرویست که رحم الله امرأ عرف من این و فی این والی این حکما گفته اند که کارهای خود را بکارساز حقیقی بسپار و بر عقل و تدبیر و قوت و قدرت خود تکیه مدار و بر عیوب خود آگاه شو و در پی دریافت عیوب دیگران مرو وجه تسمیه قریش این است که نضر بن کنانه را که از اجداد حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم بود قریش میگفتند بچهار سبب اوّل آنکه در بحر دابه ایست مستولی بر دواب بحری مسمی بقریش چونکه نضر بر آنجا بر دواب استیلا یافت او را قریش گفتند دویم آنکه قریش ماخوذ است از تقریش بمعنی تفتیش و چون او تفتیش حال مردم کماینبغی مینمود و آداب رعایت بجا می آورد بقریش ملقب شد سیم آنکه مشتق است از قریش بمعنی کسب و چون او شغلهای خود را بتجارت سفر ستاد بقریش ملقب شد چهارم بعضی گفته اند قریش بمعنی فراهم آوردن آمده است و چون نضر اولاد و احفاد آباء خود را جمع کرد بقریش مشهور شد والله اعلم از تاریخ روضة الصفا نقل شد

از رفیع
دهقان بهار مزرع کشته کیست — گر دیو و گر فرشته سر رشته کیست
با وحدت او کثرت غیر چه باک — صد جای اگر گره زنی رشته یکیست

لا ادری
در کعبه و دیر عارف کامل هر — گردید و نشان نیافت از هستی غیر
چون در همه جا جمال حق جلوه گر است — خواهی در کعبه کوب و خواهی در دیر

از ناصر خسرو
چو در نادور بود بیرون شوند — یکی نان بکیسه مند زیر بغل
تو بی توشه بر گو چه سان میروی — ازین تیره منزل باوج زحل

از صائب
از رباط تن چه میپرسی که معمور است — نادر هی بیدار می ازین منزل چرا

سلاطین عجم چهار طبقه اند اوّل پیشدادیان دویم کیانیان سوم اشکانیان چهارم ساسانیان طبقهٔ اوّل که پیشدادیان باشند چهارده نفر سلطنت کرده اند مدت سلطنت ایشان دو هزار و چهار صد و چهل و یک سال یکروز کم بود اوّل کیومرث سی سال دوّم هوشنگ چهل سال سوم طهمورث دیو بند سی سال چهارم جمشید هفتصد سال پنجم ضحاک یکهزار سال یکروز کم ششم فریدون پانصد سال هفتم منوچهر یکصد و بیست سال هشتم نوذر هفت سال نهم زو پنج سال دهم گرشاسب نه سال طبقهٔ دویم کیانیان و جمله ده نفر سلطنت

رسیده مدت سلطنت ایشان هفتصد و سی و دو سال بوده است اوّل کیقباد یکصد سال دوم
کیکاوس یکصد و پنجاه سال سیم کیخسرو شصت سال چهارم لهراسب یکصد و بیست سال پنجم
گشتاسب یکصد و بیست سال ششم بهمن اردشیر ملقب بدرازدست یکصد و ده سال هفتم
همای دختر بهمن سی و دو سال هشتم داراب دوازده سال نهم دارا پسر داراب چهارده سال
دهم سکندر چهارده سال طبقه سیم اشکانیان و مدت سلطنت ایشان دو صد سال بوده
و نام آنها در کتب ذکر نشده طبقه چهارم ساسانیان و ایشان بیست و هشت نفر و مدت
سلطنت ایشان چهار صد و نود و شش سال و نه ماه و بیست و سه روز بوده اوّل اردشیر
بابکان چهل سال و دو ماه دوم شاپور اردشیر سی سال و دو ماه سیم هرمز شاپور یکسال و دو
ماه چهارم بهرام اورمزد بن هرمز سه سال و سه ماه و سه روز پنجم بهرام بن بهرام نوزده سال
ششم بهرام بهرامیان چهار ماه هفتم نرسی نه سال هشتم اورمزد پسر نرسی نه سال نهم شاپور اورمزد
ملقب بذوی الاکتاف هفتاد سال دهم اردشیر برادر شاپور دو سال یازدهم بهرام بن
شاپور چهارده سال دوازدهم یزدگرد سی سال سیزدهم بهرام گور شصت و سه سال چهار
دهم یزدگرد پسر بهرام گور هیجده سال پانزدهم هرمز پسر یزدگرد یکسال شانزدهم پیروز پسر یزدگرد
یازده سال هفدهم بلاش پنج سال و دو ماه هیجدهم قباد پسر پیروز چهل و سه سال نوزدهم نوشیروان
عادل چهل و هشت بیستم هرمز دوازده سال بیست و یکم خسرو پرویز سی و هشت سال بیست و
دوم قباد مشهور بشیرویه هفت ماه بیست سیم اردشیر شیرویه شش ماه بیست و چهارم کراز
مشهور بفراین پنجاه روز بیست و پنجم پوران دخت شش ماه بیست و ششم آزرم دخت
چهار ماه بیست و هفتم فرخ زاد یکماه بیست و هشتم یزدگرد بیست سال و نعم ما قیل

تاریخ جهان که قصه پیر و جوان ثبت است در آن که پادشاهان جهان
در هر ورقش بخوان که فی عام کذا قد مات فلان و فلان و فلان

ولله در قایل

دنیا همه هیچ و کار دنیا همه هیچ ای هیچ ز بهر هیچ بر هیچ مپیچ

از افلاطون حکیم پرسیدند که ظالم ترین مردم بر نفس خود
کیست گفت آن کس که قدر خود نشناسد و کسی که تواضع کند که او را اکرام نماید و مدح کسی گوید که
از قضیات و بیخبر باشد و گفت ضعیف ترین آدمیان آنکس باشد که از کتمان سر خود عاجز باشد
و قوی ترین مردم کسی است که در وقت غضب صابر و بر کظم غیظ قادر باشد و گفت علامت
کمال آدمی در آنست که دشمن را دوست تواند نمود و گفت شرف عقل بر هوای نفس است که

عقل روزگار را بنده تو میسازد و هوای نفس ترا بنده روزگار میکرداند — از قسکار

ای آنکه بعقل ابر آراسته است — وز هردو جهان منتخبت خواسته است
خواهی اگر استراحت هر دو جهان — از حق مطلب جز آنکه او خواسته است

از نیاز

بگو چگونه فروشم غم ترا بدو عالم — که شادی دو جهان ز آدم و غم تو حریم

لا ادری

کما یدین الفتی یوما یدان به — من یزرع الثوم لم یقلع به ریحانا

في كتاب خزانة الخيال ايها الناس الدنيا دار فناء لا دار بقاء و دار سفر لا دار مقر فاعمروا دنياكم بقدر محياكم و دبروا امر عقباكم التي هي مأواكم بقدر مثواكم ما هذا الغفلة و طول الامل و رجاء الخلاص من غير عمل لا يدخل الجنة الا من كان في زمرة الابرار و من كد كد العبيد تنعم تنعم الاحرار

از زوار سته

در حقیقت نیست جز نیکی بسیار ست — آنکه پر خشتیم و کم دیدیم در کار است

ودر اخبار آمده که اول چیزیکه در میزان قیامت سنجیده میشود اخلاق حسنه باشد بعد از ان اعمال حسنه و مرویست که مؤمن بواسطه خلق نیک درجه کسانیکه قائم اللیل و صائم النهار باشند حاصل کرد و در تعریف اخلاق حسنه همین بس که حق سبحانه تعالی در تعریف رسول خود میفرماید وانك لعلى خلق عظيم و کسانیکه بد خلق میباشند فی الحقیقه بصورت انسانند نه بسیرت چنانکه مولوی معنوی گوید

اینکه می بینی خلاف آدم اند — نیستند آدم غلاف آدم اند

و شیخ سعدی در این معنی گوید

دیو خوش خلق به از حور گره پیشانی — کبر بگذار اگر شاهد درویشانی

و حضرت عالم مطلق جل جلاله و عظم شانه در مذمت بدخلقی و دستور العمل سلوک با بندگان بحضرت رسول صلی الله علیه و آله میفرماید و لو كنت فظا غليظ القلب لانفضوا من حولك فاعف عنهم واستغفر لهم وشاورهم في الامر غرض از این فقرات ظاهر است که نیک خلقی باعث تالیف قلوب خلایق و موجب بزرگی و سروری و سبب شاکری و خوشنودی خالق است

از امیر خسرو دهلوی

هر که درو سیرت نیکو بود — آدمی از آدمیان او بود
خوبی نکو مایه نیکویی است — نیکی مردم نه نکو رویی است

اعلم ان الحمل و الاسد و القوس من البروج الاثنی عشر تسمی بالمثلثة النارية و ينسب اليها الحرارة و اليبوسة و الثور و السنبلة و الجدي بالمثلثة الارضية و ينسب اليها البرودة و اليبوسة و الجوزا و الميزان و الدلو بالمثلثة الهوائية و ينسب اليها الحرارة و الرطوبة و السرطان و العقرب و الحوت بالمثلثة المائية

وینسب الیها البرودة و الرطوبة والحمل والسرطان والمیزان والجدی منقلبات والثور والاسد والعقرب والدلو ثابتات والجوزا والسنبلة والقوس والحوت ذوات جسدین والشمس فی اللغة مؤنثة وفی التنجیم مذکر والقمر بالعکس وکل من الحمل والعقرب بیت للمریخ والثور والمیزان للزهره والجوزا والسنبلة للعطارد والسرطان للقمر والاسد للشمس والقوس والحوت للمشتری والجدی والدلو للزحل والشمس حارة یابسة والقمر بارد رطب والزحل بارد یابس وهی طبیعة الموت والمشتری حار رطب وهو مزاج الحیوة والمریخ فی غایة الحرارة و الزهره فی نهایة الرطوبة والعطارد ممزاجه مزاج ما یجاوره ویقاربه وما سوی النیرین من السبعة السیاره یسمی بالخمسة المتحیرة والشمس والقمر والمشتری والزهره والراس مسعودات والزحل والمریخ والذنب منحوسات والعطارد مع السعد مسعود ومع النحس منحوس والشمس بیضاء والقمر کدر الاجزاء والزحل رصاصی والمشتری ابیض بمیل الی الصفرة والعطارد یضرب الی الزرقة والمریخ ناری اللون والزهره دری اللون والافلاک الکلیة تسعة و مع الافلاک الجزئیة اربعة وعشرون والفلک الاطلس غیر مکوکب والثوابت فی فلک البروج والسیارات فی سبعة افلاک کل فی فلک یسبحون وقال عز من قائل ولقد جعلنا فی السماء بروجا وزیناها للناظرین وقال الله سبحانه والشمس والقمر والنجوم مسخرات بامره الا له الخلق والامر تبارک الله رب العالمین حکما گفته اند هر که خود معیوب است عیب جوئی دیگران کند از بزرگی پرسیدند کدام کس اند و پشیمان است گفت هر که با بدخوئی زیاده است و گفته اند چیز نکه بیشتر باید و نگاه اوّل قوت است و چیز نکه نگاه و بیفزاید حرص است و چیزی که نکاهد و بیفزاید روزی مقدر است و نیز گفته اند که دوست آن است که در هوا و هوس ترا مخالفت کند و در پیروی عقل موافقت

تو نماید از نظام الدین اولیا	از تو شنوانید بدین کس یا سائی مرا	گر نمیدانید کسم آخر تو میدانی مرا
رو نگردانم ز جورت تا سرم بر تن بود	گر ببرد جهان چون گوی گردانی مرا	محو عشق تو ام جدا از وجود خود کنم
گر بروی آتشی ننهی چون عود سوزانی مرا	گر بنجانی بر نجم زانکه رنجت راحت است	جان و آرام جان آن دم که رنجانی مرا
ای شده شیران عالم صید دام لطف تو	من سگ کوی توام از در چه میرانی مرا	یوسف مصر حقی ای پیر کنعانی منم

در فراق خود مسوزان یوسف ثانی مرا طالعم مسعود گردد اخترم تابان شود گر نظام خستهٔ مهجور خود خوانی مرا

از سخنان فیثاغورث حکیم است که باید انسان چون وقت شب سر بر بالین استراحت گذارد اعمال آن روز گذشته را حساب کند اگر کارهای نیک کرده شکر الهی بجا آرد و اگر مصدر افعال زشت گردیده بنفس خود را ملامت کند و توبه و استغفار نماید و بار دیگر آن کار نکند و نیز گویند اجمع عبادات معرفت الهی را فضل تر باید دانست حافظ علیه الرحمه

آنانکه خاک را بنظر کیمیا کنند آیا بود که گوشهٔ چشمی بما کنند
دردم نهفته به ز طبیبان مدعی باشد که از خزانهٔ غیبش دوا کنند
چون حسن عاقبت نه برندی و زاهدیست آن به که کار خود بعنایت رها کنند
حالی درون پرده بسی فتنه میرود تا آن زمان که پرده برافتد چها کنند
حافظ مدام وصل میسر نمیشود شاهان کم التفات بحال گدا کنند

قال ابوذرجمهر المال لا ینفعک ما لم یفارقک وقال ابو الیقظان من کثر ماله کثر حساده ومن قل ماله قل ملاله ومن قولهم من طلب ما یحب تحمل لاجله ما یکره

لا ادری

الا یا نسیم الریح مالک کلما تجاورت میلا زاد نشرک طیبا
اظن سلیمی خبرت بسقامنا فاعطتک ریاها فجئت طیبا

قال عبد الله بن ابراهیم من ولد فی الفقر ابطره الغنا ومن نشأ فی الفاقة لا یشبع ابدا سعدی علیه الرحمه

کهن سالی آمد به پیش طبیب ز نالیدنش تا بمردن قریب
که دستم برگ بر نبض ای نیک رای که پایم همی بر نیاید ز جای
بدان ماند این قامت خفته‌ام که گوئی بگل در فرو رفته‌ام
بدو گفت دست از جهان در گسل که پایت قیامت برآید ز گل
نشاط جوانی ز پیری مجوی که ناید دگر آب رفته بجوی

فخر رازی

هرگز دل من ز علم محروم نشد کم ماند ز اسرار که مفهوم نشد
هفتاد و دو سال فکر کردم شب و روز معلومم شد که هیچ معلوم نشد

شمسی

که براحوال زار من نگریست که براحوال زار من بگریست

سلطان یعقوب ترکمان

دنیا که درآن ثبات کم می‌بینم در هر فرحش هزار غم می‌بینم
چون کهنه رباطیست که از هر طرفش راهی به بیابان عدم می‌بینم

هلالی

یاران که من که بنده بودم همه را دم بنده وفای خود ستودم همه را
زنهار وفا ز کس مجوئید که من دیدم همه را و آزمودم همه را

تو

در عالم هیچ کس خرم نیست شادی و نشاط در بنی آدم نیست
آنکس که درین زمانه او را غم نیست یا آدم نیست یا درین عالم نیست

کان لبان یخلط اللبن بالما فجاء السیل فذهب بالغنم فجعل یبکی ویقول اجتمعت تلک القطرات فصارت سیلا

سئل بعض الحکماء عن الفقر فقال شر محبوب وضر مطلوب قیل فالفقر قال ملك لیس
فیه حاسد وصلاح یدفع به المفاسد وقالوا غنی النفس لمن یعقل خیر من غنی المال
وفضل الناس بالانفس ولیس الفضل بالمال اللهم احفظنا عن الضر ولا تحوجنا
الی الغیر واجعل خاتمتنا بالخیر

لا عبد الباسط

در کوی بتان چنگ هوس ساز مکن
خودبینی و خودفروشی آغاز مکن
گر کام دلت نشد میسر مستیز
از بهر نیاز آمده ناز مکن

از قدوسی

از دست جفای تو اگر بگریزم
دور از تو بکوچه خاک بر سر ریزم
بر خاک ره که افتم از بنشینم
برگرد سرت بگردم از برخیزم

از حکیمی پرسیدند که فرزندان خلف چگونه باشد گفت مثل انگشت ششم است که اگر ببرند درد کند و اگر بگذارند معیوب باشد و ایضا پرسیدند که صاحب دولت را کدام عمل بهتر است گفت اعانت محتاجان و تواضع مهمانان

مما اوصی به امیر المؤمنین علیه السلام اولاده یا بنی عاشروا الناس عشرة ان غبتم حنوا الیکم وان فقدتم بکوا علیکم یا بنی ان القلوب جنود مجندة یتلاحظ بالمودة ویتناجی بها وکذلك هی فی البغض فاذا احببتم الرجل من غیر خیر سبق منه الیکم فارجوه واذا ابغضتم الرجل من غیر سوء سبق منه الیکم فاحذروه صواب الرای بالدول ویذهب بذهابها

بابا فغانی

بیا که در دل تنگ من آنچه خرابی عشقت

مولانا ضیاء الدین کاشی

الهی هست که روح الامین نباشد پیش
زاهد بخرابات بیا راست مترس
ترسی که درین راه خطرهاست مترس
آنکس که ز ترس او بنالی بر ما
پنهان تو در خرابهٔ ماست مترس

شرف

شرف مگو که سگ آستانه یارم
سخن به مرتبه خود ز یاد نتوان گفت

من کلام ممنون

المحب اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه واول هجران العبد للحق مواصلته لنفسه فی المثل سعادة المرء ان یکون خصمه عاقلا

امیر خسرو

آه که فرصت همه بر باد رفت
عمر نه بر قاعدهٔ داد رفت
باغ جهان بوی وفائی نداشت
سبزهٔ او مهرگیائی نداشت
چرخ ستمگر ز ستم بس نکرد

از مولانا عبدی

سوی سپیدی چو بیاض اوفتاد
سیه‌ها ز آخر عمر تو یاد
نامه نویسنده که انتقامش
بر طرف نامه نویسد بیاض

لا ادری

صورت خوب چو داری مجلس سخنی
تا ترا باشد صورت و معنی بهم

لا ادری

انی سلیمان یوم العید علمته
بنصف رجل جراد کان فی فمها
ولا ملام علیها فی هدیتها

ان الهدایا علی مقدار مهدیها — از عفت شیرازیه — حیرتم آید که دیده با همه طوفان

نقش خیالت نشست از نظر من — غرق گهر کرد دامنم که نگوئی — جای تو خالی گذاشت چشم تر من

بابا افضل کاشی گوید اگر صد هزار آبگینه درست پیش آبگینه ساز بری از تو نخرد و گوید که من
آبگینه شکسته میخواهم تا استادی من ظاهر گردد در قیامت نیز جمله مطیعان چون خود را عرضه
دارند ندا در رسد که من عاصی میخواهم تا رحمت من بر همه ظاهر گردد ای دوست جمله گفتندی
لیلی امانه چنانکه مجنون و جمله گفتندی یوسف امانه چنانکه یعقوب و جمله میگویند خدای لیکن نه
چون عاصی زیرا که همه میگویند و مینازند و عاصی میگوید و میسوزد پس ای بنده عاجزی طلب
کن که حق سبحانه تعالی یار ضعیفان است — از حریف — دانی که گدا این شب و روز است عاشق

خوش شود دل زار دو خوشبوی مشامی — شامی که شمال آورد از دوست سلامی — صبحی که صبا آورد از یار پیامی

قیل لیحیی بن معاذ مالنا لا ننتفع بموعظة علمائنا قال لان القائل خصی و المستمع عقیم
والاطباء خوانه یبطون مکان التریاق سما فی نهج البلاغة قال علیه السلام ان قوما
عبدوا الله رغبة فتلك عبادة التجار و ان قوما عبدوا الله رهبة فتلك عبادة العبید
و ان قوما عبدوا الله شکرا فتلك عبادة الاحرار و فی الخبر ایضا قال علیه السلام
ما عبدتك خوفا من نارك ولا طمعا فی جنتك بل وجدتك اهلا للعبادة فعبدتك

در لطایف و ظرایف مسطور است که زنی بنهایت کریه منظر بنکاح مرد ظریفی در آمد آن مرد از دیدن او
نهایت دلگیر و ملول بود روزی آن زن از شوهر خود پرسید که برادران و خویشان تو اکثر در اینجا
می آیند از کدام روی پوشم آن مرد دلسوخته گفت از من روی مپوشان و باقی باختیار توست

از سلمان ساوجی — ای بر بهار خار پژمرده نشست — ای خار درون غنچه خون کرده نشست

ای غنچه عروس باغ در پرده نشست — ای باد صبا این همه آورده تست — از کمال الدین اسماعیل

دی ابر مرا گفت که در این چه شکست است — کاصطبل تو از زاویه های فلک است — نه آب در آن نه سبزه نه کاه و نه جو

این جای ستور نیست جای فلک است — قال واعظا اعص النسوان والهوی واطع ما شئت من
الملی فان الهوی هوان و النسوان نسیان فی متابعتهن خسران قال بعض الاکابر
عبد النعم کثیر و عبد المنعم قلیل — از بسمل شیرازی — یکی کرد در خاک سیمی نهان

بدو گفت کارآگهی کی فلان — بصد سعی کردندش از خاک دور — تو با این سجاک اندر آری بزور

اگر هوشمندی و دانشوری — از این است بگذاری و بگذری — شد فصل بهار و سبزه گسترده بساط

شد موسم شادمانی و عیش و نشاط   خوش باش که عنقریب بشود آخر   از قافلهٔ عمر درین کهنه رباط

وفی نهج البلاغة الا وان من البلاء الفاقة واشدّ من الفاقة مرض البدن واشدّ من
مرض البدن مرض القلب الا وانّ من النعم سعة المال وافضل من سعة المال صحة
البدن وافضل من صحة البدن تقوى القلب قال مرتاض زيّن باطنك للحق و
ظاهرك للخلق واعزّ امر الله يعزّك الله قال عارف سكوتی كلام والكلام
سكوت ولی طمع احيى به واموت ولبس لروحی غيره صلة حاجة ولا لفؤادی
غير قربك قوت اثر عطار علیه الرحمه

ترسم که اشک بر رخ من پرده در شود   وین راز سر بمهر بعالم سمر شود
گویند سنگ لعل شود در مقام صبر   آری شود ولیک بخون جگر شود
روزی اگر غمی رسدت تنگدل مباش   رو شکر کن مباد که از بد بتر شود
ای دل صبور باش و مخور غم که عاقبت   این شام صبح گردد و این شب سحر شود
بر نکته غیر حسن بباید که تا کسی   مقبول طبع مردم صاحب نظر شود

شیخ سعدی گوید از بزرگی
پرسیدم که معنی این حدیث که از حضرت رسول صلی الله علیه وآله وسلم مرویست که اعدا عدوك
نفسك التی بين جنبيك چیست گفت بحکم آنکه هر ان دشمن که با وی احسان کنی دوست گردد مگر
نفس که چندانکه با و مدارا بیش کنی مخالفت زیاده کند قطعه

فرشته خوی شود آدمی بکم خوردن   وگر خورد چو بهایم بیوفتد چو جماد
مراد هرکه برآری مطیع امر تو شد   خلاف نفس که گردن کشد چو یافت مراد

قال رجل لواعظ اوصنی واوجز فقال اوصيك بان تؤدی نفسك وتذيب كسبك و
قال حكيم الشكر قيد للنعم الموجودة وصيد للنعم المفقودة وقيل الشاكر من يشكر
على الرخاء والشكور من يشكر على البلاء وقال عارف الرياضة مخالفة النفس و
الهوى فی ايام العمر آخوندی را پرسیدند که از کلام الله کدام آیه را خوش داری گفت ما لكم
لا تأكلون يعنی چه شد شما را که نمی خورید گفتند کدام امر الهی از قرآن بیشتر پسند کرده گفت
كلوا واشربوا يعنی بخورید و بیاشامید گفتند کدام دعا را از قرآن ورد ساخته گفت ربنا
انزل علينا مائدة من السماء يعنی ای پروردگار فرست بر ما خوان طعام از آسمان اثر بایزید بسطامی

ای عشق تو کشته عارف و عامی   سودای تو گم کرده نکونامی را
شوق لب میگون تو آورد برون   از صومعه بایزید بسطامی را

از شیخ فرید و مشهور شکرگنج
همچو مرغ نیم بسمل پرورت   درمیان خاک و خون پر میزنم

فی خزانة الخيال اولوا العقل دائما فی الامور توسطا
ذوو الجهل اما مفرط او مفرّط وفيه ايضا طوبى لمن لزم بيته واكل قوته واشتغل بطاعة

و بکی علی خطیئته فکان من نفسه فی شغل و الناس منه فی راحة و فیها ایضا سته ما
عاینت احسن من اشاعه ما ظننت — حافظ علیه الرحمه — ای دل بکوی عشق گذاری نمیکنی
اسباب جمع داری و کاری نمیکنی　　چوگان بدست داری و گوئی نمیزنی　　بازی چنین بدست شکاری نمیکنی
در آستین کام تو صد نافه مندرج　　آنرا فدای طره یاری نمیکنی　　این خون که موج میزند اندر جگر ترا
در کار رنگ و بوی نگاری نمیکنی　　ساغر لطیف و دلکش و می افکنی بخاک　　اندیشه از بلای خماری نمیکنی
ترسم کزین چمن نبری آستین گل　　کز گلبنش تحمل خاری نمیکنی　　حافظ برو که بندگی بارگاه دوست
گر جمله میکنند تو باری نمیکنی　　بدانکه قرآن نزد ائمه اهل بیت علیهم السلام یکصد و دوازده سوره است

چه سوره والضحی و الم نشرح نزد ایشان یک سوره است که همچنین سوره فیل و لایلاف را یک سوره میدانند و دوازده هزار و چهارصد و بیست و شش آیه است آیات مکی شش هزار و دو صد و دوازده آیات و مدنی شش هزار و دو صد و چهارده و کلمات هفتاد و شش هزار و چهار صد و سی و حروف سیصد و بیست و یکهزار و یکصد و هشتاد و تفصیل که در کتب تفسیر و غیره مسطور است و فرق فیمابین تفسیر و تاویل این است که تفسیر کشف معانی ظاهر قرآن است و تاویل کشف معانی باطن آن و بعضی گویند هرچه ادراک بشر بحقایق معانی آن رسد تفسیر گویند و هرچه عقل بشری آن را دریافت نتواند کرد تاویل گویند چنانچه حق سبحانه تعالی میفرماید وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ و نفرموده و ما یعلم تفسیره الا الله الی آخره حکما گفته اند که انسان بر سه قسم است یکی عاقل دوم نیم عاقل سیم نادان و جاهل عاقل آنست که پیش از ظاهر شدن واقعه و روی نمودن بلا اندیشه کرده و از کیفیت وقوع آن خبردار شود و در علاج دفع آن اندیشد و آنچه دیگران در آخر کنند او در اول بعمل آرد و نیم عاقل آنست که بعد از نزول بلا و وقوع حوادث دل خود را قوی و مستقل داشته وهم و هراس و اضطرار را بخود راه ندهد و بپای مردی عقل و تدبیر خود را از گرداب بلا بساحل نجات رساند و نادان کسی است که در وقت وقوع حوادث سراسیمه و مضطرب شود و از فکر و تدبیر دفع آن عاجز بوده سرگردان بادیه حیرانی و بپای بند زنجیر پریشانی باشد　　لاادری

زان

ای پر نگه تو حیرت افزای دلم　　ناسور کن داغ تمنای دلم　　رحمی که ز فکر نیش مژگان تو شد
چون غنچه زنبور سراپای دلم　　لاادری　　هر که آمد در غم آباد جهان چون گردباد
پیشه ... ز پی خاک ... آخر بخود ... رفت　　وقت آنکس خوش که چون پی از گریبان عدم　　سر برون آورد و بر وضع جهان خندید و رفت

ز ثاقب عن ابن عباس قال اقبل علی ابن ابیطالب علیه السلام الی النبی صلی الله علیه و آله

وسلم فسأله شيئاً فقال له النبي صلى الله عليه وآله وسلم يا علي والذي بعثني
بالحق نبياً ما عندي قليل ولا كثير ولكني اعلمك شيئاً اتاني به جبرئيل خليلي
فقال يا محمد صلى الله عليه وآله هدية لك من عند الله عز وجل اكرمك الله بها لم
يعطها احداً من قبلك من الانبياء وهي تسعة عشر حرفاً لا يدعو بهن ملهوف
ولا مكروب ولا محزون ولا مغموم ولا عند سرق ولا عند حرق ولا يقولها
عبد يخاف سلطاناً الا فرج الله عنه وهي تسعة عشر حرفاً اربعة منها مكتوبة
على جبهة اسرافيل واربعة منها مكتوبة على جبهة ميكائيل واربعة على
جبهة جبرائيل وثلاثة منها حيث شاء الله فقال علي بن ابي طالب عليه السلام
كيف ندعو بهن يا رسول الله قال قل يا عماد من لا عماد له ويا ذخر من لا ذخر له
ويا سند من لا سند له ويا حرز من لا حرز له ويا غياث من لا غياث له ويا
كريم العفو ويا حسن التجاوز يا حسن البلاء ويا عظيم الرجاء ويا عون الضعفاء
ويا منقذ الغرقاء يا منجي الهلكاء يا محسن يا مجمل يا منعم يا مفضل انت الذي
سجد لك سواد الليل ونور النهار وضوء القمر وشعاع الشمس ودوي الماء وحفيف
الشجر يا الله يا الله يا الله لا اله الا انت وحدك لا شريك لك ثم تقول اللهم
افعل بي كذا وكذا واذكر حاجتك فانك لا تقوم من مجلسك حتى يستجاب
لك ان شاء الله تعالى

شیخ عبدالله انصاری گوید
گناه پیش کرم زبون است
زیرا که کرم قدیم و گناه اکنون است
بلکه عفو شد ثبات آن دارد
که مرهم شود از چنین هزار گناه

ترجمه الفاظ گهربار حضرت اسد الله الغالب علیه السلام هر که عیب خود دید غافل شد از عیب دیگران هر که شمشیر بغی کشید بآن خود کشته شد هر که چاهی کند برای برادر خود ناچار در آن افتاد هر که هتک پرده دیگری روا داشت در کشف عورت حرم خود سعی کرد هر که بر مردم تکبر کرد خواری یافت هر که سفاهت پیشه ساخت خود را هدف دشنام و سخنهای ناهنجار ساخت لا ادری

ای سرکشان ز دست تهیدستان
دستگیری کن چو داری پایگاه سروری
کاین قدر سلطنت آخر که از دور فلک
ملک جمشیدی نماند و دولت اسکندری

از اوصاف هر که بزرگ نبیند کرند نماند نبیند و هر که بزرگتر بیخرد و بزرگ بخرد
از حضرت امام محمد باقر علیه السلام مرویست چهار خصلت است بدخوئی نزد ظفر یافتن بمقصود و اندوهناکی در حالت بلا و درشتی با درویش و سخت دلی با همسایه و مخالفت با یار

وبدخوئی با اهل و عیال و غیبت همنشین و دروغ در سخن و سعی در منکرات و غدر از سلطان و سوگند
از ارباب مروت ازوصاف   گردن منه بزن مکن غل چو قلاده در گلو   آرزو جست بساغری چند چو جرعه ریختن
وله ای دل نیکت باز بین و بیکت نازنین خورسند شو جویان خوبان بسیار مباش و الا ترک برگ
عافیت عاقبت خواهی کردن   هرکس که نیک کرد و یابد   روزی جزای خویش یابد
لا ادری   چو خواهی که آباد باشی ز رنج   بی آزار رو آکنده بین گنج گنج
بی آزاری زیردستان گزین   که یابی ز هر کس بداد آفرین   از وصاف آزار آزردان
وراحت از بی نیازی   از کلمات طیبات حضرت امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب
علیه السلام است که فرمود سر علمها رفق است و خوش خوئی و آفت آن حماقت و ستیزه خوئی
و فرمود هر که حساب نفس خود کرد سودمند شد و هر که از آن غفلت ورزید زیان کار گشت و
هر که از خدا ترسید امان یافت و هر که عبرت گرفت بدید از حضرت امام حسین علیه السلام
مرویست که فرمود نکوئی نشناخت هر که طالب آن نشد و بدی نشناخت هر که خود را از آن
دور نداشت فی التوریة یا ابن آدم انکم لن تحسنوا الا من احسن الیکم و لن تصلوا الا
من وصلکم و لن تکلموا الا من کلمکم و لن تطعموا الا من اطعمکم و لا تنصفوا الا من
انصفکم و لن تکرموا الا من اکرمکم فلیس لاحد علی احد فضل انما المؤمنون الذین
امنوا بالله و رسوله و الذین یحسنون لمن اساء الیهم و یصلون لمن قطعهم و
یطعمون لمن حرمهم و ینصفون لمن خانهم و کلموا لمن هاجرهم و اکرموا من
اهانهم از شیخ سعدی علیه الرحمه   شنیدم که مستی ز تاب نبید   بمقصوره مسجدی در دوید
بنالید در آستان کرم   که یارب بفردوس اعلی برم   مؤذن گریبان گرفتش که هین
سگ و مسجد ای غافل از عقل و دین   چه شایسته کردی که خواهی بهشت   نمی‌زیبدت ناز با روی زشت
چو گفت این سخن مرد بگریست مست   که مستم بدار از من ای خواجه دست   عجب داری از لطف پروردگار
که باشد گنهکاری امیدوار   تورا می نگویم که عذرم پذیر   در توبه باز است و حق دستگیر
همی شرم دارم ز لطف کریم   که خوانم گنه پیش عفوش عظیم   کسی را که پیری درآرد ز پای
چو دستش نگیری نخیزد ز جای   من آنم ز پای اندر افتاده پیر   خدایا بفضل خودت دستگیر
کرم دستگیری بجائی رسد   وگر لطف کنی به نیکی کسم   [illegible] وقت این نوید
که حق شرم دارد ز موی سفید   ز یوسف که چندین بلا دید و بند   چو حکمش روان گشت و قدرش بلند

که عفو کرد آل یعقوب را   که معنی بود صورت خوب را   بکرد ابدشان مقید بگرد
بضاعات مزجاتشان رد نکرد   ز لطفت همین چشم داریم نیز   بر این بی بضاعت ببخش ای عزیز
کس از من سیه نامه تر دیده نیست   که هیچش فعال پسندیده نیست
جز این اعتمادم بیاری بست   امیدم بآمرزگاری بست
بضاعت نیاوردم الا امید   خدایا زعفوم مکن ناامید

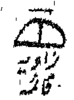
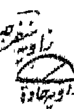
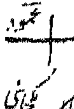
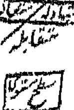
از ذره انسان سالک عافیت تا خود را بگوشه مکانی تنگ نکشد و گوی سعادت از میدان تا دام علایق نبرد و نبرد و در راه سلوک تا تیر پای خود نباید نپاید و شاهد توفیقش چهره تا کشف حجاب نکند ننماید و نهال برخوردار یش تا از کل توکل بر نیارد نیارد التوکل افضل عمل والثقة بالله اقوی امل

رباعی
تا بسته این جهان پر تزویری   از بهر نجات خود مجو تدبیری
اهل تجرید همه باشند آزاد   و آن بند بقفس بود یا زنجیری

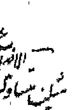
فی الکافی عن انس بن مالک قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ما من عبد یعمر فی الاسلام اربعین سنة الا صرف الله عنه ثلاثة انواع من البلاء الجنون والجذام والبرص فاذا بلغ الخمسین لین الله علیه الحساب فاذا بلغ الستین رزقه الله الانابة الیه بما یحب الله عز وجل فاذا بلغ السبعین احبه الله واحبه اهل السموات فاذا بلغ الثمانین قبل الله حسناته وتجاوز عن سیئاته ثم فاذا بلغ التسعین غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر وسمی اسیر الله فی ارضه وشفع فی اهل بیته وفیه ایضا عن فضل بن یسار قال سمعت اباجعفر علیه السلام یقول من شرب الخمر لم تقبل صلوة اربعین یوما فان ترک الصلوة فی هذه الایام ضوعف علیه العذاب لترک الصلوة

بدانکه علم هندسه یکی از علوم ریاضی است و موضوع آن شمار کردن مقادیر طول و عرض و عمق است مفردا و مرکبا و بنا بر این هر سه شمار از نقاط و خطوط و سطوح است همچنین انتهای این هر سه بنقاط و خطوط میشود و تعریف نقطه آنست که هیچ جهة قبول قسمت نکند نه در طول و نه در عرض و نه سطح و نه در عمق و خط آنرا گویند که طول داشته باشد فقط و عرض و عمق نداشته باشد و منتهی شود بنقطه و خط بر سه قسم است مستقیم و منحنی و متوازی و خط مستقیم آنست که میان دو حد یعنی دو نقطه راست باشد و منحنی آنست که میان دو حد راست نباشد و متوازی آنند و خط مقابل یکدیگر را گویند که میان هر دو خط بعد متساوی باشد خواه مستقیم و خواه منحنی و زاویه آنرا گویند که دو خط از دو طرف میل کرده بر یک نقطه ملاقی شوند خواه هر دو خط مستقیم باشند و خواه مرکب باشد از مستقیم

و منحنی و جاییکه ملاقی شده اند زاویه گویند و خطوط دو طرف را ضلعین گویند و زاویه بر سه قسم است قائمه و حاده و منفرجه قائمه آنرا گویند که یک خط مستقیم بر خط مستقیم دیگر چنین قائم شود که در جانبین آن خط دو زاویه متساویه پیدا شود پس هر یک ازان دو زاویه قائمه است و اگر خط مستقیم بر خط مستقیم دیگر چنان ملصق شود که مایل بیک جانب باشد پس در جانبین خط مذکور زوایای غیر متساوی پیدا خواهد شد در اینصورت در طرف مایل زاویه خورد باشد و آنرا حاده گویند و در طرفی که مایل نیست زاویه کلان باشد که منفرجه گویند و عمود آن خط مستقیم را گویند که بر خط مستقیم دیگر باشد یا از خط مستقیم دیگر خارج شود که هر دو طرف زاویه متساویه پیدا گردد و اگر یک خط بر دو خط متوازی افتد و هر دو را قطع کند و در آن زوایا پیدا شود متبادله و متقابله و یکجانبی گویند و سطح آنرا گویند که او را طول و عرض باشد و سطح یا مستوی است یا غیر مستوی سطح مستوی آنرا گویند که خطوط جهات اربعه آن مساوی باشد که آنرا نیز مربع گویند و سطح غیر مستوی آنرا گویند که خطوط جهات اربعه آن مساوی نباشد و آن دو قسم است یکی محدب مانند سطح بیرونی کاسه و دیگری مقعر مثل سطح اندرونی کاسه و حد آن را گویند که انتهای مقادیر باشد و بدانند که نقطه حد خط است و خط حد سطح است و سطح حد جسم است

و باید دانست که اشکال سطحیات را کثیر الاضلاع گویند و اسماء اشکال بتعداد زوایاست مثلا شکلی که سه زاویه دارد مثلث گویند و چهار زاویه دار را مربع و پنج زاویه دار مخمس همچنین بعدد زاویه اسماء اشکال مقرر میگردد و بآن اسم مسمی میشود و فرق میان اشکال مثلثات و غیره بسبب زوایا و اضلاع است و مثلث متساوی الاضلاع آنست که سه ضلع آن خطوط متساوی باشند و مثلث قائم الزاویه و منفرج الزاویه و حاد الزاویه و متساوی الساقین و مختلف الاضلاع از اقسام مثلثات است و مربع یا متساوی الاضلاع است چنانچه گفته شد یا مستطیل است و مربع مستطیل آنست که دو ضلع متقابل زیادتر و دو ضلع متقابل دیگر کمتر باشد و اشکال متوازی الاضلاع مستقیمه الاضلاع و قائم الزاویه و منفرجه الزاویه و حادة الزاویه و متساوی الساقین و معین و اشکال منحرف و غیره بسیار است و در کتب مبسوطه مضبوط و دایره آنرا گویند که یک خط منحنی سطح مستوی را بکلیتین محیط شود که در میان آن یک نقطه باشد و ازان نقطه اگر خطوط غیر متناهی تا محیط کشند همه بایکدیگر مساوی باشند و نقطه مذکوره مرکز و خطی که احاطه کرده محیط گویند و دایره را بر سیصد و شصت جزو متساوی قسمت میکنند و جزو را درجه گویند و هر درجه را شصت قسمت متساوی میکنند و هر قسمت را دقیقه نامند و هر دقیقه را شصت قسمت

متساوی سکینند و هریک را ثانیه خوانند و علی هذا القیاس در نصف دایره یکصد و هشتاد درجه
و در ربع دایره نود درجه قسمت سکینند و اشکال قوسی و نصف دایره و هلالی و بیضه و غیره بسیارست
و تفصیل جمله در این مختصر گنجایش ندارد و هر کرا دریافت منظور باشد بکتب مبسوطه این فن مثل تحریر
اقلیدس و غیره رجوع نماید   از جامع این مجموعه از قصیده ایست

گیتی که کار او ستم و جور یکسرست   چشم بهی نداشتن از وی تحیرست
زنهار دل مده بعروس جهان که او   هر روز در نکاح دگر کو نه شوهرست
چندی اگر بعشوه و افسون دهد فریب   خاطر باو مده که عجوزی فسونگرست

حکما گفته اند پنج چیز بی وجود
پنج چیز دیگر از سمت کمال عاطل باشد تیر از دل بی نشانه شاهین مستقیم نیاید و شمشیر آبدار می زنند
کارگر نیاید و سخن بی سرمایه صدق تکبیرد و علم بی حسن عمل نتیجه ندهد و ملکت بی عدل پایدار نماند
في الكافي في حديث طويل عن ابا ذر قال قلت لرسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
يا رسول الله ص اوصني قال اوصيك بتقوى الله فانه راس الامر كله قلت زدني قال عليك
بتلاوة القرآن وذكر الله كثيرا فانه ذكر لك في السماء ونور لك في الارض قلت
زدني قال عليك بالجهاد فانه رهبانية امتي قلت زدني قال عليك بطول
الصمت فانه مطردة للشياطين وعون لك على امر دينك قلت زدني قال اياك و
كثرة الضحك فانه يميت القلب ويذهب بنور البصر قلت يا رسول الله ص زدني
قال انظر الى من تحتك ولا تنظر الى من هو فوقك فانه اجدر ان تزدري نعمة الله عليك
قلت يا رسول الله زدني قال صل قرابتك وان قطعوك قلت زدني قال احب
المساكين ومجالستهم قلت زدني قال قل الحق وان كان مرا قلت زدني قال
لا تخف في الله لومة لائم قلت زدني قال ليحجزك عن الناس ما تعلم من نفسك ولا
تجد عليهم فيما تأتي وقال كفى بالمرء عيبا ان يكون فيه ثلث خصال يعرف من
الناس ما يجهل من نفسه ويستحي لهم مما هو فيه ويؤذي جليسه بما لا يعنيه ثم قال
صلى الله عليه وآله لا عقل كالتدبير ولا ورع كالكف ولا حسب كحسن الخلق لا ادری

من بگویم که خسلم در عالم   چیست چون خوابگاه آن کشتی
گرگ در گله مار اندر جیب   خاک در دیده آب در کشتی

از قول حکماست که امور جهانیان بر وفق تقدیر الهی ساخته میشود
کسی را در زیادت و نقصان و تقدیم و تاخیر آن مجال نیست   انوری گوید

هر آن نصیبه که پیش از وجود نهاد است   هر آنکه در طلبش سعی میکند باد است
لکن بر همه واجب است که کارها

خود را بمقتضای رای صایب جاری دارند و حزم و احتیاط بجای آرند اگر تدبیر موافق تقدیر شد فهو المراد
و اگر قضیه بر عکس شد هم دوستان عذر پذیرند و هم دشمنان را مجال شماتت نباشد از وصاف
تا چند خوری غم و کشی بار جهان یکسان شمری دوست گل و خار جهان هر لحظه یکی آرد و دیگر ببرد
لعبت بازیست گوئیا کار جهان ضایع ترین دوستان آنکه در وقت نکبت و شدت جانب
دوست را فرو گذارد و نابکارترین زنها آنکه با شوهر موافقت نداشته باشد و بدترین فرزندان آنکه
اطاعت والدین نکند و ویران ترین شهرها آنکه در آن ارزانی و ایمنی نباشد و بدترین صحبتها آنکه
مصاحبان را دل با هم راست نبود لا ادری بازیچهٔ روزگار غدار نگر
در هیئت صلح پیکار نگر در نوش شرنگ و قهر در لطف ببین در باده خمار و در گلش خار نگر
از ذره کل و لای تناهی حوادث لایتناهیست و شاهی بدولت موروث تباهیست دست از دنیا
باعث شست دست گزیدن است و قطع تعلق نهایت نهایت غایت الحب حب جاه جاه
غایت باشد و عنایت یزدان در دو جهان موجب عنایت سبکباران از سنگباران فتنه
برکنارند و عافیت گزینان از اکلیل سروری سرگران من قنع شبع از مولوی معنوی رحمه الله
بشنو این پند از حکیم غزنوی تا بیابی در تن کهنه نوی پند او را از دل و جان گوش کن
هوش را جان ساز و جان را هوش کن از حکیم ثنائی دو شعر ناز را روئی بباید همچو ورد
چون نداری گرد بدخوئی مگرد عیب باشد چشم نابینا و باز زشت باشد روی نازیبا و ناز
پیش یوسف نازش و خوبی مکن جز نیاز و آه یعقوبی مکن معنی مردن ز طوطی بد نیاز
در نیاز و فقر خود را مرده ساز تا دم عیسی ترا زنده کند همچو خویشت خوب فرخنده کند
در بهاران کی شود سرسبز سنگ خاک شو تا گل بروید رنگ رنگ سالها تو سنگ بودی دلخراش
آزمان را یکزمانی خاک باش فی الکافی عن الصادق علیه السلام فی حدیث طویل
رواه سفیان الثوری قال قال الصادق علیه السلام یا سفیان امرنی والدی علیه السلام
بثلاث و نهانی عن ثلاث فکان فیما قال لی یا بنی من یصحب صاحب السوء لا
یسلم و من یدخل مداخل السوء یتهم و من لا یملک لسانه یندم از انجم الهدی
گفت خیر المرسلین هادی ما که [illegible] بنگر سوی آن حق غنی
گر تو با قرآن او [illegible] و فتهای صبح اگر داری تمیز غافل از توبه نباشی ای عزیز
[illegible] شامل مستغفرین بسحرهم توبه چون کردی ز غفلتهای پیش

واردو سنت حنان نفس خویش — از خدا توفیق جو تا از کرم — مر ترا ثابت بدارد و بهم
بر وفای توبه و عزم درست — نفس را این بشو چالاک و چست — از سعدی هر که بر زیردستان

نبخشاید بجور زیردستان گرفتار آید گدای نیک انجام به از پادشاه بدفرجام از نفس پرور هنرپروری نیاید و بی هنر سروری را نشاید فی الکافی عن ابی عبد الله علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم الغضب یفسد الایمان کما یفسد الخل العسل وقال ابو عبد الله علیه السلام الغضب مفتاح کل شر وقال ابی جعفر علیه السلام من کف غضبه عن الناس کف الله عنه عذاب یوم القیمة از شیخ سعدی علیه الرحمه اعرابی دیدم که پسر خود میگفت یا بنی انک مسئول یوم القیمة بماذا اکتسبت ولا یقال بمن انتسبت یعنی ای پسر ترا خواهند پرسید که عملت چیست و نگویند که پدرت کیست قال الله تعالی فی کتابه الکریم فاذا نفخ فی الصور فلا انساب بینهم ازوره ای برادر ترا در خلوت نفس جلوه حبیب کی میسر آید و نوای حق را جز بینوای حق کی می سر آید و درهم و دینار دنیا بجز بجز و بجز و بجز کالای سعادت کونین بجز و توشه جهانی اگر از قناعت توشه داری و دارای زمانی اگر همت بدرع نفس داری بکاری ان فی القنوع الغنی وان فی الحرص الغنی

رباعی
گر مفلسی از غنی که عیا درفت
لمن تطلب الدنیا اذا لم ترد بها
هر روز کند چرخ فلک بیدادی
هر روز را خوش دیگر دادی
آنجا جز آنکه پا بیاید جای نیست
مارا ز منع عقل مترسان و می بیار
جانا کن طالع و جرم ستاره نیست
فرست نکر طبیعیه بندی کو این نشان
حیران آن لم کلم از شکست خانه نیست

دنیا مطلب که رستگاری این است
داری این است اگر نداری این است
سرور محب او اسائة مجرم
هر لحظه ز بند غم کند آزادی
از حافظ علیه الرحمه
آندم که دل به عشق دهی خوش دمی بود
کان شحنه در ولایت ما هیچ کاره نیست
رویش به چشم پاک توان دید چون هلال
چون رانکنج بر همه کس آشکاره نیست

عزت مطلب که اصل خواری این است
لا ادری
الصف
این شاهد ملک خویش عروسی است ولی
بحریست بحر عشق که هیچش کناره نیست
در کار خیر حاجت هیچ استخاره نیست
از چشم خود بپرس که ما را که می کشد
هر دیده جای جلوه آن ماه پاره نیست
نکر فنت در تو کریه حافظ هیچ روی

فی الکافی عن ابی عبد الله علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ما کاد جبرئیل یاتینی الا قال یا محمد اتق شحناء الرجال و عداوتهم و فیه عن ابی عبد الله علیه السلام قال من زرع العداوة حصد ما بذر و فیه

ایضًا عن ابی عبد الله علیه السّلام قال قال امیر المؤمنین ایّاکم و المراء و الخصومة
فانّهما یمرضان القلوب علی الاخوان و ینبت علیهما النّفاق — از شیخ سعدی علیه الرحمه

ز خاک آفریدت خداوند پاک — پس ای بنده افتادگی کن چو خاک — حریص جهانسوز سرکش مباش
ز خاک آفریدت چو آتش مباش — وله ایضًا — ز مغرور دنیا ره دین مجوی
خدا بینی از خویشتن بین مجوی — گرت جاه باید مکن چون خسان — بچشم حقارت نگه در کسان
گمان کی برد مردم هوشمند — که در سرگرانیست قدر بلند — ازین نامورتر محلی مجوی
که خوانند خلقت پسندیده خوی — نه گر چون توئی بر تو کبر آورد — بزرگش نبینی بچشم خرد
تو نیز ار تکبر کنی همچنان — نمائی که پیشت تکبر کنان — یکی حلقه کعبه دارد بدست
یکی در خرابات افتاده مست — گر آنرا بخواند که نگذاردش — ور این را براند که باز آردش

قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم افشوا السّلام و اطعموا الطّعام و صلّوا باللّیل و
النّاس نیام تدخلوا الجنّة بسلام و منه صلی الله علیه و آله استحیوا من الله حق الحیاء قالوا
انّا نستحیی من الله یا رسول الله صلعم قال لیس ذلک و لکن الاستحیاء من الله ان تحفظ
الرّاس و ما وعی و البطن و ما حوی و تذکر الموت و البلی و من اراد الآخرة
ترک زینة الحیوة الدّنیا نقل من مظلوم تظلّم الی المامون من عامله فقال ما رای
فضّة الّا فضّها و لا ذهبًا الّا ذهب به و لا برًّا الّا ابزّه و لا علقًا الّا اعلقه و لا غلّة
الّا اغلّها و لا فرسًا الّا افترسه و لا عاریة الّا اعارها و لا خلعة الّا خلعها و لا ودیعة
الّا اودعها و لا ضیعة الّا اضاعها و لا عقارًا الّا عقره و لا سبدًا الّا استبدّ به
و لا لبدًا الّا لبده و لا جلیلًا الّا اجلاه و لا دقیقًا الّا دقّه و لا مالًا الّا اماله علیه و
لا غنمًا الّا اغتنمها و لا حالة الّا احالها فهل من معدلة تعدل الیها و تزیح بها العلّة و
تعول علیها فقال سننظر الی کلامه و ننصف له منه — لا ادری — ای قدم نهاده بر آزادی دل تنگم
بیرون حیرتی دارم که چون در سر دلی جا کرده — اذا اجتمعت علی الافساد سادات فسادات
فسادات فسادات من قول الحکماء من کشف عن غذیه غطاء الحیاء فلیصنع ما
یرید و لیفعل ما یشاء — لا ادری — محراب نشین گوشه ابرویت — زنار پرست حلقه گیسویت
ای رب توچه منظری سبحان الله — روی الکافر و پستان حوریست — بامر ربک نیل الفتح و
الظفر لا بالخزائن و الاحزاب و القهران فرّ من ثعلب بس فلا عجب فالحکم فی ذالک

منوب المتکلّف کلب طائف خیر من اسد واقف حرّک یدیک یفتح لک باب الرزق من
عزب عن الطعام ثمرة السقام من نظر فی عواقب الامور سلم من نوائب الدهور کما یدین
الفتی یوماً یدان به من یزرع الثوم لم یقلعه ریحانا وقع نظر زاهد من غیر قصد
علی امرأة فی وجه شاب فقالت آه فقال الزاهد انا ایضاً آه الاناة حصن السلامة
والعجلة مفتاح الندامة ثلث قلیلهن کثیر النار والفقر والمرض احتضر رجل له
زوجة قد مات عنها ستة ازواج فبکت وقالت الی من تترکنی ایها الزوج التقی
فقال علی زوج السابع الشقی الذی ذلّ بالنهار وهجد باللیل فی الجنة بیت
لمن لزم بیته واکل قوته واشتغل بطاعته وبکی علی خطیئته من فعل ما شاء
اصیب بما اسا. شکی صوفی عن الفقر فقیل له بع جبتک واشتر ما ترید فقال
اذا باع الصیاد شبکته فبای شیء یصید ربّ وحدة انفع من جلیس ووحشة
انفع من انس خلیلی جربت الزمان واهله فما نلت منهم سوی الهمّ والعنا
الشجاعة ثبات القدم قال حکیم کل شجر لا یصلح للبستان وکل مرکب لا یصلح
للفرسان وکل عامل لا یصلح للسلطان وکل قلب لا یصلح للرحمان وکل ذنب
لا یصلح للغفران وکل شخص لا یصلح الاحسان وکل بلد لا یصلح للایطان وکل
ارض لا یصلح للعمران ان کان شیء فوق الحیوة فالصحة وان کان شیء مثل الحیوة
فالغنی وان کان شیء فوق الموت فالمرض وان کان شیء مثل الموت فالفقر
صائب در دل خلیده است نشتر کاوش او مرا خاری که با هزار گلستان برابر است النّاس
من خوف فضیحة الدنیا یقعون فی فضیحة الآخرة من قول الحکماء خمسة یهلکن الجماع
علی البطنة ودخول الحمام علی البطنة واکل قدید الیابس وشرب الماء البارد علی
الریق ومجامعة العجوز کل ذلک لا یجوز وقالوا علیک بالمشی بعد الطعام ولو
خطوة وبالنوم بعد الحمام ولو لحظة وبالبول بعد الجماع ولو قطرة فی الحدیث جفت
الاقلام وجفت الدفاتر ومن هنا قال عبد الله انصاری الهی کل احد یخاف
من الیوم الآخر وانا اخاف من الیوم الاول اطیب ما فی الدنیا اکل اللحم ورکوب
اللحم وادخال اللحم فی اللحم عبد النعم کثیر وعبد المنعم قلیل از سخنان حکماست که هر که بنام [illegible]
خود بنان درماند فی الحدیث زیّن باطنک للحق وظاهرک للخلق واعمل لله یعزک

الله كل عبادة فرض في وقت دون وقت الا العلم فان وقته من المهد الى اللحد
سئل الجنيد عن افضل الاعمال فقال البكاء في السجود حيث لا يشهد الا المعبود
من دلائل خفة العقل كثرة الكلام مع كل احد والثقة بكل احد ودفع الحاجة الى
كل احد والثقة بكل احد واشاعة السر عند كل احد قول الحكماء من اراد البقاء
والابقاء فليباكر الغداء وليؤخر العشاء وليقل غشيان النساء وليخفف الرداء
في الحديث اياكم وطعام الاسواق فانما سموم ضربا على المساكين وذوي الاملاق
زشت روئی پیش طبیب رفت وگفت بدترین اعضای من دلم شده است علاج فرما طبیب
بروی او نگاه کرد وگفت دروغ میگوئی چرا که بدترین اعضای تو صورت تو است بر آن
دل منت احذر من الكسر قلبا لا بجبار الله فللزجاجة كسر ليس يجبر رب يوم بكيت
منه فلما صرت منه بكيت عليه يا طالب العز والجلال عليك بتحصيل العلم و
المال والكمال عجبت لمن يشتري العبيد بماله ولا يشتري حرا بلين مقاله اعز الخلق
اربعة ملوك عادل وعالم عامل وفقير شاكر وغني باذل وما عجب موت المحبين
في الهوى ولكن بقاء العاشقين عجيب مولوی روم از لطف تو هیچ بنده نومید نشد
مقبول تو جز مقبل جاوید نشد لطفت بکدام ذره پیوست دمی کان ذره به از هزار خورشید نشد
في الحديث القدسي ان الله يكره القيل والقال وكثرة السوال واضاعة المال طوبى
لمن امسك ما بين فكيه واطلق ما بين يديه ظهر الشيب وكثر العيب ذهب الشباب
وقرب الذهاب والى الله المآب شهريار عكس روئی چو فتد بر جوئی سالها ماهی از آن
نکت آید برون ذل الدنيا مع العز الاخرة خير من عز الدنيا مع ذل الاخرة قد شاب من
زاد عنده الشيب غفلته كانه لو هه يزداد في السعي قبح الصورة مع حسن السيرة خير من
حسن الصورة مع قبح السريرة از جلال اسیر کسی طی میتواند کرد راه این بیابان را
کهای شوق واد سره نشاسد مغیلان را مولوی روم در مجلس عشاق قراری دگر است
وین باده عشق را خماری دگر است هر علم که در مدرسه حاصل کردی کاری دگر است و عشق کاری دگر است
لا ادری آرند ور دل کره شکست ندامت در کنار بسته بار نا امیدی خوش لبهان قدیم
دخل رجل على زاهد فقال له اما يضيق صدرك وانت وحدك فقال من نال المال بعد
الشيب فكم يعيش وكم يفرح ومن فتح الدكان بعد العصر فايش يكسب وايش يربح الزاهد

انما یضیق صدری لما دخلت انت العلم القلیل مع الغناء اشهر من العلم الکثیر مع الفقر فی الحدیث العلماء ورثۃ الانبیاء وایضا فی الحدیث فضل العالم علی العابد کفضل القمر علی سائر النجوم لیلۃ البدر الفضل بالعلم والعقل والادب لا بالجاہ والمال والنسب

اگر جوش کرل است این نقد بازلی نام — از سد ل
وگر سیل زمین تا آسمان بسیل نمی ساید — اگر دریاست دریا از کجا دارد فلک تا بھا — وگر ساحل طلبش وطینت ساحل نمیباشد

من دیوان المنسوب الی امیر المؤمنین علیہ السلام مضی الدھر والایام والذنب حاصل وانت بما تھوی من الحق غافل سرورک فی الدنیا غرور وحسرۃ وعیشک فی الدنیا محال وباطل تزود من الدنیا فانک راحل وبادر فان الموت لاشک نازل خاتم

الٰہی گر کہ بدیدیم از قدرت تو — پروردہ شدیم بناز دل نعمت تو — صد سال بانسان کنہ خواہیم کرد
یا جرم من است بیش یا رحمت تو

قال النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فقد الاحبۃ غربۃ وعنہ صلی اللہ علیہ وآلہ البنات حسنۃ والبنون نعمۃ واللہ تعالی یعطی الجنۃ بالحسنۃ لا بالنعمۃ وقال صلی اللہ علیہ وآلہ الذی لا یؤمن من شرہ لا یرجی خیرہ وقال ھرمس الحکیم المزاح ینفی الھیبۃ کما نفی النار الحطب افید بعض الفضلاء ان اللاھوت الذات والملکوت عالم المجردات والجبروت عالم الصفات والناسوت عالم الانسانیۃ والملک عالم المحسوسات قال النبی صلی اللہ علیہ وآلہ الارواح طیور سماویۃ فی اقفاص الاشباح البشریۃ اذا التفت بالعلم صارت ملائکۃ واذا التفت بالجھل صارت حشرات الارض وقال صلی اللہ علیہ وآلہ الخصلتان فریضتان علی کل ذی ایمان طلب العلم وطلب الکسب طلب العلم اصلاح دینہ وطلب الکسب اصلاح معیشتہ ایضا عنہ صلی اللہ علیہ وآلہ من اذنب ذنبا فاوجع قلبہ علیہ غفر لہ ذلک الذنب وان لم یستغفر منہ ایضا عنہ صلی اللہ علیہ وآلہ اذا اقشعر قلب المؤمن من خشیۃ اللہ تحاتت عنہ خطایاہ کما یتحات الشجر ورقھا فی الخبر اعدی عدوک نفسک التی بین جنبیک وقال بعض الظرفا بل التی بین فخذیک قیل لزاھد متی یکون المرء مصیبا قال اذا ظن انہ مخطی قال النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حب علی حسنۃ لا تضر معھا سیئۃ وبغض علی سیئۃ لا تنفع معھا حسنۃ وعنہ صلی اللہ علیہ وآلہ حاسبوا انفسکم قبل ان تحاسبوا ومھدوا لھا قبل ان تعذبوا وتزودوا للرحیل قبل ان

تزعجوا فانما هو موقف عدل وقضاء حق حافظ علیه الرحمه ای بیخبر بکوش که صاحب خبر شوی

تا راهرو نباشی کی راهبر شوی در مکتب حقایق پیش ادیب عشق هان ای پسر بکوش که روزی پدر شوی
خواب و خورت ز مرتبهٔ عشق دور کرد آنگه رسی بدوست که بیخواب و خور شوی دست از مس وجود چو مردان ره بشوی
تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی گر نور عشق حق بدل و جانت اوفتد بالله کز آفتاب بسی خوبتر شوی
از پای تا سرت همه نور خدا شود در راه ذو الجلال چو بی پا و سر شوی یکدم غریق بحر خدا شو گمان مبر
کز آب هفت بحر بیکموی تر شوی گر در سرت هوای وصال است حافظا باید که خاک درگه اهل هنر شوی

قال هرمس الحکیم الغنی وطن والفقر غربة والطمع ذل والیاس راحة قال سولون الحکیم یستعمل الکذب عند الضرورة کما یستعمل الدواء عن امیر المؤمنین علیه السلام ان کنت جازعا علی ما تفلت من یدیک فاجزع علی کل ما لم یصل الیک وعنه علیه السلام اصعب الاعمال اربعة العفو عند الغضب والجود عن العسر والعفة فی الخلوة والقول الحق عند من تخافه او ترجوه وقال علیه السلام الدنیا والآخرة کالمشرق والمغرب اذا قربت من احدهما بعدت من الآخر وعنه علیه السلام کم من صائم لیس له من الصیام الا الظماء وکم من قائم لیس له من قیامه الا العناء وقال علیه السلام ایجاف العاقل بالشی دلیل علی مقدمات کونه وعنه علیه السلام من لم یصن وجهه عن مسألتک فصن وجهک عن رده رباعی

خواهی که ز توحید دلت گردد شاد باید که شوی ز قید هستی آزاد
هرچند حباب آشنای دریاست تا محو نشد گره ز کارش نگشاد

رباعی

یا لاله فروش باغ لیلا باید بود یا پنبه روی داغ مسیحا باید بود گرد سر هر شمع نمی باید گشت
پروانهٔ یک چراغ تنها باید بود

لا ادری

بود چهار چیز از کمال حماقت
نکوهش کسی را ز اینها مقصود بغیر سخاوت با حمق محبت بنادان تواضع بدانا تکبر

کتب منصور العباسی الی الامام جعفر بن محمد الصادق علیه السلام لم لا تصحبنا لتنصحنا ویصیبک من دنیانا فکتب الامام علیه السلام فی الجواب من یصحبک لا ینصحک ومن ینصحک لا یصحبک ولا حاجة لنا فی دنیاک کما لا حاجة لک فی آخرتنا عن مولانا علی بن ابی طالب امیر المؤمنین علیه السلام رضینا قسمة الجبار فینا لنا علم وللاعداء مال فان المال یفنی عن قریب وان العلم یبقی لا یزال قال بعض الاعلام اوصیکم بقلة الطعام وقلة المنام وقلة الکلام وترک الحرام والتجنب عن الآثام ومواظبة الصیام

ودوام القيام ومجانبة العوام ومصاحبة الكرام والتباعد عن اللئام والمبادرة الى السلام واحترام احكام الاسلام والتزود ليوم القيام واغتنام فرص الايام واحتمال النصح على الدوام والاحسان الى الانام في الحديث خير الناس من ينفع الناس مولوی روم

در مسلخ عشق جز نکو را نکشند / لاغر صفتان زشت خو را نکشند
گر عاشق صادقی ز کشتن مگریز / مردار بود هر آنچه او را نکشند

قال بعض الافاضل ان الايام خمسة اقسام يوم مفقود ويوم مشهود ويوم مورود ويوم موعود ويوم ممدود فالمفقود امسك قد فاتك مع ما فرطت فيه والمشهود يومك الذي انت فيه فتزود فيه من الطاعات والمورود غدك لا تدري هل هو من اياميك ام لا والموعود اخر ايامك من ايام الدنيا فاجعله نصب عينك كانه حاضر بين يديك واليوم الممدود هو اخرتك وهو يوم لا انقضاء له يمتد لا انتهاء له فاهتم له غاية الاهتمام واغتنم له غاية الاغتنام فانه اما نعيم مؤبدا وعذاب مخلد حيام

گر من گنه روی زمین کرده ستم / عفو تو امید است که گیرد دستم
گفتی که بروز عجز دستت گیرم / عاجزتر ازین مخواه که اکنون هستم

شیخ ابو سعید

عشق آمد و شد چو خونم اندر رگ و پوست / تا کرد مرا تهی و پر کرد ز دوست
اعضای وجودم همگی دوست گرفت / نامی است ز من بر من و باقی همه اوست

قال ابو الفتح البستي العقل افضل ما ترجى فوائده والعلم اربح ما ترجى متاجره في الحديث ليس عند ربك صباح ولا مساء ايضا في الحديث من احب اخرته اضر بدنياه ومن احب دنياه اضر باخرته من قول الحكماء سبب الحزن هجوم ما تكرهه النفس ممن هو فوقها وسبب الغضب هجوم ما تكرهه النفس ممن هو دونها والغضب حركة الى الخارج والحزن حركة الى الداخل ولهذا يعرض الموت من الحزن ولا يعرض من الغضب قال الشيخ الرئيس ابو علي الحسين بن عبد الله ابن سينا اجعل غذائك كل يوم مرة واحذر طعاما قبل هضم طعام واحفظ منيك ما استطعت فانه ماء الحيات يصب في الارحام وايضا عنه في رسالة المعراج ان امير المؤمنين علي بن ابي طالب عليه السلم مركز الحكمة وفلك الحقيقة وخزانة العقل ولقد كان بين الصحابة كالمعقول بين المحسوس من مقولات الشيخ شهاب الدين ابو الفتح ابن يحيى السهروردي وليكن يومك خيرا من امسك ولو بقليل والا فانت من الخاسرين وقال الحكيم

احترز من کل احد کما تحترز من الاسد کبارهم ذئاب وصغارهم ذباب و قال حکیم اقلل عتابک ولین خطابک فان من طال عتابه تهجر احبائه ومن خشن خطابه تفرق اصحابه ومن سل سیف البغی قتل به ومن احتفر بئرا لاخیه وقع فیه ومن ابصر عیب نفسه اشتغل عن عیوب غیره ومن تهاون بالدین خسر ومن اعتاد الاسراف افتقر ومن باعد الاشراف احتقر ومن عاشر الارذال شتم ومن نازع الاوباش لطم قال سید الاوصیاء علیه التحیة والثناء یا ابن آدم ان کنت ترید منها ما یکفیک فان کل ما فیها لا یکفیک

از حافظ علیه الرحمه

بیا که قصر امل سخت سست بنیاد است | بیار باده که بنیاد عمر بر باد است | غلام همت آنم که زیر چرخ کبود
ز هر چه رنگ تعلق پذیرد آزاد است | نصیحتی کنمت یاد گیر و در عمل آر | که این حدیث ز پیر طریقتم یاد است
مجو درستی عهد از جهان سست نهاد | که این عجوزه عروس هزار داماد است | چه گویمت که بمیخانه دوش مست و خراب
سروش عالم غیبم چه مژدها داده است | که ای بلند نظر شاهباز سدره نشین | نشیمن تو نه این کنج محنت آباد است
ترا ز کنگره عرش میزنند صفیر | ندانمت که درین دامگه چه افتاده است | غم جهان مخور و پند من مبر از یاد
که این لطیفه نغزم ز رهروی یاد است | رضا بداده بده وز جبین گره بگشای | که بر من و تو در اختیار نگشاده است
نشان عهد و وفا نیست در تبسم گل | بنال بلبل بیدل که جای فریاد است | حسد چه میبری ای سست نظم بر حافظ
قبول خاطر و لطف سخن خداداد است

عن امیر المؤمنین علیه السلام فی نهج البلاغة فی ذم الدنیا واهلها کلاب عاویة وسباع ضاریة یهر بعضها بعضا ویاکل عزیزها ذلیلها ویقهر کبیرها صغیرها نعم معقلة واخری مهملة قد اضلت عقولها ورکبت مجهولها قال زاهد واجد الدنیا سکران وفاقدها حیران لاادری

الیک والا ما تشد الرکائب | ومنک والا فالمؤمل خائب | وفیک والا فالمطامع خیب
وعنک والا فالمحدث کاذب | من والدی المتخلص بالرحمه | ز بخشد به پیری بخل عمر آن نوجوانی
که گیرد در جوانی دست پیر ناتوانی

یعقوب لیث از یکی از اکابر که فقیر و پریشان شده بود پرسید که چه حالی داری گفت حالی که تو اول داشتی گفت من چه حال داشتم گفت حالی که من امروز دارم یعقوب ساعتی سر بزیر افکنده گفت هزار دینار باو دهند

مناجات

الهی قد اسأت وقد عصیت | وها انا کالمقر بما جنیت | فان تغفر فانت لذا اهل
وان عذبتنی فیما اتیت | الهی عبدک العاصی اتاکا | مقرا بالذنوب وقد عصاکا

فان تغفر فانت لذا اهلٌ   وان تطرد فمن یرحم سواکا   لا ادری

این المفرّ لمن هواک طبیبه   وسهام لحظک بالسقام نصیبه   کیف الخلاص لمن هوی بهوائه

یشکوا ولا احد سواک یجیبه   کما حال من ابلی السقام بجسمه   قد مل منه صدیقه وقریبه

از سعدی علیه الرحمه   رفیقی که غایب شدی نیکنام   دو چیز است از و بر رفیقان حرام

یکی آنکه مالش بباطل خورند   دوم آنکه نامش بزشتی برند   هر آنکو برد نام مردم بعار

تو چشم نکوئی از وی مدار   که اندر قفای تو گوید همان   که پیش تو گفت از پس مردمان

کسی پیش من در جهان عاقل است   که مشغول خود و ز جهان غافل است   قال بعض المفسرین فی تفسیر

قول الله تعالی اصدق القائلین یخرج الحی من المیت ویخرج المیت من الحی ای یخرج العالم من الجاهل ویخرج الجاهل من العالم وقیل ای یخرج المؤمن من الکافر ویخرج الکافر من المؤمن وقیل ای یخرج الدجاج من البیض ویخرج البیض من الدجاج وقیل یخرج الجنین الحی من المرأة المیتة ویخرج الجنین المیت من المرأة الحیة وقیل یخرج الانسان من النطفة وهی المیتة ویخرج النطفة من الانسان وقیل فی تفسیره وجوه اخر لا ادری   کم من اناس حضرناهم وقبرناهم   اهلا لخدمتنا صاروا والنار وسا

عن امیر المؤمنین علیه السلام قد شاب راس وراس الشیب لم یشب ان الحریص علی الدنیا لفی تعب لا ادری   الجسم بباب حبکم مطروحٌ   والقلب بسیف هجرکم مذبوحٌ   والدمع من الشوق دم مسفوح   یا قوم علی الغریب نوحوا نوحوا   هجرتم وهی بعدکم متکا...   وقلبی حزین والاسی متواتر   وارجوا من الرحمن ما عشت سالما   اعادة عید الوصل والله قادر   مولوی محمد باقر شهید   فی البلاء صبر جمیل انه خیر لنا   داد مظلومان ز ظالم عاقبت

گیرد خدا   از عبد الواحد گیلانی   تن مرکب حسن جود اعظم بی‌جوبو   نفس سگ صیدی جهان جای شکار

هر که دنیا سوخته باشد سگ نفس   صیدی کند تمام باشد مرد آ   وله ایضاً

دنیا چه بود چو ساعتی از شب تار   بهر عیشی لیسب بود عشق نگار   ای غافل یک ساعت صحبت نشود

خواهی تو که جاوید بیابی یا یار   قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اعمالکم عمالکم کما

تکونون تولی علیکم لا ادری   بیک کبیره هر آنکه رهنمای شیطان بود   بصد کبیره کنون رهنمای شیطانم

حکیم سنائی   تا نزا روئی بباید هیچ ورد   چون نداری گرد بدخوئی مگرد

زشت باشد روی نازیبا و ناز   سخت باشد چشم نابینا و باز   لا ادری

چون هست ثبوت هر صفت فرع وجود   پس غیر وجود خود نباشد موجود

گفتم بطریق عقل رمزی با تو   باشد که رسی بذوق ارباب شهود

لا ادری

خود را شکفته دار بهر صورتی که هست

للسید الشریف الجرجانی

خوبی که بسحوری بدل روزگار کهن   بیخوابی شب بجان من اگرچه بلاست

درخواب شدن روی تو نادیده خطاست   زنیم که خیالش قدمی رنجه کند

هذا قدمش بیا بیا که ناشوان خوشست

فی الامالی عن الصادق علیه السلام من اخرجه الله من ذل المعصیة الی عز التقوی اغناه بلا مال واعزه بلا عشیرة وانسه بلا انس ومن خاف الله اخاف الله منه کل شیء ومن لم یخف الله اخافه الله من کل شیء ورد فی الحدیث ان عورة المؤمن علی المؤمن حرام وورد فی تفسیره فی الحدیث بان المراد اذاعة سره وافشاء عیبه فی عجائب المخلوقات من یبتهج بوجه قرد عشرة ایام اتاه السرور ولا یکاد یحزن والشبع رزقه واجتنابه نساء حیاء شدیدا من حیوة الحیوان لا ادری

زین روی که عشق اندوه جهان حاصل است

کوی گل ما ز شوق عشق از گل ماست

لا ادری

قبول اهل تشویه هر که رسید خود است

بتصدی نرسد هر که پای بند خود است   مخند بر رخ اهل صفا که رنجیده

که خنده بر رخ آیینه زشتخند خود است

لمولانا سحابی

حق آینه ساختست این خود و ترا   پیدائی در قفای مستوران را

این خلق نبود خلق ضایع بودی   گر بینائی نبودی این کوران را

لقد صدق ما قال بو ملت ضیفك   فاکرمه فانه یحمل عنك مجدك او یذمك   لا ادری

گر چشم تواضع فکنی بر جاهل   او کرد تکبر وز خود شد ذاهل

زنهار مکن تواضع ناکس   یکدوان خر نیست مرد عاقل

الفرق بین الاسراف والتبذیر ان الاسراف صرف الشیء فیما ینبغی والتبذیر صرف الشیء فیما لا ینبغی لبعض الشعراء ولو ادخل الحمام من اجل انه فکیف ونار العشق بین جوانحی ولکنني لم یکفنی فیض عبرتی دخلت لابکی من جمیع جوارحی الفاء ینقسم الی اربعة اقسام اذا کان الکلام السابق علته للاحق فالفاء للتفصیل من فوائد الحکماء من ترک الاکل علی الشکر والتمتع فی الحمام وادخال الطعام استغنی عن الطبیب قال من شرب علی الریق وجامع علی الجوع فقد جر الموت الی نفسه بحبل من حسین بن المنصور الحلاج والله ما طلعت شمس ولا غربت الا وذکرك مقرون بانفاسی ولا ذکرتك محزونا ولا فرحا الا وانت منی قلبی ووسواسی در مناجات لا تقطع رجائی منك یا صمدی یا غافر الذنب للراجین یا الکریم ارحم بفضلك لا تنظر الی علی ان

الكريم كثير العفو عن خدم جاء سفيان الى جعفر بن محمد الصادق عليه السّلام فقال له
علمني مما علمك الله فقال اذا تظاهر الذنوب فعليك بالاستغفار واذا تظاهرت
النعم فعليك بالشكر واذا تظاهرت الغموم فقل لاحول ولاقوة الا بالله عن مقرب
بن ربعي فاياك والامر الذي ان توسعت موارده ضاقت عليك المصادر من
نشب في حلقه العلق اذا شرب في الماء وغيره فلاحيلة ان يبخر فاه بوء الثعلب
فاذا اصابها دخان ذلك سقطت في الحال لا ادري   سلام الله ما نجم السلوم
من الداعي كاعداد الرغام   ادام الله مامولي بقاكم   على الخيرات والدين القوا
لا ادري وكراب قد علا يا بن على شرف كما علا برسول الله عدنان از حضرت
صادق عليه السلام است   تعصي الاله وانت تظهر حبه   هذا لعمري في الفعال بديع
لو كان حبك صادقا لاطعته   ان المحب لمن يحب مطيع   قال افلاطون اذا دخلتم
على الكرام فعليكم بتخفيف الكلام وتقليل الطعام وتعجيل القيام للزمخشري
تزوجت لم اعلم واخطات لم اصب   فياليت اني مت قبل التزوج   فوالله ما ابكي
على ساكن الثرى   ولكنني ابكي على المتزوج لا ادري   تطلب الراحة في دار الفنا
خاب من يطلب شيئا لايكون   لا ادرے   بر مال و جمال خويشتن غره مشو
كان را بشبي برند واين را بتبي   لا اعرف وان سلم الانسان من سوء فعله فمن
سوء ظن المدعى ليس يسلم   لا ادري   ايا مركز الامال دمت معظما   ويا قبلة
الاقبال عشت مكرما   لا ادرے   الحكم حكمك فاقض ما شئته
فالدهر ماموروانت الامر   لازلت تحكم والقضا يسطا علي   والدهر ممتثل وربك ناصر
لا ادرے   اى آنكه چو سرو قامت افراخته   اسباب جمال همه بهم ساخته
بر فرق تو موسى يد بيضا بنمود   تا عقد سحر از لب تو وه انداخته   لا ادرے
ولست بضارع الا اليكم   كتبت واما غيركم حاشا وكلا   وهذا شرح حالى مستبين
وقد هيئت والراى اعلاع   لا ادرے   كتبت اليك والعبرات تجري
على الخدين ليس لها انقطاع   ولست بآيس من فضل ربي   وارجو ان يكون لنا اجتماع
لا ادرے   اذا انت جازيت المسئ بفعله   ففعلك من فعل المسئ قريب
لا ادرے   كار دنيا كه تو دشوار گرفتى بر خود   گر تو بر خويشتن آسان كنى آسان گردد

لا ادری — اعتبر یا ایها المغرور بالعمر اللدن — این شداد بن عاد صاحب القصر المشید

سئل امیر المؤمنین علیه السلام عن المؤمن فقال المؤمن کان مشیته کمشی القتلی و نومه کنوم الغرقی و اکله کاکل المرضی و بکائه کبکاء الثکلی قال رسول الله صلی الله علیه و آله اتقوا الله فی الممالیک فیما ملکت ایمانکم اطعموهم مما تاکلون و اکسوهم مما تکسون ولا تکلفوهم من العمل ما یطیقون و ما احببتم فامسکوا و ما کرهتم فبیعوا ولا تعذبوا خلق الله فان ملککم ایاهم ولو شاء ملکهم ایاکم لا ادری تفاخر الناس فی الدنیا باربعة اکل و شرب و ملبوس و منکوح فان تفکرت فیها فهی اربعة روث و بول و مطروح و مفضوح

لا ادری — در رهگذر مسکان هویدا گشتند
گروهی بخطه چو پیدا گشتند — چون از سکت نفس بی خبر دانسته — دیدند که بیکسی و شاد گشتند

لا ادری — ان دنیاک اذا حصلتها — کخیال زار قوما فی المنام
انس القوم به فی نومهم — ساعة ثم تولی بسلام

سئل امیر المومنین علیه السلام عن التواضع فقال علیه السلام التکبر علی المتکبرین تواضع قال یحیی بن خالد البخل مع التواضع احسن من الکرم مع التکبر من مولانا سعد الدین العلامة نکتة لطیفة فی بسم الله و هی انه اذا قسم عدد طرفی الله و هو ستة علی حروفه و هی اربعة یحصل واحد و نصف ثم اضرب الواحد و نصف فی عدد المجموع و هو ستة و ستون یحصل تسعة و تسعون مطابقا لعدد اسماء الحسنی نقل عن لقمان الحکیم انه قال خدمت اربعة الاف نبی و اخترت من بین کلامهم ثمان کلمات اذا کنت فی الصلوة فاحفظ قلبک و اذا کنت علی المائدة فاحفظ حلقک و اذا کنت فی المجلس فاحفظ لسانک و اذا کنت فی بیت الغیر فاحفظ عینک و اذکر اثنین و انس اثنین اما اللذان تذکرهما فالله تعالی و الموت و اما اللذان تنساهما فاحسانک فی حق الغیر و سیئات الغیر فی حقک

میر نجات — بیا بر بدی کرده ی پیدا شتاب نیک — نیکی چه بدی داشت که یکبار نکردی

صائب — زشت در سلک نکویان جلوه گر گردد تمام — پای طاوس از پر طاوس سوا گردد

لا ادری — خبر به عیب کسان با تو گشت سعدی — که فکر از حد و حش سی برد است اوان

از حکیمی پرسیدند که محبت چیست گفت آنکه از نکوئی زیاده نشود و از جفا نقصان نپذیرد از شیخ سعد الدین
گروهت روز گار دست و زبان تنها — دست درازی مکن و چیره زبانی مکن — با همه عالم لاف با همه کس از گزاف

هرچند دانی مگو هرچه توانی مکن   از شیخ عطار   نظری بحال من کن که ز دست رفت کارم

بکرم نگر بحالت که بجز تو کس ندارم   مكتوب منظوم لصاحب خزانة الخيال رحمه الله الكريم المتعال

خيالك في قلبي وقلبي مهاجر   فانت مقيم في فؤادي سافر   حديثك في سمعي وذكرك في فمي

وشخصك في عيني كانك حاضر   اراك بقلبي كل حين كانما   تمثلت لي في القلب كالعين ناظر

احدث عنك النفس في كل ساعة   وان شئت ان انساك فاذكر ذاكر   لئن لم تكن مني بمرئي ومسمع

فانك في قلبي انيس مجاور   كانك في جنبي متى رمت صاحبا   وانك قلا محي متى جاء زائر

يضاعف شوقي كلما لاح بارق   ويزداد وجدي كلما ناح طائر   ويشتد حزني كلما حن مطرب

ويشغل فكري كلما ظن زاخر   ويسلب عقلي كلما غاد راحل   ويسكب دمعي كلما سار سائر

ويصبو فؤادي كلما هبت الصبا   ويمطر طرفي كلما صب ماطر   يكدر ذهني ان صالت بروق ضحى

فاحسب ان الرقش فيها نشائط   فلا تبتهج من صلدي رياض نواضر   ولا ينشط طبعي غصون زواهر

ولا يدفعن همي عيون فوائح   ولا يكشفن غمي مجالس سامر   ولا ينعمن بالي بنظم اصوغه

ولا يفرحن قلبي بعلم اذاكر   ولا يسكن نفسي الى من ازوره   ولا يحصلن انسي بمن يتزاور

فآها القلب شوقه متكاثر   دواها الجفن دمعه متقاطر   وآها الدهر ضره متتابع

يروح علينا صرفه ويباكر   وسقيا لاوقات السرور التي مضت   وجاء زمان همه متواتر

لعمرك ايام الوصال قليلة   وليكن ليالي الهجر لا تتقاصر   وقد لعبت ايدي الفراق بوصلنا

وجار علينا الدهر والدهر جائر   وبدل شمل النفر في جمعنا   شتاتا وقد دارت علينا الدوائر

تمثلت لما شتت البين شملنا   ببيت قديم قد تضمنه الاكابر   كان لم يكن بين الحجون الى الصفا

انيس ولم يسمر بمكة سامر   وارجوا من الله الكريم فضله   رجوع زمان الوصل والله قادر

وفي النوم طيف من خيالك زارني   فقلت له امكث قال لا انا سائر   فقلت لم في اليقظة ما تزوره

فقال اسير البعد كيف يزاور   فقلت له قل كيف حالك بعدنا   فقال قريب العهد بالوصل هائم

فقلت له ما حال قلبك في النوى   فقال دم من مدمعي متقاطر   فقلت له ما شان عينك في الاسى

فقال سيول الدمع منها تحادر   فقلت الى كم ذا التفرق بيننا   فقال وما علمي بما هو صائر

فودعني ثم انثنى الطيف راجعا   فبت حزين القلب والطرف ساهر   وابقيت من ذا ان حال الحال لنا

سواء مقيم حاضر ومسافر   الى القلب يهدي القلب في الحب والقلا   ومن لحظات العين تبدو الضمائر

يشعر عنوان الكتاب بمتنه   وينبي عن سر القلوب الظواهر   ويظهر قدر الوصل بعد انقطاعه

ويعرف قدر المرء حين يهاجر ... ويخبر عن حال المحب ووجده ... مكاتيب شوق اصدرتها المحاجر

ولكن شوقي لا يحيط بشرحه العبارات والاقلام ثم الدفاتر ... وقد زادني شوق اليك مكارم

وصفت بها بين الورى ومفاخر ... فذهنك وقاد وفكرك زاهر ... وفهمك نقاد ولفظك باهر

وصدرك مشروح وحلمك راجح ... وفضلك موفور وعقلك وافر ... وسعيك مشكور ونطقك شاكر

وجدك منصور وجدك ناصر ... وفعلك مرضي وقولك رائق ... ونظمك دري ونثرك فاخر

بنانك نظام وخطك لؤلؤ ... ونغرك بسام ووجهك ناضر ... ورأيك متبوع وسعدك صائب

وجدك مشهور واصلك طاهر ... ونجمك مسعود وعزمك ثابت ... وحزمك محمود وجرمك قاهر

وقدرك مرفوع لضدك خافض ... وعزك منصوب لندك كاسر ... وقلبك في نيل المكارم راغب

وطبعك عن كسب المآثم نافر ... صفاتك لا تحصى ونطقي عاجز ... ويقصر الفاظي كما قال شاعر

وان لباسا خيط من نسج تسعة ... وعشرين حرفا عن معاليك قاصر ... ولكن ذكرت البعض منها لانه

لو ضعت لازالت لديك المفاخر ... عليك سلامي كلما راح راحل ... وواصل مشتاق وعاد مسافر

از ثبت ثانی ... اگر در معدن است سنگ آن ... می برآید لیکی کان کندن

لیک چون او فتد بدست بخیل ... بر نیاید مگر بجان کندن ... از قسمت غنی

از لسب قتاده در خلایق شر و شور ... در پیش تو درویش و توانگر همه عور ... ای جا همه در حدیث و گوش همه کر

وی با همه در حضور و چشم همه کور ... حکما گفته اند شش چیز مانع وسعت معیشت است اول کاهلی دوم

رغبت عیش با زنان سوم بیخوری دائمی چهارم الفت وطن پنجم قناعت ششم خوف و نیز گفته اند

که هر که در وی این شش صفت باشد قابل آنست که با وی دوستی کنند اول آنکه بر عیبی که اطلاع

یابد ظاهر نکند دوم آنکه چون بر هنری واقف شود اندک را بسیار اظهار کند سوم آنکه بکسی که احسان

کند هرگز اظهار ننماید چهارم آنکه اگر کسی با واحسان کند هرگز فراموش نکند پنجم آنکه اگر از کسی گناهی نسبت باو

سر زند عفو نماید ششم آنکه اگر کسی از او عذر خواهد بپذیرد القی الحسن البصری علی بن الحسین علیهما

السلام فقال له الامام علیه السلام یا حسن اطع من احسن الیک وان لم تطعه فلا تعص له امرا فلم

یجیبه واکلت رزقه وسکنت داره فاعدله جوابا فی الحدیث من حفظ لقلقه وقبقبه و

ذبذبه دخل الجنة ایضا من فعل ما شاء لقی ما شاء ایضا فقر یمنعك عن الذنب خیر من غنی

یحملك علی الاثم لا ادری ... دوری ز بهشت بود سوختگان را ... تلخ است جدائی همه آموختگان را

صائب ... دلربا باید که بر سر ناز آمده ... از دل ما هیچ جا مانده که باز آمده

وقال علیہ السلام خیر المال ما انفق فی سبیل اللہ قال امیر المؤمنین علیہ السلام من لم یکن لہ سخاء ولا حیاء فالموت اولی بہ من الحیوٰۃ و قال علیہ السلام خالف نفسک استرح فی الحدیث اقرب ما یکون العبد من غضب اللہ اذا غضب شیخ سعدی

سودی نکند فراخنای بر و دوش	گر آدمئی تو را خرد باید و بیوش
خر از من و تو درازتر دارد گوش	گاو از من و تو فراختر دارد چشم

فی الحدیث من احسن اللہ سریرتہ حسن اللہ علانیتہ ایضاً من اصلح ما بینہ وبین اللہ اصلح اللہ ما بینہ وبین الناس ایضاً افضل الناس من تواضع عن رفعۃ وعفی عن قدرۃ وانصف عن قوۃ وانفق عن عسرۃ الابتلاء بجنون الکامل اہون من الابتلاء بنصف المجنون الحجر الواحد الحرام اساس خراب الدار لا ینبغی للاصاغر ان یتقدموا الاکابر الا فی ثلثۃ مواطن اذا ساروا لیلاً او خاضوا سیلاً او واجہوا خیلاً قال علیہ السلام اشغل نفسک بخدمۃ الخالق حتی یشغل بخدمتک جمیع الخلائق سلام من الرحمن نحو جنابکم فان سلامی لا یلیق ببابکم سلام من اللہ الکریم علیکم فان سلامی لا یلیق لدیکم قال لاعرابی ما تفعلون اذا مرضتم فقال نحتمی القفار فقال عافاک اللہ حمر الوحش لا تحتاج الی بیطار قال لاعرابی کیف ابنک فکان عاقا فقال عذاب لا یقاوم الصبر ودیعۃ لا تودع الا القبر ونعمۃ لا یجب علیہ الشکر لیس من اہلی انہ عمل غیر صالح او انما ہو مع ذلک لعصای توکأ علیہا عند الشیب کاصبع زائدۃ وقطعہا مؤذی وبقاءہا عیب من کلام الحکماء من لم یبتہج بالحسن البہی ولم یطرب بالصوت الشجی فہو مختل المزاج محتاج الی العلاج اختصر رجل ما ہر فی علم الریاضی فقال اللہم یا من یعلم قطر الدائرۃ ونہایۃ العدد والجذر الاصم اقبضنی الیک علی زاویۃ قائمۃ یا علیم ابلغ الناس اقلہم لفظاً واجلہم معنی من کلام الحکماء خیر عمر المرء آخرہ ویذہب جہلہ ویکثر حلمہ ویقوی رأیہ وشر عمر المرأۃ آخرہ یسوء خلقہا ویفنی خلقہا ویطول لسانہا ویقعم رحمہا من الدیوان المنسوب الی امیر المؤمنین سقام الحرص لیس لہا شفاء وداء الجہل لیس لہ طبیب وقال علیہ السلام افضل ما اعطی العبد فی الدنیا الحکمۃ وفی الاخرۃ الرحمۃ از امیر فارغی شیرازی

دوری تو کردہ است بیمار مرا	ایام مرا ساختہ مہجور از تو	ای چشم جہان بین مرا نور از تو
نہ آرزوی دلم یار دل نواز دہد	لا ادری	نزدیکست بمردن شدہ ام دور از تو
مردم بزبان کشند فریاد	ایضاً لا ادری	نہ دل بدست کسی دادہ ام کہ باز دہد

فریاد زبی زبانی ۱ فی المثل اذا اصطلح النور مع الفار خرب دکان البقال لاادری الا انما الدنیا کمنزل راکب اناخ عشیًا وهو فی الصبح راحل ما اصنع بدنیا ان بقیت لم تبق لی وان بقیت لم ابق لها فی الحدیث اترك الترك فانهم ان احبوك اکلوك وان ابغضوك قتلوك قال بوزرجمهر احذر العاقل اذا احزنته والاحمق اذا مازحته والکریم اذا اهنته واللئیم اذا اعتنته اعلم ان الناس لاخیر فیهم وانه لابد منهم فعاشرهم بقدر الضرورة والزیادة محظورة محذورة الفضل بالعقل والادب لا بالاصل والنسب من قول الحکماء الفسوق من الشیوخ اعجب من الزهاد من الشباب وقال الصمت راحة والنطق تعب وقالوا الکلام ملامة والسکوت سلامة قال بعض العرفاء العبودیة ستة اشیاء الخدمة للمعبود والجود بالموجود والحفظ للحدود والوفاء بالعهود واجتناب فسخ العقود وترك الاسف علی المفقود فی الهیاکل اذا رایت الحدید الحامیة تتشبه بالنار فلا تتعجب من نفس اشرقت واستنارت بنور الله فاطاعها الاکوان وذلت لها الاعیان فی الحدیث تزودوا بالطاعة واتخذوها بضاعة مال البخیل اسیر تحت خاتمه ولیس یطلق الا یوم ماتمه من ادعی انه قدرای حاکما لا یظلم او قاضیا لا یرتشی او عالما لا یحسد اوجاهلا لا یکابر او کاتبا لا یغلط او شاعرا لا یهجو او عبدا لا یشکو او صانعا لا یغش او خیاطا لا یسرق او غنیا لا یتکبر او فقیرا لا یطمع او سیاحا لا یکذب او ضعیفا لا یعیب او مضیفا لا یعاب او طفیلیا غیر ثقیل او تاجرا غیر بخیل او طویلا غیر احمق او قصیرا غیر مفتن او خصی سلیم النفس او مکاریا حسن الخلق او قوادا سیئ الخلق او رجلا جمیل الوجه او معلما کامل العقل فلا تصدقه من کلام امیر المؤمنین علیه السلام اخوان هذا الزمان جواسیس العیوب ایضًا من کلامه علیه السلام اخوك من واساك فی النشب لامن واساك فی النسب لاادری

همدمی گفت صبر کن زیراك صبر کار تو زود خوب کند
کار بهتر از آنچه بود کند آب رفته بجوی باز آرد
گفتم آب ار بجوی باز آید ماهی مرده را چه سود کند

دخل بهلول علی الرشید فی قصر جدید بناه فقال لبهلول کیف تری قصرنا قال بهلول رفعت الطین ووضعت الدین فان کان من مالك فقد اسرفت والله لا یحب المسرفین وان کان من مال غیرك

فقد ظلمت والله لا نجيب الظالمين قال الحكماء اذا كان البدن سقيما لم ينفعه الطعام واذا كان القلب قاسيا لم يؤثر فيه الكلام لا ادري ترجوا النجاة ولم يسلك مسالكها ان السفينة لا تجري على اليبس العقل نور في القلب يفرق بين حق والباطل وقال عليه السلام جليس السوء شيطان وقال عليه السلام تدارك في آخر العمر ما فاتك في اوله من كلام امير المؤمنين عليه السلام بلاء الانسان من اللسان وقال عليه السلام افضل الزهد اخفائه وقال عليه السلام بكاء المرء من خشية الله قرة عين وقال عليه السلام حرم الوفاء على من لا اصل له طوبى لمن وقف في مقام التسليم ورضى بما قدر له الحكيم العليم واستسلم بطيب الخواطر بحكم القضاء واستقبل كل ما يرد عليه بوجه الرضا واشتغل بذكر مولاه ولم يكن في خواطره سواه قال بعض الحكماء ما دام العبد يظن ان في الخلق من هو شر منه فهو متكبر قيل لذة الدنيا في الغنا والزنا والبناء العفو ملتمس والصفح مأمول والعذر عند كرام الناس مقبول بالله ربك كم قصر مررت به قد كان يعمر باللذات والطرب طارت عقاب المنايا في جوانبه فصاح من بعده بالويل والحرب قول الحكماء من قصر عن السياسته صغر عن الرياسته بان العزاء وبان الصبر اذ بانوا بانوا وهم في سواد القلب سكانوا يا من تقاصر شكري عن اياديه وكل كل لسان عن معانيه وجوده لم يزل فردا بلا شبه علا عن الخلق فاصبح دانيه لا فهم يلحقه لا عون ينصره لا حصر يجمعه لا قطر يحويه جلاله ازلي لا زوال له وملكه دائم لا شيء يفنيه لكل تالف خلف الا العمر الشكور يزاد والكفور يبذرا تمنع افضل الاعمال ان تقنع بالقوت وتلزم السكوت وتصبر على الاذية وتندم عن الخطيئة قلل جلوسك ان انت مسلما خير الزيارة ان تجيء وتذهبا كتب لاديب الى صديقه اتيت الجناب وقرعت الباب وقبلت الاعتاب واخبرني البواب بغيبة الاصحاب فكتبت الكتاب والى الله المآب قول الحكماء من حاسب نفسه سلم حق يضر خير من باطل يسحر كلام العاقل قوت افضل الناس من كان بعيبه بصيرا وعن عيب غيره ضريرا جواب الجاهل سكوت اذا قيل لك هل تخاف الله فاسكت لانك ان قلت لا فكفرت وان قلت نعم فكذبت عن مولانا امير المؤمنين عليه الصلوة والسلام من نظر في العواقب سلم من النوائب ايضا من كثر كذبه قل بهاؤه ايضا الكذب خيانة از اين بيت

چون جامه چرمین شمر صحبت نادان — زیرا که گران باشد و تن گرم ندارد
از صحبت نادان بترت نیز بگویم — خوشبختی که تو انگشت آزرم ندارد

زین بیرو بیزدان قریشی را که در اقلیم   باخنجر خونریز دل نرم ندارد   زین بیهُده بیز تر نگوییم که چه باشد
پیری که جوانی کند و شرم ندارد   فی الحدیث رحم الله عبدا عرف قدره ایضا ترک الذنب
اهون من طلب التوبة صحیفة ربیعین یوما قرأتها ان الریاح اذا اشتدت عواصفها فلیس
ترمی سوی العالی من الشجر نعوذ بالله من وضیع رفع ولئیم شبع وذلیل اناف وبخیل اضاف
طوبی لمن شغله عیبه عن عیوب الناس مرتضی آنکه شد مسند عالی نسبت آفتابی ست که برج
شرفش دوش نبی ست للشافعی انا عبد لفتی انزل فیه هل اتی الی متی اکتمه اکتمه الی متی

رباعی

دردت چو شد نام درمان نبری   بر در که دوست تحفه جز جان نبری
سید روز درد عشق تا لاف زنی تو   خاموش که عرض درد سندان نبری

قال بعض الابدال مررت
ببلاد المغرب علی طبیب والمرضی بین یدیه وهو یصف لهم علاجهم فتقدمت الیه و
قلت عالج مرضی فتامل فی وجهی ساعة ثم قال خذ عروق الفقر وورق الصبر مع اهلیلج
التواضع واجمع الکل فی اناء الیقین وصب علیه ماء الخشیة واوقد تحته نار الحزن
ثم صفه بمصفاة المراقبة فی جام الرضا وامزجه بشراب التوکل وتناوله بکف الصدق
واشربه بکاس الاستغناء وتمضمض بعده بماء الورع واحتم عن الحرص والطمع فانک
یشفیک انشاء الله تعالی قال ابو الربیع الزاهد لداود الطائی عظنی فقال صم عن الدنیا
واجعل فطرک الآخرة وفر من الناس فرارک من الاسد کان بعض اصحاب الحال یقول
لاخوانه یا اخوان الصفا هذا زمن السکوت وملازمة البیوت قال السری خرجت یوما
الی المقابر فرایت البهلول فقلت ما تصنع هنا قال اجالس قوما لا یؤذونی وان غفلت
عن الآخرة ذکرونی وان غبت لم یغتابونی قال امیر المؤمنین علیه السلام ما ادری شیئا
اضر بقلوب الرجال من خفق النعال وراء ظهورهم قال بعض الصوفیة لو قیل ای شیء
اعجب عندک لقلت قلب عرف الله ثم عصاه قال بعض الحکماء حرام علی نفس خبیثة
ان تخرج من الدنیا حتی تسیء الی من احسن الیها قال بعض العلماء انی اخاف من
النساء اکثر مما اخاف من الشیطان لانه سبحانه یقول ان کید الشیطان کان ضعیفا
وقال سبحانه فی النساء ان کیدکن عظیم کان یحیی بن معاذ کثیرا ما یقول ایها العلماء
ان قصورکم قیصریة وبیوتکم کسرویة ومراکبکم قارونیة وابوابکم فرعونیة واخلاقکم
نمرودیة وموائدکم جاهلیة ومذاهبکم سلطانیة فاین المحمدیة لشیخ الاجل بهاء

الدین محمد رحمه الله یا بدر دجی خیالہ فی بالی مذ فارقنی وزاد فی بلبالی
ایام نوالك لا تسل كیف مضت والله مضت باسوء الاحوال عجبت لنار قلبی كیف
یبقی حرارتها وجنات محبوبه فیا نیران كونی سلاما وبردا ان ابراهیم فیه رباعی

دل جز ره عشق تو نپوید هرگز ‏ جز محنت و درد تو نجوید هرگز ‏ صحرای دلم عشق تو شورستان کرد
تا مهر کسی در آن نروید هرگز ‏ در عشق هوای وصل جانان نکنم ‏ هرگز گله از محنت هجران نکنم
سوزی خواهم که سازکارش نبود ‏ دردی خواهم که یاد درمان نکنم ‏ از فتنه این زمانه شور انگیز
برخیز بهر جا که تو اسفی بگریز ‏ ور پای گریختن نداری باری ‏ دستی زن و در دامن عزلت آویز
بیچو غم ایام نداریم و خوشیم ‏ که چاشت گهی شام نداریم و خوشیم ‏ چون پخته بما میرسد از عالم غیب
از کس طمع خام نداریم و خوشیم ‏ امیر خسرو ‏ مردمان در من و بیهوشی من حیرانند
من در آن کس که ترا بیند و حیران نشود ‏ بابا نصیبی ‏ وای بروز کار من در تو اگر اثر کند
ناله و آه نیم شب گریه صبحگاهیم ‏ من وصایا سلیمان بن داود علی نبینا وعلیه السلام یا بنی
اسرائیل لا تدخلوا اجوافکم الا طیبا ولا تخرجوا من افواهکم الا طیبا قال بعض العباد
لو وجدت رغیفا من حلال لاحرقته ثم سحقته ثم جعلته ذرورا لاداوی به المرضی
من کلام سمنون المحب اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه واول هجران العبد
للحق مواصلته لنفسه ‏ قطع امید من کند دیده ام از وصال تو ‏ تا بکنم دل حزین شاد بانتظار هم

صبری ‏ چون دل ز شکوه لب بگشاید گوید که من ‏ شرمنده از کدام وفای تو سازمش
درد دل من بنهفتنی نیست ‏ وین درد دگر که گفتنی نیست ‏ بگذشت بهار و وا نشد دل
این غنچه مگر شگفتنی نیست ‏ خسرو ‏ عالمی کشته شد و چشم ترا ناز هنوز
صد قیامت شد و حسن تو در آغاز هنوز ‏ اهلی ‏ بعاشقان جگر چاک چون رسی اهلی
بکید و چاک که در جیب پیرهن گردی ‏ بابا نصیبی ‏ شبها تو خفته من بدعا کر تو در یاد
آن کسان که بهر تو در خون نشسته اند ‏ کلخنی ‏ هر چند شب آزرده ترا ز کوی تو ایم
پیش از همه کس رو ز دگر سوی تو ایم ‏ رباعی ‏ ای دل نفسی مطیع فرمان نشدی
وز کرده خویشتن پشیمان نشدی ‏ صوفی و فقیه و زاهد و دانشمند ‏ این جمله شدی و لی مسلمان نشدی
کمال اسماعیل ‏ چندین هزار گلشن شادی در این جهان ‏ ما با غم تو دامن خاری گرفته ایم
ککار سی ‏ زین پیش گریه را اثری بود در دلش ‏ چندان گریستم که دگر آنهم اثر نماند

[illegible] | [illegible] | که وقت دلبر [illegible]

للامام زین العابدین علیه السلام

واذا بلیت بعسرة فاصبر لها | صبر الکریم فان ذلک احزم

لا تشکون الی الخلائق انما | تشکو الرحیم الی الذی لا یرحم

حسن دهلوی

ساقیا می ده که ابری خاست از خاور سفید | سرو را سر سبز شد صد برگ بر خاور سفید | ابر چون چشم زلیخا بهر یوسف [illegible]

[illegible] چون دیده یعقوب پیغمبر سفید | عنکبوت غار را گفتم که این پرده چه بود | گفت [illegible] عزیزی بود کردم [illegible] سفید

[illegible] آزاد کان [illegible] از ابنای دهر | کاغذی در دست من داد [illegible] سفید | [illegible] اغیار را [illegible] شد طبع [illegible]

[illegible] این زاغ را [illegible] سفید | شعر | [illegible] خویش [illegible] از شرم

ساده [illegible] جادو [illegible] | شعر | [illegible] شود از قرب بزرگان [illegible]

جیفه [illegible] بوی [illegible] آفتاب | کانت مودة سلمان لهم نسبا | ولم یکن بین نوح وابنه رحما

قال ابو حنیفة لمؤمن الطاق مات امامک یعنی جعفر الصادق علیه السلام فقال المؤمن الطاق لکن امامک من المنظرین الی یوم الوقت المعلوم فضحک المهدی وامر لمؤمن الطاق بعشرة آلاف درهم

امیر شاهی

حقا که با فنون [illegible] خواب [illegible]

[illegible] | [illegible] | زاهد [illegible]

[illegible] جادو [illegible] | [illegible] | [illegible] عشق اگر [illegible]

من کلام امیر المؤمنین علی علیه السلام فی نهج البلاغة اذا قدرت علی عدوک فاجعل العفو عنه شکرا للقدرة علیه افضل الاعمال ما اکرهت نفسک علیه کفی بالاجل حارسا کلمات لطیفة مفیدة من اعز نفسه اذل فلسه من کان عبد الحق فهو حر من بذل عنایته الیک فابذل له جمیع شکرک لم من لم یصبر علی کلمة سمع کلمات من بلغ غایة ما یحب فلیتوقع غایة ما یکره الحر عبد اذا طمع والعبد حر اذا قنع الفرصة سریعة الفوت بطیئة العود اللسان صغیر الجرم عظیم الجرم یوم العدل علی الظالم اشد من یوم الجور علی المظلوم مجالسة الثقیل حمی الروح الهدیة ترد بلاء الدنیا والصدقة ترد بلاء الآخرة قد یکسر الیواقیت فی بعض المواقیت لا تکن ممن یلعن ابلیس فی العلانیة ویوالیه فی السر صدیقک من صدقک لا من صدقک لا سرف فی الخیر کما لا خیر فی السرف کل بحر الخیر من [illegible] من تانی اصاب ما تمنی الفقر یخرس الفطن الحلم حبس الروح اول الجاه [illegible] القضا الدهر افصح المؤدبین

امیر شاه طاهر دکنی

ما بیت بودمی شاد بعالم نزدیم   خوردیم بسی خون دل و دم نزدیم   بی شعلهٔ آه و لب از هم نگشودیم
بی قطرهٔ اشک چشم بر هم نزدیم   عرفی   ای اهل سبق نچیر چو دیوانه نشستن
بر دامن درد خویش مردانه نشستن   زاهد شده بیهوده تو خودرائی کن   معشوق چو خانگیست در خانه نشستن
للشیخ بهاء الدین عاملی   مضی فی غفلة عمری کذلک یذهب الباقی   ادرکاسا ونا
ولها الا یا ایها الساقی   الا یا ریح ان تمرر باهل الحی فی حزوی   فبلغهم تحیاتی
ونبئهم باشواقی وقل انتم نقضتم عهدکم ظلما بلا سبب   وانی ثابت ابدا علی
عهدی ومیثاقی   شراب عشق میباید و نورا از سر کار آگه   نه تدقیقات مشائی نه تحقیقات اشراقی
بهائی خرقهٔ خود را مکن آتش زدی کباب   جهان پر شد ز دود کفر سالوسی و زراقی   من دیوان امیر المومنین علیه السلام
ان الذین بنوا فطال بناؤهم   واستمتعوا بالمال والاولاد   جرت الریاح علی محل دیارهم
فکانهم کانوا علی میعاد   من احب عمل قوم خیرا کان او شرا کان کمن عمله من اعمر
ستین سنة فقد اعذر علیه   مرد تمام آنکه نگفت و بکرد   وانکه بگوید بکند نیم مرد
وانکه بگوید نکند زن بود   نیم زنست آنکه نگفت و نکرد   هر چند زدنیا که خوردی یا پوشی
سعدی اگر در طلب آن کوشی   باقی جهان جوی نیرزد زنهار   تا عمر گرانمایه بدان نفروشی
خوشدل نشود مدعی از زخم درونم   گر با خبر از لذت پیکان تو باشد   للشیخ الاجل بهاء الدین عاملی
فی جواب شیخ سعدی   گوش تواند که همه عمر وی الی آخره   گر نبود خنگ مطلا لگام
زد بتوان با قدم خویش گام   ور نبود مشربه از زر ناب   با دو کف دست توان خورد آب
ور نبود بر سر خوان آن و این   هم بتوان ساخت بنان جوین   ور نبود جامهٔ اطلس ترا
دلق کهن ساتر تن بس ترا   شانهٔ عاج ار نبود بهر ریش   شانه توان کرد بانگشت خویش
جمله که بینی همه دارد عوض   وز عوضش گشته میسر غرض   آنچه ندارد عوض ای هوشیار
عمر عزیز است غنیمت شمار   قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم خیانة الرجل فی العلم اشد
من خیانته فی المال وعن النبی صلی الله علیه وآله وسلم العلماء امناء الرسل علی عباد الله
ما لم یخالطوا السلطان فاذا خالطوه ودخلوا الدنیا فقد خانوا الرسل فاحذروهم
لا ادری   هذا زمن الربیع عالج کبدی   یا صاح ولا تخل من الراح یدی
فالبلبل یتلو ویقول انتبهوا   العمر مضی وما مضی لم یعد   قیل لسقراط ای السباع
احسن فقال المرأة کتب بعض الحکماء علی باب داره لا یدخل داری شر فقال البعض

فمن ابن تدخل امرأتك قال بعض الحكماء المرأة كلها شر وشر ما فيها انه لابد منها

للشيخ اوحدی
پسری با پدر براز گفت که مرا بار شو همسر و جفت
گفت بابا زنا کن و زن نه پند گیر از دگر کس از من نه
بزنا گر بگیردت عسسی بهلد گر گرفت چون تو بسی
زن بخواهی تو بارها نکند ور تو بگذار ریش چه تا کند
از من و مادرت نگیری پند چند دیدی و چند بینی چند
آن رها کن که تا ن همه نماند ریش بابا ببین که نیمه نماند

ذکر عند مولانا الصادق عليه السلام قول النبي صلى الله عليه وآله وسلم النظر الى وجه العالم عبادة فقال هو العالم الذي اذا نظرت اليه ذكرك الاخرة ومن كان على خلاف ذلك فالنظر اليه فتنة من كلام ارسطاطاليس اذا اردت ان تعرف هل يضبط الانسان شهواته فانظر الى ضبط منطقه رباعی

بی تاب تنی که هیچ و تابش پیداست بی ظرف دلی که ظرف آبش پیداست
راز دل عشق پیکر دو ظاهر تا نیمه بود شیشه شرابش پیداست

ايها الغافل قد شاب راسك وبردت انفاسك وانت في القيل والقال والنزاع والجدال فاحبس لسانك عن بسط الكلام فيما لا ينفعك يوم القيامة

شد قران و لبیل از قول پریشان [illegible] تو همان هرد امرغ لی محل گویی
عرفی
سر انصاف تو کردیم که با این همه حسن از دل طمع صبر و سکون داشته

من كلام امير المؤمنين عليه السلام من اشترى ما لا يحتاج اليه باع ما يحتاج اليه لما مات جالينوس وجد في جيبه رقعة فيها مكتوب احمق الحمقاء من ملاء بطنه من كل ما يجد وما اكلته فلجسمك وما تصدقت به فلروحك وما خلفته فلغيرك والمحسن حي وان نقل الى دار البقاء والمسيئ ميت وان بقي في الدنيا والقناعة تستر الخلة وبالصبر تدرك الامور وبالتدبير يكثر القليل ولم ار لابن ادم شيئا انفع من التوكل على الله تعالى مثل الرزق الذي تطلبه مثل الظل الذي يمشي معك انت لا تدركه متبعا واذا وليت عنه تبعك

سعدی
هر سود و ود آن کش ز در خویش براند وان که بخواند بدر کس نرواند

شیخ روزبهان
ای تو را با هر دلی رازی دگر هر گدا را بر درت نازی دگر
صد هزاران پرده دارد عشق و دوست میکند هر پرده آوازی دگر

وله ایضا
بیا تا دست از این عالم بداریم بیا تا پای دل از گل برآریم
بیا تا برد باری پیشه سازیم بیا تا تخم نیکویی بکاریم
بیا تا از غم دوری یاران [illegible]

چو ابر نو بهاری خون بباریم بیا تا همچو مردان در ره دوست سر اندازی کنیم و سر نخاریم

مولانا قطب الدین شیرازی خیر الوری بعد النبی من بنته من فی دجی لیل العمی

ضوء الهدی فی دینه اذا رضیت عنی کرام عشیرتی فلا زال غضبانا علی لئامها

روی تو گل تازه خط سبز تو خضر شکفته گل همچو تو در گلشن تبریز شیخ بهائی

شد هوش و دلم غارت آن غمزه خونریز این بود مرا فایده از دیدن تبریز ای دل تو درین مدرسه [illegible] صرف و نحوی

دی عقل تو هم از سر این واقعه بگریز و له گذشت عمر تو در فکر نحو و صرف تباه

بهائی ار تو بدین نحو صرف عمر کنی لا یعز الله من ذللنا کل من ذللنا ذل لنا

کلام الحکماء . افضل الفعال صیانة العرض بالمال قیل للمرابعة متی یکون العبد راضیا عن الله تعالی قالت اذا کان سروره بالمصیبة کسروره بالنعمة لقی صاحب سلطان حکیما یاکل العلف فقال لو خدمت الملوک لم تحتج الی اکل العلف فقال له الحکیم لو اکلت العلف لم تحتج الی خدمة الملوک من کلام عارف ربانی

خواجه عبد الله انصاری فریاد از معرفت رسمی و حکمت تجربی و محبت عاریتی و عبادت عادتی

صدف وار باید زبان درکشیدن که وقتی که حاجت فتد در فشانی حکیم سنائی

جفای چرخ و نجم بکسی بنا نکرد که هر دو کس بود دم حسرت از جگر خواری یکی بر آنکه ز راه عدم بملک وجود

نیاید و خبرش نیست زین گرفتاری دگر بر آنکه درین خاکدان پر غم بود بخواب رفت و بگرد آرزوی بیداری

لا ادری گفتم از کوی فلک صورت حالی پرسم گفت آن میکشم اندر خم چوگان که مپرس

کان بعض الملوک غضب علی بعض حاشیته فاسقط الوزیر اسمه من دیوان عطاء الملک فقال الملک ابقه علی ما کان علیه لان غضبی لا یسقط هبتی لا ادری

آفاق ز بانگ آه ما در تنگی است وز ناله ما سپهر در آهنگی است دریای امید ماست هر جا خاریست

بر شیشه عمر ماست هر جا سنگی است مولوی چون بت رخ تست بت پرستی خوشتر

چون باده ز جام تست مستی خوشتر از مستی عشق تو ز خود نیست شدم کان نیستی از هزار هستی خوشتر

سعدی علیه الرحمه برو دامن از گرد عصیان بشوی که ناگه ز بالا ببندند جوی

گر آئینه از آه گردد سیاه شود روشن آئینه دل ز آه هنوز از سر صلح داری چه بیم

نه بندد در عذر خواهان کریم حسن در [illegible] بروی گشاده اند

تا بدعا بدل شود دعوی داد خواه تو لما اتی بلال من بلاد حبشه الی النبی صلی الله علیه و آله و سلم

انشد بلسان الحبشة اَرَهْ بَرَهْ كَنكَرَهْ كِرَاكِرِي مَنْدَرَهْ فقال صلى الله عليه وآله لحسان
اجعل معناه عربيا فقال حسان اذا المكارم في آفاقنا ذكرت فانما بك فينا يضرب المثل

من عنز الی
ای عین بقا در چه بقائی که نهٔ — در جای نهٔ کدام جائی که نهٔ
ای ذات تو از جا و جهت مستغنی — آخر تو کجائی و کجائی که نهٔ
لا ادری

باین المحبین سر لیس یکشفه — قول ولا قلم للخلق یحکیه
لابی الطیب
وفی النفس حاجات وفیک فطانة — سکوتی بیان عندها وخطاب

من دیوان المنسوب الی امیر المؤمنین علیه السلام
وفی قبض کف الطفل عند ولاده — دلیل علی الحرص المرکب فی الحی
وفی بسطها عند الممات مواعظ — الا فانظرونی قد خرجت بلا شیء

ترجمه از شیخ بهائی رحمه الله
در طینت آدمی خدا حرص نهاد — زان بست کفش بسته در آن وقت که زاد
وانگاه که مرد پنجه اش باز گشاد — یعنی که مرا نیست بکف غیر از باد

لله در قائل
اذا المرء لم یرض ما امکنه — ولم یات من امره احسنه
فدعه فقد ساء تدبیره — سیضحک یوما ویبکی سنه

مولانا نظام استرابادی
نان جوین و خرقه پشمین و آب شور — سی پاره کلام و حدیث پیمبری
هم نسخه سه چهار ز علمی که نافع است — در دین نه لغو بوعلی و راز انوری
تاریک کلبه که پی روشنی آن — بیهوده که پیش نهد شمع خاوری
با یکدو آشنا که نیرزد به نیم جو — در پیش همتشان ملک قیصری
این مردمان که دیو از ایشان حذر کند — در گوشه نهان شده بنشسته چون پری
این آن سعادت است که بر وی حسد برد — آب حیات و دولت ملک سکندری

قال الحکما الصبر صبران صبر علی ما یحب والثانی اشد هما علی النفوس (ما یکره و صبر علی)

میر حسین یزدی
تا چشم بهم زدیم این چرخ کبود — هفتاد و دو سال عمر ما بر بود
فریاد که فریاد نمی گیرد دست — افسوس که افسوس نمی دارد سود

من کلام امیر المؤمنین ع
اذا امتلی البطن من المباح — عمی القلب عن الصلاح

لا ادری
شد از برگ و شکوفه بخلاف معهود — نو جوانی درخت آخر و پیری اول

من دیوان المنسوب بامیر المؤمنین علی علیه السلام
دواؤک فیک ولا تشعر — وداؤک منک وتستنکر
وتحسب انک جرم صغیر — وفیک انطوی العالم الاکبر
وانت الکتاب المبین الذی — باحرفه یظهر المضمر

وله علیه السلام
ان الذین بنوا وطال بناؤهم — واستمتعوا بالاهل والاولاد
جرت الریاح علی محل دیارهم — فکانهم کانوا علی میعاد

وله علیه التحیة والسلام
النفس تبکی علی الدنیا وقد علمت — ان السلامة فیها ترک ما فیها

لا دار للمرء بعد الموت يسكنها الا التي كان قبل الموت بانيها ولہ علیہ السلام
اغتنم ركعتين زلفى الى الله اذا كنت فارغا مستريحا واذا ما هممت بالقول في الباطل
فاجعل مكانه تسبيحا من كلام ارسطو الغنى في الغربة وطن والفقر في
الوطن غربة ولله در قائل بان ساز مرهم مرا هم بر سكت ولي نج اگر خواهي كه گردد رام نفس سركش مدتي
لا ادري از بخت بدست بي سرانجامي من وز سستي طالع است ناكامي من
هر چند بحال خويشتن مي نگرم جمع آمده اسباب پريشاني من من كلام الحكماء في تقلب
الاحوال تعلم جوهر الرجال دولة الجاهل عبرة العاقل خاك ره آن كريم روانيم كه نشست
بر دامنشان گرد و نه بر دامن عالم لا ادري حسبي معي غير ان الروح عندكم
فالجسم في غربة والروح في وطن لا ادري اي هوا كن درين بستان كه بر خوانم
مرغ روح از شاخسار عمر ناهي كني من كلام الحكماء ويل لمن كان بين عز النفس وذل الحاجة
وويل لمن كان بين سخط الخالق وشماتة المخلوق لا ادري زهجر تلخ تر آبي نه آشنا قي دهر
وگر نه دست قضا در گلوي ما ريخت قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم حلاوة الدنيا مرارة
الآخرة ومرارة الدنيا حلاوة الآخرة از شيخ آذري اي تازه گل باغ پرورده من
وي آفت جان بر لب آورده من خواهم كه ترا خداي رحمي بدهد تا بگذري از گناه ناكرده من
شيخ عشقه گويد در كوي خودم مسكن و ماوي دادي در بزم وصال خود مرا جا دادي
القصه بصد كرشمه و ناز مرا عاشق كردي و سر بصحرا دادي من كلام الحكماء المنع الجميل
خير من وعد الطويل موايد الملوك للشرف لا للعلف لا ادري
بي حجابانه در آ از در كاشانه ما كه كسي نيست بجز درد تو در خانه ما لا ادري
ما في زمانك من ترجو مودته ولا صديق اذا خان الزمان وفي فعش فريدا ولا تركن الى احد
ها قد نصحتك فيما قلته وكفى اخرج الايام تفعل ما تشاء وطب نفسا اذا نزل البلاء
ولا تجزع لحادثة الليالي فما لحوادث الدنيا بقاء اذا ما كنت ذا قلب قنوع
فانت ومالك الدنيا سواء حسن دهلوي مرده نه گر همه دل خون نه
لاف محبت چه زني چون نه با تو چه ضايع كنم افسون عشق مرده دلي قابل افسون نه
بو الهوسي گفت بليلي بطنز رو كه چنين قابل و موزون نه ليلي ازين حرف بخنديد و گفت
با تو چگويم كه تو مجنون نه اي حسن احوال تو ديگر شده است آنچه تو اول بدي اكنون نه

عن بعض نساء النبی صلی الله علیه وآله وسلم قالت ذبحنا شاة فتصدقنا بها الا
الکتف فقلت للنبی صلی الله علیه وآله وسلم ما بقی الا الکتف فقال صلعم کلها بقی
الا الکتف محتشم وارد ز خدا خواهش جنات نعیم زاهد بثواب و من بامید عظیم
من دست تهی بسر و جان تحفه بدست تا زین دو کدام خوش کند طبع کریم سلمان
تو را چه غم که تو را هر کسی بجای من است مرا است غم که مرا هیچکس بجای تو نیست لاادری
ای زلف عبیر بیز عنبرسایت از طرف بناگوش سمن سیمایت افتاده بپای تو بزاری میگفت
سر تا پایم فدای سر تا پایت از حافظ علیه الرحمه از شاه دو کون سلمی و سکینی
وز سرکشی و تکبر و خودبینی بر آتش اگر نشانیم بنشینم بر دیده اگر نشانمت بنشینی
نکاری بعد از عمری که میهمان آمده من بیخبر و تو ناگهان آمده
درخورد تو نیست نیم جانی که مراست اما چکنم تو بی گمان آمده وله ایضا
چه خوش است از تو خشمی که ز روی ناز باشد که بهجر چون در آیم در صلح باز باشد لاادری
کشته شمشیر عشق باز نجوید که چون تشنه دیدار دوست راه نپرسد که چند من دیوان المنسوب الی
سید الوصیین وامیر المؤمنین وامام المتقین علیه السلام وکل جراحة فلها دواء
وسوء الخلق لیس له دواء وله دشت بیاضی شمع تو حذر رقیب از آن کوی
بر بخت من اعتماد کرده شیخ ابوالحسن جرجانی بزبان پهلو تا کرکشی با تو بتی یار شود
ور کیسه کشی از بهر بتی عار شود آنرا که میان بسته بزنار شود او را بمیان عاشقان کار شود
خسرو صبر طلب میکنم از دل شیدا همچو خراجی که بر خراب نویسند
شیخ ابوسعید ابوالخیر گویند بحشر گفتگو خواهد بود وان یار عزیز تندخو خواهد بود
از خیر محض جز نکوئی ناید خوش باش که عاقبت نکو خواهد بود فغانی
آنکه برگشت وجفا کرد بهیچم بفروخت بهمه عالمش از من نتوانند خرید قال کمیل بن زیاد سئلت
مولای امیر المؤمنین علیه السلام ما الحقیقة فقال ما لك والحقیقة قلت الست صاحب
سرك قال بلی ولکن یرشح علیك ما یطفح منی قلت امثلك یخیب سائلا فقال
الحقیقة کشف سبحات الجلال من غیر اشارة قلت زدنی بیانا فقال محو الموهوم
مع صحو المعلوم قلت زدنی بیانا قال هتك الستر وغلبة السر قلت زدنی بیانا
قال نور یشرق من صبح الازل فیلوح علی هیاکل التوحید آثاره قلت زدنی بیانا

فقال اطفاء السراج فقد طلع الصبح من وصية النبي صلى الله عليه وآله لابن مسعود ان النور اذا وقع في القلب انشرح وانفسح قيل يا رسول الله ص فهل لذلك علامة فقال نعم التجا في دار الغرور والانابة الى دار الخلود والاستعداد للموت قبل نزول الفوت يا ابن مسعود من اشتاق الى الجنة سارع في الخيرات ومن خاف النار ترك الشهوات ومن ترقب الموت زهد في الدنيا ومن زهد في الدنيا هانت عليه المصيبات في الكافي عن الصادق عليه السلم كلما ازداد العبد ايمانا ازداد ضيقا في معيشته وفيه عنه عليه السلم ماكان من ولد آدم مؤمنا الا فقيرا ولا كافرا الا غنيا وعنه عليه السلم المسجون من سجنه دنياه عن آخرته

شیخ شهاب الدین

در عشق تو حالتیش باشد که در آن
در دار ملک عشق ازل یا ابد نیست
هم با غم و هم غیر قرارش نبود
خوش حالیست آنکه در این تنگ بخت بیند

سلطان مصطفی میرزا

ای دل چو تماشای عجمی ترک آن بکن

شیخ آذری

بگذشتی هزار منزل از وجود
اگر با امیدی چو نیکردم چه کردم
از صبر دل خراب شد بیگانه

و له

در زلف سیاه ما هر دلی گم شد
در صحبت دوست جان نگنجد
در دل غم خانمان نگنجد

میرزا قلی

امیر خسرو

خوش آنکسان که گذشتند پاک چون خورشید
چه گر سپهر نکرد دل همی بیند
جمال طلعت صحبت اینا غنیمت دان

من چون نیم ز دین شهره من سرا پای
بشناسی هر آنکه بخت یارش نبود
در کوی فنا اگر دری یافتمی
گر سوی عدم راهبری یافتمی

سنائی

دور از تو شبی چنان بروز آوردم
بیچاره دلم چو محرم راز نیافت
تا یک شبی بود که کسش باز نیافت
شادی و غم جهان نگنجد
با دوست این کمال یا جان
رفت دل از پی دلدار و نپرسید از کیست
جوان و پیر که در بند مال و فرزندند
که سایه بسر این جهان نیفکنند
بسبزه زار فلک طرفه باغبانند
که پیر ندیده نشان که باز پیوندند

دشمن هزار و یک دوست آن نیز صوفیانی
جز خوردن اندوه تو کارش نبود

و له

آنکس که در حساب کسی را عدد نداشت
هر روز با کسی نتوان آشنا شدن
با خود بعدم رهگذری یافتمی
هر یک آرزو زان سیه فام گرفته وصال
رفتی و ز دیده خواب شد بیگانه
کاندر نظر آفتاب شد بیگانه
واندر قفس جهان هم آواز نیافت

کمال

ما خانه خراب کشتگان را
در خانه دو میهمان نگنجد
که ذکر ما و نور او عهده دیدار کجاست
نه عاشقند که طفلان نا خردمندند
بخانه که ره جهان نتوان بستن
که هر نهال که کشتند باز برکندند
بقا که نیست در آن حاصلی بهیچ

چو بنگری همه عالم بهیچ خورسندند   بساز توشه ره چون سفر فراق چه بود   که میهمان عزیزند روز کی چندند

اگر تو آدمیی در سگان بطمع مبین   که بهتر از من و تو بنده خداوندند   مجوی دنیی اگر اهل همتی خسرو

که از همای بمردار سیل نپسندند   اسمعیل میرزا   شرح غم عشق را نشان اگر است

داغ دل خسته را نشان اگر است   تو فهم سخن نمیکنی معذوری   فسانه عشق را بیان اگر است

وله   گر زیر همی مرا از شهر برون سگی   دل که در کوی تو میماند با چون سگی

آذری   درد اگر نیست اندرین باغ   یک لاله که نیست بر دلش داغ

لاادری   آن دوست که عهد دوستکامی بشکست   میرفت و پیش گرفته دامن بدوست

سگفت که بعد ازین بجوانم نسبی   پنداشت که بعد ازو مرا خوابی هست   نصیری

دیشب من و دل بقول آن عهد شکن   در کوچه انتظار گردیم وطن   چون باغ سحر آمیست نومیدی خواب

شرمنده شدم من از دل و دل از من   وله   تا جا بدلم گرفت آن مایه ناز

شد صبر بجان ناتوانم ناساز   من كلام الحكماء غضب الاحمق في قوله وغضب العاقل في

فعله   ولی دشت بیاضی   آنرا که قضا ز خیل عشاق نوشت   آزاد ز مسجد است و فارغ ز کنشت

دیوانه عشق را چه هجران چه وصال   از خویش گذشته را چه دوزخ چه بهشت   کمال اسمعیل

ای روی تو همچو دست پیغمبر تو   پیغمبر با سخن شود رهبر تو   ترسم که تو دین بسوی نگذاری

من دین محمدی نهم در سر تو   شیخ زاده لاهیجی   دل نیست که گویم از برای غم تست

یا آنکه حریم جان فدای غم تست   لطفت که سگ غمت بادل من   ورنه دل تنگ من چه جای غم تست

لاادری   دل گفته اعلم لدنی هوس است   تعلیم نما اگر ترا دسترس است

گفتم که الف گفت دگر گفتم هیچ   در خانه اگر کس است یک حرف بس است   لاادری

در محشر اگر لطف تو خیزد بشفاعت   بس جرم که گردند گنهکار نیابند   امیر خسرو

خسرو ابرار همه جا سبب فراغت تو   از همه چیز فراغت که ابجشید   ثوات تجمع على ذوات

مثل حصاة وحصيات وقد يجمع على ذوى مثل ثواب وثوى وربما اجمعت على دوى

مثل فناب وفق وامادوا يا فهو جمع الجمع منقول من كشكول   لاادری

خوی با کن و با هجران خوی کن   دم سر باده خرمی چه خزان ببین   اول تا آخر توشش ازل خواهد بود

چون ازان خسته بسبب تو دگر شوی مکن   روی با کن بشب غیب بر آید   نقد خود را سره کن که بسید تر از وی مکن

لاادری   اذا السر والاعلان في المؤمن استوى   فقد عز في الدارين واستوجب الثنا

وان فضل الاعلاّ اسراقاله   على سعيه فضلاً سوى الكدّ والعنا   شیخ سعدی

بس ایها بر تو بگذرد که گذار   نکنی سوی تربت پدرت   تو بجای پدر چه کردی خیر

که همین چشم داری از پسرت   لا ادری   ای از تو مرا امید بهبودی نه

با تو چنانچه پیش ازین بودی نه   پیوند شکستم که عهد و پیمان مرا   در هیچ شکایتی لبم را بن زده ای نه

قال بعض الحکماء افضل النّاس من تواضع عن رفعة وعفی عن قدرة وانصف عن قوة

مدّة خلافة بنی امیة احدی وتسعین سنة وکلّهم اربعة عشر مدّة خلافة بنی عباس جمیعاً خمسمائة وعشرون سنة وشهور وتاریخ انقراضهم لفظ خون اعنی فی سنة ۶۵۶ کلّهم خمس وثلاثون خلیفة اوّلهم سفّاح واخرهم مستعصم ملوک اسمعیلیة الذین حکموا فی رودبار وقهستان کانوا ثمانیة ومدّة حکومتهم مائة واثنی عشر سنة اوّلهم حسن بن علی المعروف بصبّاح واخرهم رکن الدّین خورشاه بن علاء الدّین بن محمّد هکذا فی نگارستان ملوک المغل الّذین حکموا فی ایران اربعة عشر رجلاً مدّة ملکهم من سنة ۵۹۹ هجری وهی سنة ظهور چنگیز خان الی سنة ۷۳۶ هجری وهی سنة انقراضهم مائة وسبعة وثلثون سنة اوّلهم چنگیز خان واخرهم ارپا خان بن سوسه

لا ادری   افسرده بهار شادمانی بی تو   پژمرده نهال کامرانی بی تو

چشمم همه دم سبز نشانی بی تو   حاصل که حرام زندگانی بی تو   لا ادری

درباغی که نه شد دل بیمارم پست   یارب چه شود اگر مرا گیری دست   گر در علم آنچه تو را باید نیست

اندر کرمت آنچه مرا باید هست   لا ادری   برو تنش با خویشتن گیر و بس

پیوند نشمار با هیچکس   که هر کس که پیوست با غیر خویش   درون را به پیش ستم کرد ریش

لا ادری   از ذوق صدای مستی هیچ نیست   وز جلوه نظاره تو ای مایه هوش

چون نظران بجز نالی صد بار   جان بر دوش چشم آید و دل بر در گوش   نکرد تا فراموش آنچه گفتی ...

بنگشت تو بیچاره‌ام که بندم رشته جان را   درین صحیفه نخوانده‌ام خط خطا هرگز   که هر چه بنگرم نقش نگار خانه تو است

در اوانی که جامی علیه الرحمه بسفر حجاز رفته و از راه شام معاودت بهرات نمود امیر علی شیر این

این رباعی را گفته   انصاف بده ای فلک مینو فام   کزاین دو کدام خوبتر کرد خرام

خورشید جهانتاب تو از جانب صبح   یا ماه جهانگرد من از جانب شام   لا ادری

الدهر لا یبقی علی حالة   لکنه یقبل او یدبر   فان تلقاک بمکروهه

فاصبر فان الدهر لا یصبر　　　لاادری　　　غم روزی خور و بر کس تقدیر

چو من غم روزی اثنادم چه دید　　قال سید المرسلین واشرف الاولین والاخرین صلوات

الله علیه وآله اجمعین اذا اقشعر قلب المؤمن من خشیة الله تحاتت عنه خطایاه

کما یحات من الشجر ورقها وعنه صلی الله علیه وآله انه قال لا یکون العبد مؤمنا حتی یعد البلاء نعمة

والرخاء محنة لان بلاء الدنیا نعمة فی الاخرة ورخاء الدنیا محنة فی الاخرة وعنه

صلی الله علیه وآله انه قال ان الله تعالی یقول اذا وجهت الی عبد من عبیدی

مصیبة فی بدنه او ماله او ولده ثم استقبل ذلک بصبر جمیل استحییت منه ان

انصب له میزانا او انشر له دیوانا کان عیسی علی نبینا وعلیه السلام یقول یا دنیا

کنت ولم اکن فیک وتکونین ولا اکون فیک وشقیت ان شقیت فیک سئل زین

العابدین علیه السلام عن افضل الاعمال فقال ان تقنع بالقوت وتلزم السکوت وتصبر

علی الاذیة وتندم علی الخطیئة　　درویش دهلی　　از قصه من روایتی میشنوی

وز سوز دلم شکایتی میشنوی　　درد دل من فسانه می پنداری　　من میردم و تو حکایتی میشنوی

لاادری　　بیشتر از مرتبه عاقلی　　غافلی بود خوش آن غافلی

فی اشتقاق اسم الوزارة اقوال فقیل انه ماخوذ من الوزر الذی هو الملجا ومنه

قوله تعالی کلا لا وزر الی ربک یومئذ المستقر وقیل من الازر وهو الظهر لان

الملک یقوی بوزیره وقیل من الوزر وهو الحمل والثقل ومنه قوله تعالی ووضعنا

عنک وزرک وقیل من الوزر الذی هو الاثم لشدة ما فی الوزارة من ارتکاب

الاثم فکان وزیر الملک یتحمل اوزاره انتهی لاادری　　زندگانی چیست مردن پیش دوست

این گروه زندگان دل مرده اند　　خواجه حسن بیانی　　ای مایه ناز جمله کار تو خوش است

مانند بهار روزگار تو خوش است　　نادیدن و دیدن خشت مرد و نکوست　　چشم تو و مستی خمار تو خوش است

وله　　در گردش افلاک چو کردم نظری　　از مردم آدمی ندیدم اثری

هر جا که سری بود فرو رفت بجای　　هر جا که خری بود بر آورد سری　　خیام

گر علم لدنی همه از بر داری　　سودت نکند چو نفس کافر داری　　سر را بزمین چه میزنی بهر نماز

اثرا بزمین بنه که در سر داری　　حسن دهلوی　　دایم دل خود بمعصیت شاد کنی

چون غم رسدت خدای را یاد کنی　　دنیا ز تو رفته و تو را دعوی ترک　　گنجشک بمرده را چه آزاد کنی

لاادری — بدوست گرچه عزیز است راز دل مگشا — که دوست نیز بگوید بدوستان عزیز

قال علی بن الحسین علیهما السلام لا یفخر احد علی احد فانکم عبید والمولی واحد قیل لبعض الحکماء ما الشیئ الذی لا یجوز ان یقال وان کان حقا قال ذکر الرجل ماثره لاادری

مفروش عطر عقل هندوی زلف بتا — کانجا هزار نافه مشکین بنیم جو — امیر خسرو
آن آتش روز زلف بر رخسار آن سیمین تنا — کم سوز همچون آتش اکنی بر خویشتن جو — من قول الحکماء الصمت
زین العاقل وستر الجاهل — این ست رباعی از شاه شجاع است — بگذار طریق سروان کرم پیش
ور ناز نعیم یا دنارم کم و بیش — مردانه درین راه بپویم پس و پیش — باشد که رسم تا بآرزوی دل خویش
وله — ای کرده رخت غارت هوش دل من — عشق تو شده خانه فروش دل من
سری که مقربان از آن محرومند — عشق تو فرو کوفت بگوش دل من — وله
جان در طلب وصل تو شیدائی شد — دل در خم گیسوی تو سودائی شد — اندر طلب وصال تو گرد جهان
بیچاره دلم بگشت و هرجائی شد — لاادری — اگر از لطف ظاهر طعن غیرت بشود مانع
بشنیدم که مانع بشود لطف نهانی را — لاادری — برگ عیش دگران و ز بهره افزون است
خرمن سوخته است که با خاک یکی است — الوری — ای دست تو بر جفا چو زلف تو دراز
وی بی سببی کشیده پا از من باز — وی دست ز آستین برون کرده بعهد — امروز کشیده پای در دامن ناز
لاادری — ای روی تو ماه عالم آرای همه — وصل تو شب و روز تمنای همه
گر با دگران به ازمنی وای بمن — ور با همه کس همچو منی وای همه — لاادری
دل بی تو ز دیدارتم به که ندود — هیچ حسرت زدگان آیم و نظاره کنم — من کلام العارف الکامل
ابی اسمعیل عبدالله انصاری رحمه الله — بکودکی پستی و بجوانی مستی
به پیری سستی پس خدارا کی پرستی — اگر بر آب روی خسی باشی — اگر بهوا پری مگسی باشی
دل بدست آر تا کسی باشی — لاادری — لقد رضی الرحمن عن کل منفق
فما بالنا نابی رضی الله بالبخل — قبیح علی الانسان یعطیه ربه — بغیر حساب وهو یحسب ما یعطی

کتب الحسن البصری الی عمر بن عبد العزیز اما بعد فان طول البقاء ینتهی الی الفنا فخذ من فنائك الذی لا یبقی لبقائك الذی لا یفنی قال بعض الحکماء من لم یحتمل ذل التعلیم فی بعض عمره عاش فی ذل الجهل طول عمره ومن کلامهم من اضر الاشیاء بعدوك ان لا یری انك عدوّ له لاادری — فریاد ازین غصه که درد دل ما را

حسن دهلوی | هر چند شنیدی همه افسانه گرفتی | ای حسن توبه اکنون کردی که ترا قوت نماند
لا ادری | با دل گفتم که توبه باید کردن | دل گفت بلی چو خیر را مایه نماند
لا ادری | دی کز تو گذشت هیچ از و یاد مکن | فردا که نیامده است فریاد مکن
بر رفته و نا آمده بنیاد منه | حالی دریاب و عمر بر باد مکن | ما فات مضی و ما سیاتیک فاین
قم فاغتنم الفرصة بین العدمین | لا ادری | ای بیخبر این نقش مجسم هیچ است
وین دایره و سطح مخیم هیچ است | دریاب که در نشیمن کون و فساد | وابسته یکدمی و آنهم هیچ است
لا ادری | ای وصل تو برتر از تمنای امید | ناچیده بماند با تو سودای امید
من در تو کجا رسم که آنجا که توئی | نه دست هوس رسید و نه پای امید | من کلام الحکماء من دام
کسله خاب عمله و فی الحدیث اذا تاب الشیخ الهرم قالت الملائکة الان وقد همدت
حواسک و بردت انفاسک | لا ادری | یک مرو است ما را نقد ایام
بر آنهم اعتمادی نیست تا شام | لا ادری | ای خاکبوس درت مقصود هر صاحبدل
برون نجاکان این آرزو مشکل تر از مشکل | لا ادری | اذا کان غیر الله للمرء عدة
اتته الرزایا من وجوه المطالب | فی الخبر عن سید البشر صلعم قال الله تعالی اذا عصانی
من یعرفنی سلطت علیه من لا یعرفنی | لا ادری | گفتی درویش جان و در طریق عاشقی
کار دشواری بفرما این خود آسانست | من دیوان المنسوب بامیر المؤمنین علیه السلام اقبل معاذیر
من یاتیک معتذرا ان بر عندک فیما قال او فجرا فقد اطاعک من ارضاک ظاهره
وقد اجلک من یعصیک مستترا و من کلامه علیه السلام من انس بالله استوحش
من الناس قال الحکماء الصبر صبران صبر علی ما تکره و صبر علی ما تحب والثانی
اشدهما علی النفوس لا ادری | لله تحت قباب العز طائفة | اخفاهم فی لباس الفقر اجلالا
من کتاب قوت القلوب عن امیر المؤمنین علیه السلام ان لله تعالی فی خلقه مثوبات
فقر و عقوبات فقر فمن علامة الفقر اذا کان مثوبة ان یحسن علیه خلقه و یطیع
ربه و لا یشکو حاله و یشکر الله تعالی علی فقره و من علامة الفقر اذا کان عقوبة
ان یسوء علیه خلقه و یعصی فیه ربه و یکثر الشکایة و یتسخط القضاء و هذا النوع
من الفقر هو الذی استعاذ النبی صلی الله علیه و آله و سلم منه قال بعض الحکماء لا
ینبغی للعاقل ان یسکن بقوة لیس فیها واحد من خمسة سلطان حازم و طبیب عالم

وقاض عادل ونهر جار وسوق قائم وقال ايضا لا ينبغي للعاقل ان يكون من نفسه
على حذر الكريم اذا اهانوا واللئيم اذا اكرموا والعاقل اذا اضجره والاحمق اذا مازحه
والفاجر اذا عاشره وقال بعض الحكماء ست خصال لا يطيقها الا من كانت نفسه
شريفة الثبات عند حدوث النعمة الجسيمة والصبر عند حدوث المصيبة العظيمة
وحديث النفس الى العقل عند دواعي الشهوة وكتمان السر عن الاصدقاء والاعداء
والصبر على الجوع واحتمال الجار السوء

لا ادرى

شيئان لو بكت الدماء عليهما
عيناي حتى يأذنا بذهاب
لم يبلغ المعشار من حقيهما
فقد الشباب وفرقة الاحباب

قال افلاطون ثلثة يرحمون لذلهم ضعيف في اسر قوي وكريم يرغب يحتاج
الى لئيم وعاقل يجري عليه حكم جاهل اين دو رباعى از سحابى است

شاهى اين خلق مجازى خود را
مشهور مكن بنكته سازى خود را
خود ميدانى كه اهل مجلس كورند
اى شمع چه هرزه ميگذارى خود را

وله

با مردم چشم خود خطابت بايد
با كس نه سؤال ونه جواب بايد
چشمى دارى وعالمى در نظر است
ديگر چه تعلم چه كتابت بايد

لله در قائل

ما وهب الله لامرء هبة
احسن من عقله ومن ادبه
هما جمال الفتى فان عدما
ففقده للحيوة اجمل به

خاک ره آن كرم روانيم كه
بر دامنشان گرد ز ويرانه عالم نيست

من كلام الحكماء من افرط في المقال زل ومن استخف بالرجال ذل ومن قولهم
اذا قيل نعم الرجل انت وكان احب اليك من ان يقال بئس الرجل انت فانت بئس
الرجل وانصب من خلق الله من زاد همه وقصر عما تشتهي النفس وجده قيل لبعض
الحكماء من سوء الناس حالا قال من بعدت همته واتسعت امنيته وقصرت مقدرته
مما اوحى الله الى بعض انبيائه هب لي من قلبك الخشوع ومن نفسك الخضوع ومن
عينك الدموع واسئلني فاني قريب مجيب قال بعض العارفين قد جمعت مكارم
الخصال في اربع قلة الكلام وقلة الطعام وقلة المنام والاعتزال من الانام

شيخ اوحد الدين كرمانى

اى دل تو درين واقعه سربازى كن
وى جان بموافقت سر اندازى كن
اى صبر تو تاب غم ندارى بگريز
وى عقل تو كودكى برو بازى كن

انت للمال اذا امسكته
فاذا انفقته فالمال لك

لا ادرى

عزيز النفس من لزم القناعة
ولم يكشف لمخلوق قناعه
نقصت يدك من طمع وحرص
وقلت لفاقتي سمعا وطاعة

کلیم بسکه نادیدنی از مردم عالم دیدم روشنم گشت که آسایش نابینایست
شیخ ابوسعید
در بزم تو ای شوخ منم زار و اسیر وز کشتن من هیچ نداری تقصیر
با غیر سخن گوئی و گر رشک بسوز سویم نکنی نگه که از غصه بمیر
قال بعض الحکماء من لم یستوحش من ذل السؤال لم یانف من لوم الزوال
امیر خسرو دهلوی
گفتم چگونه میباشی و زنده میکنی از یکجواب گشت و جواب دگر نداد
من اقوال سید الوصیین امیر المؤمنین علیه السلام فی کتاب درر غرر قال علیه السلام ان للمحن غایات لابد من انقضائها فناموا لها الی حین انقضائها و عنه علیه سلام الله الملک المنان ان حوائج الناس الیکم نعمة من الله علیکم فاغتنموها و لا تملوها فتحول و قال علیه السلام ان خیر المال ما اورث ذخرا و ذکرا و اکسبک حمدا و اجرا

در عالم سو فاکهتر کدامست بسیار بجستیم بقیاسی که مرا است
چون روی تو ماه نیست گفتم روشن چون قد تو سرو نیست گفتیم براست
گویند مرا که دور حسن باشد سست قولیست خلاف و دل بر آن نتوان بست
گر عاشق سست دور حسن خواهد بود فردا طلبی بهشت را چون کف دست

من کلام امیر المؤمنین علیه السلام الحر حر و ان مسه الضر و العبد عبد و ان ساعده القدر و قال علیه السلام الجهل یزل القدم و یورث الندم و قال علیه السلام الایمان صبر فی البلاء و شکر فی الرخاء و قال علیه سلام الله العلی الاعلی المغبون من باع جنة عالیة بشهوة دنیة

اوحدی
تا در تن تست استخوان رگ و پی از خانه تقدیر منه بیرون پی
گردن منه ار خصم بود رستم زال منت مکش ار دوست بود حاتم طی
دانی که سپیده دم خروس سحری هر لحظه چرا همی کند نوحه گری
یعنی که نمودند در آئینه صبح کز عمر شبی گذشت و تو بیخبری
پاک از عدم آمدیم و ناپاک شدیم آسوده در آمدیم و غمناک شدیم
بستیم ز آب دیده در آتش دل دادیم بباد عمر و در خاک شدیم
از یحیی لاهیجی
شیان جبلی تو و من نا امید بخت تا کی طمع کنم که بیاد آوری مرا

قال امیر المؤمنین علیه السلام اذکر عند الظلم عدل الله فیک و عند القدرة قدرة الله علیک و قال علیه السلام اضرب خادمک اذا عصی الله و اعف عنه اذا عصاک و فی بعض الادعیة اعوذ بالله من جار سوء عینه ترانی و قلبه یرعانی ان رای حسنة کتمها و ان رای سیئة اذاعها قال رجل لبعض العارفین اوصنی فقال استحی من الله کما تستحی من بعض عشیرتک قال مالک ابن دینار لراهب اوصنی فقال ان قدرت ان تجعل بینک

وبين الناس سورا من حديد فافعل في الحديث ان الله احتجب عن القول كما
احتجب عن الابصار وان الملأ الاعلى يطلبونه كما تطلبونه انتم قال كسرى لبوذرجمهر
ما علامة الظفر بالامور المطلوبة المستصعبة فقال ملازمة الطلب والمحافظة على
الصبر وكتمان السر

لامیر همایون
از سر کوی تو شب بهار صحر کریم — تا بنالم همراه دل غمناک آسمان

لمجنون العامري
واخرج من بين البيوت لعلني — احدث عنك النفس بالليل خاليا

لا ادری
عمری گذشت و راه سلامی نیافتم — شرمنده دلم که چه باد خیال دوست

لا ادری
با دل گفتم ز عالم کون و فساد — تا چند خورم غم تنم از بار افتاد

دل گفت که نزد یک بندگی چه غم است — بیچاره کسی که ایندم از مادر زاد

لا ادری
شادی دل کسی که بینده مباد — برگریه کسی نماند را خنده مباد
هر دم غمی از رهگذری باید خورد — روزی کسی چنین پراکنده مباد

لا ادری
وعنك جواب لو اردت لقلته — ولو قلته لابيت للصلح موضعا

في الدرر والغرر من امير المؤمنين عليه السلام المؤمن من
يحمل اذى الناس ولا يتاذى احد منه وقال عليه السلام العاقل من لا يضيع نفسه
فيما لا ينفعه وقال عليه السلام اللجاج اكثر الاشياء مضرة في العاجل والآجل وقال
عليه السلام الكلام كالدواء قليله ينفع وكثيره يقتل وقال عليه السلام احسن الى من
تملك رقه يحسن اليك من يملك رقك وقال عليه السلام اذا ابيض اسودك مات
اطيبك قال بعض العلماء نشاط القائل على قدر فهم السامع استام رجل جارية
من العرب رقاصة فقال لها افي يدك صناعة فقالت لا بل في رجلي من كلام
الحكماء الكذاب شر من اللص لان اللص يسرق مالك وهذا يسرق عقلك

لا ادری
عمری پی وصال خوبان جهان — گردیدم و این تجربه کردم زیشان
یک راحت و صد هزار محنت وصل است — یک محنت و صد هزار راحت هجران

جامی رحمه الله
خوش حال مجردی جهان پیمائی — وز ننگ و بد زمانه بی پروائی
خورشید صفت سیرکنان در عالم — هر روز بمنزلی و هر شب جائی

لا ادری
جربت دهری لم اجد فیه صدیقا یدخر — فلا تجرب احد تجربه

السید الفرید شیخ عطار
تا مرد بتیغ عشق بی سر نشود — در خدمت معشوق مطهر نشود
هم عشق طلب کنی و هم سر خواهی — آری خواهی ولی میسر نشود

قال امیر المؤمنین علیه السلام
اذا ملك الاراذل هلك الافاضل وقال عليه السلام اذا فارقت ذنبا فكن عليه نادما

وقال عليه السلام اذا اراد الله سبحانه صلاح العبد الهمه قلة الكلام وقلة الطعام وقلة المنام لبديع الطوسي

قلت يا بدر قد احاط ظلام بفم منك مثل ماء الحياة
قال دعني ولا تطيلن لومي انّ ماء الحيوة في الظلمات

لاادری

اهل عصیان بتولای تو گر تکیه کنند معصیت را کند روز جزا غفران

لابن حجاج

شيخ كبير له ذنوب تعجز عن حملها المطايا
قد بيضت شعره الليالي واسودت وجهه الخطايا

جامی علیه الرحمه

جامی که نامهٔ عملش را نیامده عنوان بغیر مطلع مضمون بجز گناه
موی سیاه را بهوس میکند سفید روی سفید را بگنه میکند سیاه
حالش بجز ندامت و آه خجالتست هرگز مباد حال کسی اینچنین تباه

محدثون العرب يسمون المائدة ابو رجاء والخبز ابو جابر والملح ابو عون والماء ابو غياث والسكر ابو طيب والجوز ابو القعقاع والسمك ابو سابح والبقل ابو تمام والنرجس ابو العينا والنبيذ ابو غالب والدينار ابو الفرج والدرهم ابو واضح قال بعض الحكماء اليونان ثلثة لا عار فيهن المرض والفقر والموت وقال بعضهم ثلثة فيها غرة عين الرجل ان ياكل ثمرة شجرة غرسها بيده وان يرى ثناء الناس لولده وان يسمع شعره يغني به ومن قولهم كل شيئ شيئ ومصادقة الكذاب لا شيئ وقالوا الا تقل ما لا تعلم فتتهم فيما تعلم وقالوا مجالسة الثقيل حمى الروح وقالوا يوم العاجز غدا قال امير المؤمنين عليه السلام لا خير في صحبة من اجتمع فيه ست خصال ان حدثك كذبك وان حدثته كذبك وان ائتمنته خانك وان ائتمنك اتهمك وان انعمت عليه كفرك وان انعم عليك من بنعمته قال بعض العلماء من صلاح نفسك معرفتك بفسادها وقال من اعز فلسا اذل نفسه قيل لبعضهم ما التصديق فقال هو اسم على غير موجود

این دعا حضرت صادق علیه السلام وقت رفتن نزد منصور تلاوت فرمود حق سبحانه تعالی اورا از شر منصور محافظت نمود اَللّٰهُمَّ احْرُسْنِي بِعَيْنِكَ الَّتِي لَا تَنَامُ وَاكْفِنِي بِرُكْنِكَ الَّذِي لَا يُرَامُ وَارْحَمْنِي بِقُدْرَتِكَ عَلَيَّ وَلَا اَهْلِكُ وَاَنْتَ رَجَائِي اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ اَكْبَرُ وَاَجَلُّ مِمَّا اَخَافُ وَاَحْذَرُ اَللّٰهُمَّ بِكَ اَدْفَعُ فِي نَحْرِهِ وَاَسْتَعِيذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ من مقالة الحكماء من جلس في صغره حيث يحب جلس في كبره حيث يكره

از امیر خسرو

بارها با خود این قرار کنم که روم ترک عشق یار کنم

بازاندیشه سیاستم که اگر / بکنم عاشقی چه کار کنم / لا ادری

عشق میگویم و میگریم زار / طفل نادانم و اوّل سبق است / لابن حاجب

یا اهل مصر رایت ایدیکم / من بسطها بالنوال منقبضه / مذجئتکم نازلا بارضکم

اکلت کتبی کانّنی ارضه / قدر وصال اگر نشناسیم دور نیست / اوقات ما همیشه بهجران گذشته است

للشیخ احمد غزالی / چون چتر سنجری رخ بختم سیاه باد / با فقر اگر بود هوسم ملک سنجری

لا ادری / سوز دل عشاق نداند که چون است / بکر بخته از داغ بلا بجگری چند

قال النبی صلی الله علیه وآله ثلث مهلکات شحٌّ مطاعٌ وهوی متبع واعجاب المرء بنفسه للشیخ ابو سعید ابو الخیر رحمه الله

چشمی دارم همه پر از دیدن دوست / با دیده مرا خوش است چون دوست دراوست / از دیده و دوست فرق کردن نتوان / یا دوست بجای دیده یا دیده خود اوست

عن ابن عباس رحمه الله صدقة السر فی التطوع تفضل علانیتها سبعین ضعفا وصدقة الفریضه علانیتها افضل عن سرها بخمسة وعشرین ضعفا للشیخ مجد الدین

بغدادی تو را هزار صاحب هوس است / تا خود بتو زین جمله کرا دست رس است / آنکس که بیافت دولتی یافت عظیم / وانکس که نیافت درد نایافت بس است

من دیوان المنسوب بامیر المؤمنین علی علیه السلام

وفی الجهل قبل الموت موت لاهله / واجسامهم قبل القبور قبور / وان امرء لم یحی بالعلم میت / فلیس له حتی النشور نشور

قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم اهلک امتی رجلان عالم فاجر وجاهل متعبد وعنه صلی الله علیه وآله انما اخاف علیکم اثنین اتباع الهوی وطول الامل فان اتباع الهوی یصد عن الحق وطول الامل ینسی الآخرة وعنه صلی الله علیه وآله المرء یطیر بهمته کالطایر یطیر بجناحیه بیتان منسوب الی الحضرت النبی صلی الله علیه وآله یقران علی المسافر یحفظه الله تعالی وحیث اتجهتم ساعدتکم سلامة ویرعیکم الرحمان من کل جانب مفیضا علیکم ما قصدتم من المنی بنهج سلکتم فی فنون الاسالب فصن عن جمیع الخلق نفسک والکل علی الله مولی لم یزل بک محسنا

وصال

آن گریه که از جگر نباشد / در عشق تو معتبر نباشد

از دیده عاشقان مدانش / آن سیل که تا کمر نباشد

وا او دل خویش میتوان جست / گرد او زد او کر نباشد

این میکشدم که میکشد عشق / یارا او تو را خبر نباشد

بیچاره وصال کش ببینه / یک ناله کارگر نباشد

وله | بکاره عاشقی ای دل طمع مدار سلامت | که درد همدم عشق است و عشق یار ملامت

بیاد عارض او فارغم ز جلوهٔ حورا | ز شوق قامت او ایمنم ز هول قیامت | وصال او نه بمی و شوق آرزومندم

که زیست حاصل عمری بغیر ندامت | لا ادری | الا ان اخوانی الذین عهدتهم

افاعی رمال لا تقصر فی اللسع | ایضا | لا ترج خیرا ما حییت من السفل

او من دنی وانه لبس الحلل | فالرذل یزداد الخنا فی الغنی | کالکلب انجس ما یکون اذا شبع

للشیخ بهاء الدین عاملی | نحن لا نقلی من جاد بنا | کل من جاد بنا جاد بنا

نحن لا نبغض من جاد لنا | کل من جاد لنا جاد لنا | لا یعز الله من ذللنا

کل من ذللنا ذل لنا | علی المرء ان یسعی ویبذل جهده | ویقضی الله الخالق ما کان قاضیا

طوبی لمن وقف فی مقام التسلیم ورضی بما قدر له الحکیم العلیم واستسلم بطیب الخاطر بحکم القضاء استقبل کل ما یرد علیه بوجه الرضا لا ادری | الناس اتباع من دامت له النعم

والویل للمرء ان زلت به القدم | ایضا | اذا کان عون الله للعبد حاصلا

تهیأ له من غیر قصد مراده | ایضا | وما انا مسرور بقرب الاقارب

اذا کان لی منهم قلوب الاباعد حکما گفته اند اگر آب حیات بآبرو فروشند نباید خرید که مردن بعزت به از زندگانی بذلت فی المثل اللیل حبلی لیس یدری ما یلد ایضا من لم ینجه الصبر اهلکه الجزع ایضا الرب لا یموت والجزاء لا یفوت از کلمات بوزرجمهر حکیم است که تعظیم کن بزرگ تر از خود را و رحم کن برخورد تر از خود و نیکوئی کن با مثال خود تا همه ترا دوست دارند از مجموعهٔ میرزا

یک عمر با بکام فلک گشته ایم و او | یک لحظه نشد که بگردد بکام ما | شیخ سعدی

چنین گفت شوریده در عجم | بکسری که ای وارث ملک جم | اگر ملک بر جم بماندی و بخت

ترا کی میسر شدی تاج و تخت | نکوئی کن امسال چون ده تراست | که سال دگر دیگری کدخداست

لا ادری | ز اهل مدرسه اسرار معرفت مطلب | که نکته دان نشود کرم چون کتاب خورد

لشیدا | سالها بگذشت شیدا کین دل شیدای من | ساعتی نشکفت گویا غنچهٔ تصویر بود

فعین الرضا عن کل عیب کلیلة | ولکن عین السخط تبدی المساویا | همین مضمون را شیخ سعدی بفارسی گفته

گر هنری داری و هفتاد عیب | دوست نبیند بجز آن یک هنر | چشم بد اندیش که برکنده باد

عیب نماید هنرش در نظر | دع ما شاء القلب وخذ ما شاء الرب | لا ادری

ای آنکه بجز جهل ندارد تو کاری | بشنو سخنی که بد بود از یاری | از فقر ترا اگر حیا نی فخر و

در خدمت عالمی بهتری یا رهی یکی از دیوانه پرسید که تو بهتری یا سگ دیوانه گفت سگ تا فرمانی
حق نمیکند و من و تو نافرمانی میکنیم پس سگ از من و تو بهتر باشد ما کل ما یتمنّی المرء یدرکه
بما لا تشتهی السّفن قال حکیم الدّنیا لمن ترکها و الاخرة لمن طلبها و قال عارف الدّنیا
دار خراب و اخرب منها قلب من یعمرها و الجنّة دار عمران و اعمر منها قلب من یطلبها
و قال لقمان لابنه یا بنیّ بع دنیاک لاخرتک تربحهما جمیعا و لا تبع اخرتک بدنیاک
فتخسرهما جمیعا العقل نور فی القلب یفرق بین الحق و الباطل اذا عقلک عقلک
عما لا یعنیک فانت عاقل قال علیّ امیر المؤمنین علیه السلام سقام الحرص لیس له
شفاء و داء الجهل لیس له طبیب و له علیه السلام توقّ نفوسًا شبعت بعد جوعها
فانّ بقایا الجوع فیها مختفی شیخ سعدی فرماید هر که دشمن کوچک را حقیر شمرد بدان ماند که
آتش اندک را مهمل گذارد امروز بکش که میتوان کشت کاتش چو بلند شد جهان سوخت
مگذار که زه کند کمان را دشمن چو به تیر میتوان دوخت لوالدی رحمه الله
ای از تو زار دل زار حزین ما خرّم شو و زیاد تو جان غمین ما با و سر نیاز بر آن خاک آستان
صد بار اگر کند صنم نازنین ما و له ایضا رحمه الله کو نیست جهان گر من از این کج نگذشتم
در بادیه عشق تو تا گم قدمی زد فی الحدیث انّ الله تعالی یباهی الملائکة و یفاخرهم
باقوام منهم رجل صار فی قفر من الارض لیس معه احد فیقوم یؤذن و یقیم الصلوة
فیقول سبحانه انظروا یا ملائکتی الی عبدی هذا یذکرنی فی هذه الفلاة من
الارض و رجل قام الی صلوة اللیل فاخذه النّعاس و هو ساجد فیقول سبحانه
یا ملائکتی انظروا الی عبدی روحه عندی فی قبضتی و بدنه ساجد لی و رجل
لم یقم لصلوة اللیل لعارض ثمّ اذا جاء النّهار قام یقضیها الی غیر ذلک فیکون
المولی هو المادح لهم و المثنی علیهم و لهم الفخر الواقع فی نفس الامر لوالدی علیه الرحمه
خرّم بود از عشق بیابان مجنون فرهاد بود بکوه کندن مفتون چون شمع من از سوز درون شادانم
کلّ حزب بما لدیهم فرحون و له رحمه الله مشکل که غم عشق تو از دل برود
با شخص خیالت از مقابل برود ویران شده خاک دل چو این کین است هر تخم که در آن نشست مشکل برود
از شیخ حبیب عجمی پرسیدند که چگونه گفت چگونه باشد کسیکه عمرش بکاهد و گناهش بیفزاید از
حکیمی پرسیدند که چگونه گفت روزی خدای عزّ و جل میخورم و فرمان ابلیس میبرم عن الصادق

علیه السلام ان من طاف بالبیت اسبوعا کتب الله له ستة آلاف حسنة ومحی عنه ستة آلاف سیئة ورفع له ستة آلاف درجة ثم قال وقضاء حاجة المؤمن افضل من طواف وطواف وطواف حتی عدّ عشرا یکی از خلفا به بهلول گفت مرا نصیحتی کن گفت از دنیا بآخرت چیزی نتوان برد مگر ثواب و عقاب اکنون درین هر دو مخیری

آصف اصفهانی

ای بی تو ز زندگیم خوشنودی نه / از درد توام امید بهبودی نه / آن روز که دور از تو شدم دانستم / غم میکشدم ولی بآن زودی نه

لبعض العشاق سیدو فاجهد ان اکاتم حبه فتبین فی علامة الکتمان خفقان قلبی وارتعاش مفاصلی وغبار لونی واعتقال لسانی انی تکذبنی شهود اربع وشهود کل قضیة اثنان قیل القرابة تحتاج الی المودة والمودة لاتحتاج الی القرابة قیل عداوة العاقل اقل ضررا من مودة الجاهل فی الحدیث الدنیا دار عمل لاحساب فیها والآخرة دار حساب لا عمل فیها کن فی الدنیا کانک غریب او عابر سبیل لبعضهم

الا انما الدنیا کمنزل راکب / اناخ عشیا وهو فی الصبح راحل

لا ادری

خواهی که ترا رتبه احرار رسد / مپسند که بر کس از تو آزار رسد

وز مرگ میندیش و غم رزق مخور / کین هر دو بوقت خویش ناچار رسد

لا ادری

در باغ نه آب و نه هوا میماند / در دشت نه خار و نه گیا میماند / این جامه عاریت که اندر بر ماست / پوشیدن و کندنی بما میماند

از حکیمی پرسیدند که غریب کیست گفت آنکه او را دوست نباشد آورده اند که عالمی بزیارت عابدی رفت و از بعضی آشنایان سخنی که متضمن غیبت بود نقل نمود عابد گفت که زیارت را بسیار طول دادی و سه بدی از زیارت تو بمن رسید اوّل آنکه اعتقادی که بتو داشتم برطرف شد دوم آنکه مرا از عبادت حق باز داشتی سیم آنکه دوست مرا دشمن ساختی من قول الحکماء اربعة یفتخر باربعة الدنیا بالبخلاء والسخاوة بالاغنیاء والزهادة بالشبان والحیاء بالنسوان قیل لحکیم ما علامة کمال المرء قال التواضع فان الثمرة اذا نضجت وقعت قیل لاعرابی ما اذهب شبابک فقال ما طال امده وکثر ولده وذهب جلده ذهب شبابه وقیل لاعرابی فی مرضه ما تشتکی قال تمام العدة وانقضاء المدة روی ان رجلا اتبع حکیما سبعمائة فرسخ فی سبع کلمات فلما قدم علیه قال انی جئتک للذی اتاک من العلم اخبرنی عن السماء وما اثقل منها وعن الارض وما اوسع منها وعن الحجارة وما اقسی منها وعن النار وما

احرّ منها وعن الزمهرير وما ابرد منه وعن البحر وما اغنى منه وعن اليتيم وما اذلّ
منه فقال الحكيم البهتان على البرئ اثقل من السّموات والحقّ اوسع من الارضين و
القانع اغنى من البحر والحرص والحسد احرّ من النّار والحاجة الى القريب اذا لم ينجح ابرد
من الزمهرير وقلب الكافر اقسى من الحجر والنّمام اذا بان امره اذلّ من اليتيم از آهی جهانی

گر با قلم عشق ساز کار آید دل　　بر مرکب آرزو سوار آید دل
گر دل نبود کجا وطن سازد عشق　　ور عشق نباشد بچه کار آید دل

از القاص میرزا صفوی

چون شیر درنده در شکاریم همه　　دایم بهوای خویش یاریم همه
گر پرده ز روی کارها برخیزد　　معلوم شود که در چه کاریم همه

و له

نظر بر غیر داری کم فتد بر من نگاه از تو　　شدی با دوستان دشمن بدشمن دوست آه از تو

و له

سه فعل است بد در نهاد بشر　　کزان نفس را سیل باشد بشر
یکی نقض عهد است کاندر وجود　　از و خصلتی نیست مذموم تر
دوم مکر کردن سوم چیست بغی　　کزان دین و دانش بود در خطر
گرت هست مردی و هوش و خرد　　ازین هر سه خصلت حذر کن حذر

ايّها المغرور والمبتهج المسرور بيوم العيد المبارك باليوم السّعيد ليس العيد لمن لبس
الجديد واكل القديد انّما العيد لمن امن الوعيد والعذاب الشّديد وتزوّد
للسّفر البعيد قال سيّد البشر وشفيع المحشر صلوات الله وسلامه عليه واله من
حسن اسلام المرء تركه ما لا يعنيه وقال صلى الله عليه واله اذا اتاكم كريم قوم فاكرموه
ايضا عنه صلى الله عليه واله اليد العليا خير من اليد السّفلى وقال صلى الله عليه واله من
مات غريبا مات شهيدا وعنه صلى الله عليه واله الحياء شعبة من الايمان وقال صلى
الله عليه واله استعينوا على الحوائج بالكتمان وعنه عليه صلوات الله وسلامه نعم
صومعة الرّجل بيته وقال صلى الله عليه واله من كان لله كان الله له از اسيد اصفهانی

گفتم از دل ببرد چون به مقابل برود　　غافل از اینکه چو رفت از نظر از دل برود

از مقوله حکما ست که حکیم ششم
کسی که از لذتهای عالم شادمان گردد یا از مصیبتها جزع نماید و اندوهگین گردد ایضا گوید بد مکن و بد
مخواه و از بد دور باش و سخن بد مشنو و در آزار خلق مکوش و در فعل خیر انتظار سؤال مکن و پیش از
التماس افتتاح کن از ابوذر غفاری پرسیدند که چگونه گفت خیر است اگر از دوزخ ایمن باشم
اویس قرنی را گفتند چگونه گفت چگونه باشد حال کسیکه بامداد نداند که شبانگاه خواهد زیست یا نه
از حکیمی پرسیدند چگونه گفت چگونه باشد کسی که هر روز بمنزل مرگ نزدیکتر می شود فی المثل کثرة

العتاب توجب البغضاء. ایضا استراح من لا عقل له رحم الله من اهدی الی عیوبی
الطاعة النساء ندامة رب ملوم لا ذنب له ظاهر العتاب خیر من باطن الحقد کل اناء یر
شح بما فیه کما تزرع تحصد لیس الخبر کالمعاینة الخیل اعرف بفرسانها لکل مقام مقال

مثل فارسی — از کوزه برون همان تراود که در اوست — دیوانه باش تا غم تو دیگران خورند

هرچه بکاری بدروی بد مکن که بد افتی چه مکن که خود افتی شنیدن کی بود مانند دیدن نکته خاموشی هر را
جواب است از دل برود هرآنکه از دیده رود یکی گیر محکم گیر یک بام و دو هوا کی نقصان باید دوم
شماتت همسایه من قول الحکماء استصلاح العدو بحسن المقال اهون من مغالبته بخشن
القتال الجزع لا یدفع القدر ولکن یحبط الاجر الرابح من باع الدنیا بالآخرة واشتری
الآجلة بالعاجلة من فعل ما یشاء لقی ما لم یشاء من یفعل ما یشاء لقی ما شاء تواضعک
فی شرفک اشرف من شرفک اشتغل عن لذاتک بعبادة ذاتک الاب اب والعم
غم والخال وبال والولد نکد والاقارب کالعقارب فاعل الخیر خیر منه وفاعل
الشر شر منه حکما گفته اند بد بستایش ابلهان نیک نگردد و نیک بنکوهش سفیهان بد نشود
ایضا بهنگام وقوع حوادث و مکروهات صبر بباید و بوقت فراغت شکر بباید که از صبر دریای
رحمت الهی بجوش آید و از شکر دولت روزافزون رو نماید ایضا حکما گفته اند هر سخنی که از ذکر خالی
است لغو است و هر خموشی که از فکر خالی است سهو است و هر نظری که از عبرت خالی است لهو
است ایضا جوانمرد آنست که کسی را نرنجاند و خود از کسی نرنجد

از سهیلی

بر چرخ لوای دولت افراشته گیر — دنیا همه در زیر نگین داشته گیر
آفاق از آن خویش پنداشته گیر — آخر ز جهان رفته و بگذاشته گیر

حافظ

مزن ز چون و چرا دم که بنده مقبل — قبول کرد بجان هر سخن که سلطان گفت
بعشوهٔ که سپهرت دهد ز راه مرو — ترا که گفت که این زال ترک دستان گفت

درمجلس کسری سه تن از حکما جمع آمدند فیلسوفی از روم و حکیمی از هند و ابوزرجمهر ثالث آنها بود سخن
بانجا رسانیدند که سخت ترین چیزها چیست رومی گفت پیری و سستی با ناداری و تنگدستی هندی
گفت تن بیمار و اندوه بسیار ابوزرجمهر گفت نزدیکی اجل و دوری از حسن عمل همه این قول را
قبول کردند عن النبی صلی الله علیه وآله من صلی رکعتین لم یحدث فیهما نفسه لشیء
من امر الدنیا غفر الله له ذنوبه عن ابی جعفر علیه السلام قال ان ما یحاسب به العبد
عن الصلوة فاذا اقبلت قبل ما سواها ان الصلوة اذا ارتفعت فی وقتها رجعت الی

صاحبها وهي بيضاء مشرقة تقول حفظتني حفظك الله واذا ارتفعت في غير وقتها
حدودها رجعت الى صاحبها وهي سوداء مظلمة تقول ضيعتني ضيعك الله وفي
الحديث ان الله لا ينظر الى صوركم ولكن ينظر الى قلوبكم وروي عن رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم ان كل محلة يكون فيها تارك الصلوة تنزل عليها كل يوم
سبعين لعنة وفي الحديث الصلوة عمود الدين اذا قبل قبل ما سواه واذا ردّ ردّ
ما سواه قال حكيم من وضع نفسه مواضع التهمة فلا يومن من اساءة الظن و
قال هلك امرؤ لم يعرف قدره وقال ترك الذنب اهون من طلب التوبة وقالوا آلة
الرياسة سعة الصدر وقالوا خذ من يومك لغدك قبل ان يخرج الامر من
يدك وقالوا رب كلام انفذ من سهام   تا قوا   مرغ خوانرا بشارت ده که در بستان عشق
دوست با بال شهبازی به ایوان حق   وله   از زمین بالا رود چون نسر و بشکست نخل
رواق طاق معیشت چه سربلند و چه پست   بهست و نیست مرنجان ضمیر و خوش میباش   که نیستیست سرانجام هر کمال که هست
شکوه آصفی و اسب باد و منطق طیر   بباد رفت و ازان خواجه هیچ طرف نبست   در انجیل آمده است که ای
فرزند آدم اگر توانگری و نیست مشتغل شوی بمال و از من برگذری و اگر درویش گشت دلتنگ
نشینی پس حلاوت ذکر من کجا یابی و بعبادت من کی شتابی قال عارف لا بد في طريق الوصال
من تحمل الاثقال هي الجادة فاين السالك وهذه الرغائب فاين الطالب للوصال
خو کرده با راحت کجا داند سوز عاشقی   از خار این وادی مپرس آسوده در سنجاب را   وله
نالد بلبل از یک باغبان با صد هزاران گل   در آتش من که یک گل دارم و صد باغبان دارد   وليس يمكنني شرح الفراق لكم
وكيف يمكن وضع النار في الورق   قال بعض العرفا في تفسير قوله تعالى ان الله اشترى من
المؤمنين انفسهم واموالهم بان لهم الجنة بدم المحب يباع وصلهم فاسمح بنفسك
ان اردت وصالا وفي تحقيق معنى حديث النبوي صلى الله عليه وآله وسلم حب
الوطن من الايمان قالوا واياك ان تفهم ان الوطن هنا نحو البصرة ومصر وبغداد
ونحوها من سائر المدن والبلاد فانها من الدنيا لا من العقبى وقد قال فيها
سيد الكونين صلى الله عليه وآله حب الدنيا رأس كل خطيئة ليست باوطانك
للاتي نشأت بها لكن ديار التي تهواه اوطان فاذكر حديث موتوا قبل ان تموتوا
وثق بالموت الارادي قبل الموت الطبيعي وبالفناء الاختياري قبل الفناء الاضطراري

واحی نفسک باماتة الشهوات النفسانیه واجل قلبک باماطة الشبهات الشیطانیه

از ملک شمس الدین کرت | با دشمن من چو دوست بسیار نشست | زان دوست بباید ہم خبر واست
پرہیز از ان عسل که با زہر آمیخت | بگریز از ان مگس که بر مار نشست | از صدا دستی
گر کرده این چه خواسته ایست نه دور خشم | از ما سلام روضه دار السلام را | از عرسی
ہر کس بزہریتیغ بروییت لطاره کرد | زان پیشتر که کشته شود خونبها گرفت | سهراب کو مدرکه معرفت

آدمی نفس خود را که شایستگی کدام کار دارد و بران مشغول کردد از حکمت بزرگ است عن عوید بن
معوید العجلی عن ابی جعفر علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله ما بین المسلم
وبین ان یکفر الا ان یترک الصلوة الفریضه متعمدا او یتهاون بها فلا
یصلیها ومن الحسان عن عبید بن زراره عن الصادق علیه السلام ان الکبائر سبع
الکفر بالله وقتل النفس وعقوق الوالدین واکل الربا بعد البینه واکل مال الیتیم ظلما
والفرار من الزحف والتعرب بعد الهجرة قال قلت فهذا اکبر المعاصی قال نعم
قلت فاکل درهم من مال الیتیم ظلما اکبر ام ترک الصلوة لک قال قلت الکفر قال فان
تارک الصلوة کافر یعنی من غیر علة حکما گفته اند دوست بجفا دشمن گردد و دشمن باحسان
ومروت دوست شود اگر قوت آن نداری که دشمن را باحسان در دایره دوستان در آری
باری دوستان را بفعلهای زشت دشمن مگردان چه نادان ترین مردم آنست که دوست را
بعدم رعایت دوستی از خود رنجیده و متنفر گرداند ایضا گفته اند که فساد سه طایفه از سه چیز است
فساد سلطنت سلاطین از ظلم و فساد علما از طمع و فساد فقرا از ریا ایضا گفته اند چهار چیز
پشت مرد را بشکند دشمن بسیار و وام بسیار و فرزند بسیار و زن ناسازگار مردم چهار قسم اند
لئیم که خود خورد و نه بدیگری دهد و بخیل که خود خورد و بدیگری ندهد و سخی که خود خورد و بدیگری
نیز دهد و کریم که خود نخورد و بدیگری دهد و فی الحدیث ان فی الجسد لمضغة اذا صلحت صلح
الاعضاء کلها واذا فسدت فسدت الاعضاء کلها الا وهی القلب القلب قلبان
وله معنیان احدهما اللحم الصنوبری الشکل المودع فی جانب الایسر من الصدر وهو
منبع الروح الحیوانی ومعدنه صغیر الجرم عظیم القدر لکنه موجود للبهایم ایضا
بل للمیت المودع فی القبر وثانیهما جوهر نورانی مجرد ربانی لطیف روحانی له بالقلب
الجسمانی تعلق خاص ویعبر عنه بالنفس والروح واللطیفة الربانیة وتلک اللطیفة هی

حقیقۃ الانسان وھو المخاطب والمعاتب وفی کیفیت تعلقہ اقوال کثیر وفی الکتب مسطور والحق انہ امر عجیب ربانی یعجز عن ادراک حقیقتہا عقول ذوی الالباب و هو المراد بالقلب فی غالب الاستعمال فی المحاورات والحدیث والکتاب قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قلب المؤمن عرش اللہ وقال بعض اکابر من العرفا القلب مضغۃ جوفانیۃ حشوھا جوھر ربانیۃ وحولھا وضفہ نورانیۃ وفوقھا داعیۃ رحمانیۃ وتحتھا ساحۃ روحانیۃ موضوعۃ فی نفس شہوانیۃ محفوفۃ بحجب جسمانیۃ ملفوفۃ بقوی شیطانیۃ فان لبس صاحبہا لباس الصفا وارتدی برداء الوفاء وتزین بالخوف والرجاء فقد وصل مقام البہاء ونال الشرف والثناء والا فلیعد نفسہ للبلاء ومعاجلۃ الجنۃ والفناء روی زرارہ عن ابی جعفر علیہ السلام قال بینا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جالس فی المسجد اذ دخل رجل فقام فصلی فلم یتم رکوعہ ولا سجودہ فقال صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نقر کنقر الغراب لئن مات ھذا وھکذا صلوتہ لیموتن علی غیر دینی وعن معاویۃ بن وھب قال سئلت ابا عبداللہ علیہ السلام عن افضل ما یتقرب بہ العباد الی ربہم واحب ذلک الی اللہ عزوجل ما ھو فقال علیہ السلام ما اعلم بعد المعرفۃ من ھذہ الصلوٰۃ الا تری ان العبد الصالح عیسی بن مریم ع قال واوصانی بالصلوٰۃ والزکوٰۃ ما دمت حیا عن محمد بن مسلم قال سئلت ابا جعفر علیہ السلام عن الدعاء بعد الفریضۃ فقال ما علمت شیئا موظفا غیر تسبیح فاطمۃ الزہرا علیہا السلام وعشر مرات بعد الغداۃ لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد یحیی ویمیت ویمیت ویحیی بیدہ الخیر وھو علی کل شیء قدیر ولکن الانسان یسبح ما شاء تطوعا وعن زرارہ عن ابی جعفر علیہ السلام قال اقل ما یجزیک من الدعا بعد الفریضۃ ان تقول اللھم انی اسئلک من کل خیر احاط بہ علمک واعوذ بک من کل شر احاط بہ علمک اللھم انی اسئلک عافیتک فی اموری کلہا واعوذ بک من خزی الدنیا وعذاب الآخرۃ عن ابو خالد القماط عن ابی عبداللہ علیہ السلام انہ قال تسبیح فاطمہ الزہراء علیہا السلام فی کل یوم دبر کل صلوٰۃ احب الی من الف رکعۃ فی کل یوم عن بعضہم قد کتم الحق وبان المحال والغوث باللہ شدید المحال وعمت الآفات فی عہدنا والجہد

لله على كل حال ازابو منصور پرسیدند که الصحرائی برسیم و احتیاج بغسل شود و ندانیم که قبله کدام سمت
است در وقت غسل کردن رو بکدام طرف کنیم گفت رو بطرف جامه خود بکن تا دزد نبرد ازنیاز
بو العجب نیست کاسرار غم عشقت عوام بر زبان آرند و خاصا زبان زان السنه لصاحب خزانة الخيال دع
الدرس لا يغنى من الجوع منطق ولا يسمن الصرف المهزيل ولا النحو وقم واكتسب مالا
تعش متنعما فعلم بلا مال هو اللغو واللهو قيل مثل الذى يطلب الحديث ولا يعرف النحو
مثل الحمار عليه مخلاة وفى الحديث عجبت للبخيل يستعجل الفقر الذى منه هرب
ويفوت الغنى الذى اياه طلب فيعيش فى الدنيا عيش الفقراء ويحاسب فى الآخرة
الاغنياء وعجبت للمتكبر الذى كان بالامس نطفة ويكون غدا جيفة وعجبت لمن حصائي
شك فى الله وهو يرى خلق الله وعجبت لمن نسى الموت وهو يرى الموتى وعجبت لمن
انكر النشاة الاخرى وهو يرى النشاة الاولى وعجبت لعامر دار الفناء وتارك دار
البقاء ازهاشمی
ای کرمت همنفس بیکسان
جز تو کسی نیست کس بیکسان
بیکسم و همنفس من توئی
رو بکه آرم که کس من توئی
از ابو حنیفه اسکافی
بخور ای همنشین بشادی و ناز
هر کجا نعمتی بچنگ آری
دهر در بردنش شتاب کند
گر تو در خوردنش درنگ آری
از سید مبارک شاه
در عشق تو دل نخرد باز دگری
دیده بوفا نشان نداد از دگری
گر چه ستم از تو دید و داد از دگر
غمناک هم از تو به که شاد از دگری
قال بعض المحققين من المفسرين فى تفسير قوله تعالى وفى الارض آيات للموقنين وفى
انفسكم افلا تبصرون وقوله سبحانه تعالى سنريهم آياتنا فى الآفاق وفى انفسهم
حتى يتبين لهم انه الحق ان المعنى والله اعلم انه كما فى الارض دلائل واضحة على
كمال علمه وقدرته وحكمته من كونها على هيئة الدحو واستقرارها بالجبال الراسيات
واختلاف اجزائها بالخواص والكيفيات واشتمالها على انواع المعادن والنبات و
الحيوان وغير ذلك فكذلك فى افراد الانسان دلائل دقيقة من كونه على هيئات
لطيفة ومناظر بهية وتمكنهم من الافعال الغريبة والصنائع العجيبة والكمالات
المتنوعة كما يشهد عليه علم التشريح ودل عليه النص الصحيح وبالجملة كما ان فى
الارض دلائل واضحة تشهد بوجود الصانع وكمال قدرته وحكمته وجعل عليها
سقفا محفوظا وسموات تشتمل على كواكب ثوابت وسيارة وشمس وقمر ونجوم

في جوهما السحاب والامطار ورسب الماء حول التراب والهواء فوق الماء والنار
فوق الهواء والليل والنهار وغير ذلك من دقائق خلق الارض والسماء وما بينهما
مما هي عبر وآيات للموقنين الموحدين الناظرين بعيون باصرة وافهام نافذة كلما
راوا آية عرفوا وجربوا تأملها فازدادوا ايمانا مع ايمانهم وايقانا مع ايقانهم و
علموا ان لها خالقا صانعا حكيما واحدا وكذلك في انفسكم من حال ابتدائهما وتنقلهما
من حال الى حال وفي بواطنهما وظواهرهما وآلاتهما واتباعهما وخواصهما من عجائب
الـ ... وبدايع الخلق ما يتحير فيها الاذهان وما ذكر فيهما من العقول وخصت به من
... المعاني وبالالسن والنطق وغير ذلك من الامور التي فصلناها الآن و
غيرها من الآيات الساطعة والبينات اللامعة والبراهين القاطعة على حكمة الذي
سوى الاسماع والابصار والاطراف والجوارح والمفاصل والانعطاف والتثني فانه
اذا اختل شيء منها جاء العجز واذا اعتدل جرى الفعل على نهج الاستقامة فتبارك
الله احسن الخالقين زني زشت روی بدخوی که همیشه عیش شوهر از و منغص بود بیمار شد و
مرض او روز بروز در تزاید بود روزی از شوهر پرسید که اگر من بمیرم با فراق من چگونه زندگی کنی شوهر
گفت کراین بگو که اگر تو نمیری با وجود تو چگونه زندگی توانم کرد و نیم تا قبل زن بد در سرا سرای مرد نکو
همدرین عالم است دوزخ او

همدرین عالم است دوزخ او	از سلطان ابو سعید	غازی بره شهادت اندر تک و پوست
غافل که شهید عشق فاضلتر ازوست	در روز قیامت این بآن کی ماند	کاین کشته دشمن است وآن کشته دوست
وله رحمه الله	آنی تو که حال دل نالان دانی	احوال دل شکسته بالان دانی
گر خوانمت از سینه سوزان شنوی	ور دم نزنم زبان لالان دانی	لا ادری
يفنى الحريص بجمع المال مدته	وللحوادث ما يبقى وما يدع	كدودة القز ما تبنيه يهلكها

وغيرها بالذي تبنيه ينتفع سئل ابن سينا عن النبي صلى الله عليه وآله فقال نور
عليك ولون خديك والامر بيديك. في الحديث ايمان المرء يعرف بايمانه لا ايمان
لما لا ايمان له

از اسید	گر قسم آنکه رهم بسته اند از سر کویت	چه سگیست که وا رود لم بنهان بدر اینی
از بهائی	گر زنی تهمتی مرا از شهر بیرون بسکنی	دل که در کوی تو میماند با وجود تن بیکسی

از والد مرحوم متخلص بنالد مطلع قصیده در مدح حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام
ای بارگهت سجده گه اصناف امم بر خاک درت جبهه عرب با عجم را فراش صبا شام و سحر گرد تو بخشد

از خاک درت سرمه غزالان حرم را — نامست بردار ز ما طعنه لال خموشی — یا دست بردار ز خواطر محنت زده غم را

کتب امیر المؤمنین علی علیه السلام الی حاکم الشام غرّتک عزّتک فصار قصار ذلک ذلّک فاخش فاحش فعلک فعلّک تهدی بهذی فکتب فی الجواب علا قدری علی قدری وکتب ارسطالیس الی روح الله علی نبینا وعلیه صلوات الله بسم الله الرحمن الرحیم یا طبیب النفوس المریضة بداء الجهالة المکتنفة باکناف الرذائل المنغمسة فی العلائق البدنیة المکدرة بالکدورات الطبیعیة ویا موقظ القوم من رقدة الغافلین ومنبه العباد من مضیق الجاهلین یا منجی الهلکی ویا غیاث من استغاث انّ ذا نا هبطت فاعتزلت وتذکرت فمنعت فهل الی ذلک سبیل فاجابه عیسی علیه السلام بسم الله الرحمن الرحیم یا من شرّفك الله بالاستعدادات العقلیة والرموزات النقلیة کن طالبا لتنویر النفس بالانوار الالهیة القدسیة الجاذبة من الدار الدنیة الفانیة الی الدار السنیة الباقیة التی هی محل الارواح الطاهرة والنفوس الزکیة واعلم انّ مجرد العقل غیر کاف فی الهدایة الی صراط مستقیم

از ساغر

مرا خون شد ز حسرت گر دلی بود — ترا ویرانه شد گر منزلی بود

از شهرت

مرا ز غیر الم به که همگنان بستاند — مرا ز خصم ستم به که دوستان تشفی

همان کسان که لبش نان ... ما فکنی

بقدر قوت همانشان کیفون نا ند فنا

وله

آمد بمیان چو قصه عشق — هر قصه که بود از میان رفت

از طالب

شکنج دام را شود ز طرف بوستان

چو دل با دوست داد اختیار بیجا خواه انجا — چو محصول کم کاره مقصود دست در محشر — چه حسرتها که بر مجرم شود بیکبار انجا

قد ورد فی التوریة ما ترجمته انما الدنیا دار لمن لا دار له ومال لمن لا مال له وبها یجمع من لا عقل له وبها یفرح من لا یقین له وعلیها یحرص من لا توکل له ویطلب شهواتها من لا معرفة له فمن اخذ نعمة زائلة وحیوة منقطعة وشهوة فانیة فقد ظلم نفسه وعصی ربه ونسی آخرته

از خیام

یک نان بدو روز اگر شود حاصل مرد — وز کوزه شکسته دمی آبی سرد

محکوم کم از خودی چرا باید بود — یا خدمت چون خودی چرا باید کرد

وله

آنانکه محیط فضل و آداب شدند — در جمع کمال شمع اصحاب شدند

ره زین شب تاریک نبردند برون — گفتند فسانه و در خواب شدند

لادری

الا القلب فی کل شیء فاسد — ویدل مابنی علی بنائه

یبقی البناء ولا یبقی البانی — فیبقی فی الدنیا بعد بانیه

قال النبی صلی الله علیه و آله و سلم اعبد الله کانک تراه فان لم تکن تراه فانه یراک فی
الحدیث اصول المعاملات علی اربعة اوجه معاملة الله و معاملة النفس و معاملة الخلق
و معاملة الدنیا و کل وجه منها منقسم علی سبعة ارکان اما اصول معاملة الله تعالی
فسبعة اشیاء اداء حقه و حفظ حده و شکر عطائه و الرضا بقضائه و الصبر علی بلائه
و التعظیم لحرمته و الشوق الله و اصول معاملة النفس سبعة الجهد و الخوف و حمل الاذی
و الریاضة بطلب الصدق و الاخلاص و اخراجها من محبوبها و ربطها فی الفقر
و اصول معاملة الخلق سبعة الحلم و العفو و التواضع و السخاء و الشفقة و النصح
و العدل و الانصاف و اصول معاملة الدنیا سبعة الرضا بالدون و الایثار بالموجود
و ترک طلب المفقود و بغض الکثرة و اختیار الزهد و معرفة آفاتها و رفض شهواتها
مع رفض الریاسة فاذا اجتمعت هذه الخصال بجمعها فی نفس فهو خاصة الله تعالی
و خاصة عباده المقربین و اولیائه حقا

خیام

گر گوهر طاعتت نسفتم هرگز
ور گرد گنه ز رخ نرفتم هرگز
نومید نیم ز بارگاه کرمت
زیرا که یکی را دو نگفتم هرگز

بالفرض همه دبیر و هم حکیم
وز کرده خویشتن بدم حکیم

کو

کیسم کز من دو کدام فی کرم
زین شرم که دانی که چه کردم چکنم

شیخ عطار

گر کلاه فقر خواهی سر بنه
از خود و سر دو جهان یکسر بنه
این کلاه بی‌سران است ای پسر
کی و هست تکلف تو سیناری پسر
ترک دنیا گیر تا سلطان شوی
ورنه گر چرخی تو سرگردان شوی
با چنین عمری که بیش از برق نیست
گر بخندی ور بگریی فرق نیست
میروم گریان چو میغ از آمدن
آه ازین رفتن دریغ از آمدن

حکما گفته‌اند در حالت غضب تحمل لازم است و مغلوب الغضب
از قبیل بهائم است و کارهای خود را بکارساز حقیقی بسپارد و بر عقل و تدبیر و قوت و قدرت خود
تکیه مکن و اطمینان مدار قال بعض الاعلام من العرفاء الکرام فی تعریف الزاهد الزاهد
الصادق قوته ما وجد و لباسه ما ستر و مسکنه ادرک الدنیا سجنه و الخلق مجلسه
و القبر مضجعه و الاعتبار فکرته و القرآن حدیثه و الرب انیسه و الذکر رفیقه و
الزهد قرینه و الحزن شانه و الحیاء شعاره و الجوع اِدامه و الحکمة کلامه و التراب
فراشه و التقوی زاده و الصمت غنیمته و الصبر معتمده و التوکل حسبه و العقل
دلیله و العبادة حرفته و الجنة مبلغه

از شیخ عطار

گفتم دل و جان در سر کارت کردم

هر چیز که داشتم نثارت کردم | گفتا تو چه باشی که کنی بابختی | آن من بودم که بغارت کردم

و له

شوقم بنوا از حد بیان بیرون است | ور هر چه قلم شرح دهد افزون است

از حال دل خویش خبر می ندهم | در خدمت لست دل قوی دل همت

از صباست

غیر حق را امید هیچ در حریم دل چرا | میکشی بر صفحه هستی خط باطل چرا | از زبان تن چه گنجد شمعی کز معموره نیست

زاد راهی بر نمیداری ازین منزل چرا | خاک صحرای عدم از خون هستی تر است | بر سر جان نقد میلرزی ای بیدل چرا

لا ادری

مستیم ز عشق و هوشمندی این است | پستیم چو خاک و سربلندی این است

صد درد کشیم و نام درمان نبریم | حقا که کمال دردمندی این است

در کشف الاسرار آورده که حق تعالی همه را از مطیع و عاصی بتوبه امر فرمود تا عاصی خجل و شرمنده نشود چنانچه فرمود و توبوا الی الله جمیعا ایها المؤمنون لعلکم تفلحون و اگر بسفر سودای گنه کاران توبه کنید موجب رسوائی ایشان میشد و چون در دنیا ایشان را رسوا نمیخواهد امید قوی است که در عقبی نیز رسوا نکند از شیخ بهاء الدین محمد عاملی علیه الرحمه

ایها اللاهی عن العهد القدیم | ایها الساهی عن النهج القویم

اسمع ماذا یقول العندلیب | حیث یروی من احادیث الحبیب | مرحبا ای بلبل بستان حی

کامدی از جانب بستان حی | یا برید الحی اخبرنی بما | قال فی حقنا هذا الحما

هل رضوا عنا وما لو لا وفا | ام علی الهجر استمروا بالجفا | مرحبا ای پیک فرخ فال ما

مرحبا ای مایه اقبال ما | مرحبا ای عندلیب خوش نوا | فارغم کردی ز قید ماسوا

ای نواهای تو نار موقده | زد بهر بندم هزار آتشکده | مرحبا ای هدهد شهر سبا

مرحبا ای پیک جانان مرحبا | مرحبا ای طوطی شکرشکن | قل فقد اذهبت عن قلبی الحزن

بازگو از نجد و از یاران نجد | تا در و دیوار را آری بوجد | بازگو از زمزم و خیف و منا

وارهان دل از غم و جان از عنا | بازگو از مسکن و ماوای ما | بازگو از یار بی پروای ما

آنکه از ما بی سبب افشانده دست | عهد را بشکست و پیمان را شکست | از زبان آن نگار مست خود

زان بت سنگین دل حرفی بگو | ای خوش آن دوران که گاهی از کرم | در ره عهد وفا میزد قدم

روی انه سئل الصادق علیه السلام عن التوفیق بین قول النبی صلی الله علیه وآله وسلم الفقر فخری وقوله الفقر سواد الوجه فی الدارین وقوله صلعم کاد الفقر ان یکون کفرا فقال علیه السلام الفقر هو الاحتیاج والاحتیاج قد یکون الی الحق فقط وقد یکون الی الخلق فقط وقد یکون الیهما معا وهذه الاحادیث الثلثه اشارة الی تلک المراتب

الثلث من الاحتیاج قال النبی صلی الله علیه و آله و سلم من کان ظاهره ازکی من باطنه فهو عدوی حقا و من کان ظاهره و باطنه مساویا فهو مرضی حقا و من کان باطنه ازین من ظاهره فهو ولی حقا قال النبی صلی الله علیه و آله من وجد لقمة ملقاة فمسح منها او غسل ما علیها ثم اکلها لم یستقر فی جوفه الا اعتقه الله من النار از طریف

جز کوی تو دل را نبود منزل دیگر | کی بیرم که بود کوی دگر کو دل دیگر | از سخنان افلاطون است که شرف

عقل بر هوای نفس آنست که عقل روزگار را بنده تو سازد و هوای نفس ترا بنده روزگار

سیکر وانه لا ادری | انوح علی نفسی و ابکی لشجنی | وان انا الا ابکی لنفسی فمن یبکی

از نفسیر

قوت ره عشق خون دل آمد | گر مرد عشقی این توشه این راه

اتخذ نوح علیه السلم بیتا من خوص فقیل له لو بنیت دارا قال ان هذا لمن یموت

کثیر لا ادری | بالله ربك كم قصر مررت به | قد كان يعمر باللذات والطرب

طارت عقاب المنايا فی جوانبه | فصاح من بعده بالويل والحرب

از شیخ بهائی علیه الرحمه

یاد ایامی که ما را آشتی | گاه خشم از ناز و گاهی آشتی | ای خوش آن دوران که گاهی از کرم

در بر مهرو وفا میزد قدم | شب که بودم با هزاران گونه درد | سر بزانوی ادب بنشسته فرد

جان بلب از حسرت گفتار او | دل پر از نومیدی دیدار او | آن قیامت قامت پیمان شکن

آفت دوران بلای مرد و زن | فتنهٔ ایام و آشوب جهان | خانه سوز صد چو من بی خانمان

از درم ناگه درآمد بی حجاب | لب گزان از رخ برافکنده نقاب | کاکل مشکین بدوش انداخته

وز نگاهی کار عالم ساخته | گفت ای شیدا دل محزون من | وی بلاکش عاشق مفتون من

کیف حال القلب فی نار الفراق | گفتمش والله حالی لا یطاق | یکدمک بنشست بر بالین من

رفت و با خود برد عقل و دین من | گفتمش کی بینمت ای خوشخرام | گفت نصف اللیل لکن فی المنام

رای بعض العارفین مسخرة فی حلقة الناس یضرط فی لحاهم و یاخذ من دنیاهم فقال ما رایت احدا اشتری الدنیا بقیمتها الا هذا قال واعظ ایها الناس اما تستحیون من الله فیما تکسبون تجمعون ما لا تاکلون و تاملون ما لا تدرکون و تبنون ما لا تسکنون و تقولون ما لا تفعلون و تعلمون ما لا تعملون و تامرون الناس بالبر و تنسون انفسکم و انتم تتلون الکتاب افلا تعقلون از نشاط

تن خسته دل شکسته نظر بسته لب خموش | ای عشق کار ما همه بر مدعا نشست | وله

طالبان را خستگی در راه نیست عشق هم راه است و هم خود منزل است از شیخ بهاء الدین رحمه الله
قد صرفت العمر فی قیل و قال یا ندیمی قم فقد ضاق المجال واسقنی تلک المدام السلسبیل
انها تهدی الی خیر السبیل هاتها صهباء من خمر الجنان دع کؤوسا واسقنیها بالدنان
واخلع النعلین یا هذا الندیم انها نار اضاءت للکلیم ضاق وقت العمر عن آلاتها
هاتها من غیر عصر هاتها ثم ازل عنی بها رسم الهموم ان عمری ضاع فی علم الرسوم
قل لشیخ قلبه منا نفور لا تخف الله تواب غفور علم رسمی سر بسر قیل است و قال
نه از او کیفیتی حاصل نه حال طبع را افسردگی بخشد مدام مولوی باور ندارد این کلام
گر کسی گوید که از عمرت همین هفت روزی ماند و آن گردد یقین تو درین یک هفته مشغول کدام
علم خواهی گشت ای مرد تمام فلسفه یا نحو یا طب یا نجوم هندسه یا رمل یا اعداد شوم
علم نبود غیر علم عاشقی ما بقی تلبیس ابلیس شقی زان نگردد بر تو هرگز کشف راز
گر بود شاگرد تو صد فخر راز کل من لم یعشق الوجه الحسن قرب الجل الیه و الرسن
یعنی آنکس را که نبود عشق یار بهر او پالان و افساری بیار هر که نبود مبتلای ماهرو
اسم او از لوح انسانی بشو سینه خالی ز مهر گلرخان کهنه انبانی بود پر استخوان
دل که فارغ شد ز مهر آن نگار سنگ استنجای شیطانش شمار این علوم و این خیالات و صور
فضلهٔ شیطان بود بر آن حجر تو بغیر علم عشق ار دل نهی سنگ استنجای شیطان میدهی
شرم بادت زانکه داری ای دغل سنگ استنجای شیطان در بغل لوح دل از فضلهٔ شیطان بشوی
ای مدرس درس عشقی هم بگوی چند چند از حکمت یونانیان حکمت ایمانیان را هم بدان
چند زین فقه و کلام بی اصول مغز را خالی کنی ای بوالفضول صرف شد عمرت به بحث نحو و صرف
از اصول عشق هم خوان یک دو حرف دل منور کن بانوار جلی چند باشی کاسه لیس بوعلی
سرور عالم شه دنیا و دین سؤر مؤمن را شفا گفت ای حزین سؤر رسطالیس و سؤر بوعلی
کی شفا گفته نبی منجلی سینه خود را برو صد چاک کن دل از این آلودگیها پاک کن

من کلام الحکماء اذا کان البدن سقیما لم ینفعه الطعام و اذا کان القلب مغلوبا لم ینجعه الملام و اذا کان القلب قاسیا لم یؤثر فیه الکلام قال ابن عباس رضی الله عنه ان الله تعالی خلق اشیاء الاربعة لاربعة لا لاربعة خلق الدنیا للطاعة لا للبطر والنعمة للعبادة لا للشهوة والعمر للتزود لا للتمتع والعلم للعمل لا للریاء قبل المرض

قد ایس من حیاته کیف حالك قال ما حال من یسافر سفرًا بعیدًا بلا زاد وینزل بیتًا بلا مهاد ویقدم علی جبار طال ما عصاه بلا حجة واستناد لا ادری

الا انما الدنیا غرور وباطل | ومغرورها عن منهج الحق مایل | یا ایها الرجل المغرور بالمال
اقصر مناك ولا تغرر بامال | یا ایها الرجل المغرور بالجاه | لا انت تبقی ولا هی ایها اللاهی
ترجو النجاة ولم تسلك مسالكها | ان السفینة لا تجری علی الیبس | قال واعظ تعظ الناس

بفعلك ولا تعظهم بقولك واستحی من الله بقدر قربه منك وخفه بقدر قدرته علیك النصیحة بین الجمع امانة ان کنت فی الدنیا الدنیة زاهدا فامنع هواك حرامها وحلالها فمتی اذقت النفس یوما طعم عذبت مذاقته لها وحلالها

شیخ عطار | آب باران ... پر گرد | حق تعالی کار را تقدیر کرد
تا نیاید سر بسوی آب برد | تا که در مزرع ... سیلاب برد | آب چون در شیر ... ازبیش کرد
جمع گشت و کار را در پیش کرد | ای دریغا ... تاب | دیدها کور و جهان پر آفتاب
از ظهیر | ... ناخوش ... نیکوست | با شادی اوست یا غم اوست
از ابو سعید | ... عاصیم رضای تو کجاست | تاریک دلم نور و ضیای تو کجاست
ما را تو بهشت گر بطاعت بخشی | این بیع بود لطف و عطای تو کجاست | وله
مست تو ام از باده و جام آزادم | صید تو ام از دانه و دام آزادم | مقصود من از کعبه و بتخانه توئی
ورنه من ازین هر دو مقام آزادم | از ... ماهی هر دو ... | تا داری ... تو مرا در ...
پیغمبر ... شد و کفر ایمان ... | جان و دل و تن هر سه حجاب ره بود | تن دل شده و دل جان شده و جان جانان
از ... | ... که بود لائق ... ندارم | دارم ... خود از یار ندارم
از ... | گفتم ... ازین فکر ... | در خنده شد و گفت که ...

قیل ثمرة الادب العقل الراجح وثمرة العلم العمل الصالح وافضل ما اعطی العبد فی الدنیا الحکمة وفی الاخرة الرحمة وقال حکیم لا تلبسوا الناس ملابس الحکیم فان اجسامهم احسن من ان یتزین مرودها ورقابهم اذل من ان تحلی بعقودها رب کلمة اراقت دما واعقبت ندما سئل طبیب عن سمکة السقنقور فقال ما هی الا تسافق الاجنبیه العقل نور فی القلب یفرق بین الحق والباطل اذا عقلت عقلك عما لا یعنیك فانت عاقل سئل فقیه من العامة عن حج هل یحل الحرم

فقال بعض الکفّ منه انشاء جمال شمع ناپیدا و هستی سوز ازو آتش بجان پروانه چند

وله ترسمت ای خفته در دامان گیسی سحر خواب نگذاری تا سیلت از سر بگذرد

وله روی ننماید ز دوست طالب مقصود زین در اگر رفت از در دگر آید

وله با او وجود من مثل نور و ظلمت است او در کنارم آمد و من از میان شدم

حکی ان هارون الرّشید خرج فی بغداد یوم العید و علیه لباس جدید و معه قواد وعبید فقال لدغیلان المجنون ایها الرّشید لیس العید لمن لبس الجدید انّما العید لمن امن من الوعید فهل انت امنت یا رشید لیس العید لمن تبخّر بالعود انّما العید لمن تاب فلا یعود لیس العید لمن نضف القدور انّما العید لمن سعد فی المقدور لیس العید لمن رکب المطایا انّما العید لمن ترک الخطایا لیس العید لمن استخدم الغلمان انّما لمن خادم الرّحمن لیس العید لمن رفع الرّایات انّما العید لمن عمل بالآیات لیس العید لمن جلس علی البساط انّما العید لمن جاوز الصّراط نقل خطی که حضرت امام حسن عسکری علیه السّلام بشیخ ابن بابویه نوشته اند بسم الله الرّحمن الرّحیم الحمد لله ربّ العالمین والعاقبة للمتّقین والجنّة للموحدین والنّار للملحدین ولا عدوان الّا علی الظّالمین ولا اله الّا الله احسن الخالقین والصّلوة علی خیر خلقه محمّد و عترته الطّاهرین امّا بعد اوصیک یا شیخی و معتمدی ابا الحسن علی بن الحسین القمّی وفقک الله لمرضاته. وجعل من صلبک اولاداً صالحین برحمته اوصیک بتقوی الله واقامة الصّلوة وایتاء الزّکوة فانّه لا تقبل الصّلوة من مانع الزّکوة واوصیک بمغفرة الذّنب وکظم الغیظ وصلة الرّحم ومواساة الاخوان والسّعی فی حوائجهم فی العسر والیسر والحلم عند الجهل والتّفقّه فی الدّین والتّثبّت فی الامور والتّعاهد للقرآن وحسن الخلق والامر بالمعروف والنّهی عن المنکر قال الله عزّ وجلّ لا خیر فی کثیر من نجویهم الّا من امر بصدقة او معروف او اصلاح بین النّاس واجتناب الفواحش کلّها وعلیک بصلوة اللّیل فانّ النّبی صلّی الله علیه وآله وسلّم اوصی علیّاً فقال یا علی علیک بصلوة اللّیل علیک بصلوة اللّیل علیک بصلوة اللّیل ومن استخفّ بصلوة اللّیل فلیس منّا فاعمل بوصیّتی وامر جمیع شیعتی حتّی یعملوا علیه وعلیک بالصّبر وانتظار الفرج فانّ النّبی صلّی الله علیه وآله وسلّم قال افضل اعمال امّتی

انتظار الفرج ولایزال شیعتنا فی حزن حتی یظهر ولدی الذی بشر به النبی صلی الله
علیه وآله وسلم انه یملأ الارض قسطاً وعدلاً کما ملئت جوراً وظلماً فاصبر یا شیخی
وأمر جمیع شیعتی بالصبر فان الارض لله یورثها من یشاء من عباده والعاقبة
للمتقین السلام علیک وعلی جمیع شیعتنا ورحمة الله وبرکاته حسبنا الله و
نعم المعین نعم المولی ونعم النصیر از عارف بشنو از من این نصیحت بی خم و پیچ
گردن ز قضا سر از قدر هیچ مپیچ تسلیم و رضا شعار کن چون عارف هیچی تو و از هیچ نمی آید هیچ
از وامق یاران همه گر ز یاری ام تافته اند نگاه از تو نه قدر یار بدانی نه شرط یاری داری از تو
از شیخ بهائی رحمه الله با دف و نی دوش آمد و عرب وه چه خوش گفت از روی طرب
ایها القوم الذی فی المدرسه کلما حصلتموه وسوسه فکرکم ان کان من غیر الحبیب
ما لکم فی نشأة الاخری نصیب فاغسلوا یا قوم عن لوح الفؤاد کل علم لیس ینجی فی المعاد
ساقیا یک جرعه از روی کرم بر بهائی ریز از جام قدم تا کند شق پرده پندار را
هم بچشم باز بیند یار را شیخ سعدی ای که وقتی نطفه بودی در رحم
وقت دیگر طفل بودی شیرخوار تا ببالا گشتی تا بلوغ سرو بالائی شدی سیمین عذار
آنچه دیدی بر قرار خود نماند آنچه بینی هم نماند بر قرار گل بخواهد چید بی شک باغبان
ور نچیند خود فرو ریزد ز بار نام نیکو گر بماند ز آدمی به کزو ماند سرای زرنگار
لا ادری الا یا نفس ان تقنع بقوت فانت عزیزة ابداً غنیه
دعی عنک المطامع والامانی فکم امنیة جلبت منیه قال الفضیل ثلثة لا ینبغی
ان یلاموا علیه سوء الخلق والغضب الصائم والمریض والمسافر حکما گفته اند مصاحبت
نیکان و دانایان کیمیای سعادت ابدی و رهنمای دولت سرمدی است صحبت را اثری عظیم است
همنشینی گو لطیف و کامل است راحت روح است و آرام دل است آنکه نادانی و غفلت صفت اوست
صحبتش مانند تیر قاتل است و دیگری در این باب گوید همنشین تو از تو به باید
تا ترا عقل و دین بیفزاید و دیگری گفته ای برادر بپرهیز از یار بد
یار بد بدتر بود از مار بد مار بد تنها ترا بر جان زند یار بد بر جان و بر ایمان زند
قال سید الوصیین وامیر المؤمنین علیه سلام الله رب العالمین لا خیر فی صحبة من
اجتمع فیه ستة خصال ان حدثك کذبك وان حدثته کذبك وان ائتمنته خانك و

من ائتمنک اتهمک وان انعمت علیه کفرک وان انعم علیک من بنعمته وقال الحکیم سته خصال لا یطیقها الا من کانت نفسه شریفة الثبات عند حدوث النعم الجسیمة والصبر عند حدوث المصیبة العظیمة وجذب النفس الی الفعل عند دواعی الشهوة وکتمان السر عن الاصدقاء والاعداء والصبر علی الجوع واحتمال جار السوء مناجات

از امیر المؤمنین علی علیه السلام — الهی تنعم بفضلک یا مناء — دعاء من ضعیف مبتلاء
غریق فی بحور الغم حزنا — اسیر بالذنوب بالخطاء — انادی بالتضرع کل یوم
مجدا بالتهلل والدعاء — اتیتک باکیا فارحم بکائی — حیائی منک اکثر من خطا
لقد ضاقت علی الارض طرا — واهل الارض فاعز فوادیا — ولی هم وانت الکشف همی
ولی داء وانت دواء داء

در بیان تفسیر و تاویل قرآن این است که تفسیر کشف معانی ظاهر قرآن است و تاویل کشف معانی باطن آن و بعضی گفته اند هر چه ادراک بشر بمعانی حقایق آن رسد آن را تفسیر گویند و هر چه عقل بشر ادراک نکند آن را تاویل گویند و از اینجاست که حق تعالی فرموده وَمَا یَعْلَمُ تَأْوِیلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ تفسیره فی الحدیث من حفظ لقلقه وقبقبه وذبذبه دخل الجنة ای لسانه وبطنه وفرجه فی النهج ان الله فرض علیکم فرائض فلا تضیعوها وحد لکم حدودا فلا تعتدوها ونهاکم عن اشیاء فلا تنتهکوها وسکت لکم عن اشیاء ولم یدعها نسیانا فلا تتکلفوها قال حکیم لرجل یستکثر من العلم ولا یعمل بهذا اذا افنیت عمرک فی جمع السلاح فمتی تقاتل مردی نشسته بود که منظره بانه ایستاده بود زنی خوبروی مقابل او آمد و مردی بنظر بروی آمد و میکرد آن مرد گفت بچه سبب بسیار مرا نظر میکنی زن گفت چشم من گناه عظیمی کرده است میخواهم که عقوبت و عذاب الیم باو برسد که تلافی آن گناه شود و عقوبتی الذین زیاده نیست که صورت

نور ابنه از شیخ بهائی رحمه الله در قطع علایق و عزلت از خلایق گوید — هر که از خوش آمد دلیل
عزلتی بگزید و رست از قال و قیل — عزلت اندر عزلت آمد ای فلان — تو چه خواهی ز اختلاط این و آن
پا کشی از دامن عزلت بدر — چیست کردی چون گدایان دربدر — گر زدی بنفس هیچ است امان
رو نهان شو چون پری از مردمان — از حقایق بیرون گشت مدعی — زین هجوم مردمان تا نگذری
گر تو خواهی عزلت دنیا و دین — عزلتی از مردم دنیا گزین — چون شب قدر از همه مستور شد
لاجرم از پای تا سر نور شد — مهر خفته تا کسی نشناسدش — مه مزین بر کل آید پیش

تا تو نیز از خلق بخشی بی‌همی   لیلة القدری و اسم اعظمی   رو بعزلت آر ای فرزانه مرد
وز جمیع ما سوی الله باش فرد   عزلت آمد کنج مقصود این چنین   لیک گر با زهد و علم آمد قرین
عزلت بی عین علم آن ذلت است   ور بود بی زا و زهد آن علت است   زهد و علم ار مجتمع نبود بهم
کی توان زد در ره عزلت قدم   علم چه بود آنکه ره بنمایدت   زنگ گمراهی ز دل بزدایدت
زهد چه بود از همه پرداختن   جمله را در راه او در باختن   این هوسها از سرت بیرون کند
خوف و خشیت در دلت افزون کند   خشیة الله را نشان علم دان   انما یخشی تو در قرآن بخوان
سینه را از علم حق آباد کن   رو حدیث لو علمتم یاد کن   علم باید زیب از فقر ای پسر
نی ز باغ و راغ و اسب و گاو و خر   مولوی است امام این جهان   کان بیابد زیب زیباب جهان
نقش علم است ای جناب مولوی   حشمت و مال و منال دنیوی   قاقم و خز چند پوشی چون شهان
مرغ و ماهی چند سازی زیب خوان   خود بده انصاف ای اهل کمال   کی شود اینها میسر از حلال
ای علم افراشته در راه دین   از چه شد ماکول و ملبوست چنین   چند مال شبهه ناک آری بکف
تا که باشی نرم پوش و خوش علف   عاقبت سازد ترا از دین بری   این تن آرائی و آن تن پروری
لقمه کاید از طریق مشتبه   خاک خور خاک و بر آن دندان منه   کان ترا در راه دین مفتون کند
نور عرفان از دلت بیرون کند   لقمهٔ نانی که باشد شبهه ناک   در حریم کعبهٔ ابراهیم پاک
گر بدست خود فشانی تخم آن   ور بکاو و چرخ رانی تخم آن   ور به نو در حصادش و آس کرد
ور بسنگ [illegible]   ور بآب زمزمش کردی عجین   مریم آئین پیکری از حور عین
ور بخواند [illegible]   فاتحه با قل هو الله احد   ور بود از شاخ طوبی آتشش
ور شود [illegible]   ور تو بر خوانی هزاران بسمله   بر سر آن لقمهٔ [illegible]
عاقبت [illegible]   نفس زان لقمه ترا قاهر شود   در ره طاعت ترا بیجان کند
خانهٔ دین ترا ویران کند

کتب ادیب فی آخر کتابه الی صدیقه رفع الله البین وبدل الاین بالبین وعوض الوصال عن الخیال قال بعض المفسرین فی معنی قوله تعالی رضی الله عنهم ورضوا عنه ذلک لمن خشی ربه یعنی ذلک لمن راقب وحاسب نفسه وتزود لمعاده فی معنی المراقبة اختلاف بعضهم قالوا المراقبة الملاحظة وقیل المراقبة المطالعة احوال النفس وافعالها وقیل المراقبة زجر النفس عن المنهیات وشغلها بالمامورات وقیل المراقبة ان ینظر المکلف فی اقواله و

افوالدائماً ویحاسب نفسه علی اعماله الدائم علیه وقیل المراقبه ان یرتقب العبد ربه فی جمیع احواله حتی یبعد علیه انفاسه این رباعیات که نوشته میشود از سحابی است

عالم بخروش لا اله الا هو ست | غافل بگمان که دشمن است این یا دوست | دریا بوجود خویش موجی دارد
خس پندارد که این کشاکش با اوست | وله | ای زاهد و عاشق از تو در ناله و آه
دوران تو و نزدیک تو را حال تباه | کس نیست که از تو جان تواند بردن | آن را بتغافل کشی آن را بنگاه
از فخر الدوله عمید الدین در منزل | خواجه بفقر بود و لیکن بدرم | گشت مشغول و لیکن بشکم
میزبان بود و لیکن برباط | ناظم آورد و لیکن بدرم | سر بر آورد و لیکن بفضول
دل تهی کرد و لیکن ز کرم | پس حریص است و لیکن بحرام | پس جواد است و لیکن بجرم
جاودان باد و لیکن بسقر | سالها باد و لیکن بسقم | عن عبید بن زراره قال

مات لبعض اصحاب ابی عبد الله ولد فحضر ابو عبد الله علیه السلام فلما الحد تقدم ابوه فطرح علیه التراب فاخذ ابو عبد الله علیه السلام بکفیه وقال لا تطرح علیه التراب ومن کان منهم ذا رحم فلا یطرح علیه التراب فان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نهی ان یطرح الوالد و ذو رحم علیه التراب فقلنا یا بن رسول الله صلی الله علیه وسلم تنهانا عن هذا وحده فقال انهاکم ان تطرحوا التراب علی ذوی ارحامکم فان ذلک یورث القسوة فی القلب ومن قسی قلبه بعد من ربه قیل الحلم اطفاء نایرة الغضب عند نزول النصب والتعب وقال عالم الحلم هو ان تکون النفس مطمئنة لا یحرکها الغضب بسهولة ولا تضطرب عند اصابة المکروه وقیل الحلم شاهد حسن الخلق وقائد فوق الصدق وقیل الحلم ترک الحدة وتحمل الشدة

از قدائی | گر چشم گشایم بجمال تو خوش است | ور دیده به بندم بخیال تو خوش است
هیچ از تو بجز فراق تو ناخوش نیست | آن نیز بامید وصال تو خوش است | از اشرف
پی کعبه و دیر هم گاه اینجا و گاه آنجا | چو مطلب جستجوی اوست خواه اینجا و خواه آنجا | از حافظ علیه الرحمه
مباش در پی آزار و هر چه خواهی کن | که در طریقت ما غیر از این گناهی نیست | وله ایضاً
ای نور چشم من سخنی هست گوش کن | تا ساغرت پر است بنوشان و نوش کن | وله رحمه الله
بر دامن اهل خود ببین که چشم من و تو | راز این پرده نهان است و نهان خواهد بود | وله | بر آستانه میخانه گر سری بینی
مزن بپای که معلوم نیست نیت او | وله رحمه الله | مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو

یاد مرا کشتهٔ خویش آمد و بنگاه درد   قیل خلق الله الخلق علی الفطرة واطلق لهم الفکرة فبالفکرة
عرفوه وبالفکرة عبدوه قیل الفکرة معیار وصدق القول ومضمار اصابة الرای
وقیل الفکرة معدن جواهر العلوم وذرر الحکم وقیل الفکرة اساس اصابة الرای
وحتی صیانة النفس از رسول آمد نبا عشق   بند بگسل باش آزاد ای پسر   چند باشی بند سیم و بند زر
گر بریزی بحر را در کوزهٔ   چند گنجد قسمت یک روزهٔ   کوزهٔ چشم حریصان پر نشد
تا صدف قانع نشد پر در نشد   هر کرا جامه ز عشقی چاک شد   او ز حرص و عیب کلی پاک شد
شاد باش ای عشق خوش سودای ما   ای طبیب جمله علتهای ما   ای دوای نخوت و ناموس ما
ای تو افلاطون و جالینوس ما   جسم خاک از عشق بر افلاک شد   کوه در رقص آمد و چالاک شد
عشق جان طور آمد عاشقا   کوه مست و خر موسی صعقا   سر پنهان است اندر زیر و بم
فاش اگر گویم جهان بر هم زنم   با لب دمساز خود گر جفتمی   همچو نی من گفتنیها گفتمی
هر که او از هم زبانی شد جدا   بی زبان شد گرچه دارد صد نوا   چونکه گل رفت و گلستان شد خراب
بوی گل را از که جوییم از گلاب   جمله معشوق است و عاشق پردهٔ   زنده معشوق است و عاشق مردهٔ
چون نباشد عشق را پروای او   او چو مرغی ماند بی پروای او   پر و بال ما کمند عشق اوست
موکشانش میکشد تا کوی دوست   من چگونه هوش دارم پیش و پس   چون نباشد نور یارم پیش و پس
نور او در یمن و یسر و تحت و فوق   بر سر و بر گردنم مانند طوق   عشق خواهد کاین سخن بیرون بود
آینه غماز نبود چون بود   آینهات دانی چرا غماز نیست   زانکه زنگار از رخش ممتاز نیست
آینه کز زنگ و آلایش جداست   پر شعاع نور خورشید خداست   رو تو زنگار از رخ او پاک کن
بعد از آن آن نور را ادراک کن   فهم اگر دارید جان را ره دهید   بعد از آن از ذوق پا در ره نهید
قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم استحیوا من الله حق الحیا - قالوا انا نستحیی من الله
یا رسول الله قال لیس ذلک ولکن الاستحیاء من الله ان تحفظ الرأس وما وعی والبطن
وما حوی وتذکر الموت والبلی ومن اراد الآخرة ترک زینة الحیوة الدنیا للتفتازانی
طویت باحراز الفنون ونیلها   رداء شبابی والجنون فنون   فحین تعاطیت الفنون وحظها
تبین لی ان الفنون جنون   فی الخبر من مقت نفسه فی الله آمنه الله من مقته یقولون
فی البستان للعین لذة لا ادری   وفی الخمر والماء الذی غیر آسن   اذا شئت ان تلقی المحاسن کلها
ففی وجه من تهوی جمیع المحاسن   از سید محمد نجفی است   ای یاد تو ام سلسله جنبان جنون

دور از تو و بزم تو مگو چه غم چون | چون شمع نشاده تا برانو در اشک | چون جام نشسته تا بگردن در خون
از تیر با قرد اباد | ای جور ترا و هر چه بادا بادا | خواهم ز تو داد و هر چه بادا بادا
دل اسطیه جم لیستی آیا چه بود | دوریست مبا و هر چه بادا بادا | از میر ترا داود
مگوی آنکه بداند چه گوید آنکه | بجبر نغم که شراع وصالت از کرم | آزار اضی اصفهانی
امیش شب گر رخش | خوش باش ای دل که وقت بیرون نیست | نشسته و چو شمع کس پیشش نیست
در روز من نیست

علی بن حسن زواری در تفسیر خود که مسمی بترجمة الخواص است
چهار در سوره مبارکه الحمد پنج اسم از اسماء الله مذکور است که آن الله و رب و رحمن
و رحیم و مالک است گویا حضرت حق میفرماید که اول ترا خلق کردم پس الله و معبود علی
الاطلاق باشم بعد از ان ترا تربیت کردم بانواع نعم پس رب و پروردگار تو باشم بعد از ان
اصناف عصیان از تو بوجود آمد من آنرا عفو کردم و پوشیدم پس رحمن و بخشنده گناهان باشم
و چون توبه کردی و انابت نمودی ترا آمرزیدم و به بهشت جای دادم پس رحیم و آمرزنده و در آرنده
باشم به بهشت و بعد از ان جزای اعمال ترا بتو میرسانم پس مالک روز جزا باشم و ذکر الرحمن الرحیم
یکبار در بسمله و یکبار در سوره دلیل است بر آنکه عنایت الهی برحمت نامتناهی اکثر است از دیگر صفات
و مع هذا معقب کردانید آنرا بمالک یوم الدین تا عبد میان خوف و رجا باشد و نظیر این کلام غافر
الذنب و قابل التوب شدید العقاب فی نهج البلاغة فی وصیة وعظ النساء فان رایهن الی
افن و عزمهن الی وهن اکفف ابصارهن بالحجاب خیر لهن من ارتیاب و لیس خروجهن
باخرّ من دخول من لا یوثق به علیهن وان استطعت ان لا یعرفن غیرک فافعل
و فیه ایضا لا تطیعوا النساء علی حال و لا تامنوهن علی مال و لا تذروهن لتدبیر
العیال ان ترکن و ما یردن اوردن المهالک و اذلن الممالک ینسین الخیر و یحفظن الشر
یتهافتن فی البهتان و یتمادین فی الطغیان و فی حدیث النبوی صلی الله علیه و اله
و سلم شاوروهن و خالفوهن للشیخ احمد الجوهری | کیف یرجو تقربا لله من
قد قیدته الذنوب طولحیا . لا لعمری امر کیف یشرق قلب | صور الکائنات فی مرآته
سعدی علیه الرحمه | فرو ماندگان را درون شاد کن | ز روز فرو ماندگی یاد کن
نگردان غریب از درت بی نصیب | مبادا که گردی بدرها غریب | چو بینی یتیمی سر افکنده پیش
مده بوسه بر روی فرزند خویش | الا تا نگرید که عرش عظیم | بلرزد همی چون بگرید یتیم

شدة
اب

الیا

اگر سایه خود برفت از سرش | تو در سایه خویشتن پرورش
وله رحمه الله
الا ای که عمرت بهفتاد رفت | مگر خفته بودی که بر باد رفت
همه برگ ماندن بهم ساختی | بتدبیر رفتن نپرداختی
چو پنجاه سالت برون شد ز شصت | غنیمت شمر پنج روزی که هست
چو مارا بغفلت بشد روزگار | تو باری دمی چند فرصت شمار
از شیخ بهائی علیه الرحمه
در دولت گر بود ای مرد راه | چاره خود کن که دولت شد تباه
از هوس بگذر بپا کن کش و فش | پا ز دامان قناعت بر مکش
گر نباشد جامه اطلس ترا | کهنه دلق ساتر تن بس ترا
ور مزعفر نبود با قند و مشک | خوش بود دوغ و پیاز و نان خشک
ور نباشد شربه از زر ناب | با کف خود بست توانی خورد آب
ور نباشد مرکب زرین لگام | میتوان زد هم بپای خویش گام
ور نباشد دورباش از پیش و پس | دورباش نفرت خلق از تو بس
ور نباشد خانهای زرنگار | میتوان کردن بسر در کنج غار
ور نباشد فرش ابریشم طراز | با حصیر کهنه مسجد بساز
ور نباشد شانه از بهر ریش | شانه بتوان کردن از انگشت خویش
هرچه بینی در جهان دارد عوض | در عوض گردد ترا حاصل غرض
بی عوض دانی چه باشد در جهان | عمر باشد عمر قدر آن بدان

فی الحدیث العقل نور فی القلب یفرق بین الحق والباطل وعن بعض الحکما العقل للقلب بمنزلة الروح فی الجسد فکل قلب لا عقل له فهو میت وهو بمنزلة قلوب البهائم وقال اهل المعرفة هو نور فطری یزید باقتباس انوار الحکم ولذا قال سید الوصیین علیه السلام العقل عقلان مسموع ومطبوع ولا ینفع مطبوع اذا لم یکن المسموع کما لا ینفع ضوء الشمس ونور العین ممنوع وقال اهل اللسان العقل ما ینجی صاحبه من ورطة الدنیا وندامة العقبی قال بشر الحافی لیس العاقل الذی یعرف الخیر من الشر انما العاقل الذی اذا رای الخیر اتبعه واذا رای الشر اجتنبه وقال الاعرابی اذا عقلک عقلک عما لا یعنیک فانت عاقل واذا لم یعقلک عنه فانت غافل وقیل لبهلول من العاقل فقال کیف اصف لک من لم اره

از میرزا سلیمان
[illegible] بترم گرچه وفادارترم | آزرده ترم گرچه کم آزارترم
آن کو ز همه عزیزتر نیست کسی | سبحان الله بچشم او خوارترم
از شیخ علی عشقی
عشقی داریم و سینه سوزانی | دردی داریم و دیده گریانی
عشقی و چه عشق عشق عالم سوزی | دردی و چه درد درد بی درمانی
از حکیم شفائی
بمحشر وعده دیدار دادی میترسم | وصال چون توئی را صبر امید در نیاید
در خاتمه کتاب روضة الصفا گوید

در بیان عجایبات روی زمین است مسطور شد و که در مسالک الممالک مسطور است که در قبلهٔ بیت المقدس سنگی سفید است در آن سنگ سنبلی علیحده از کلک قدرت خالق خیر و شر نوشته شده که لا اله الا الله محمد رسول الله نصره حمزه دیگر در آن خاتمه مذکور است که در تیه بنی اسرائیل درختی است که اوراق آن ظهور میشود مثل حکاک و این حال تا چهل روز است و می‌ماند و بعد از آن منقطع میشود تا سال دیگر قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم استعینوا علی الحوائج بالکتمان یعنی مدد طلبید در کارها به پوشید کی مقصود از این کلام معجز نظام این است که مقصود و مطلوب خود را از همه پوشیده باید داشت تا هنگامیکه از مکمن غیب بعرصه ظهور جلوه گر گردد وقال صلی الله علیه وآله وسلم اذا جاءکم کریم قوم فاکرموه وقال صلوات الله علیه وآله السعید من وعظ بغیره ایضا سید القوم خادمهم لا ادری

اگر چه هست کلمت را چو من هزار ابر | در ابر هست نباید چو تو نگار نگار

از قاضی اسد است

ای آنکه تو لی محرم راز همه کس | شرمنده ناز تو نیاز همه کس

چون دشمن و دوست منظور نگاه تواند | از بحر تو سیکشیم ناز همه کس

قال مجاهد فی قوله تعالی ولقد اتینا لقمان الحکمة ای العقل والفقه والاصابة فی القول وفی الحدیث ان الحکمة یزید الشریف شرفا وترفع العبد المملوک حتی یجلسه مجالس الملوک از بابا افضل

ای جمله خلق را ز بالا و پست | آورده بفضل خویش از نیست بهست

هر که عدل تو چو در پیش چو شاه | در خانهٔ عفو تو چه هشیار و چه مست

قیل التقوی ان تزین سریرتک للحق کما تزین علانیتک للخلق لا ادری

گویند بهاری شد و گل آمد و رفت | ما غنچه‌ایم که کی آمد و کی رفت

قال بعض الافاضل الدنیا دار غرور وجسر مرور وبیت آفات ودار مکافات ومحل محنة وعناء ومنزل عبرة وبلاء وقال عارف الدنیا ما شغلک عن الله وقال سالک قنطرة لمن عبر وعبرة لمن اعتبر وفی الخبر الدنیا سجن المؤمن وجنة الکافر وایضا الدنیا قنطرة الاخرة وایضا فی الحدیث الدنیا مزرعة الاخرة وایضا الدنیا جیفة وطالبها کلاب وایضا فی حدیث النبوی صلی الله علیه وآله وسلم حب الدنیا راس کل خطیئة از بابا افضل کاشی

هر سر که حسد برد اسیر تو شود | در هر که فرو خوری اسیر تو شود

تا بتوانی تو دستگیری میکن | تا آن دست گرفته دستگیر تو شود

و له

دنیا مطلب تا همه وقت باشد | دنیا طلبی تا آن همه آفت باشد

میرو بروی زمین بزیر زمین چو ابری | تا زیر زمین روی زمین طیبت باشد

از ... کاشی | یکلحظه غم تو بیوفائی نکند | با غیر دل من آشنائی نکند
غم با دل خون گرفته عهدی کرده است | تا او باشد ازو جدائی نکند | از ضیاء الدین محمد کاشی
از خلق زمانه پا کشیدن خوشتر | در گوشهٔ عزلت آرمیدن خوشتر | زنهار ضیا علاج صحبت نکنی
از صانع زمانه نادیدن خوشتر | فی التورية یا موسى اذا رایت الفقر مقبلا فقل مرحبا

بشعار الصالحین واذا رایت الغنی مقبلا فقل ذنب عجلت عقوبته یعنی استدراج یا موسی ما خلقت خلقا احب الی من عبدی المومن انما ابتلیته لما هو خیر له وانا اعلم بما یصلح علیه عبدی فلیصبر علی بلائی ولیشکر نعمائی وصیت نامه جمال الدین بن مطهر که بپسر خود نوشته که مسمی بفخر الدین محمد بود بسم الله الرحمن الرحیم اعلم اعانك الله تعالی علی طاعته ووفقك لفعل الخیر وملازمته وارشدك الی ما یحب و یرضاه وبلغك ما تامله من الخیر وتمناه واسعدك فی الدارین وحباك بكل ما تقربه العین ومد لك فی العمر السعید والعیش الرغید وختم اعمالك بالصالحات ورزقك اسباب السعادات وافاض علیك من عظایم البرکات ووقاك الله کل محذور ودفع عنك الشرور انی قد لخصت لك فی هذا الکتاب لب فتاوی الاحکام وبینت لك فیه قواعد شرایع الاسلام بالفاظ مختصرة وعبارات محررة واوضحت لك فیه نهج الرشاد وطریق السداد وذلك بعد ان بلغت من العمر الخمسین ودخلت فی عشرة الستین وقد حکم سید البرایا بانها مبداء اعتراك المنایا فان حکم الله تعالی فیها علی بامره وقضی فیها بقدره وانفذ ما حکم به علی العباد الحاضر منهم و البادی فانی اوصیك کما افترض الله تعالی علی من الوصیة وامرنی به حین ادراك المنیة بملازمة تقوی الله تعالی والسنة القائمة والفریضة اللازمة والجنة الواقیة والعدة الباقیة وانفع ما عدا الانسان لیوم تشخص فیه الابصار وعلیك باتباع اوامر الله تعالی وفعل ما یرضیه واجتناب ما یکرهه والانزجار عن نواهیه واقطع زمانك فی تحصیل الکمالات النفسانیة واصرف اوقاتك فی اقتناء الفضائل العلمیة والارتقاء عن حضیض النقصان الی ذروة الکمال والارتقاء الی اوج العرفان عن محیط الجهالات وبذل المعروف ومشاهدة الاخوان ومقابلة المسیء بالاحسان والمحسن بالامتنان وایاك ومصاحبة الارذال ومعاشرة

الجهال فانها تفيد استعدادا تاما لتحصيل الكمالات وثمرات ملكة راسخة لامتثال المجهولات ولیكن یومك خیرا من امسك وعليك بالصبر والتوكل والرضاء و حاسب نفسك فى كل یوم وليلة واكثر من الاستغفار لربك واتق دعاء المظلوم خصوصا اليتامى والعجائز فان الله تعالى لا يسامح بكسر كسير وعليك بصلوة الليل فان رسول الله صلى الله عليه واله وسلم حثت عليها وندب اليها وقال من ختم له بقيام الليل ثم مات فله الجنة وعليك بصلة الرحم فانها تزيد فى العمر وعليك بحسن الخلق فان رسول الله صلى الله عليه واله وسلم قال انكم لن تسعوا الناس باموالكم فسعوهم باخلاقكم وعليك بصلة الذرية العلوية فان الله تعالى قد اكد الوصية فيهم وجعل مودتهم اجر الرسالة والارشاد فقال الله تعالى قل لا اسئلكم عليه اجرا الا المودة فى القربى قال رسول الله صلى الله عليه واله انى شافع يوم القيمة لاربعة اصناف ولو جاؤا بذنوب اهل الدنيا رجل نصر ذريتى ورجل بذل ماله لذريتى عند المضيق ورجل احب ذريتى باللسان والقلب ورجل سعى فى حوائج ذريتى اذا طردوا اوشردوا وقال الصادق عليه السلام اذا كان يوم القيمة نادى مناد ايها الخلايق انصتوا فان محمد صلى الله عليه واله يكلمكم فنصت الله الخلايق فيقوم النبى صلى الله عليه واله فيقول يا معشر الخلايق من كانت له عندى يد ومنة او معروف فليقم حتى اكافيه فيقولون بابائنا وامهاتنا باى يد واى منة واى معروف لنا بل المنة والمعروف لله ولرسوله على جميع الخلايق فيقول بلى من روى احدا من اهل بيتى او برهم او كساهم من عنده واشبع جائعهم فليقم حتى اكافيه فيقوم اناس قد فعلوا ذلك فياتى النداء من عند الله يا محمد يا حبيبى قد جعلت مكافاتهم اليك فاسكنهم من الجنة حيث شئت فيسكنهم فى الوسيلة حيث لا يحجبون عن محمد واهل بيته صلوات الله عليهم وعليك بتعظيم الفقهاء وتكرمة الفضلاء فان رسول الله صلى الله عليه واله وسلم قال من اكرم فقيها مسلما لقى الله تعالى يوم القيمة وهو عنه راض ومن اهان فقيها مسلما لقى الله تعالى يوم القيمة وهو عنه غضبان وجعل النظر على وجه العالم عبادة والنظر الى باب العالم عبادة ومجالسة العلما

عبادة وعليك بكثرة الاجتهاد في ازدياد العلم والفقه في الدين فان امير المؤمنين
عليه السلام قال لولده وتفقه في الدين فان الفقهاء ورثة الانبياء وان طالب العلم
ليستغفر له من في السموات ومن في الارض حتى الطير في جو السماء والحوت في تنفع
البحر وان الملائكة اجنحتها لطالب العلم رضا به واياك وكتمان العلم ومنعه في
المستحقين لهذا فان الله تعالى يقول ان الذين يكتمون ما انزلنا من البينات
والهدى من بعد ما بيناه للناس في الكتاب اولئك يلعنهم الله ويلعنهم
اللاعنون وقال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم اذا ظهر البدع في امتي فليظهر
العالم علمه فان لم يفعل فعليه لعنة الله وقال لا تؤتوا الحكمة غير اهلها فتظلموها
ولا تمنعوها اهلها فتظلموهم وعليك بتلاوة الكتاب العزيز والتفكر في معانيه
وامتثال اوامره ونواهيه وتتبع الاخبار النبوية والآثار المحمدية والبحث عن
معانيها واستقصاء النظر فيها وقد وضعت لك كتبا متعددة في ذلك
كلها هذا ما يرجع اليك واما ما يرجع الي ويعود نفعه على فان تتعهدني
بالترحم الى بعض الاوقات وان تهدي الي ثواب بعض الطاعات ولا تقلل
من ذكري فينسبك اهل الوفاء الى الغدر ولا تكثر من ذكري فينسبك اهل العزم
الى العجز بل اذكرني في خلواتك وعقيب صلواتك واقض ما علي من الديون
الواجبة والتعهدات اللازمة وزر قبري بقدر الامكان واقرأ عليه شيئا
من القرآن وكل كتاب صنفته وحكم الله سبحانه وتعالى بامره قبل اتمامه
اكمله واصلح ما تجده من الخلل والنقصان والخطاء والنسيان هذه وصيتي اليك
والله خليفتي عليك والسلام عليك ورحمة الله وبركاته في الحديث حسن
الخلق وحسن الجوار وصلة الرحم يعمرن الديار ويزدن في الاعمار

از شیخ سعدی　　گر تیر جفای دشمنان می آید　　دلتنگ مشو که دوست می فرماید
بر یار نبیل پر ملامت کاید　　چون یار عزیز می پسندد شاید　　از شیخ سنائی علیه الرحمه
ابذلوا الروح یا عاشقین　　ان تکونوا فی هوانا صادقین　　داند این راه هر که زین ره آگه است
کاین وجود منشین سنان رست　　گوی دولت آن سعادتمند برد　　کو بپای دل بر خود جان سپرد
گر همی خواهی حیات عیش خوش　　کاو نفس خویش را اول بکش　　در جوانی کن نثار دوست جان

رو جوان بین فلک را بجوان | پیر چون کشتی گران جانی مکن | گوسفند پیر قربانی مکن
شد همه بربادو ایام شباب | بحر دین یکذره ننمودی شتاب | عمرت از پنجه گذشت و یک سجود
گشت بکار آید نکردی ای جهود | حالیا ای عندلیب کهنه سال | ساز کن افغان و بجنبان بال
چون نکردی ناله در فصل بهار | در خزان باری قضا کن زینهار | تا که والتین زبانت را نبود
توبهات لسیه گناهست نقد بود | غرق دریای گناهی تا بکی | وز معاصی روسیاهی تا بکی
جد تو آدم بهشتش جای بود | قدسیان کردند پیشش او سجود | یک گنه چون کرد گفتندش تمام
مذنبی مذنب برو بیرون خرام | تو طمع داری که با چندین گناه | داخل جنت شوی ای روسیاه

قال بعض العارفين الكاملين دخلت بالبصره يوما دار المجانين فرايت شابا مغللا مقيدا مسلسلا ينظر الى السماء ويبكى ويقول قد كان لى عقل فاوديته وكان لى قلب فادميته وكان لى نفس فاتعبتها وكان لى جسم فاضنيته وكان لى عين فعذبتها وكان لى دمع فافنيته وكان لى كف فاوجعتها وكان لى صدر فابليته وكان لى رجل فقيدتها وكان لى جلد فاعريته عبدك هذا عادم صبره ليتك قبل اليوم افنيته ليتنى مت قبل هذا وكنت نسيا منسيا ليتنى كنت ترابا ولم الك انسيا آه آه من حى يحسد الاموات آه آه من حيوة شر من الممات فويلا لى ثم ويلا لى وطوبى ثم طوبى لاخوانى الذين لم يخلقوا وهنيئا لاقرانى الذين لم يوجدوا استراحوا فى فسحة العدم من تعب الحيوة وسلموا فى سعة الفناء عن قيد الافات فقربت منه وقلت يا مجنون ما هذا الندم الم تعلم ان الوجود اشرف من العدم فقال ثكلتك الثواكل منذ خلقت من مكاره الدنيا قلت لا قال فهل انت على يقين بالنجاة عن عقاب العقبى قلت لا قال ويحك يا مطرود فاى شرف فى هذا الوجود انت بهذا الفهم عاقل وانا مع هذا اليقظ غافل يا سبحان الله من اخلوا ومن قيدوا فاثر كلامه فى قلبى وانتبهت من غفلتى فقلت اعدنى يا اخى وعظنى فقال عقلك عقالك ومالك وبالك فاتق انفالك وآجالك قلت زدنى قال لا تطلب الزيادة على ما يكفيك قلت الا اكافيك بالسعى فى خلاصك قال لا دعنى ومن قيدنى ان شاء اطلقنى وان شاء افلقنى قلت اطلب منى شيئا قال زد عقلى وزد فى عمرى واغفر ذنبى قلت ليست هذه ها خلوت

الاشياء بيدي قال فاذهب الله بنوره فجلت وانصرفت واعتبرت بحادثة ولها او مجنونا اعقل منه از انوری در حد و دری یکی دیوانه بود

روز و شب کردی بکوه و دشت گشت در تموز و دی بسالی یکدو بار جانب شهر آمدی از طرف دشت

گفتی ای آنان که تا آماده بود گاه قرب و بعد این زندینه گشت قائم و قعد لیس با پنج و شش

تو زمی و کیان بکرباهفت و هشت گر شما را بد توانائی چه شد ور که ما را بود بی برگی چه گشت

راحت هستی و رنج نیستی از شما بگذشت و از ما هم گذشت از شیخ عطار

بر سر خاکی زنی خوش میگریست گفت مجنونش کمین گریه چیست گفت چشم بر دلم غمناک ماند

زین جوان من که زیر خاک ماند گفت تو در خاکی و او در خاک نیست او کنون جز تو زجان غمناک نیست

در تفسیر کشاف آورده که در آیه إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللهُ وَرَسُولُهُ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ با آنکه این تصدق در زکوة دادن در نماز از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام بعمل آمد باز سبب تاری بلفظ جمع چیست میگوید انما اتی بلفظ الجمع وهو علی علیه السلام لترغيب الناس في مثل فعله فينالوا مثل ثوابه یعنی سبب صیغه جمع آنست که مردمان رغبت نمایند بمثل آنچه از آنحضرت صدور یافته و بمثل ثوابی که بآنحضرت کرامت شد فایز شوند لا ادری خرم دل آنکه همچو حیران تو نهفت صد واقعه داشت که در نهان بنهفت

اندوه تو در سینه خود گشت و برفت درد تو نگاه داشت در جان و بخفت قال عقبة ابن خالد اتيت

عبد الله بن الحسن فقلت علمني دعاء في الرزق فقال قل اللهم تول امري ولا تول امري غيرك فعرضته على ابي عبد الله عليه السلام فقال الا ادلك على ما هو انفع من هذا في الرزق قص اظفارك وشاربك في كل جمعة ولو بحكها

از نظیری درس ادیب اگر بود زمزمه محبتی جمعه بمکتب آورد طفل گریزپای را

و له تو اگر ز کعبه راندی گر از کنشت ما را غم بنده پروری تو بدر نمی‌هشت ما را

و له ایضاً نیازارم ز خود هرگز دلی را که میترسم در آن جای تو باشد

في المثل كن في كلها حارسا او اسدا خالسا او قردا راقصا ولا تكن انسانا ناقصا على قدر اهل العزم تاتي العزائم وتاتي على قدر الكرام المكارم قيل لابن عباس من اين حصل لك هذا العلم قال بلسان سؤول وقلب عقول قال بعض الحكماء انستحيي من السؤال وما نستحيي من الجهل از آصفی زاهد چه تو در صومعه هشیار نیست

چون من بجرم دیر خماری نیست کار تو صلاح و کار ما رسوائی ما را و ترا بیکدگر کاری نیست

از مولانا فخر الدین در چشم من اشک چه سیل غم او در تن دل و جان کشید خیل غم او

دوش آمد و بود شاد و نمی‌دید دل من گفتم چه کسی گفت طفیل غم او از سخنان فیثاغورث حکیم است

که دوست آنست که ترا از عیوب تو آگاه کند و دشمن آنست که عیبی بیند و ستایش نماید

و هم گوید که زنده آنست که در زندگی مرده باشد و مرده آنست که خود را زنده داند قال بعض العرفا

کان سلمان اعجمیا فلما سمع بنبی عربی صار بدوی القلب حتی قیل سلمان

منا اهل البیت وکان اویس قرنیا فلما تبع رسولا مکیا صار مدنی النفس حتی

قیل انی لاجد نفس الرحمن من جانب الیمن از صاحب مصاحب دردی این عشق جانسوز

و فیه هم از آن کودک بیاموز که چون مادر بگیرد و بستیزد همان در دامن مادر گریزد

از ملوی طرفه حالیست که آن آتش سوزان هم دور تر هرچه شود بیشتر هم میسوزد

صاحب کشاف در تفسیر آیه ان الله یأمر بالعدل والاحسان وایتاء ذی القربی

چنین گفته که فلما اسقطت لعنة الملاعین عن امیر المؤمنین کرم الله وجهه اقیمت

هذه الآیه مقامها ولعمری انها کانت فاحشة و منکرا و بغیا ضاعف الله

لمن سنها عذابا و نکالا و خزیا اجابة لدعوة نبیه صلی الله علیه وآله وسلم

اذ قال اللهم عاد من عاداه من دیوان المنسوب الی امیر المؤمنین علیه السلام

حبیب لیس یعدله حبیب وما لسواه فی قلبی نصیب حبیب غاب عن عینی وجسمی

وعن قلبی حبیبی لا یغیب وله علیه السلام لنقل الصخر من قلل الجبال

احب الی من منن الرجال یقول الناس لی فی الکسب عار فقلت العار فی ذل السؤال

لا ادری دعوی بسر زبان خود و ابستی در خانه هزار بت یکی بشکستی

گوئی که بیکت شهادت از بت رستم فردات کند خمار کاکنون مستی از مولوی

مادر بتها بت نفس شماست زانکه آن بت مار و این بت اژدها بت شکستن سهل باشد سخت سهل

سهل دیدن نفس را جهل است جهل هر نفس مکری و هر مکری از آن غرقه صد فرعون با فرعونیان

از صبح حضرت امیر لا ادری ای مصحف آیات الهی رویت وی سلسله اهل ولایت مویت

چشمه زندگی لب دلجویت محراب نماز عارفان ابرویت عن علی بن الحسین ع

من سره فلینال منا السرور ومن ساءه فساء میلاده وما فاز من فاز الا بنا

وماخاب من حُبِّنا زاده قول حکماست که آنچه بر خود نپسندی بدیگری مپسند نقل است که سری سقطی رحمه الله میگفت سی سال است استغفار میکنیم برای آنکه یکدفعه الحمد لله گفته ام و آن چنان بود که وقتی در بازار بغداد آتش افتاد و بعضی از دکاکین مردم سوخت و دکان او سالم ماند چون این خبر بوی رسید گفت الحمد لله بعد از آن میگفت که از دینداری و انصاف و مروت و شفقت دور بود که فرح نمودم و بآن راضی شدم چه مدار دین بر دو امر است یکی تعظیم حق دیگر شفقت بر خلق که التعظیم لامر الله والشفقة علی خلق الله از عارفی پرسیدند که بدترین احوال در دنیا کدام است گفت امن علت همت و قصرت مقدرته یعنی کسی را که عالی باشد همت او و کم باشد مقدور او العلماء غرباء لکثرة الجهال بینهم ایضا اثنان علیلان ابدا صحیح محمی و علیل مخلط قال امیر المؤمنین و سید الوصیین علیه السلام الدنیا اولها عناء واخرها فناء حلالها حساب وحرامها عذاب من صح فیها سقم ومن مرض فیها ندم ومن استغنی فیها فتن ومن افتقر فیها حزن ومن ساعاها فاتته ومن نظر فیها اعمته

	از انوری	چون بتکده کهنه بنزدیک کعبه
گویا که خدا خواسته یاد نکردم	از تضمینی	چون دایره ما ز پوست پوشان توایم
در دایرهٔ حلقه بگوشان توایم	گر بنوازی بجان خروشان توایم	ور ننوازی هم از خموشان توایم
از شیخ علی نقی	از سر کویش باسانی گذشتن مشکل است	ای رفیق بسته تر کاینجا مرا پا در گل است
دست و پای حیوان دربند گردد بسته پا	وای بر جان گرفتاری که بندش محکم است	و له
ای که کرده در دولت سوز عجبی اثر	هر نفس آتشی مزن بر دلم از نصیحتی	از شیخ بهائی علیه الرحمه
ایها المأسور فی قید الذنوب	ایها المحروم من ستر العیوب	لا تقم فی شر لذات الجسد
ان تجد ها حل مشکل	قم توجه شطر اقلیم النعیم	واذکر الاوطان والعهد القدیم
گنج علم ما ظهر مع ما بطن	گفت از ایمان بود حب الوطن	این وطن مصر و عراق و شام نیست
این وطن شهریست کان را نام نیست	زانکه از دنیاست این اوطان تمام	مدح دنیا کی کند خیر الانام
حب دنیا هست راس هر خطا	از خطا کی میشود ایمان عطا	ای خوشا آنکو یابد از توفیق کام
کاورد رو سوی آن بی نام شهر	تو درین اوطان غریبی ای پسر	خو بغربت کرده ئی خاکت بسر
اندرین شهر تن ماندی اسیر	کان وطن یکباره رفتت از ضمیر	رو بتاب از جسم و جان را شاد کن
سوی وطن اصلی خود را یاد کن	تا بچند ای شاه باز پر فتوح	باز مانی دور از اقلیم روح

حیف باشد از تو ای صاحب‌هنر   کاندرین ویرانه ریزی بال و پر   تا بکی ای هدهد شهر سبا
در غریبی مانده باشی بسته پا   جهد کن این بند از پا باز کن   بر فراز لامکان پرواز کن
تا بکی در چاه طبعی سرنگون   یوسفی یوسف بیا از چه برون   تا عزیز مصر ربانی شوی
وارهی از جسم روحانی شوی   عن امیر المؤمنین علیه السلام فرض الله تعالی الایمان
تطهیرا من الشرك والصلوة تنزیها عن الکبر والزکوة تسبیبا للرزق والصیام
ابتلاء لاخلاص الخلق والحج تقویة للدین والجهاد عزا للاسلام والامر بالمعروف
مصلحة للعوام والنهی عن المنکر ردعا للسفهاء والقصاص حقنا للدماء وترك
شرب الخمر تحصینا للعقل وترك الزنا تحصینا للنسب وترك اللواطة تکثیرا للنسل
والنقاوه لا ادری   استکمل النفس لا جسمانیه   فانت بالنفس لا بالجسم انسانا
استکمل العقل لا مالا توفره   فانت بالعقل لا بالمال انسانا   اقبل علی النفس واستکمل فضائلها
فانت بالنفس لا بالنسان انسانا   از رسائل طهرانی   ای تو سرزین ای قمر زهره جبین
گر زانکه فتادی بتو عیب ای نسرین   تو برگ گلی و سبب تو باد صبا   از باد صبا برگ گل افتد بزمین
از حسان بن ثابت است   قیل لی قل لعلی مدحا   ذکره تخمد نارا موصده
قلت لا اقدم فی مدح امرئ   ضل ذو اللب الی ان عبده   والنبی المصطفی قال لنا
لیلة المعراج لما صعده   وضع الله بظهری یده   فاحس القلب ان قد برده
وعلی واضع اقدامه   فی محل وضع الله یده   از شاه صفی طهرانی است
با من دو برادری که بودند قرین   او رفت بمهر و این یکی ماند بکین   روزی صد بار بشیر می‌کشدم
نادیدن آن برادر و دیدن این   از افلاطون الهی است که چند انکه دانا باشی خود را نادان شمار و آنچه
ندانی از آموختن شرم مدار از لقمان حکیم پرسیدند که بدین رتبه چگونه رسید می‌گفت از راست
گفتن و امانت بجای آوردن و از سخنان بیهوده خاموش ماندن قال سید الوصیین علیه السلام
لا مال انفع من العقل ولا وحدة اوحش من العجب ولا عقل کالتدبیر ولا کرم
کالتقوی ولا قرین کخلق حسن ولا میراث کالادب ولا قائد کالتوفیق ولا
تجارة کالعمل الصالح ولا ربح کالثواب ولا ورع کالوقوف عند الشبهة ولا زهد
کالزهد فی الحرام ولا علم کالتفکر ولا عبادة کاداء فرائض ولا ایمان کالحیاء
والصبر ولا حسب کالتواضع ولا شرف کالعلم ولا عز کالحلم ولا مظاهرة

اوثق من مشاهده آن نیستی بود بشنو که هر دو جهان گلزار است بد و حشت که بچشم خار است
از دوستی آنکه رو سوی تو آورد ز عالم ببرید وانکه با درد تو خو کرد ز درمان بگسید
ذوقی ز بندگی پیر خرابات چه دید کز سر خواجگی ملک سلیمان بگذشت ارباب معرفت ترقیات روح
انسانی را تا نه مرتبه اثبات نموده اند و آنچنانست که چون انسان بتصدیق انبیا گرویده تصدیق نبوت
حضرت خاتم النبیین صلوات الله علیه و آله اجمعین و امامت ائمه اثنی عشر تا صاحب الزمان
علیهم السلام نمود بمرتبهٔ ایمان رسید نام او مؤمن شد و چون با وجود تصدیق مذکور اوقات
خود را بعبادت مصروف ساخت و بمقام عبادت رسید نام وی عابد گشت و چون
با وجود زهد و عبادت معرفت ذات و صفات او را میسر شد بمقام معرفت رسید نام او
عارف گشت و چون با وجود معرفت بمحبت و الهام خداوند جل جلاله مخصوص گشت بمقام
ولایت رسید نام او ولی شد و چون با وجود محبت و الهام حق سبحانه و تعالی او را بوحی و
معجزه مؤید گردانید بمقام نبوت رسید نام وی نبی شد و اگر با وجود وحی و معجزه او را
بکتاب مخصوص گردانید بمقام رسالت رسید نام او رسول گشت و چون با وجود کتاب
شریعت اول را منسوخ گردانید و شریعت دیگر بنا نهاد بمقام اولوالعزم رسید اولوالعزم
شد و چون با وجود اولوالعزمی او را ختم نبوت عطا نمود خاتم گشت و ختم بر دو قسم است ختم
نبوت و ختم ولایت ختم نبوت بر سید انبیا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم شد و ختم
ولایت بر دُرّ دُرج رسالت محمد بن الحسن المهدی صاحب الزمان علیه السلام گردید عن امیر
المؤمنین علیه السلام من اعطی اربعا لم یحرم اربعا من اعطی الدعاء لم یحرم الاجابة
و من اعطی التوبة لم یحرم القبول و من اعطی الاستغفار لم یحرم المغفرة و من
اعطی الشکر لم یحرم الزیادة از رافی طلب کردن علم ازان است فرض
گر علم کس را بحق راه نیست کسی ننگ دارد ز آموختن که از ننگ نادانی آگاه نیست
از نصر الله خان است گیرم که فلک بمهر مایل گردد کام دلم از وصل تو حاصل گردد
این دل که شد از فراق تو قطره خون مشکل که دگر باره مرا دل گردد از عالی
چه خوش گفت مردی دانش اندوز صد شی در صفا چون آب حیوان که بنشین لحظه با خردمند
که شخص مجرد جسمی است بیجان از شحنه گر بر رخت آن دو زلف همچون شب نیست
خوش باش که آن عیب تو شایسته نیست صد شکر که همچو جلیسان دگر با ماه رخت نحوست عقرب نیست

و له ایضاً   من جهان بهر تو میخواهم مردم نگران   که وصال تو بی عیش جهان میخواهم

فی فضیلة العلم من الاحادیث وغیره قال سیّد البشر وشفیع المحشر النبیّ الامّی العربی صلوات الله وسلامه علیه وعلی آله الطیّبین الطاهرین اطلبوا العلم من المهد الی اللحد اطلبوا العلم ولو بالصّین اطلبوا العلم ولو کان بین ایدیکم نارا تحرقون او بحرا تغرقون القلب میّت وحیوته بالعلم والعلم میّت وحیوته بالطلب انّ لطالب العلم شفاعة کشفاعة الانبیاء العلماء ورثة الانبیاء علماء امّتی کانبیاء بنی اسرائیل العالم کالذّهب والمتعلّم کالفضّة وسائر النّاس کالرّصاص لاخیر فیهم اللّهم ارحم خلفائی ثلث مرّات قیل یا نبیّ الله من خلفائک قال الّذین یأتون من بعدی ویروون احادیثی وسنّتی و یعلّمونها النّاس من بعدی وقال بعض السلف اطلبوا العلم فان استغنیتم کان لکم جمالا وان افتقرتم کان لکم مالا وقالوا العالم تاجر وراس ماله العلم وتجارته العمل به وربحه السعادة فی الدّین والدّنیا وقالوا من لم یتعلّم فی الصّغر لم یتقدّم فی الکبر این رباعی که نوشته میشود از میرزا محمّد حسین شیرازی متخلّص بعال است

دلتنگ ز یاران و ز بیگانه آمده‌ام   وز جور زمانه سر بسنگ آمده‌ام   از دشمنی دشمن خود باکم نیست
وز دوستی دوست بتنگ آمده‌ام   و له   شب نیست که ناله‌ام بگردون نرود
وز دیده من سرشک گلگون نرود   تا دل باشد غم تو در دل باشد   تا جان نرود غمت تو بیرون نرود
از حافظ علیه الرحمه   عمر بگذشت به بیحاصلی و بوالهوسی   ای پسر جام میم ده که به پیری برسی
لمع البرق من الطور فآنست به   فلعلّی لک آت بشهاب قبس   چه شکرهاست در این شهر که قانع شده‌اند
شاهبازان طریقت بشکار مگسی   دوش در خیل غلامان درش میبودم   گفت ای بیدل بیچاره تو باری چه کسی
کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش   وه که بس بیخبر از غلغل بانگ جرسی   بال بگشا و صفیر از شجر طوبی زن
حیف باشد چو تو مرغی که اسیر قفسی   چند گوید بهوای تو ز هر سو حافظ   یسّر الله طریقا بک یا ملتمسی

اذا بلغ العالم مرتبة التّدریس وهی حدّ النّصاب وجب علیه زکوة العلم و هی تعلیم الطالب وتصنیف الکتاب

لا ادری

ذو الجهل میّت واهل العلم احیاء
والعلم نور ولیل الجهل ظلماء   والجهل داء وعلم الدّین ادویة   اهل الدّرایة داروها بالشّفاء
والحمق مخمصة وللجهل منقصة   وظلمة وفنون العلم اضواء   انّ الحماقة داء لا دواء لها

فالدنیا

فيا لها علة تعيي الاطباء | لكن لذي الجهل ادواق وبلاء | كما ترى ولاهل العلم ادواء
فقل لمن يدعي في العلم فلسفة | حفظت شيئا وغابت عنك اشيا | دع العلوم ولا تتعب لبغيتها
واكسب دنانير لا يبقى بها داء | صفراء لا تنزل الاحزان ساحتها | لو مسها حجر مسته سراء
داويت جهلي بعلمي فاصبحت اذا | فداوني بالتي كانت هي الداء | عليك بالحفظ دون الجمع في الكتب
فان للكتب آفات يفرقها الماء | يغرقها والنار تحرقها | والفار تخرقها واللص يسرقها

از شیخ عطار

خواجه گفت در وقت نماز | کای خدا رحمی کن و کارم بساز
این سخن دیوانه بشنود ازو | گفت رحمت میطلبی شو دور ازو
تو ز ناز خود نگنجی در جهان | میخرامی از تکبر سرگران
منظری سر بر فلک افراشته | چار دیوارش بزر بنگاشته
ده غلام و ده کنیزک کرده راست | رحمت اینجا کی بود برگوی راست
تنگ بنگر تا تو با این جمله کار | جای رحمت داری آخر شرم دار
گر چو من یک بیت کرده تخت واری | آنگهی تو جای رحمت داری
تا بگردانی ز رحمت وال روی | یکنفس ننماید آنحال روی
روی اکنون هی بگردان از همه | تا شوی فارغ چو مردان از همه

از شیخی پرسیدند که کدام وقت ضایع‌ترین اوقات زندگانی است گفت وقتی که بتوانی در حق کسی نیکی کنی و نکنی خواه از جیب خود و خواه بوساطت خود از غیر لا ادری

ای دل ار جستجوی هنر در جهان کنی | شاید که آورش بجسیلتی بدست
مردان بود که در که و بیگه نشان علم | جوید بطهر و بار ز سر هوشیار و مست

خواجه عبدالله انصاری گوید هر کرا خواهند براندازند با ماش در اندازند

از کاتبی

ای برادر گر برادر خورد و خوش نیست رنج | چون ترا خوان برادر همچو شیر مادر است

معزی که ملک الشعراء سلطان جلال الدین ملکشاه سلجوقی بود این رباعی را در وصف هلال شب عید رمضان بدیهه حسب الحکم پادشاه مذکور گفت

ای ماه کمان شهریاری گوئی | در گوش سپهر گوشواری گوئی
نعل زده از زر عیاری گوئی | یا ابروی آن طرفه نگاری گوئی

قال عارف الحزن حمی الروح ان کان لاجل الخلق ونور القلب انکان لاجل الحق قال محقق العزلة الثنیا علیه عن اهل الدول بترک الطمع وعن امانی النفس وشهواتها بلزوم الورع قال بعض العرفا الصبر تجرع المرارات عند نزول المصیبات وقیل الصبر ترک الشکوی من الم البلوی حکما گفته‌اند معنی ادب نگاه داشتن زبان است از اقوال ناپسندیده و باز داشتن جوارح است از حرکات ناستوده و مراتب خود و غیر را بپایه اعتدال نگاهداشتن و بر نریختن آبروی خود و دیگران نپرداختن بزرگان نکردند پروای مال

که اموال راحت رود در زوال　　عنان سوی علم و ادب تافتند　　که نام نکو از ادب یافتند

ایضاً گفته اند که اشرف و اعظم اعضای انسانی دل است که آنرا خانهٔ خدا گفته اند و آن مظهر انوار الهی و مصدر اسرار نامتناهی است پس چنین منزل شریف و محل لطیف باید که از آلایش گرد و غبار پاک باشد و کثافت این خانه از حقد و حسد و کینه و عداوت و نفاق باشد باید که خانهٔ دل را ازین خس و خاشاک پاک و منزه دارند تا مورد انوار قدس گردد قال بعض المفسرین فی تفسیر قوله تعالی حکایة عن سلیمان علیه السلام لاعذبنه عذاباً شدیداً انه الفراق یعنی التفریق بینه و بین الیفه قال بعض العارفین من انس بالدنیا شغل و من انس بالخلوة خذل و من انس بالناس عذل و من انس بالمال عزل و من انس بالله وصل از شیخ بهائی رحمه الله

فی طریق العشق انواع البلا　　ایها القلب الحزین المبتلا　　لکن القلب العشوق الممتحن
لا یبالی فی البلایا و المحن　　سهل باشد در ره فقر و فنا　　گر رسد جان را الم تن را عنا
رنج راحت دان چو شد مطلب بزرگ　　گرد گله توتیای چشم گرگ　　کی بود در راه عشق آسودگی
سر بسر درد است و خون آلودگی　　تا نسازی بر خود آسایش حرام　　کی توانی زد براه عشق گام
غیر ناکامی درین ره کام نیست　　راه عشق است این ره حمام نیست　　نیست جز تقوی درین ره توشه
نان و حلوا را بهل در گوشه　　نان و حلوا چیست جاه و مال تو　　باغ و راغ و حشمت و اقبال تو
نان و حلوا چیست این طول امل　　وین غرور نفس و علم بی عمل　　نان و حلوا چیست گویم با تو فاش
این همه سعی تو از بهر معاش　　نان و حلوا چیست فرزند و زنت　　همچو غل افتاده اندر گردنت
چند باشی بهر این حلوا و نان　　زیر منت از فلان و از فلان　　برد این حلوا و نان آرام تو
شسته از لوح توکل نام تو　　بس بود برگشت تحریر است ای لئیم　　حرف الرزق علی الله الکریم
تو قناعت پیشه کن در کنج صبر　　پند بپذیر از سگ آن پیر گبر　　لصاحب خزانة الخیال

لا تأمن الدهر ان الدهر غدار و ارج بعمرک ان العمر فرار ان الحوادث اطوار و ادوار و انما الدهر اقبال و ادبار و الوقت ماض و عمر المرء منقرض و الدهر ذو غیر و الناس اغیار ایضاً له طوبی لمن حسنت سجیته و خلصت طویته و طابت اخلاقه و طهرت اعراقه و کثرت عطایاه و قلت خطایاه و حبذا العارف الکامل العالم العامل الذی کلامه حکمة و سکوته فکرة و نظره عبرة فی بعض الاثار و عن الائمة الاطهار احسنوا تعهد المال فانه ما افتقر احد قط الا اصابته ثلث خلال رقة فی دینه

بروضه

وضعف عقل و ذهاب من مروته والرابعة هی العظمی و هی استخفاف الناس به

از غروری کاشی
ای جمله بیکسان عالم را کس
یکجو کرمت تمام عالم را بس
من بیکسم و کسی ندارم جز تو
از لطف بفریاد من بیکس رس
از ملا محسن فیض رحمه الله
با من بودی منت نمیدانستم
با من بودی منت نمیدانستم
چون من ز میان شدم ترا دانستم
از رکن الدین مسعود
ز ابن آشنایان زخم خوردم
زدم کز حلقه گردم اژدهای
جهان باید کنندم بر دل از وی
که که به حلقه بدر آشنائی
وله
دل جانب کاشانم بهوی تو کشد
گل سینه و آرزوی روی تو کشد
شب با سگ کویت چو بهم آغوشم
من عالم و تهمت سگ کوی تو کشد
از مظفر حسین
زاهد بکرم ترا چو ما نشناسد
بیگانه ترا چو آشنا نشناسد
گفتی که گنه کنی بدوزخ برمت
این را بکسی گو که ترا نشناسد
از مولانا محتشم کاشی
اگر خواهی دعای من کنی بدعای
یکه بیمار عشق من شو دیارب فدای من
از فخر وسخی
بجد مشغول کنم دیده و دل را مدام
دل ترا می طلبد دین محمد جوید

در تفسیر زواهری در فضیلت سوره الحمد مذکور است که هفت حرف از حروف تهجیست و هشت کانه در این سوره نیست یکی حرف ثا که از ثبور است قوله تعالی لا تدعوا الیوم ثبورا واحدا و ادعوا ثبورا کثیرا دیگری حرف جیم که از جهنم خبر میدهد که ان جهنم لموعدهم اجمعین حرف خا نیست که خزی است یوم لا یخزی الله النبی والذین امنوا معه و حرف زا نیست که زقوم است ان شجرة الزقوم طعام الاثیم و شین نیست که شهیق است لهم فیها زفیر و شهیق و ظا نیست که اشاره بلظی است کلا انها لظی و فا نیست که از فراق است که یومئذ یتفرقون و این جمله هفت حرف است بعدد ابواب جهنم قوله تعالی لها سبعة ابواب لکل باب منهم جزء مقسوم و چون حق سبحانه تعالی این حروف را که مشعر بعذاب بود در این سوره مبارکه نیاورد امید چنانست که هرکه مداومت کند بر قرائت این سوره مبارکه حق تعالی او را نجات دهد از عذاب و دخول نیران و خلاصی از عذاب جاویدان از کوکب

ای خصم تو مرهم دل خسته من
وی مهر تو برلب فروبسته من
عفو و کرم و عطاست زیبنده تو
جرم و گنه و خطاست زیبنده من
از زاوی
عاشق خویشی اگر آتش دل خوش کنی
صوفی مشتاقی اگر درد بلا نوش کنی
یار از آن فراموش نکند جهد بکن
که با آن زنده از یاد فراموش کنی
از شرف
تو نی چو شهره بخوبی حکایتی که کسی
تو سکی همه کس را شکایت از که کنی

ولو كان في الدنيا خلود لواحد   لكان رسول الله فيها المخلدا   ومن ذا الذي ينجي من الموت سالما
وسهم المنايا قد اصاب محمدا   حکما گفته اند که یکی از اخلاق حضرت باری تعالی جلّ جلاله و عمّ نواله
حلم است و جمیع انبیا را ازین صفت نصیبی داده اند تا بقوت آن غضب و قهر را که سفید ایمان
و پیشرو لشکر شیطان است از خود دور نموده اند و در حدیث آمده که قوی ترین شما آن کس است
که مردمان را بیفکند بلکه آن کس است که نفس خود را باختیار دارد   مردی گمان مبر که بزور است و پردلی
با خشم گر برآئی دانم که کاملی   و کمال حلم آنست که کسی که با تو بدی کند تو با وی نیکوئی کنی نعم ما قیل
بدی را مکافات کردن بدی   بر اهل صورت بود بخردی   بمعنی کسانی که پی برده اند
بدی دیده و نیکوئی کرده اند   قال اعرابي لامير المؤمنين عليه السلام ان لي اليك حاجة
يمنعني عن ذكرها الحياء فقال خطها في الارض فكتب اني فقير فقال يا قنبر اكسه
حلتي فقال الاعرابي بيجه نضير كسوتي حلة تبلى محاسنها فسوف اكسوك من
احسن الثناء حللا ان الثناء ليحيي ذكر صاحبه كالغيث عم نداه السهل والجبلا
لا تزهد الدهر في عرف بدأت به كل امرء سوف يجزى بالذي فعلا فقال يا قنبر
زده مائة دينار فقال الاعرابي يا حيدر الكرار انت خاتم الاوصياء وحاتم
الاصفياء. از شیخ بهائی علیه الرحمه   عابدی در کوه لبنان بد مقیم   در بن غاری چو اصحاب الرقیم
روی دل از غیر حق برتافته   گنج عزت را ز عزلت یافته   روزها میبود مشغول صیام
یک نه نان میرسیدش وقت شام   نصف آن شامش بدی نصفی سحور   وز قناعت داشت در دل صد سرور
بر همین منوال حالش میگذشت   نامدی از کوه هرگز سوی دشت   از قضا یک شب نیامد آن رغیف
شد ز جوع آن پارسا زار و نحیف   کرد مغرب را ادا و انگه عشا   دل پر از وسواس و در فکر عشا
بسکه بود از بهر قوتش اضطراب   نه عبادت کرد آن شب نه خواب   صبح چون شد زان مقام دلپذیر
بهر قوتی آمد آن عابد بزیر   بود یک قریه بقرب آن جبل   اهل آن قریه همه گبر و دغل
عابد آمد بر در گبری ستاد   گبر او را یک دو نان جو بداد   بستد آن نان را و شکر او بگفت
وز وصول طعمه اش خاطر شکفت   کرد آهنگ مقام خود دلیر   تا کند افطار زان خبز شعیر
در سرای گبر بد گرگین سگی   مانده از جوع استخوانی و رگی   پیش او گر خط پرگاری کشی
شکل نان بیند بمیرد از خوشی   بر زبان گر بگذرد لفظ خبز   خبز پندارد رود هوشش ز سر
کلب در دنبال عابد پو گرفت   آمدش دنبال و رخت او گرفت   زان دو نان عابد یکی پیشش فکند

عابد شب نخواب شد

پس روانشد تا بیابد رزق کرند | سگ بخورد آن او از پی آمدش | تا مگر یابد کر آزار دستش
عابد آن نان دگر دادش روان | تا که از آزار او یابد امان | کلب خورد آن نان هم از دنبال مرد
شد روان و رو بخود واپس نکرد | همچو سایه در پیش و میدوید | عف عفی میکرد و رختش میدرید — در پی نه
گفت عابد چون بدید آن ماجرا | من سگی چون تو ندیدم بیحیا | صاحبت غیر از دو نان چیزی نداد
هر دو را تو بستدی ای کج نهاد | دیگرم از پی دویدن بهر چیست | وین همه رختم دریدن بهر چیست — وان دو نان نهم
سگ بنطق آمد که ای صاحب کمال | بیحیا من نیستم حشمت بمال | هست از وقتی که من بودم صغیر
مسکنم ویرانهٔ این گبر پیر | گوسفندش را شبانی میکنم | خانه اش را پاسبانی میکنم
گاه گاهی نیم نانم میدهد | گاه مشتی استخوانم میدهد | گاه غافل گردد از اطعام من
از تغافل تلخ گردد کام من | بگذرد بسیار بر من صبح و شام | لا اری خبزا و لا القی طعام
هفته هفته بگذرد کاین ناتوان | نی زنان یابد نشان نی ز استخوان | گاه هم باشد که پیر پر محن
نان بیابد بهر خود نه بهر من | چونکه بر درگاه او پرورده ام | رو بدرگاه دگر ناورده ام
هست کارم بر در این پیر گبر | گاه شکر نعمت او گاه صبر | تا قمار عشق با او باختم
جز در او من دری نشناختم | چونکه نامد یکشبی نانت بدست | در بنای صبر تو آمد شکست
از در رزاق رو برتافتی | بر در گبری روان بشتافتی | بهر نانی دوست را بگذاشتی
کردهٔ با دشمن او آشتی | خود بده انصاف ای مرد گزین | بیحیاتر کیست من یا تو ببین
مرد عابد زین سخن بیهوش شد | دست را بر سر زد و از هوش شد | ای سگ نفس همائی یاد گیر
این طبیعت از سگ آن گبر پیر | بر تو گر از صبر نگشاید دری | از سگ گبر کهین گبران کمتری — قناعت

في الحديث عن ذنب السخي فان الله تعالى اخذ بيده كلما عثر وفاتح له كلما افتقر جاء شاعر الى معن بن زائده ومدحه رجاء للجائزة والعائدة بقوله ما واحد العرب الذي ما في الانام له نظير ولو كان مثلك آخر لم يبق في الدنيا فقير فاخذته اريحية الكرم واعطاه عشرة الاف درهم وورد في الحديث القدسي ان الله تعالى اوحى الى ابراهيم عليه السلام انك لما سلمت مالك للضيفان وولدك للقربان ونفسك للنيران وقلبك للرحمن اتخذناك خليلا

از میر معصوم

ای خواجه که از عقل بمجنون نرسی | مردود اگر شوی بگردون نرسی | تنها نه فرو ماند بنا که اگر ...
صد سال فرو روی بقارون نرسی | انوار | حاجی و طوف حرم ما و سر کوی دوست

کعبه کجا یا کجا کعبه یا کوی دوست اهل سیر و تواریخ در سبب عدالت گستری انوشیروان نوشته‌اند
که روزی او برسم شکار با لشکر بیرون رفت و بسببی از لشکر جدا افتاد و تشنگی بر او غلبه کرد ناگاه
باغی دید که در آن انار و اثمار بسیار بود باندرون باغ رفت کودکی در آنجا بود گفت برو اناری
از درخت چیده بیاور کودک انار آورد آنرا فشرده آب بسیار خوش طعم از آن برآمد پادشاه را
خوش آمد قصد کرد که آن باغ را از مالکش اخذ کند دیگر بار بآن کودک گفت که یک انار دیگر بیاور
او آورد چون فشرد بغایت کم و بی مزه برآمد پادشاه از سبب این پرسید کودک گفت هر دو انار
از یک درخت بود سببی ظاهر معلوم نیست شاید پادشاه وقت عزم بر ظلم کرده باشد و بآن
سبب تغیر در انار شده انوشیروان در دل فسخ آن اراده نمود و بکودک گفت برو انار دیگر از همان
درخت بیاور او آورد چون انار را فشرد آب بسیار بلکه زیاده از انار اول و نهایت لذیذ از آن
برآمد نوشیروان دانست که آنچه کودک را بخاطر رسیده بود صحیح است در دل خود بالکل از
ظلم آن کار عود نمود و بعدالت گستری مایل و جازم گردید چنانچه صیت عدلت او بهمه جا رسید
از قصیده ابو الفتح علی بن محمد کاتب بستی صاحب کتاب [illegible] زیادة المرء فی دنیاه نقصان

وربحه غیر محض الخیر خسران	وکل وجدان حظ لا ثبات له	فان معناه فی التحقیق فقدان
دع الفؤاد عن الدنیا وزخرفها	فصفوها کدر والوصل هجران	احسن الی الناس تستعبد قلوبهم
وطالما استعبد الانسان احسان	وان اساء مسیء فلیکن لک فی	عروض زلته صفح وغفران
واشدد یدیک بحبل الله معتصما	فانه الرکن ان خانتک ارکان	من یتق الله یحمد فی عواقبه
ویکفه شر من عزوا ومن هانوا	من استعان بغیر الله فی طلب	فان ناصره عجز وخذلان
من عاشر الناس لاقی منهم نصبا	لان اخلاقهم بغی وعدوان	احسن اذا کان امکان ومقدرة
فلن یدوم علی الانسان امکان		

اسکندر از ارسطو پرسید که سعادت دارین در چه چیز است
گفت در جود و کرم از حکیمی پرسیدند که عیبی که همه هنرها بسبب آن مخفی گردد چیست گفت بخل از
پرسیدند که هنری که تمام عیبها را بپوشاند کدام است گفت سخاوت و کرم در حدیث است
که السخی حبیب الله ولو کان فاسقا والبخیل عدو الله ولو کان زاهدا این [illegible] رباعی که
گفته شود از بابا طاهر عریان است بزبان راجی

بیته لی خانمانی برکی آتشم
همه از دوریا سندرته آیم
اگر دستان بستیم ازته ایما
بیته لی آشنائی برکی آتشم
ته کم از دوریانی برنکی آتشم
وگر پاو بستیم ازته ایما

ولد

اگر گبریم و هندو ور مسلمان | بهر ملت که هستیم از تو ایما | و له
دلی دارم که بهبودش نمیبو | نصیحت میکرم سودش نمیبو | بباد دش سپردم لشن ببرد باد
بآتش می نهم دودش نمیبو | و له | چو من یک سوته دل پروانه نه
بعالم هیچکس دیوانه نه | همه ماران و موران لانه دارند | من دیوانه را ویرانه نه

قال سید المرسلین وشفیع المذنبین وخاتم النبیین وحبیب رب العالمین صلوات الله علیه وآله الطاهرین الانبیاء قادة والفقهاء سادة ومجالسهم زیادة قال الشیخ ابو الحسن الخرقانی وارث النبی من اقتدی به فی الاخلاق لا من لا یزال یسود باقلامه وجوه الاوراق در تفسیر صافی مسطور است در تفسیر آیه ولقد همت به وهم بها لولا ان رای برهان ربه کذلک لنصرف عنه السوء والفحشاء انه من عبادنا المخلصین در سورهٔ یوسف که ان الذین لهم تعلق بهذا الواقعة هم یوسف والمرأة وزوجها والنسوة والشهود ورب العالمین وابلیس وکلهم قالوا ببراءة یوسف علیه السلام عن الذنب فلم یبق لمسلم توقف فی هذا الباب اما یوسف فقوله هی راودتنی عن نفسی و قوله رب السجن احب الی مما یدعوننی الیه واما المرأة فلقولها ولقد راودته عن نفسه فاستعصم وقالت الآن حصحص الحق انا راودته عن نفسه واما زوجها فلقوله انه من کیدکن ان کیدکن عظیم واما النسوة فلقولهن امرأة العزیز تراود فتیها عن نفسه قد شغفها حبا انا لنریها فی ضلال مبین وقولهن حاش لله ما علمنا علیه من سوء واما الشهود فقوله تعالی وشهد شاهد من اهلها الی آخر الآیه واما شهادة الله بذلک فقوله عز من قائل کذلک لنصرف عنه السوء والفحشاء انه من عبادنا المخلصین واما اقرار ابلیس بذلک فلقوله فبعزتک لاغوینهم اجمعین الا عبادک منهم المخلصین وقد قال الله تعالی انه من عبادنا المخلصین فقد اقر ابلیس بانه لم یغوه وعند هذا القول ان الجهال الذین نسبوا الی یوسف علیه السلام الفضیحة ان کانوا من اتباع دین الله تعالی فلیقبلوا شهادة الله بطهارته وان کانوا من اتباع ابلیس وجنوده فلیقبلوا اقرار ابلیس بطهارته از خوی

محو می بدی ای دل نوائی نزنی | در کوچهٔ کس در سرائی نزنی
بیگانگی تمام عالم دیدی | زنهار که حرف آشنائی نزنی | و له

هر فصل دمی ز عقب سوزی دارد   هر جا شرری ز عشق سوزی دارد   تعبیری تعبیری ز لا ازین شام فراق
هرچند شب من است روزی دارد   از بهر پرستش بُد حجری   دلم سوخت بر حال دیوانهٔ
که بگذشت برگرد ویرانهٔ   بسندی پر از شور و دل پر نیاز   همی کرد فریاد دیوانه وار
که گیرم بکیش مسلمان محبت اگر   بجز یار دارم خدای دگر   بدو گفتم ای کافر حق گذار
ازین حرف بس کن بنا اید را   که بهر پرستیدن آن صنم   ملک و وجود آمدم از عدم
وگرنه مرا میل هستی نبود   سر و برگ یزدان پرستی نبود   قیل ان العلماء اولاد

روحانیون للانبیاء لانهم یقتبسون العلوم من مشکوة انوارهم ویرثون ملکات ارواحهم کما ان الاولاد الحقیقیة والاقارب الصوریة یرثون ما ترکوا من اموالهم بل النسبة الاولی اکد من الاخری وکذلک کان حق المعلم الربانی علی المتعلم اعظم من حق ابیه الجسمانی جمعی از دهقانان نزد مامون خلیفه آمده از عامل ظالم شکایت کردند و داد خواه شدند مامون گفت شما در شکایت و اظهار ظلم آن عامل کاذب هستید چه سراپای آن شخص مملو از عدل است و اعضا و جوارح او پر از عدل است یکی از آن داد خواهان که ظریف بود عرض کرد که عدالت خلیفه زمان مقتضی این است که اثر عدل او در تمام مملکت منتشر شود مناسب چنین مینماید که هر عضوی از اعضاء آن عامل را که همه مملو از عدل است بولایتی روانه کنید تا تمام مملکت از عدل معمور گردد مامون بخندید و آن عامل را معزول کرد این بیت از خواجه نصیر الدین طوسی علیه الرحمه است در وصف بابا افضل کاشی گفته

گر عرض دهد سپهر اعلا   فضل فضلا و فضل افضل
از خیل ملک بجای تسبیح   آواز آید که افضل افضل

از خواجه نصیر است که به بابا افضل نوشته در فتنه هلاکو خان که اکثر اهل ایران را قتل و غارت کرد

اجزای پیاله که در هم پیوست   بشکستن آن روا نمیدارد مست
چندین سر و پای نازنین و دل و دست   از بهر چه ساخت وز برای چه شکست
جواب از بابا افضل است

از آب حیات صورت آدم بست   کو هر چه تمام شد ضد تا شکست
تا گوهر جان در صدف تن پیوست   بر طرف کله گوشه سلطان نشست

بیان فی فضیلة العلم والعالم فی الخبر العلم ثلثة احرف عینه من العلیین ولامه من اللطف ومیمه من الملک یبلغ صاحبه الی اعلی الدرجات فی الزلفی والی اللطف فی الدنیا والعقبی الی ملک الآخرة والاولی القلوب تربة والعلم غرسها والمذاکرة ماؤها فان انقطع عن التربة ماؤها جف غرسها والعالم الواحد افضل من الف

عابد لان العابد راقد فی مراقد الطبیعة والعالم سالک فی مسالک الشریعة ولیس عابد الا همّ نفسه وغیره من سائر الناس وخیر النّاس من ینفع النّاس از شیخ سعدی رحمة الله در این باب

صاحبدلی بمدرسه آمد ز خانقاه | بشکست عهد صحبت اهل طریق را
گفتم میان عابد و عالم چه فرق بود | تا اختیار کردی از آن این فریق را
گفت آن گلیم خویش بدر میبرد ز موج | وین جهد میکند که بگیرد غریق را

و روزی ابراهیم ادهم بر در سرای نشسته بود و غلامان صف زده ناگاه درویشی آمد با دلقی و انبانی و عصائی خواست تا در سرای ابراهیم رود غلامان گفتند ای پیر کجا میروی گفت در این خان میروم گفت این سرای پادشاه بلخ است گفت لی کاروانسرا است ابراهیم او را نزد خود طلبید گفت ای درویش این سرا است نه خان گفت ای ابراهیم اوّل از آن که بود گفت از آن جدّم گفت چون او درگذشت گفت از آن پدرم گفت چون پدرت بمرد کرا شد گفت مرا گفت چون تو بمیری کرا شود گفت پسرم را گفت ای ابراهیم جائیکه یکی در شود و دیگری درآید خانی باشد نه سرائی فی وصیة امیر المؤمنین علیه السلام لابنه الحسن علیهما السلام والتحیة والاکرام انّما قلب الحدث کالارض الخالیة ما القی فیها من شیء الا قبلته فبادر بالادب قبل ان تقسو قلبک و یشتغل لبّک وقال بعض الحکماء خلّص نفسک عن حضیض الجهل الی اوج العلم فانّ الجهل خافض کلّ رفیع والعلم رافع کلّ وضیع فالجهل یصیر عالی النسب وضیع القدر وبالعلم یصیر خامل الذکر رفیع الشّان وقال بعضهم اقلّ النّاس قیمة اقلّهم علما واجلّ الخلق عزّة اکثرهم علما از قصیدهٔ شاه طاهر قمی مشهور بدکنی

همان کبیر که فیض و فضل ازلی | شدی بهره مند از فنون فضائل | بکلک بدیع البیان معانی
درا قسام حکمت نوشتی رسائل | زدی تکیه بر مسند فضل و دانش | نهادند نام تو صدر الافاضل
چه حاصل که از صوب تحقیق و دانش | نبردیک دانا بچندین مسائل | قال بعض الافاضل الفقر

عبارة عن انزواء الدنیا عن عبد واما الزهد فهو انزواء العبد عن الدنیا و امّا التوکّل فهو تفویض العبد اموره الی مولاه بعد ان فعل ما وجب علیه من الاسباب وذلک معنی قول الصّادق علیه السلام التوکّل ان تعقل بعیرک ثمّ تقول توکّلت علی الله فی حفظه ولا یکون اعتمادک علی العقال والفقر فهو فقد ما هو محتاج الیه واما فقد ما لا حاجة الیه فلا یسمّی فقرا فبذلک ظهر انّ ما سوی الله تعالی فهو فقیر لاحتیاجهم الیه فی دوام الوجود فالغنیّ المطلق لیس هو الا هو

وین جهد میکند که بگیرد غریق را

سبحانه تعالی شانه از خواجه نصیر موجود بحق واحد اول باشد باقی همه موهوم و مخیل باشد
هر چیز جز او که آید اندر نظرت نقش دومین چشم احول باشد سعدی اجل کاینات از روی
ظاهر آدمی است و اذل موجودات سگ است و باتفاق خردمندان سگ حق شناس بهتر از آدمی ناسپاس
سگی را لقمه هرگز فراموش نگردد گر زنی صد نوبتش سنگ وگر عمری نوازی سفله را
بکمتر چیز آید با تو در جنگ از شیخ نظامی گنجه براهش بتقدیم هر و جمالش [illegible]
حدیثش بی زبان سکوت سرایش [illegible] نظامی این چه اسرار است کز خاطر برون آری کسی رمز تو نشناسد زبان درکش زبان درکش
از جمله اخلاق نیک تواضع است چه تواضع سبب رفعت و موجب ترقی درجات است در حدیث است
که من تواضع لله رفعه الله تواضع تو را ارجمندی دهد ز روی شرف سربلندی دهد
و تواضع آنست که خود را از دیگران کمتر بیند و دیگران را بهتر داند و همه را عزیز و محترم دارد و این خصلت
نیکو از ارباب دولت و اقبال نیکوتر است تواضع ز گردن فرازان نکوست گدا گر تواضع کند خوی اوست
افاد بعض المفسرین العرفاء الاعلام ان التوبة علی ثلثة اقسام توبة العوام وهی التوبة
من الذنوب والمعاصی والاثام وتوبة الخواص وهی التوبة من الزلات والغفلات
وتوبة المقربین وهی التوبة من الالتفات الی ما سوی الله فی آن من الآنات ومن
هنا یتضح معنی توبة الانبیاء والاوصیاء علیهم السلام واستغفارهم عن
المعاصی والاثام از بابا فضل برخیز که عاشقان بشب راز کنند گرد در و بام دوست پرواز کنند
هر جا که دری بود بشب در بندند الا در دوست را که شب باز کنند و له ایضاً
این شور ببین که در جهان افتاده خلق ازلی سود در زیان افتاده هر زین بشود که ما کناری گیریم
ای وای بر آنکه در میان افتاده قیل ان ابا علی الدقاق وکان من العرفاء حین رای
بیت الله الحرام رفع یدیه الی السماء وقال یا سامع الدعاء صفا ودنی صفائی
حینا عتمر وزمزمی ادمعی تجری علی الاثر الیاک قصدی لا البیت والحجر وفیک
سعیی لا للسقف والحجر مرفقی سروتی اذ عشت معتصما بما یلیق بی بالوصل و
النظر عرفاته عرفانی والمناء منی وموقفی وقفتی بالخوف والحذر زادی
رجائی نعم والشوق راحلتی والماء من عبراتی والهوی سفری لا ادری
زهر است حضور خلق اگر یک نفس است تریاک دهد تلخی اگر یک مگس است محتاج باستنای خلق نیم
ما را الم نفس بد خویش بس است از شیخ بهائی علیه الرحمة [illegible] نان و حلوا [illegible]

متقی خود را نمودن بهر زر | دعوی زهد از برای عزّ و جاه | لاف تقوی از پی تعظیم شاه

تو ز پنداری که زین لاف دروغ | هرگز افتد زان تلبیست بدروغ | خورده بینانند در عالم بسی

واقفانند از کار و بار هر کسی | زیرکان اند از لب رواز کهن | از پی ردّ و قبول اندر کمین

با همه خودبینی و کبر و منی | لاف تقوی و عدالت میزنی | بهر تسخیر کار تو در لیل و نهار

سعی در تحصیل جاه و اعتبار | دین فروشی از پی نان حرام | مکر و حیله بهر تسخیر عوام

خوردن نان حرام و رزق مشتبه | گاه خبث عمرو گاهی خبث زید | وین عدالت با وجود این صفات

هست دائم برقرار و بر ثبات | بر سرش داخل نگردد لا و لیس | این عدالت هست گویی بوقبیس

می نیاید اختلال از هیچ چیز | چون وضوی محکم بی بی تمیز | بود در شهری یکی بیوه زنی

کهنه رندی حیله سازی پرفنی | نام او بی بی تمیز خالدار | در نمازش بود رغبت بیشمار

با وضوی صبح خفتن میگذارد | نامرادان را ولی ادعی مراد | کم نشد خالی دو انگش از قلم

بر مراد هر کسی میزد رقم | در حصار زهد او باشش و رنود | دائماً طاعونه باشش درگرد بود

از قضا هر کس که میجستی نیاز | میشدی فی الحال مشغول نماز | هر که آمد گفت بر من کن دعا

او بجای دست بر میداشت پا | رجلها مرفوعة للعالمین | بابها مفتوحة للداخلین

گفت با او رندکی نیکو سخن | حیرتی دارم در این کار تو من | زین جنابتهای پی در پی که هست

هیچ ناید در وضوی تو شکست | نیّت و آداب این محکم وضو | یک ره از روی کرم با من بگو

این وضو از سنگ و روی است یا | این وضو نبود سد سکندر است | قیل مات ولد بعض القضاة

فدخل علیه عارف من الثقاة فرآه شدید الجزع فقال ایها القاضی هداک الله ان الناس رضوا بقضائک فارض انت ایضاً بقضاء الله تعالی قال بعض الابرار مراتب معرفة الجبار تختلف باختلاف ذوی الابصار کما قیل العین واحدة والحکم مختلف وذلک سرّ لاهل العلم ینکشف من دیوان المنسوب بامیر المؤمنین علیه السلام

لاتطلبنّ معیشة بمذلة | وارفع بنفسک عن دنیّ المطلب | واذا افتقرت فداو فقرک بالغنی

عن کل ذی دنس کجلد الاجرب | فلیرجعنّ الیک رزقک کله | لوکان ابعد من مکان الکوکب

از شیخ سعدی رحمه الله | چه خوش گفت بهلول فرخنده خوی | چو بگذشت بر عارفی جنگجوی

گر این مدعی دوست بشناختی | به پیکار دشمن نپرداختی | گر از هستی حق خبر داشتی

همه خلق را نیست پنداشتی | ورد ان امیر المؤمنین علیه السلام قال یوماً لسلمان کیف

اصبحت یا ابا عبد الله فقال کیف تصبح من کان اسمه عبدا و یدفن فی القبر وحدا و
یحشر بین یدی الله فردا و قیل لعابد کیف انت فقال عبد خائف ومذنب لجف
اعمالی کاسمالی احرقها بالمعاصی وارقها بالتوبة حذار یوم یوخذ بالنواصی من
دیوان المنسوب الی امیر المؤمنین علیه السلام وذی سفه یواجهنی بجهل فاکره ان
اکون له مجیبا یزید سفاهة وازید حلما کعود زاد فی الاحراق طیبا از خیابان

ده ای خضر فریبم بحیات جاودانی ... من و خاک آستانش تو و آب زندگانی

بوزرجمهر حکیم گوید که ملوک و
سلاطین را باید که از چهار چیز احتراز و اجتناب لازم شناسند اول آنکه با ندک تقصیر از ملازمان
خشم و غضب را کار نفرمایند که این شیوه عاجزان و کار فرومایگان است و پادشاه عاجز
و درمانده نیست دوم آنکه بدروغ گفتن عادی نباشد که اختیار دروغ بعلت امید یا بیم باشد و
پادشاه از امید و بیم بری است سیم آنکه در بذل مال بخیلی نکند که بخل و امساک باندیشهٔ احتیاج
مردمان اختیار کنند و پادشاه محتاج نیست چهارم آنکه بقسم خوردن عادت نکند که سوگند برای
نفی تهمت است و او از مقام تهمت دور است قال رجل لجنید کیف الطریق الی الله
العزیز الحمید فقال لو عرفته عرفت الطریق الیه فقال لا اعبد من لا اعرفه فقال
او یعصیه من یعرفه از شیخ سعدی

تا توانی درون کس مخراش ... که درین راه خارها باشد
کار درویش مستمند برآر ... که ترا نیز کارها باشد

اعلم ان الله تعالی فی
الکثر کتابه من الوصیة بالوالدین حتی انه ذکره فی سبع آیات الاولی قوله تعالی فی
سورة البقرة واذ اخذنا میثاق بنی اسرائیل لا تعبدون الا الله وبالوالدین
احسانا وذی القربی والیتامی والمساکین وقولوا للناس حسنا الثانی قوله تعالی
فی سورة النساء فاعبدوا الله ولا تشرکوا به شیئا وبالوالدین احسانا الثالث قوله
تعالی فی سورة الانعام قل تعالوا اتل ما حرم علیکم ربکم ان لا تشرکوا به شیئا و
بالوالدین احسانا الرابع قوله تعالی فی سورة بنی اسرائیل وقضی ربک ان لا
تعبدوا الا ایاه وبالوالدین احسانا اما یبلغن عندک الکبر احدهما او کلاهما فلا
تقل لهما اف ولا تنهرهما وقل لهما قولا کریما واخفض لهما جناح الذل من
الرحمة وقل رب ارحمهما کما ربیانی صغیرا الخامسة قوله تعالی فی سورة
العنکبوت ووصینا الانسان بوالدیه حسنا وان جاهداک لتشرک بی ما لیس

لك به علم فلا تطعهما الى مرجعكم فانبئكم بما كنتم تعملون الثالث قوله تعالى في
سورة لقمان ووصينا الانسان بوالديه حملته امه وهنا على وهن وفصاله في
عامين ان اشكرلي ولوالديك الى المصير الرابعة قوله تعالى في سورة الاحقاف
ووصينا الانسان بوالديه احسانا حملته امه كرها ووضعته كرها واما الاحاديث
في هذا الباب اكثر من ان تحصى منها ما روي عن النبي صلى الله عليه وآله يقال للبار
بوالديه اعمل ما شئت فاني ساغفر لك ويقال للعاق لوالديه اعمل ما شئت فاني
لا اغفر لك كذا في الحديث القدسي واعلم ان البر بالوالدين له فوائد في الدنيا والاخرة
والعقوق يبطلها اما الدنيا فمن فوائده انه يؤخر الاجل ويزيد في العمر والعقوق يقرب
الاجل وينقص في العمر وفي الرواية انه ربما كان قد بقي من عمر الانسان ثلث سنين ثم
انه يحسن الى والديه ويصل ارحامه فيؤخر الله الى ثلثين سنة وان من يبقى من
عمره ثلثون سنة ثم انه يقطع ارحامه او يعق والديه فيمحو الله سبحانه وتعالى
الثلاثين ويثبت مكانها ثلث سنين وقال الصادق عليه السلام من احب ان
يخفف الله عنه سكرات الموت فليكن بقرابته وصولا وبوالديه بارا فاذا كان
كذلك هون الله عليه سكرات الموت ولم يصبه في حيوته فقرا ابدا واما فوائده
في الاخرة فهي السعادة كل السعادة قال الصادق عليه السلام بينا موسى بن عمران ع
يناجي ربه عز وجل اذ راى رجلا تحت ظل العرش فقال يارب من هذا الذي قد
اظله عرشك فقال هذا كان بارا بوالديه ولم يمش بالنميمة واما العقوق فقال
الصادق عليه السلام ادنى العقوق اف ولو علم الله تعالى شيئا اهون منه لنهى عنه
ومن العقوق ان ينظر الرجل الى والديه فيحد النظر اليهما فاذا عرفت هذا فاعلم
ان حقوق الام اعظم عند الله تعالى من حقوق الاب ولهذا افردها سبحانه في
الايتين بما به يستحق توفير التعظيم بقوله حملته امه وهنا على وهن وبقوله تعالى
حملته امه كرها ووضعته كرها وفي الحديث عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم انه
قال الرجل يا رسول الله ص من احق الناس بحسن صحابتي قال امك قال ثم من قال
امك قال ثم من قال ابوك ذكر الام مرتين وفي رواية الاخرى ثلثا وحديث
الجنة تحت اقدام الامهات اول دليل على زيادة حقها از شيخ سعدي عليه الرحمه

شنیدم که در وقت نزع روان　　به هرمز چنین گفت نوشیروان　　که خاطر نگهدار درویش باش
نه در بند آسایش خویش باش　　نیاساید اندر دیار تو کس　　چو آسایش خویش خواهی و بس
و له　　شنیدم که خسرو به شیرویه گفت　　در آن دم که چشمش ز دیدن بخفت
بر آن باش تا هر چه نیت کنی　　نظر بر صلاح رعیت کنی　　خرابی کند مرد شمشیر زن
نه چندانکه دود دل پیرزن　　خدا ترس را بر رعیت گمار　　که معمار ملک است پرهیزگار
ریاست بدست کسانی خطاست　　که از دستشان دستها بر خداست　　تبه گردد آن مملکت عنقریب
کز او خاطر آزرده گردد غریب　　و له علیه السلام اذا جادت الدنیا علیك فجد بها علی
الناس طرا قبل ان تتقلب　　فلا الجود یفنیها اذا هی اقبلت　　ولا البخل یبقیها اذا هی ولت
از عرفی　　عرفی از بهر دو جهان مرده الا درد تست　　همه جا هستی از آن ست که راست انجا
و له　　عرفی دم نزع است همان سستی تو　　آخر بچه مایه بار بر بستی تو
فرداست که دوست نقد فردوس بکف　　جویای متاع است و تهی دستی تو　　از غیاث
پی مژده وصال بخیز و شهید عشق　　صد بار اگر فرشته رحمت نزند　　قال فاضل الکامل الشیخ
حسن العاملی اعلم ان فضیلة العلم وارتفاع درجته وعلو مرتبته امر کفی انتظامه
فی سلك الضرورة مؤنة الاهتمام ببیانه وکفی دلیلا علی شرفه من جهة العقل ان
المعقولات تنقسم الی موجودة ومعدومة وظاهر ان الشرف للموجود ثم الموجود
ینقسم الی جماد ونام ولا ریب ان النامی اشرف ثم النامی ینقسم الی حاس وغیره ولا شك
ان الحاس اشرف ثم الحاس ینقسم الی عاقل وغیره ولا ریب ان العاقل اشرف ثم
العاقل ینقسم الی عالم وجاهل ولا شك ان العالم اشرف فالعلم اشرف المعقولات
والعالم اشرف الموجودات انتهی کلامه وهو کلام حسن　　از مشتاق
ایام لقا چو باد نوروز گذشت　　روز و شب ما بمحنت و سوز گذشت　　تا چشم نهادیم بهم صبح دمید
تا دیده گشودیم ز هم روز گذشت　　از سنو هم شجعت کلد　　جانا چه بد عهد و بدخو جانی
چه آشفته بازار و بازار کالی　　چنین ترکس آن کش غنی ترکی تو　　فرو ترک آن کش تو بیرون شالی
و له　　گر قیمت گر رسیدی بانچه می طلبی　　گر قیمت انشدی انچنانکه می بالی
نه آنچه یافت کمال از پیش بود نقصان　　نه هر چه داد ستد باز چرخ میبالی　　قال صاحب خزانة الخیال
وینبغی للمتعلم ان یطهر نفسه اولا من رذائل الاخلاق ومذموم الاوصاف اذ العلم

عبادة القلب وصلوة ایسر و قربة الباطن فکما لا یصح الصلوة التی هی وظیفة الجوارح الظاهرة بتطهیر الظاهر من الاحداث والاخباث فکذلک لا یصح عبادة الباطن و عمارة القلب بالعلم الا بعد طهارته من خبائث الاخلاق وانجاس الاوصاف این غزل که نوشته شده از مولوی جلال الدین بلخی مشهور بمولوی روم است

بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست
بگشای لب که قند فراوانم آرزوست
یکدست جام باده و یکدست زلف یار
رقصی چنین میانهٔ میدانم آرزوست
زین همرهان سست عناصر دلم گرفت
شیر خدا و رستم دستانم آرزوست
دی شیخ با چراغ همی گشت گرد شهر
کز دیو و دد ملولم و انسانم آرزوست
گفتم که یافت می نشود جسته ایم ما
گفت آنکه یافت می نشود آنم آرزوست
گفتی ز ناز بیش مرنجان مرا برو
آن گفتنت که بیش مرنجانم آرزوست

و له

خیاط روزگار ببالای هیچکس
پیراهنی نه دوخت که آخر قبا نکرد

اسکندر را ارسطو پرسید که در حق فلان کس که از چه سفر با تو ارسطو گفت ای ملک اگر گناه نبودی عفو که بهترین صفات است معطل ماندی اسکندر پرسید عفو در کدام وقت خوشتر است گفت در وقت قدرت و قوت نوشیروان از حکیم بوذرجمهر پرسید که حلم چیست گفت نمک خوان اخلاق و حلم را چون قلب کنند ملح شود نوشیروان گفت علامت حلم چیست گفت سه نشان دارد یکی آنکه اگر کسی با او سختی و درشتی کند او باوی بلطف و شیرین زبانی آید و چندانکه او را برنجاند او بمقابلهٔ آن با وی احسان کند دوم آنکه در حالت شدت غضب خاموشی نشیند و از خاموشی و سکوت نفس خود را اطمینان بخشد و آتش غضب را بآب بردباری خاموش گرداند سیم آنکه بر کسی که مستحق عقوبت باشد خشم نگیرد و بجریده جرایم او قلم عفو کشد انتهی کلام الحکیم و فی الحقیقه بهترین خصایل انسان حلم و عفو است و حضرت باری تعالی شانه برسول برگزیده خود پیغمبر امر فرموده خذ العفو و در جای دیگر فرموده فاعف عنهم لهذا حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم در روز فتح مکه بزرگان قریش را که انواع ایذا و آزار با و رسانیده بودند هیچ سیاست نفرمود من دیوان المنسوب الی امیر المؤمنین علیه السلام

الناس من جهة التمثال اکفاء
ابوهم آدم والام حواء
فان یکن لهم فی اصلهم شرف
یفاخرون به فالطین والماء
ما الفضل الا لاهل العلم انهم
علی الهدی لمن استهدی ادلاء
وقیمة المرء ما قد کان یحسنه
والجاهلون لاهل العلم اعداء
وان اتیت بجود من ذوی نسب
فان نسبتنا جود و علیاء
ففز بعلم ولا تبغی به بدلا
فالناس موتی و اهل العلم احیاء

از مولوی روم علیه الرحمه

سبحان الله من و قوای ذرخوشان
پیوسته مخالفیم اندر هر باب

من بخت توام که هیچ خوابم نبرد ‌‌‌‌ تو بخت منی که بر نخیزی از خواب

و له

گر با تو بوم نخسبم از یاریها ‌‌‌‌ ور بی تو بوم نخسبم از زاریها

سبحان الله هر دو شب بیدارم ‌‌‌‌ تو فرق نکرده میان بیداریها

از امیرخواند مؤلف روضة الصفا هر که دست از آب حیوان بشست خضر وقت اوست هر که از ظلمات نفس آمد برون اسکندر است قال ع ... ذکر الدنیا غفلة وغرور و ذکر النفس شهوة وفجور و ذکر النار ویل وثبور و ذکر الجنة حور وقصور و ذکر الرب نور وسرور و فی الحدیث من احب آخرته اضر بدنیاه ومن احب دنیاه اضر بآخرته در تفسیر زواهری در تحقیق اختصاص مالکیت یوم الدین بحق سبحانه تعالی در آیه مالک یوم الدین مذکور است که اگر کسی گوید که تخصیص مالکیت یوم الدین بچه معنی است با آنکه حضرت ملک علام مالک همه ایام است جواب این است که چون در دنیا طایفه از ستمگران بودند که در ملک دعوی منازعت میکردند چون فرعون و نمرود و غیره و آن روزی خواهد بود که هیچکس در ملک با حضرت مالک الملک منازعت و ادعای مشارکت نتواند نمود و از هیبت آن روز کسی را مجال تکلم نباشد چه جای ادعای مشارکت و منازعت در ملک و ملکیت فسبحانه ما اعظم شانه در کتب سیر مسطور است که نوشیروان روزی مجلسی عظیم ساخت و حکما و موبدان را احضار فرمود و اشارت کرد که هر یک بقدر دانش خویش کلمه القا نمایند که متضمن مصلحت پادشاه و رعیت بود و از هر کس در آن باب کلمه استفسار نمود چون نوبت به بوزرجمهر رسید معروض داشت که آنچه مطلوب پادشاه است بدوازده کلمه ادا مینمایم اول پرهیز است از شهوات و غضب و هوای نفس دوم صدق است در گفتار و وفا بوعدها و شرایط سوم مشورت با دانایان در آنچه روی نماید از امور چهارم اکرام و احترام اشراف و علما و کتاب بقدر منازل و مراتب پنجم تعهد قضات و تفحص عمال و جزا دادن محسن و مسیء بواسطه احسان و اساءت این دو فرقه ششم تفحص احوال زندانیان هرچند گاه گناهکاران را بجزا رسانند و بی گناهان را رهائی بخشد هفتم تعهد سبل و اسواق و بجار جهة ترفیه عباد هشتم حسن تدبیر در تادیب رعایا سیاست بر جرایم و اقامت حدود بر ارباب مآثم نهم اعداد سلاح و جمع آلات حرب دهم اکرام اولاد و اهل و اقارب و اصلاح حال آنجماعت یازدهم تعیین جواسیس تا حوادث ملک را بپادشاه رسانند دوازدهم تفقد وزرا و ندما و خیل و حشم پس نوشیروان حکم فرمود که این نصایح را بآب طلا بر صفایح برنگارند از حسامی

هر کس گذرد بر سر آن کوی کشندش ‌‌‌‌ زنهار حسامی بسرش مگذر از آنجا

از قاسم

با قوت پیل مور میباید بود

با ملک دو کون عور می‌باید بود — این طرفه نگر که عیب هم آدمیا — می‌باید دید کور می‌باید بود

و له — گر بر نفس خود امیری مردی — گر بر دگری نکته نگیری مردی

مردی نبود فتاده را پای زدن — گر دست فتاده بگیری مردی — و له

از وقت عشق بر از هیچ وان مگوی — مرکب پی این قافله پیران مگوی — خواهی که دل و دین بسلامت ببری

می بین و مکن ظاهر و پیدا مگوی

قال بعض الاعلام اوصيكم بقلة الطعام وقلة المنام وقلة الكلام وترك الحرام والتجنب عن الآثام ومواظبة الصيام ودوام القيام ومجانبة العوام ومصاحبة الكرام والتباعد عن اللئام والمبادرة الى السلام واحترام احكام الاسلام والتزوّد ليوم القيام واغتنام فرص الايام واحتمال الغصص على الدوام سمع عارف كامل من ارباب القلوب بائع ثلج يقول ارحموا من راس ماله يذوب فصعق وغشي عليه ولما عاد عقله اليه قال فهمت من كلامه تفسير قوله سبحانه والعصر انّ الانسان لفي خسر فان راس مال الانسان العمر الّذي هو العصر والزمان والمدّة الّتي هي آناً فآناً في النّقصان فالانسان في مدّة حيوته في الخسران وسمع بعض الاخيار في السّوق من يقول الخيار عشرة بفلس فقال واويلاه اذا كان الخيار عشرة بفلس فما حال الاشرار از شيخ بهائی ره

نان و حلوا چیست این تدریس تو

کان بود سرمایهٔ تلبیس تو — بهر اظهار فضیلت سر بسر — ساختی افتادی اندر تهلکه

تا که عامی چند سازی رام خویش — با صد افسون آوری در دام خویش — چند باشی سر انبان لاف

چند باشی از گزاف اندر گزاف — نی فروعت محکم آمد نی اصول — شرم بادت از خدا و از رسول

اندرین ره چیست دانی شغل تو — این ریای درس نامعقول تو — درس اگر قربت نباشد زان غرض

لیس درسا انه نفس المرض — اسپ دولت بر فراز عرش تاخت — آنکه خود را زین مرض آزاد ساخت

نان و حلوا چیست اسباب جهان — کافت جان کهان است و مهان — آنکه از راه خدا دورت کند

آنکه از راه خدا کورت کند — آنکه خود را بهر او باختی — وز ره تحقیق دور انداختی

تلخ کرد این نان و حلوا کام تو — برد یکسر رونق اسلام تو — برکن این اسباب را از بیخ و بن

کوه غم دنیای آتش سرد کن — آتش اندر زن درین حلوا و نان — وارهان خود را ازین بار گران

جمله سعیت بهر دنیای دنی است — بهر عقبی می‌ندانی سعی چیست — در ره آن موشکافی ای شقی

در ره این کند فهمی احمقی — وز پی آن سید می از جان و دل — وز پی این سیر می چون خر بگل

من قول الحكماء الدنيا كذنب العقرب في اخرها سمها وحمتها وقالوا حركة الاقبال بطيئة وحركة الادبار سريعة وقالوا احمق الناس من يغلط من او يعتبر او حين يسمع غير ما يقال ويحفظ غير ما سمع ويكتب غير ما يحفظ ويحدث غير ما يكتب وقيل من اتخذ الحكمة لجاما اتخذه الناس اماما كثرة السؤال يورث الملال از شيخ ابو الوفا

بد كردم واعتذار بدتر زگناه ... زان رو كه درين هست سه دعوى تباه ... دعوى وجود ودعوى قوت وفعل

لاحول ولا قوة الا بالله ... از شيخ نجم الدين كبرى ... گر طاعت خود نقش كنم بر نانی

وان نان بنهم پيش سگی بر خوانی ... وان سگ سالی گرسنه در زندانی ... از ننگ بر ان نان ننهد دندانی

از ظهير فاريابی ... غم گشت مرا وغمگسارا كه نيست ... دل خون شد ودلدار زكار اكه نيست

اين بار كه توان گفت كه عمرم بگذشت ... در حسرت روی يار ويارا كه نيست ... وله بجهت پادشاه

ای نوبت تو گذشته از چرخ كبی ... بی نوبت تو مست وعالم القنی ... آوازه نوبتت بهر كس برسا

ليكن مرسا داز تو نوبت بكسی ... حكما گفته اند شادمان خوشخولی ده چيز است اول با دوستان در كار نيكی مخالفت ناكردن دوم با نفس خود انصاف دادن سيوم عيب جوئی مردمان ناكردن چهارم چون از كسی قباحتی سر زند آنرا به نيكوئی تاويل كردن پنجم عذر گناهكاران پذيرفتن ششم حاجت محتاجان بر آوردن هفتم براى سرانجام مهمات مردمان رنج وسعی بر خود گرفتن هشتم عيب نفس خود ديدن نهم خندان وشگفته رو ماندن دهم با مردمان بنرمی ولطافت سخن گفتن از فريدون پرسيدند مرد زبان بچه چيز نگاه توان داشت گفت بلا ميست گفتند مشكل بار را بكدام چيز حل توان كرد گفت بمدارات وسازگاری بشيرين زبانی ولطف وخوشی توانی كه پيل بموئی كشی قال بعض المحققين من افاضل المتاخرين ان اشرف المعارف معرفة الله وتوحيده بنفي الصفات الزائدة عن الذات ومعنى كون صفاته تعالى عين ذاته انه يترتب على ذاته الاحدية من حيث هي ما ما يترتب على ذاته مع صفة مثلا ذاتك ليست كافية في انكشاف الاشياء عليك بل تحتاج في ذلك الى صفة العلم التي تقوم بك بخلاف ذاته تعالى فانه لا يحتاج في انكشاف الاشياء الى صفة تقوم به بل المفهومات كلها لاجل انه منكشفة عليه حاضرة لديه فذاته تعالى بهذا الاعتبار حقيقة العلم وكذا الحال في القدرة ويرجع هذا الى نفي الصفات مع حصول نتائجها وهو المشار اليه في نهج البلاغة بقوله عليه الصلوة والسلام وتمام توحيده نفي الصفات عنه واطلاق الصفات مثل

الرحم والغضب والحنين وغير ذلك من الصفات البشرية على الله سبحانه مجازا لا حقيقة ومن هنا قيل خذ الغايات واترك المبادي وانما تطلق عليه سبحانه باعتبار الغايات دون المبادي التي تكون انفعالات فهذا من قصور العلم وضيق الصدر وعدم سعة التعقل حيث لم يدركوا مقامات الوجود ومعارجه ومنازله واحواله في كل موطن ومقام فوقعوا في مثل هذا التعطيل الخالي عن التحصيل وبالجملة العوالم متطابقة فما وجد من الصفات الكمالية في الادنى يكون في الاعلى على وجه ارفع واشرف فافهم

از امیر خسرو رحمه الله　　در قصهٔ بستن زبان بستن است　　کر کشتی ببنگ و بد ابستن است

پشیمان زگفتار دیدم بسی　　پشیمان نگشت از خموشی کسی　　رهائی همه جا نکم گفتن است

مرا از رشتهٔ این بیا سفتن است　　نترسم من از عالمی پرخراست　　مگر از خری کادمی پیکر است

و له　　از شعلهٔ عشق هر که افروخته نیست　　با او سر سوزنی دلم دوخته نیست

کر سوخته دل شد زما دوری کن　　آتش بدلی زنیم کو سوخته نیست　　از شیخ فرید الدین شکر گنج

شب نیست که خون دل غمناک نریخت　　روزی نه که آبروی ما پاک نریخت　　یک شربت آب خوش نخوردم همه عمر

کان را بدو راه دیده بر خاک نریخت　　از خواجه معین الدین چشتی　　عاشق همه دم فکر رخ دوست کند

معشوق کرشمه که نیکوست کند　　ما جرم و گنه کنیم او لطف و عطا　　هر کس بسزا چیز لایق اوست کند

در تواریخ مسطور است که سلاطین بنی صفار سه کس پادشاهی کرده اند و حکومت آنها در خراسان و سیستان و مازندران و فارس و کرمان و خوزستان بوده و مدت سلطنت آنها سی و چهار سال و شش ماه بوده از ابتدای سنه دو صد و پنجاه و سه هجری لغایت دو صد و هشتاد و هفت هجری اول آنها یعقوب لیث یازده سال دوم عمرو لیث بیست و سه سال سوم طاهر بن محمد بن عمرو شش ماه و نیم

و قیل　　هر روز یکی روز برآید که منم　　خود را بجهانیان نماید که منم

چون کار جهان براو قرار می گیرد　　ناگاه اجل ز در درآید که منم　　قال بعض العرفاء حقائق

الاشياء مغايرة لجميع الصور التي يتجلى فيها على المشاعر الظاهرة ويتخيل بها لدى المدارك الباطنة وكل منها حد ذاتها قابلة للظهور في صور متخالفة ومظاهر متباينة وتلك الصور متساوية الاقدام بالنسبة اليها ليس بعضها في حد ذاته اولى ببعض وانما يختص الظهور في بعض الصور بحسب المواطن والمشاعر والنشآت فيلبس في كل موطن لباسا ويحتجب في كل مشعر بحجاب ويتزيا في كل نشأة بزي ويسمى في

كلّ عالم باسم واما الشيء الذي هو معروض هذه الصور فلا يعلمه الا علام الغيوب و
خالق البرايا سبحانه وقال بعض الاكابر انظر الى ما تبصره فانه انما يظهر لحسّ البصر
اذا كان محفوفا بالعوارض المادية متجلببا بالجلابيب الجسمانية ملازما لوضع
خاص وقدر معيّن من القرب والبُعد المفرطين وهو بعينه يظهر في الحسّ المشترك
خاليا عن تلك العوارض التي كانت شرط ظهوره لذلك الحسّ عريّا عن تلك
جلابيب التي بدونها لا يظهر لذلك المشعر ابدا انظر الى ما يظهر في اليقظة من
صورة العلم وهو امر عرضي يدرك بالعقل او الوهم ثم بعينه يظهر في النوم بصورة
اللبن فالظاهر في عالم اليقظة وعالم النوم شيء واحد هو العلم لكن يتجلى في
كلّ عالم بصورة فقد يتجوهر في عالم وكان في آخر عرضا انظر الى السرور الذي
يظهر في المنام بصورة البكاء واحذر منه انه قد يترك في عالم ما يسوءك في
آخر من الاشياء واذا عرفت ان الشيء يظهر في كل عالم بصورة انكشف لك
سرّ ما نطقت به الشريعة المطهّرة والنصوص المأثورة من تجسّد الاعمال وتجسّم
الافعال في النشأة الاخرى بل ظهر لك حقيقة ما قاله العارفون الاخيار من
انّ الاعمال السيّئة هي التي تظهر في صورة العقارب والحيّات والنار و
اطّلعت على انّ قوله تعالى وتبارك في الكتاب العزيز المبارك وانّ جهنم
لمحيطة بالكافرين وارد على الحقيقة لا المجاز كما قاله اكثر المفسّرين من ارادة
الاستقبال في اسم الفاعل لا الحال فانّ اخلاقهم الرذيلة واعمالهم السيّئة
وعقائدهم الباطلة الظاهرة في هذه النشأة في هذه الصور هي التي تظهر
في تلك النشأة في صورة جهنّم وعرفت حقيقة قوله تعالى الذين ياكلون
اموال اليتامى ظلما انما ياكلون في بطونهم نارا وكذا قول النبي صلى الله
عليه وآله وسلم الظلم ظلمات يوم القيمة الى غير ذلك والله اعلم [illegible]

[illegible] — [illegible] — [illegible]
[illegible] — از آقا [illegible] — [illegible]
[illegible] — از خواجه زاده کابلی — [illegible]
[illegible] — از سراج الدين — [illegible]

وز بهر شادی که بود پاکش کردی | از خوی تو آگهم کرد که ناگه | آوازه در افتد که پاکش کردی

از شیخ سعدی علیه الرحمه | قضا را من و پیری از فاریاب | رسیدیم در خاک مغرب بآب

مرا یکدرم بود برداشتند | بکشتی و درویش بگذاشتند | مرا گریه آمد به تیمار جفت

بران گریه قهقه بخندید و گفت | مخور غم برای من ای پرخرد | مرا آن کس آرد که کشتی برد

بگسترد سجاده بر روی آب | خیالست پنداشتم یا که خواب | ز مدهوشیم دیده آن شب نخفت

نگه بامدادان بمن کرد و گفت | عجب ماندی ای یار فرخنده رای | ترا کشتی آورد و ما را خدای

از صاحبه

گر جان طلبند در وفای تو دهیم | ور سر خواهند در هوای تو دهیم

چیزی که نمیدهیم بغیر تو دل است | وان نیز اگر بود رضای تو دهیم

و له

دردا که دوای درد پنهانی ما | افسوس که چاره پریشانی ما
در عهدهٔ جمعیت که پنداشته اند | آبادی خویش را ز ویرانی ما

بدانکه سورهٔ فاتحه را ده نام است اوّل فاتحه دوم ام القرآن سوم سبع المثانی چهارم سورة الحمد پنجم اساس القرآن ششم سورة الشفا هفتم سورة الشافیه هشتم سورة الصلوة نهم سورة الکنز دهم سورة الوافیه فاتحه بجهة آن گویند که افتتاح قرآن بدو است و ابتدا القراءت در نماز نیز بآن است و امّ القرآن بسبب آن که آنچه در تمام قرآن از تحمید و تمجید و تهلیل و تکبیر و شکر و ثنا و تسبیح و تقدیس بتفصیل است درین سوره باجمال آمده است و در این سنت است که اجمال را پیش از تفصیل ذکر کنند و بیان نمایند و سبع المثانی از آن گفته اند که این سورهٔ مبارکه هفت آیه است و دو مرتبه نازل شده یکدفعه در مکه معظمه و دفعهٔ دیگر در مدینه منوّره و وجوه دیگر نیز درین باب گفته که در تفاسیر مسطور است و سورهٔ حمد از آن گفته اند که ابتدای آن بحمد است و اساس القرآن بنا بر آنکه ابتدا بتلاوت از آن میشود و سورة الشفا و سورة الشافیه بسبب آن گویند که حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمود فاتحة الکتاب شفاء من کل داء و سورة الصلوة بسبب آن گویند که حدیث وارد است لا صلوة الا بفاتحة الکتاب و سورة الکنز از آن گفته اند که این سوره گنج معانی قرآن است و وافیه بسبب آن گفته اند که الفاظ این سوره وفا میکند بر جمیع معانی قرآن بر سبیل اجمال ازیماوقتا

ما غافل و عمر گذرانست که رفت | دزدان بکمین و کاروانست که رفت
دردا که اجل رسید و این بیخبران | افسوس که عمر رفت و آنست که رفت

قد استدل الحکماء علی مغایرة النفس للبدن بان النفس کما یتعلق بالبدن العنصری المحسوس فی عالم الحس تتعلق ایضا بالابدان البرزخیة والهیاکل المثالیة علی ما

يعلم ويشاهد في المنام وبيانه انا نرى انفسنا في المنام ببلاد غير بلادنا وفي بلد
صغير او كبير وغير ذلك مما يعلم منه يقينا انه ليس البدن العنصري وتشاهد
ذلك البدن كما تشاهد البدن العنصري لا غير فعلم ان النفس مغايرة لهذين
البدنين نسبتها اليهما على السواء واذا انقطع تعلقها عن هذا البدن استمر تعلقها
بالبدن المثالي في عالم البقاء

از محمد قلی قطب شاه

ملک محبت که داد خواه ندارد
ملک چنین هیچ پادشاه ندارد
گر همه عمرم نظر بروی تو باشد
دیده و بحر حسرت نگاه ندارد

از عاشق

نه راحت و نه رنج جهان خواهد ماند
خوش باش که این نه آن خواهد ماند
گلزار بغارت خزان خواهد رفت
این بستن در باغبان خواهد ماند

و له

تارکی را که اجل زیر قدم می سپرد
تاج کاوس چه سود و کله کیخسرو

اعلم انه اختلف العلماء
في ان النفس هل هي واحدة ام ثلث فذهب بعضهم الى ان ابن ادم له ثلث انفس
نفس مطمئنة ونفس لوامة ونفس امارة والتحقيق انها نفس واحدة ولها صفات
مختلفة تسمى باعتبار كل صفة باسم فالمطمئنة باعتبار طمانينتها الى ربها بعبوديته
ومحبته والانابة اليه والتوكل عليه والرضى والسكون اليه وهي المخاطبة في
يا ايتها النفس المطمئنة ارجعي الى ربك راضية مرضية واما اللوامة فهي التي اقسم
بها فقال ولا اقسم بالنفس اللوامة فقيل هي التي لا تثبت على حالة واحدة فاعتبروا
اللفظ من التلوم وهو التردد والاصح انها من اللوم ومن هنا قال بعض السلف لا
يرى المؤمن الا لائما نفسه دائما بخلاف الشقي فانه لا يلومها ابدا واما النفس
الامارة فهي المذمومة التي تامر بالشر ومن طبيعتها هذا الامر وهي المخبر عنها
في ان النفس لامارة بالسوء الا ما رحم ربي فمن جبلتها ذلك الا ما وفقها الله سبحانه
فالمجموع هي نفس واحدة تكون امارة ثم لوامة ثم مطمئنة وهي غاية كمالها كما
ان الامارة غاية نقصها انتهى

از مشهور

دل به زیر محیط قلزم بستن
ره گردش چرخ انجم بستن
نتوان دم مار و دم گژدم بستن
بتوان نتوان زبان مردم بستن

از عبد المولی

ز حسن و عشق به هر شهر داستانی هست
حدیث لیلی و مجنون بهر زبانی
با احتیاط نظر سوی نیکوان کن
که از برای نگه فرصت آسمانی

از شیخ بهائی علیه الرحمه

عقده ای نشد منتهی گره این سوال
گاهی تو دل از پی تاویل مثال
سعی بیجا از پی دنیا می کنی

تا چه مقدار است ای مرد غنی — گفت بیرون است از حد شمار — کار من این است در لیل و نهار

عارفیش گفت آنکه بهرش در تکی — حاصلت زان چیست گفتا اندکی — آنچه مقصود است ای روشن ضمیر

بر نیابد زان بگر عشر عشیر — گفت عارف آنکه هستی روز و شب — از پی تحصیل آن در تاب و تب

شغل آنرا قبلهٔ خود ساختی — عمر خود را بر سر آن باختی — آنچه زان میخواستی واصل نشد

مدعا می توان حاصل نشد — وانکه عقبی کان ز دنیا برتر است — از پی آن سعی خواهد کمتر است

چون نشود حاصل خود را خبری از آن — سن بگو ظلم خود نگوا ای تجربه دانشا — از مهدی

با حکم قضا ستیزه نتوان کردن — با دست علاج تیر نتوان کردن — تدبیر کجا علاج تقدیر کند

آهن با موم ریزه نتوان کردن — از نتایج شهیدی — در خاک نجف بدیهم آسوده بخواب

اندیشه مکن ز پرسش روز حساب — جائیکه بدل ابر کرد و می ناب — بی شبهه گنه شود مبدل بثواب

در تواریخ مسطور است که از آل سامان نه کس بسلطنت رسیده اند و در مدت یکصد و دو سال و شش ماه و بیست روز در ما وراء النهر و خراسان فرمان روائی کرده اند و نسب آل سامان به بهرام چوبین میرسد اول امیر اسماعیل است مدت سلطنت او هفت سال و دو ماه بود دوم احمد بن اسماعیل پنج سال و چهار ماه سیوم نصر بن احمد سی سال و سه ماه چهارم نوح بن نصر دوازده سال و هفت ماه و هفت روز پنجم عبد الملک بن نوح هفت سال و شش ماه ششم منصور بن عبد الملک یازده سال هفتم نوح بن منصور قریب بیست و دو سال هشتم منصور بن نوح یک سال و هفت ماه نهم عبد الملک بن نوح بن منصور هشت ماه و هفت روز و نسب انها بدین ترتیب است اسمعیل بن احمد بن اسد بن خداه بن جسمان بن طمغاث بن نوشیرو بن بهرام چوبین افاد بعض الفضلاء من اکابر العرفاء انه ینبغی للعارف ان یستعین فی جمیع اموره وکل شئونه بجناب الحق سبحانه تعالی شانه وبسائله افاضة طلبته وانجاح بغیته لکن لا بد فی حصولها من نوع الملائمة وقرب معنوی بین المفیض والمستفیض ولکوننا متعلقین غایة التعلق بالعلائق البشریة والعوائق البدنیة مستدنسین بادناس اللذات الحسیة وادناس الشهوات الجسمیة وکونه تعالی فی اقصی مراتب التجرد واعلی درجات التقدس تکون الملائمة منتفیة راسا فاحتجنا فی سلوک سبیل الاستفاضة منه جل وعلا الی متوسط له وجه تجرد ووجه تعلق فبوجه التجرد یستفیض من المبداء وبوجه التعلق یفیض علینا لان وجه التجرد بالتسبب للملائمة بجوار الحق ووجه

التعلق بملائمته لنا وهذا المتوسط اصحاب الوحي واعظمهم رتبة وارفعهم مرتبة
نبينا صلى الله عليه وآله وسلم ولذلك توسل ارباب التصانيف في مستهلها ومفتتحها
بالصلوة والسلام عليه عليه الصلوة والسلام ولذلك ايضا توسلوا بالصلوة
على آله وعليهم السلام لكونهم متوسطين بيننا وبينه لان ملائمة الآل لجنابه
اكثر من ملائمتنا له وملائمتنا بالآل اكثر من ملائمتنا له وكلما كانت الملائمة اقوى
واكثر واكمل كان امر الاستفاضة اتم وحصول الافاضة اكثر — از میرزا محمد نصیر

آئینه دوست روی نیکوست ببین — عکسی که درین آئینه ز اوست ببین
چشمی بگشا عکس که آئینه کیست — عکس اوست ببین آئینه هم اوست ببین

در تواریخ مسطور است که سلاطین سلاجقه سه طبقه اند اول
در ایران چهارده کس سلطنت کرده اند آغاز حکومت ایشان از شهر ربیع الاول سنه چهارصد و
نوزده هجری تا ربیع الاول پانصد و نود که یکصد و شصت و یک سال میشود و بدین تفصیل اول
سلطان طغرل بیگ بن میکائیل بن سلجوق بیست و شش سال دوم الب ارسلان جغر بیگ بن
میکائیل نه سال و شش ماه سوم ملک شاه بن الب ارسلان بیست سال چهارم برکیارق بن
ملک شاه دوازده سال پنجم سلطان محمد بن ملک شاه سیزده سال و شش ماه ششم سلطان سنجر
بن ملک شاه چهل سال و چهار ماه هفتم سلطان محمود بن سلطان محمد سیزده سال و دو ماه هشتم
سلطان طغرل بن سلطان محمد سه سال و دو ماه نهم سلطان مسعود بن سلطان محمد هیجده سال و
شش ماه دهم ملک شاه بن محمود و چهار ماه و پانزده روز یازدهم سلطان محمد بن محمود هفت سال و
شش ماه دوازدهم سلیمان شاه بن سلطان محمد بن ملک شاه یک سال و شش ماه سیزدهم سلطان
ارسلان طغرل شاه یازده سال و هشت ماه و پانزده روز چهاردهم سلطان طغرل بن ارسلان
هیجده سال و دو ماه و پانزده روز طبقه ثانیه در مملکت روم چهارده نفر سلطنت کرده اند مدت
حکومت ایشان که شروع آن از سنه چهارصد و هشتاد هجری تا سنه هفتصد و بیست سال است اول ایشان
داود بن سلیمان بن قتلمش بن اسرائیل بن سلجوق بیست سال دوم قلیج ارسلان بن سلیمان چهل سال سیوم
مسعود بن قلیج ارسلان نوزده سال چهارم قلیج ارسلان بن مسعود بیست سال پنجم سلیمان بن قلیج ارسلان
بیست و چهار سال ششم قلیج ارسلان بن سلیمان یکسال هفتم کیخسرو بن قلیج ارسلان بن مسعود
شش سال هشتم کیکاوس بن کیخسرو یکسال نهم کیقباد بن کیخسرو بیست و شش سال دهم کیخسرو بن
کیقباد هشت سال یازدهم سلیمان بن کیخسرو بیست سال دوازدهم کیخسرو بن سلیمان هیجده

سال سیزدهم مسعود بن کیکاوس بن کیمرو بیست سال چهاردهم کیقباد بن فرامرز بن کیکاوس هفده
سال طبقه ثالثه ترکمانان نه کس سلطنت کرده اند و شروع استیلای ایشان از سنه چهارصد و سی و
سه هجری نبوی تا پانصد و هشتاد و سه که یکصد و پنجاه سال زمان استیلای ایشان است اول ایشان
قاورد بن جغر بیک بن میکائیل سی و دو سال دوم سلطان شاه بن قاورد دوازده سال سوم توران
شاه بن قاورد چهل و دو سال چهارم محمد بن ارسلان شاه چهارده سال پنجم طغرل شاه بن محمد دوازده
سال ششم ارسلان شاه بن طغرل شاه هشت سال هفتم بهرام شاه بن طغرل شاه ده سال هشتم
توران شاه بن طغرل شاه هشت سال نهم محمد شاه بن بهرام شاه بن طغرل شاه دوازده سال

لله در قائل

جهان ای برادر نماند بکس ... دل اندر جهان آفرین بند و بس

افید ان اللاهوت الذات والملکوت عالم المجردات والجبروت عالم الصفات والناسوت عالم الانسانیه والملک عالم المحسوسات روی عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم انه قال الارواح طیور سماویه فی اقفاص الاشباح البشریه اذا التفت بالعلم صارت ملائکه واذا التفت بالجهل صارت حشرات الارض وعنه صلی الله علیه وآله وسلم اول ما خلق الله العقل وقال صلعم فی موضع اخر اول ما خلق الله القلم وقال صلی الله علیه وآله وسلم اول ما خلق الله نوری فجمع العلامه المحقق نجم الدین بین هذه الاحادیث الثلثه قال المبدع الاول من حیث یعقل نفسه و مبدعه یسمی عقلا ومن حیث انه صدرت عنه النفس منتقشه بجمیع العلوم سمی قلما ومن حیث انه فاضت عنه انوار النبوه سمی نورا فهو اذا شیء واحد بالذات ثلث بالاعتبار و بکل اعتبار له اسم

از حافظ رحمه الله

مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو
یادم از کشته خویش آمد و هنگام درو ... گفتم ای بخت بخسپیدی و خورشید دمید ... گفت با این همه از سابقه نومید مشو
گر روی پاک و مجرد چو مسیحا به فلک ... از فروغ تو بخورشید رسد صد پرتو ... اندرین دایره میباش چو دف حلقه بگوش
و تفاول خوری اندر دایره خویش رو ... آسمان گو مفروش این عظمت کاندر عشق ... خرمن مه بجوی خوشه پروین بدو جو
تکیه بر اختر شبگرد مکن کین عیار ... تاج کاوس ربود و کمر کیخسرو ... هر که در مزرع دل تخم وفا سبز نکرد
زردرویی کشد از حاصل خود وقت درو ... آتش زهد و ریا خرمن دین خواهد سوخت ... حافظ این خرقه پشمینه بینداز و برو

نوادری در تفسیر آیه وافی هدایه قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم ویحفظوا فروجهم الی آخره میگوید از جناب سید الوصیین امیر المؤمنین علیه السلام مرویست که النظر الی محاسن

المرءة منهم مسموم من سهام ابلیس یعنی نگاه کردن در محاسن زنان تیری است زهر آلود
از تیرهای ابلیس زیرا که تیزترین چیزی شیطان را در وجود انسان چشم است چه حواس دیگر
در مساکن خود ساکنند و تا چیزی بایشان نرسد باشند را که آن مشغول نمیتوانند شد اما دیده
حاسه ایست که دور و نزدیک ابتلا و آثام میکند و اهل عرفان در ترجمهٔ این آیه شریفه گفته اند یکو تا
بپوشند دیده سر را از محارم و دیدهٔ دل را از ماسوی الله ذ بقراطیس حکیم که میگوید باید
غضب و سلطان شهوات را از زمرهٔ آدمیان محسوب نباید ساخت و مردم را در ایام فراغت
امتحان باید نمود فی الحدیث القدسی یا بن آدم ما من یوم جدید الا و الارض تخاطبک
ویقول یا بن آدم تمشی علی ظهری و مصیرک فی بطنی یا بن آدم تذنب علی ظهری
و تعذب فی بطنی یا بن آدم انا بیت الهوان و انا بیت الوحشة و انا بیت الظلمة
و انا بیت الوحدة و انا بیت العقارب و الحیات فاعمرنی ولا تخربنی ایضا یا عبید
الدنیا مثلکم مثل القبور المجصصة رای ظاهرها ملیحا و باطنها قبیحا ایضا
یا بن آدم کما لا یغنی المصباح فوق البیت عن ظلمة داخل فی البیت فکذلک کلامکم
مع افعالکم الرذیله از امیر محمد صالح ای بدرگاه تو نیاز همه کرم تست کارساز همه
اگر از چهره پرده برداری بحقیقت کشد مجاز همه مهوشان سطر جمال تو اند
بهر آن یک شیم ناز همه لا ادری کفر است در طریقت ما کینه داشتن
آیین ماست سینه چو آئینه داشتن سعدی رحمه الله تو نیکو روش باش تا بدسگال
بنقص تو گفتن نیابد مجال منعمی برای خود مقبره ساخت معماران در عرصه یک سال تمام
آن پرداختند بعد اتمام بانی مقبره از استاد معماران که مرد ظریفی بود پرسید که حال در
این مقبره چه چیز باید استاد گفت وجود شریف شما قال النبی صلی الله علیه و آله و سلم
اربع من سعادات المرء زوجة صالحة و ولده ابرار و خلطاء صالحون و معیشته
فی بلدة و عنه صلی الله علیه و آله و سلم من اذنب ذنبا فاوجع قلبه غفر له
ذلک الذنب وان لم یستغفر منه از مولوی معنوی رحمه الله از خدا خواهیم توفیق ادب
بی ادب محروم ماند از لطف رب بی ادب تنها نه خود را داشت بد بلکه آتش در همه آفاق زد
مائده از آسمان در میرسید بی شری و بیع و بی گفت و شنید درمیان قوم موسی چند کس
بی ادب گفتند کو سیر و عدس منقطع شد خوان و نان از آسمان ماند رنج زرع و بیل و داس مان

با نحو

باز عیسی چون شفاعت کرد حق | خوان فرستاد و غنیمت بر طبق | مائده از آسمان شد عائده
چونکه گفت انزل علینا مائده | باز گستاخان ادب بگذاشتند | چون گدایان زلّها برداشتند
کرد عیسی لابه ایشان را که این | دائمست و کم نگردد از زمین | بدگمانی کردن و حرص آوری
کفر باشد نزد خوان مهتری | زان گدارویان نادیده ز آز | آن در رحمت بر ایشان شد فراز
نان و خوان از آسمان شد منقطع | بعد از آن زان خوان نشد کس منتفع | ابر برناید پی منع زکات
وز زنا افتد وبا اندر جهات | هر چه بر تو آید از ظلمات غم | آن ز بی باکی و گستاخیست هم
هر که بی باکی کند در راه دوست | رهزن مردان شد و نامرد اوست | از ادب پرنور گشته این فلک
وز ادب معصوم و پاک آمد ملک | بد ز گستاخی کسوف آفتاب | شد عزازیلی ز جرأت رد باب
هر که گستاخی کند اندر طریق | گردد اندر وادی حیرت غریق | اختلاف فی ان النفس و

هی الروح تموت او الموت للبدن دون الروح فقیل للروح موت لانها النفس وکل نفس ذائقة الموت و قیل ان المراد من النفس فی الآیة الشخص الذی فیه الروح فلا یدل علی ان لها موت والله اعلم بحقیقتها وتفصیل الکلام فی هذه المقام ان معرفة النفس من العلوم الغامضة التی اشتبهت علی الفلاسفة و اختلف فی حقیقتها مشاهیر الاعیان فقال ارسطو و من تبعه انها حقیقة کلیة فی جمیع افراد الانسان کمفهوم الانسان وقیل انها هذا الهیکل المحسوس وقیل انها القلب اعنی العضو الصنوبری اللحمانی المخصوص وقیل انها الدماغ وقیل انها اجزاء لا تتجزی فی القلب وقیل انها الاعضاء الاصلیة المتولدة من المنی وقیل انها المزاج وقیل انها الجوهر البخاری اللطیف الحامل لقوة الحیوة والحس و الحرکة الارادیة وسماه الحکیم الروح الحیوانی وهو جوهر مشرق للبدن الانسانی فعند الموت ینقطع ضوئه عن ظاهر البدن دون باطنه فثبت ان النوم والموت من جنس واحد الا ان الموت هو الانقطاع الکلی والنوم هو انقطاع الجزئی و من هنا قالوا النوم اخ الموت ویقرب هذا المذهب ما قیل انها جسم لطیف سار فی البدن سریان الماء فی ورد والدهن فی السمسم وقیل انها ماء وقیل انها النار والحرارة الغریزیة وقیل انها النفس بالتحریک وقیل انها الواجب تعالی علی مذهب المتصوفین وقیل انها الارکان الاربعة وقیل انها صورة نوعیة

قائمة بمادة البدن وهو مذهب الطبيعيين وقيل انها جوهر المجرد عن المادة الجسمانية وعوارض الجسمانيات لها تعلق بالبدن تعلق التدبير والتصرف والموت هو قطع هذا التعلق وهذا هو مذهب الحكماء الالهيين والاكابر الصوفية والاشراقيين واستقر عليه راى المحققين من المتكلمين كالمحقق الطوسى والامام الغزالى وغيره من المتاخرين وهو الذى اشار اليه الكتب السماوية والانباء النبوية وهى الباقية بعد خراب البدن الواجدة للذة الثواب والم العقاب فى الجسم وهو المعبر عنها بالروح ولا عبرة بما زعم جالينوس حيث قال عند موته لم يتحقق لى الى الان ما فى البدن شئ يبقى بعد فناء البدن وخراب البنيان ام لا هل النفس هو المزاج ام غيره انتهى الاقوال فى النفس

از ابن یمین

خواهی که خدا کار نکو با تو کند ارواح ملایک همه رو با تو کند یا هر چه رضای او در آن نیست مکن
یا راضی شو بهر چه او با تو کند از امام قلی خان در عالم اگر سفینه فکار بست ستم
گر در ره غبار خار بست ستم در دیده من اگر فرو رفت بست توئی بر خاطر تو اگر غبار بست ستم
از [illegible] سنی من مست محبتم شرابم مدهید در آتشم افکنید آبم مدهید
گر شکوه کنم وگر عتاب آغازم با او سخن حدیث من جوابم مدهید از [illegible] سمی
گر با غم عشق سازگار آید دل بر مرکب آرزو سوار آید دل گر دل نبود کجا وطن سازد عشق
ور عشق نباشد بچه کار آید دل از بهرام میرزا صفوی بهرام درین سرا چه پرشر و شور
تا کی بحیات خویش باشی مغرور گور واست درین بادیه صیاد اجل در هر قدمی هزار بهرام بگور

از سخنان اقلیدس حکیم است که دنیا را چون آتش بندار چنانچه سر انجام معاش از آتش گزیر نباشد همچنان بقدر ضرورت بنعمت دنیا قناعت کن یعنی آتش اگر زیاده از حاجت باشد خانه را بسوزد همچنین نعمتهای دنیا اگر زیاده از حاجت خواستی خانه دین و ایمان را بسوزاند از بطلمیوس حکیم پرسیدند که علامت مقبولان خدا چیست گفت کلام شیرین و اخلاق حسن و روی خندان و تواضع مهمان و شفقت بحال نیک و بدکیان از دیوان منسوب بحضرت امیر المؤمنین

الناس من جهة التمثال اكفاء ابوهم ادم والام حواء
فان يكن لهم فى اصلهم شرف يفاخرون به فالطين والماء
ما الفضل الا لاهل العلم انهم على الهدى لمن استهدى ادلاء
وقيمة المرء ما قد كان يحسنه والجاهلون لاهل العلم اعداء

وان اتيت بجود من ذوي نسب فان نسبتنا جود وعلياء فقم بعلم ولا تبغي به بدلا
فالناس موتى واهل العلم احياء وله عليه السلام قد مات قوم وما ماتت مكارمهم
وعاش قوم وهم فينا كاموات وله عليه السلام بيت وثوب ويوم قوت
يكفي لمن في غد يموت وديما مات نصف يوم والنصف من قوته يفوت
وله عليه السلام در مذمت نسوان دع ذكرهن فما لهن وفاء ريح الصبا وعهودهن سواء
يكسرن قلبك ثم لا يجبرنه وقلوبهن من الوفاء خلاء از نفیسی
افسوس که اهل خرد و هوش شدند وز خاطر یکدیگر فراموش شدند آنان که بصد زبان سخن میگفتند
آیا چه شنیدند که خاموش شدند از لالی در عالم بیوفا کسی خرم نیست
شادی و نشاط در بنی آدم نیست آنکس که درین زمانه او را غم نیست یا آدم نیست یا درین عالم نیست
از سلطان یعقوب دنیا که در آن ثبات کم می بینم در هر فرحش هزار غم می بینم
چون کهنه رباطی است که از هر طرفش راهی به بیابان عدم می بینم از صائب
مرا بروز قیامت غمی که هست اینست که روی مردم دنیا دوباره باید دید از فصیحی
از دست جفای تو اگر بگریزم دو زلف تو گوید چه خاک بر سر ریزم برخاک ره که گفتم از بنشینم
بر گرد سر که گردم از برخیزم از رنده سل احمد تا یکسر موی در تو هستی باقیست
آئین دو کان خود پرستی باقیست گفتی بت پندار شکستم رستم آن بت که ز پندار برستی باقیست
وله که ترک وجود غم فزاینده کنی که آرزوی حیات پاینده کنی
آینده عمر خواهی از رفته فزون در رفته چه کردی که در آینده کنی اعلم ان القلب في اللغة
صرف الشيء الى عكسه ومنه القلب سمي به لكثرة تقلبه ولظاهره وهو المضغة
الصنوبرية المودعة في التجويف الايسر من الصدر وهو محل اللطيفة الانسانية
ولذا ينسب اليه الصلاح والفساد والاعراض النفسانية وباطن وهو اللطيفة
الربانية النورانية العالمة التي هي محبط الانوار الالهية وبها يكون الانسان
انسانا في الحقيقة وبها السبعة لامتثال احكام الشريعة وبها صلاح البدن
وفساده وحشر جسد في معاده ويعبر عنها بالنفس الناطقة ونفس وما سواها
فالهمها فجورها وتقويها وبالروح قل الروح من امر ربي ولذا كانت معرفته
كما هي متعذرة والاشارة الى حقيقته على ارباب الحقايق متعسره وهو مقر

الایمان واولئك كتب فی قلوبهم الایمان كما ان الصدر محل الاسلام افمن شرح الله
صدره للاسلام والفؤاد مقر المشاهدة ما كذب الفؤاد ما رأی واللب مقام
التوحيد انما يتذكر اولوا الالباب ای الذين خرجوا من قشر الوجود المجازی و
بقوا بلب الوجود الحقيقی اولئك الذين صدقوا ما عاهدوا الله انتهی الكلام
فی بيان القلب از شيخ سعدی عليه الرحمه   شنيدم که در دشت صنعا جنيد   سگی ديد برکنده دندان ز صيد
ز نيروی سرپنجهٔ شيرگير   فرومانده عاجز چو روباه پير   پس از صيد آهو گرفتن ز پی
لگد خوردی از گوسفندان حی   چو مسکين و بی طاقتش ديد و ريش   بدو داد يک نيمه از زاد خويش
شنيدم که می‌گفت و خوش می‌گريست   که داند که بهتر ز ما هر دو کيست   بظاهر من امروز از او بهترم
دگر تا چه آرد قضا بر سرم   از آن بر ملايک شرف داشتند   که خود را به از سگ نپنداشتند
از مولانا سيف الدين   تا کی بود اين جور و جفا کردن تو   بيهوده دل خلايق آزردن تو
تيغی است بدست اجل از بهر تو   کر در تو رسد خون تو در گردن تو   از شاهی
ای دل همه اسباب جهان خواسته گير   باغ طرب بسبزه آراسته گير   وانگاه بر آن سبزه شبی چون شبنم
بنشسته و بامداد برخاسته گير   از شاه علاء الدوله   صد خانه اگر بطاعت آباد کنی
بدزان نبود که خاطری شاد کنی   گر بنده کنی ز لطف آزادی را   بهتر که هزار بنده آزاد کنی
از عرفی   عرفی دو قدم رهست تا يار   افسوس که پای بخت لنگ است
لا ادری   هر که شد ديوانه زنجيری بپايش مينهند   عشق ديوانه زنم کز زلف زنجيری بدادم را
از سخنان لقمان است که در هنگام سختی استقلال بايد و بوقت وقوع حوادث صبر و در ايام
نعمت و صحت شکر جالينوس گويد که تا انسان بر عيب نفس خود مطلع نشود باصلاح آن نخواهد
پرداخت پس انسان بايد معايب نفس خود را دريافت نمايد و آگاهی حاصل کند و بستايش
ابلهان مغرور نشود و چون دريافت کرد و مطلع گرديد باصلاح آن کوشد از مقالات بقراط حکيم
است که داناترين مردمان آنست که در حالت عسرت تنگدل نباشد و دولتهای دنيا را بغمهای
...ی نگزيند و در وقت دولت و قدرت تواضع و عفو را شيوه خود سازد و هم او گويد که سخاوت
د... مشقت و عطا بغير منت شيوه سعادتمندان است   از سيد لا ادری
چون پرده قبول تست در پرده غيب   زنهار کسی را مکنی عيب که عيب   قال بعض الحکماء الاعلام
کما ان المزاج لا يحصل الا بتکافؤ العناصر الاربعة واجتماعها علی تاليف و

انتظام کذلک نظام الحیوة الدنیا التی هی وسیلة الی دار الآخرة لا یحصل الا بانتظام احوال اربعة اصناف من الخواص والعوام الذین یجرون مجری العناصر الاربعة فی عالم الکون والفساد الاولی ارباب العلم والمعارف الذین هم سبب قوام الدین والدنیا وهم قدوة العباد من الاصاغر والاکابر وهم کالماء فی العناصر و الثانی اصحاب السیف واهل الشجاعة والباس وملوک الدنیا وحکام الناس وهم بمنزلة النار فی الطبایع والثالث اهل المعاملة کالتجار والصناع الذین هم سبب معیشة النوع وهم بمثابة الهواء فیها الرابع ارباب الزراعة والفلاحة الذین هم سبب ترتب الاقوات وهم کالارض فیها وکما ان الزیادة لبعض العناصر وخروجه عن حد المقرر یؤدی الی فساد المزاج واختلاله بالخروج عن الاعتدال کذلک الحال فی هؤلاء الاصناف الاربعة اذا خرج صنف منهم عن حده ادی ذلک الی فساد النوع والاختلال

از غزالی

در کعبه اگر دل سوی غیر است ترا
طاعت زنار و کعبه دیر است ترا
گر دل بحق است و ساکن بتکده
خوش باش که عاقبت بخیر است ترا

از فردوسی

تا چند نهی بر دل خود غصه و درد
تا جمع کنی سیم سفید و زر زرد
زان پیش که گرد و نفس گرم تو سرد
با دوست بخور که دشمنت خواهد خورد

سقراط حکیم گوید که دانا کسی است که دشمنان از اندیشه رنج و آزار او مطمئن باشند نه کسی که دوستان از وی اندیشناک باشند و هم او گوید که اصل کارها تدبیر است و اصل تدبیر تقدیر بر تدبیر غالب است که آن علوی است و این سفلی

لا ادری

تا در نرسد وعده هر کار که هست
باری ندهد یاری هر یار که هست

از شیخ بهائی علیه الرحمه

نان و حلوا چیست دانی ای پسر
قرب سلطان است از آن قرب الحذر
میبرد هوش از سرت و ز دل قرار
الفرار از قرب شاهان الفرار
فرخ آن کو رخش همت را بتاخت
کام زین حلوا و نان شیرین نساخت
حیف باشد از تو ای صاحب سلوک
کاین همی بازی بتعظیم ملوک
قرب شاهان آفت جان تو شد
پای لغز راه ایمان تو شد
جرعه از بحر قرآن نوش کن
آیه لا تقنطوا را گوش کن
لذت تخصیص او وقت خطاب
آن کند کان ناید از صد خم شراب
هر زمان که شاه گوید شیخنا
شیخنا مدهوش گردد زین ندا
مست و مدهوش از خطاب شه شود
هر دم او در پیش شه سجده کند
میپرستد گوئیا آن شاه را
یاد نارد یک زمان الله را
الله الله این چه اسلام است و دین
شرک این باشد برب العالمین

بدانکه علم حساب علم شریفی است

و محتاج الیه در اکثر اوقات چه معاملات معاش و معاد اغلب و اکثر بآنست چنانچه در تعریف
این علم گفته اند الحساب علم یستعلم منه استخراج المجهولات العددیة من معلومات
مخصوصة یعنی حساب علم است که دانسته میشود از رعایت کردن قواعد آن برآوردن مجهولات
عددیه از معلومات مخصوصه یعنی مثلاً خواستیم بدانیم که سه و پنج چند عدد میشود سه و پنج هر دو معلوم بود
و آن عدد که از جمع هر دو حاصل میشود مجهول بود هر دو را با هم جمع کردیم هشت شد پس معلوم
شد که از جمع این دو عدد هشت حاصل میشود و هو المطلوب یا خواستیم که بدانیم سه پنج چه میشود
عدد طرفین معلوم بود و عدد حاصل مجهول چونکه سه را در پنج ضرب کردیم پانزده حاصل شد و قس
علی هذا در تقسیم و تفریق و غیره و در تعریف عدد بعضی گفته اند کمیتی است که اطلاق کرده میشود بر آحاد
و آنچه تالیف شود از آن و باین تعریف واحد در عدد داخل است و بعضی در تعریف عدد گفته اند
نصف مجموع دو حاشیه یعنی حاشیه فوقانی و حاشیه تحتانی مثلاً عدد دو حاشیه تحتانی
آن یکست و حاشیه فوقانی سه است هر دو با هم چهار شد نصف مجموع دو حاشیه دو است
پس باین تعریف واحد داخل در عدد نمیشود و درین مبحث گفتگو بسیار است و شیخ بهاء الدین
علیه الرحمه درینجا گفته و الحق انه لیس بعدد و ان تألفت منه الاعداد و عدد یا مطلق است
یعنی مضاف نیست بچیزی که نسبته از او باشد و این عدد را صحیح گویند و یا مضاف است بچیزی اکثر
از خود که واحد فرض شده پس این عدد را کسر گویند و عدد مطلق اگر بوده باشد یکی از کسور تسعه
یا جذر داشته باشد پس او را منطق گویند و الا اصم گویند و کسور تسعه این است نصف و ثلث
و ربع و خمس و سدس و سبع و ثمن و تسع و عشر و عدد منطق اگر مساوی باشد او را اجزای او این
عدد را تام گویند مثل شش که نصف آن سه است و ثلث آن دو است و سدس آن یکست
چونکه سه را جمع کنی شش میشود یا اجزاء او زیاده از او ست این عدد را زاید گویند مثل دوازده
که اجزای کسور آن یکی نصف است که شش باشد و یکی ثلث است که چهار باشد و یکی ربع است
که سه باشد و یکی سدس است که دو باشد چون جمع کنی پانزده میشود پس اجزای منطق از اجزای
کسور خود بسته عدد کمتر شد و اجزای کسور زیاده شد لهذا این عدد را زاید گفته اند و اگر اجزای
کسور کمتر باشد از عدد منطق آن عدد را ناقص گویند مثل عدد هشت که نصف آن چهار است و ربع
آن دو است و ثمن او یک است چون جمع کنیم هفت میشود پس عدد منطق یکی زیاده است
از کسور خود و عدد کسور یکی کمتر است این چنین عدد را ناقص گویند و مراتب اعداد اصل آن سه است

یکی آحاد دوم عشرات سوم مات آحاد از یک تا نه و عشرات از ده تا نود و مات از صد تا نهصد
همینکه بهزار رسید از مرتبهٔ آحاد صد بعشرات صد رسید و همچنین تا هر چه زیاد شود که انتها
ندارد و طریق در نوشتن این است ۹۸۷۶۵۴۳۲۱ این ارقام عدد صحاح است و مراتب
این ارقام چنان است که رقم اول از یکان آحاد و دوم عشرات و سیم مات و چهارم آحاد الوف
و پنجم عشرات الوف و ششم مات الوف و هفتم آحاد الوف الوف و هشتم عشرات الوف الوف
و نهم مات الوف الوف پس مجموع نه رقم مذکور بحسب مراتب نهصد و هشتاد و هفت هزار هزار
و ششصد و پنجاه و چهار هزار و سیصد و بیست و یک عدد است و در مرتبه که عدد نباشد دایرهٔ
کوچکی که آنرا صفر گویند بجای آن مرتبه باید نوشت تا خلل در مراتب واقع نشود مثلا خواستیم
یکصد و یک بنویسیم ۱۰۱ نوشتیم و اگر صد تنها بخواهیم ۱۰۰ و اگر یک هزار تنها بخواهیم ۱۰۰۰
باین طریق باید نوشت و بدانکه زیاد کردن عددی را بر عدد دیگر جمع گویند خواه یکی از دیگری کمتر باشد
یا بیشتر باشد و کم کردن عددی که کمتر باشد از عدد منقوص منه نباشد آنرا تفریق گویند و تکرار کردن
عددی بشماره آحاد عدد دیگر آنرا ضرب گویند و مجزا کردن عددی بشماره عدد آحاد دیگر باجزای متساوی
آنرا قسمت گویند و حاصل کردن عددی که ترکیب یافته باشد از تربیع آن عدد یعنی از ضرب
آن عدد در نفس خودش آنرا تجذیر گویند و نصف کردن عددی را بدو نصف متساوی تنصیف
گویند حال مثال هر یک نوشته میشود تا بفهم طالب مبتدی زود در آید مثلا ۱ و ۲ و ۳ را نوشتیم
و بملاحظه مرتبه با هم جمع کردیم شش شد و همچنین هر چه زیاد باشد مثال تفریق خواستیم که شش را
تفریق کنیم بدو جا که مساوی نباشد دو را علیحده کردیم و چهار را علیحده یا یکی را جدا نوشتیم و
پنج را جدا نوشتیم این را تفریق گویند و اگر دو نصف برابر جدا کردیم که سه سه باشد تنصیف
گویند و اگر همان شش را بسه جا برابر نوشتیم که دو باشد تقسیم گویند و اگر مثلا شش را در پنج ضرب
کردیم حاصل ضرب سی شد آنرا ضرب گویند و اگر مثلا سه را در نفس خود که سه است
ضرب کردیم نه حاصل شد آنرا عمل تجذیر گویند و نه را جذر گویند و سه را مجذور و اقسام و طرق
ضرب متعدد است ضرب آحاد در آحاد و ضرب آحاد در عشرات و ضرب عشرات در عشرات
و غیر ذلک و هر یک را قاعده ایست که در رسائل حساب مفصلا مذکور است و بهترین قاعده
ضرب ضرب شبکه است و آنچه بیان کرده شد از جمع و تفریق و تضعیف و تنصیف
و تجذیر و ضرب در اعداد صحاح بود و قواعد کسور علاحده است و این مختصر گنجایش هم ندارد

وقواعد برآوردن اعداد مجهول باربع متناسبه و عکس و خطائین وغیره علیحده است هرکه دریافت
منظور باشد بکتاب خلاصة الحساب وغیره کتب حساب رجوع کند   از مولوی معنوی

ای دل تو بهر خیال مغرور مشو   پروانه صفت کشته هر نور مشو   تا خود بینی تو از خدا مانی دور
نزدیک تر آ و از خدا دور مشو   از اوحدی   ای داغ تو داروی دل نفروختنی
در دیده تو ای ... و گرنه بر دوختنی   جان منزل تست ورنه بر دوختنی ...   در پیش تو چون سپند بر سوختنی
و له ایضا   تا باده عشق دلفروز آوردیم   ما آتش عشق عقل سوز آوردیم
تا روز آید جهان نه بیند در خواب   آن شبها را که ما بروز آوردیم   از شیخ ابو سعید
شیخی بسحاب همنشین میباید   خاطر بنیاد ... میباید   ... دار و سفینه ... شیخ
آسایش عاشقان چنین میباید   لا ادری   خلل پذیر شود هر بنا که می بینی
مگر بنای محبت که خالی از خلل است   من احادیث القدسی یا ابن آدم المال مالی وانت عبدی
ومالك من ملكي الا ما اكلت فافنيت او لبست فابليت او تصدقت فابقيت وانما انت
على ثلثة اقسام واحد لي و واحد لك و واحد بيني وبينك فاما الذي لي فروحك
واما الذي لك فعملك واما الذي بيني وبينك فمنك الدعاء ومني الاجابة يا ابن
ادم تودع تعرفني وتجوع تراني واطلبني تجدني وتفرد تصلني   از میرزا جلال
... کرد راه این بیابان را   که با شوق او اندیشه ...   لا ادری
منزل عشق ... دیگر است   مرد هر دو امکان دیگر است   عقل کی داند که این منزل کجاست
این حکایت ... دیگر است   کشتگان خنجر تسلیم را   هر زمان از غیب جان دیگر است
قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم اعبد الله كانك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك
وحروف العبد ثلثة ع ب د فالعين علمه بالله والباء بونه عن ما سواه والدال
دنوه من الله تعالى بلا كيف بلا حجاب   از سید محمد جامه باف   چون گردش چرخ ... نبود
... ما ... نبود   خواهم که چنان زیم که از رفتن من   بر خاطر ناکسان غباری نبود
... ...   با همه خلق جهان گرچه از آن   بیشتر گمره و کمتر به هند
آنچنان زی که بمیری برهی   نه چنان زی که بمیری برهند   لا ادری
... از که به صحرا گذشت   دید عزازیل بداماں دشت   دل ز غم و سوسه پرداخته
دیده ز نیرنگ ... ساخته   گفت بدو عارف صحرا نورد   گر چه درین بادیه ... گرد

طبع تو اسود و در وسواس چیست　　اینقدرت کندی المباس چیست　　کار تو در صومعه و خانقاه

باز چرا ماندهٔ از کارگاه　　تفرقه بخش صف طاعت شدهٔ　　رخنه گر مسلک جماعت شدهٔ

در صف اصحاب نصیب تو کو　　جادوی جبریل فریب تو کو　　شعبده انگیزی نخوت کجاست

خوی بد عربده جویت کجاست　　رهزن دوران نبل بد سگال　　طنز کنان داد جواب سؤال

کز برکات علمای زمان　　فارغم از کشمکش این و آن　　داشت مرا باز ازین جد و جهد

حیله گریهای فقیهان عهد　　بگذرم از این طایفه بوالهوس　　از پی گمراهی کونین بس

قال ظریف یقول لی الجهول لغیر علم دع المال الحرام وکن قنوعا فلما لم اجد مالا حلالا ولم اکل حراما مت جوعا سئل الجنید عن افضل الاعمال فقال البکاء فی السجود حیث لا یشهد الا المعبود قیل لاعرابی ما تشتکی قال ذنوبی قیل فما تشتهی قال عفو الله قیل افلا ندعو لک طبیبا قال هو الذی امرضنی قال ابو اللیث یا صاحب العلم اجعل علمک سراجا لظلمة قلبک لا شمعة اشعلتها لنفسک ولا تکون کالفتیلة یضیء للناس وهی تحترق قیل القلب مشکوة والروح مصباح والمحبة زیته والتحرق شعلته والتاوه دخانه از دیوجانس حکیم پرسیدند که کدام وقت برای خوردن طعام بهتر است گفت اغنیا را وقتی که اشتهای صادق غلبه کند و فقرا را وقتی که میسر گردد از جاماسب حکیم سؤال کردند که سخت ترین مصائب چیست گفت احتیاج کریم بلئیم از سخنان خواجه نصیر الدین طوسی است که هرگاه دو کار نقیض یکدیگر باشند تو را پیش آید و ندانی که کدام را اختیار کردن بهتر است پس از آنها هر کدام موافق خواهش نفس تو باشد ترک کن و هر کدام که مخالف خواهش نفس باشد اختیار کن که عین حق و صواب خواهد بود

از شیخ سعدی　　یکی پیش شوریده حالی نشست　　که دوزخ تمنا کنی یا بهشت

بگفتا مپرس از من این ماجرا　　پسندم هر آنچه او پسندد مرا　　از حکیم سنائی

در باب خلافت نبی چار بهست　　وان چار به لطیف در یار بهست　　آن به که در اول است زان چار بهست

وان به که در آخر است زان چار بهست　　از شبلی　　دارند ز ما موحد و مشرک ننگ

وین هر دو ز ننگ هستی ما ننگست　　با طاعت ما هنوز گبر و یهود　　با سبحهٔ ما هنوز زنار فرنگ

از ابوبکر رمانی　　دل مغز حقیقت است تن پوست ببین　　در کسوت روح صورت دوست ببین

هر چیز که آن نشان هستی دارد　　یا پرتو روی اوست یا اوست ببین　　از مولانا موحدی

گفتیم چشم گفت سرا پا کم کنید | گفتیم جگر گفت کبابی کم کنید | گفتیم که دلم گفت که در کوچهٔ عشق
صد خانه خراب است خرابی کم کنید | و له | در هر رسدش جواب گفتارم نیست
در بتکده‌ها حلیهٔ زنار پرست | سر تا سر آفاق به هیچم نخرند | یارب چه متاعم که خریدارم نیست

قال العارف التسليم استقبال القضا بالرضا قال بعض العارفين في تفسير قول الله رب العالمين وجزاء سيئة سيئة مثلها ليس لك ان تقول ان المراد ان جزاء السيئة هي السيئة والمجازاة بالمثل كما ان رجلا كسر يدك فتجازه بمثل ذلك فتكسر يده وانما المراد ان مجازاة السيئة سيئة ايضا مثل تلك السيئة فالجزاء ايضا سيئة فكما ان كسر رجل يدك سيئة فجزائك اياه بكسرك يده ايضا سيئة مثلها وانما الحسنة ان تجزيه بتقبيل يده فانتبه واتبع سبيل المحسنين از طریق صوفی

بدی را بدی پاداش کردن | نه کار مردم آزاده باشد | کسی کو قلبت و یار سرشت
تو دشمن گیر اگر افتاده باشد | از شیخ سعدی علیه الرحمه | یکی در بیابان سگی تشنه یافت
برون از رمق در حیاتش نیافت | کله دلو کرد آن پسندیده کیش | چو حبل اندر آن بست دستار خویش
به خدمت میان بست و بازو گشاد | سگ ناتوان را دمی آب داد | خبر داد پیغمبر از حال مرد
که داور گناهان او عفو کرد | الا گر جفا کاری اندیشه کن | کرم پیشه گیر و وفا پیشه کن
کسی با سگی نیکوئی گم نکرد | کجا گم کند خیر با نیکمرد | از خیام
تا چند اسیری که از جهان سیر شیم | وز مردن و رفتن اندر آن میترسیم | مردن چه حقیقت است زان باکم نیست
چون نیک نگه کنیم از آن میمیریم | از رشیدی | منشین بطلب دامن همت برزن
گو در ره دوست پای بر نشتر زن | هر چند درون خانه راهت ندهند | نومید مباش و حلقه بر در زن

از حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم پرسیدند که بهترین چیزی که حق سبحانه تعالی با انسان عطا فرموده کدام است فرمود خلق نیکو و آنحضرت فرمود مرا فرستاده اند تا محاسن اخلاق را تمام کنم و نیز فرمود کسی را که حق تعالی خوی نیکو و روی نیکو ارزانی فرموده او را خورش آتش دوزخ نکند و نیز فرمود که خلق نیکو گناه را چنان نیست و نابود میکند که آفتاب برف را و نیز فرمود که بنده بخلق نیکو و خوی خوش درجهٔ کسی یابد که شب نماز گذارد و هر روز روزه گیرد و در عقبی بدرجات عالی فایز گردد اگرچه در عبادت ضعیف بود فضیل عیاض گوید که صحبت با فاسق نیکو خوی دوست تر دارم از آنکه با قاری بد خوی و یحیی بن معاذ گفته که خوی بد معصیتی است که با وی هیچ طاعت سود ندارد

وخوی نیکو طاعتی است که بوی معصیت بزبان نرساند و از آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم مرویست که فرمود حسنوا اخلاقکم یعنی نیکو گردانید اخلاق خود را فی الحدیث القدسی یا ابن آدم ترید و ارید ولایکون الا ما ارید یا ابن آدم من قصدنی عرفنی ومن عرفنی اراد نی ومن ارادنی طلبنی ومن طلبنی وجدنی ومن وجدنی خدمنی ومن خدمنی ذکرنی ومن ذکرنی ذکرته برحمتی یا ابن آدم اجلک یضحک بآمالک وقضائی یضحک من تدبیرک واخرتی تضحک من دنیاک وقسمتی تضحک من حرصک فاحتل فان رزقک مقسوم نحن قسمنا بینهم معیشتهم فی الحیوة الدنیا

از شیخ بهائی

نوجوانی از خواص پادشاه گشته‌ی با حشمت و تمکین براه
دل زغم خالی و سر پر از هوس جمله اسباب تنعم پیش و پس
بر یکی عابد در آن صحرا گذشت کو علف میخورد چون آهوی دشت
تر زبان از ذکر حی لایموت شکر گویان کش میسر گشت قوت
نوجوان سویش خرامید و بگفت کای شده با وحشیان در قوت جفت
سبز گشته چون زمرد رنگ تو چونکه ناید جز علف در چنگ تو
شد تنت چون عنکبوت از لاغری چون گوزنان چند در صحرا چری
گر بدی چون من تو خدمتگار شاه کی شدی عمرت بکه خوردن تباه
پیر گفتش کای جوان نامدار گشت بود از خدمت شه افتخار
گر چو من تو نیز میخوردی علف کی شدی عمرت در آن خدمت تلف

از شاه نعمت الله

آنشاه که او قسیم نار است و جنان در ملک و ملک صاحب سیف است و سنان
ملک دو جهان مسخر اوست بلی آنرا بستاند گرفت و آنرا بستان

حکما گفته اند که دوستان سه گروه اند دوست و دوست دوست و دشمن دشمن و دشمنان نیز سه فرقه اند دشمن و دشمن دوست و دوست دشمن ایضا حق تعالی سه گروه را دشمن دارد و سه گروه را دشمن تر فاسق را دشمن میدارد و پیر فاسق را دشمن تر بخیل را دشمن دارد و توانگر بخیل را دشمن تر متکبر را دشمن دارد و درویش متکبر را دشمن تر و سه فرقه را دوست دارد و سه فرقه را دوست تر پارسایان را دوست میدارد و جوانان پارسا را دوست تر سخی را دوست دارد و فقیر سخی را دوست تر و متواضع را دوست دارد و بزرگ و سرور متواضع را دوست تر

از مولانا شرف الدین

نفست بکمال دانش آراسته به افزونی تن ببین که تن کاسته به
تن حلیت تو را بطرف آمن کردی این کردن زد امن تو بر خود بسته به

از عماد فقیه

بر لوح دل نوشته ام از گفته پدر روز ازل که تربت او باد عنبرین
کی طفل اگر بصحبت افتاده رسی شوخی مکن بچشم حقارت در او مبین

گر در جهان دلی ز تو خرم نمیشود — باری چنان مکن که شود خاطری حزین — بر شیر از آن شدند بزرگان دین سوار
کاهسته تر ز مور که مشتند بر زمین — باری بجز خدا نتوان خواستن عماد — یا مستعان عونک ایاک نستعین
سلطان ابو سعید — راه تو بهر قدم که پویند خوش است — وصل تو بهر سبب که جویند خوش است
روی تو بهر دیده که بینند نکوست — نام تو بهر زبان که گویند خوش است — قال امیر المومنین علیه السلام

اشغل نفسك بخدمة الخالق حتى يشتغل بخدمتك جميع الخلايق قيل لصوفي كيف اصبحت قال اسفا على امسى كارها ليومى متهما لغدى و قيل لآخر كيف اصبحت قال قريبا اجلى بعيدا املى سيئا عملى در لطایف مسطور است که روزی مولانا قطب الدین علامه در راهی میگذشت از قضا پای قفا شخصی از بامی افتاد و بگردن مولانا در آمد مهره گردن مولانا صدمه عظیم رسید و چند روز صاحب فراش شد جمعی بعیادت مولانا آمدند استفسار کردند که چه حال داری گفت ازین حال بدتر چه باشد که دیگری از بام افتد گردن من شکسته شود ایضا مذکور است که پادشاهی را درد چشم عارض شد طبیبی برای معالجه حاضر شد عرض کرد که حضرت حنا بر کف پای بمالند خواجه سرائی حاضر بود گفت چشم را با کف پای چه نسبت است طبیب گفت همان نسبت که خصیه را با زنخدان است حکما گفته اند که شخص باید که هر صباح در آینه نظر کند اگر صورت خود را نیک بیند سیرت را نیز نیک گرداند که ظاهر و باطن هر دو نیک باشند و اگر صورت را بد بیند سیرت را نیک گرداند که دو بدی در وی جمع نباشد و ایضا گفته اند که افراط در چهار چیز موجب هلاکت گردد جماع و شراب و قمار و شکار للآوری

یکدم ای جان گرامی چو نگارست مرا — باز می آید و هنگام نثار است مرا

قیل لبعض العرفا ای المجالس الذ و اشهی قال الجلوس مع القلب فی بستان المعرفة یشم رایحة الانس و یسقی من کاس المحبة و ینتقل بانماد الالهام از شیخ سعدی

گل آلوده راه مسجد گرفت — ز بخت نگون طالع اندر شگفت — یکی زجر کردش که تبت یداک
مرو دامن آلوده بر جای پاک — مرا رقتی در دل آمد بر این — که پاک است و خرم بهشت برین
در آنجای پاکان امید وار — گل آلوده معصیت را چه کار — بر دامن از گرد زلت بشوی
که ناگه ز بالا ببندد جوی — بهرورت اجل دست خواهش بشست — بر آورد به درگاه دادار دست
مخسب ای گنه کرده خفته خیز — بعذر گنه آب چشمی بریز — قال صاحب کتاب خزانة

الخیال الرب اب روحانی والاب رب جسمانی الرسول ملك جسمانی والملك

رسول روحانی الرسول انسان ملکانی والملک رسول انسانی الرسول نفس کلیة والائمة نفوس جزئیة النبی رسول فی الظاهر والعقل رسول فی الباطن علی علیه السلام رب انسانی علی انسان ربانی علی بین الناس کالعین بین الحواس علی بین المخلوقات کالمعقول بین المحسوسات علی بین الممکنات کالواجب بین الموجودات قیاس علی بالناس قیاس البحر بالکرباس اجهل الانام عبدة الاصنام رضوا للالوهیة بحجر ولم یرضوا للنبوة ببشر کل رجلین من اخوان الخوة والصداقة القدیمة قرابة والابن الکبیر اخ والاخ الکبیر اب و الاخت الکبیرة ام والاخت الصغیرة بنت والاخ المبغض اجنبی والمنعم مولی والسائل عبد والفقیر حقیر والدنیا دینار والدرهم مرهم والمعلم اب روحانی والمتعلم ابن حقانی العقل طبیب عیش والعدل اغلث جلیس من اقل دلیل علی الرب الجلیل سقم الطبیب وذل اللبیب اما تدل سماء ذات ابراج وبحار ذات امواج علی اللطیف الخبیر والبعرة تدل علی البعیر

از شیخ بهائی ره

نان و حلوا چیست ای فرزند مرد — منصب دنیاست گرد او مگرد
گر بیالائی بدو دست و دهان — روی آسایش نه بینی در جهان
منصب دنیا نمیدانی که چیست — من بگویم با تو یکساعت بایست
آنکه بندد از ره حق پای مرد — آنکه سازد کوی حرمان جای مرد
آنکه نامش پایه بدنامی است — آنکه کامش سر بسر ناکامی است
آنکه هر ساعت نهان از خاص و عام — کاسه زهرت فرو ریزد بکام
بر سر این زهر دزدان دستبان — چند خواهی بود لرزان چون طپان
منصب دنیاست ای نیکو نهاد — آنکه داده خرمن دولت بباد
منصب دنیاست ای صاحب فنون — آنکه کردت اینچنین زار و زبون
ای خوش آن مقبل که ترک این بکرد — هیچ زین حلوا دهن شیرین نکرد

از حکیمی پرسیدند که درویشی چیست گفت درویشی آنست که بیچاره کس طمع نکنی و چون بخواهند منع نکنی و چون بستانی جمع نکنی بزرگان گفته‌اند که چون دوست خود را مصاحب دشمن بینی باید که بر دل خود گران بیاری چه اگر آن دوست محل اعتماد است نگذارد که از دشمن بتو ضرری رسد و اگر آن دوست در مقام خیانت است همچنین دوست بدشمن ارزانی به و نیز گفته‌اند که نادان ترین مردم آنست که چون دوستی شایسته بدست آرد بعدم حقوق دوستی او را از خود برنجاند من دیوان المنسوب الی امیر المؤمنین علیه السلام

تغیرت المودة والاخاء

وقل الصدق وانقطع الرجا | واسلمنی الزمان الی صدیق | کثیر الغدر لیس له رعاء
ورب اخ وفیت له بوفی | ولکن لا یدوم له وفاء | سیغنینی الذی اغناه عنی
فلا فقر یدوم ولا ثراء | وکل جراحة لها دواء | وسوء الخلق لیس له دواء
ولیس بدائم ابدا نعیم | کذلک البؤس لیس له بقاء | قال بعض الافاضل من

اسرع الی الناس بما یکرهون قالوا فیه ما لا یعلمون وقال لسان العاقل وراء قلبه وقلب الاحمق وراء لسانه وقال السخاء ما کان ابتداء واما ما کان عن مسئلة فحیاء ومذمم

از شیخ سعدی علیه الرحمه

چنین نقل دارم ز مردان راه
فقیران منعم گدایان شاه | که پیری بدریوزه شد بامداد | در مسجدی دید و آواز داد
یکی گفتش این خانه خلق نیست | که چیزی دهندت بشوخی مایست | بپرسید این خانه کیست پس
که بخشایشش نیست بر حال کس | بگفتا خموش این چه لفظ خطاست | خداوند خانه خداوند ماست
نگه کرد قندیل و محراب دید | بسوز از جگر نعره بر کشید | که حیف است ازینجا فراتر شدن
دریغ است محروم ازین در شدن | شنیدم که سالی مجاور نشست | چو فریاد خواهان برآورد دست
شبی پای عمرش فرو شد بگل | طپیدن گرفت از ضعیفیش دل | سحر برد شخصی چراغش بسر
رمق دید ازو چون چراغ سحر | همی گفت غلغل کنان از فرح | و من دق باب الکریم انفتح

حکما گفته اند که بهترین مردم کسی است که بعبادت پیش دستی کند و بخلق خدای نفع رساند و بکسی بدی نکند و از کسی چشم نیکی نداشته باشد و ایضا گفته اند که داناترین مردم کسی است که از خدای غافل نگردد و مرگ را بخود نزدیک داند و نیکی در حق مردم کند و بدی که کرده باشند فراموش کند. من قول الحکما من ظن بک خیرا فصدق ظنه خذ من یومک لغدک قبل ان یخرج الامر من یدک رب قول انفذ من صول رب کلام انفذ من سهام من لم یعط قاعدا لم یعط قائما الدهر یومان یوم لک ویوم علیک فاذا کان لک فلا تبطر واذا کان علیک فاصبر آلة الریاسة سعة الصدر

از قمری

ای آب روان سرو برآورده کیست | ای سرو چمان چمن سراپرده کیست | ای غنچه نودمیده باغ پرورده کیست
ای باد صبا این همه آورده کیست

حکما گفته اند که هر که هفت چیز بر هفت چیز اختیار کند بدرجه مردان رسد درویشی را بر توانگری گرسنگی را بر سیری فروتنی را بر زبردستی ذلت را بر عزت تواضع را بر تکبر غم را بر شادی مرگ را بر زندگانی و نیز گفته اند که این ده خصلت معدن جمیع نیکیهاست اول

صدق در راه حق دوم انصاف با خلق سیوم قهر با نفس خود چهارم صحبت با علما پنجم حرمت داشتن مهتران ششم شفقت بر کهتران هفتم موافقت با دوستان هشتم حلم با دشمنان نهم کرم با درویشان دهم نصیحت با جاهلان ایضا گفته اند هر که خود معیوب باشد عیب جوئی دیگران کند پس عیب جوئی شود عیب داران است از فضول

آسوده کسی که در همه حال که هست … گر خاک شود نگیرد و گرد شکست

بر سینه زنند و سبحه اش میسازند … سیکر داشتند از شرف دست بدست

قال بعض الافاضل من العرفاء ان افضل الصفات واکمل الدرجات التجرید عن علایق الدنیا والتشبه بالملاء الاعلی والعود وسرعة الرجوع الی الوطن الاصلی والاتصال بالعالم العقلی وهو المراد بقول الرسول الاکرم صلی الله علیه وآله وسلم حب الوطن من الایمان والیه یشیر قول الله تعالی یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی وایاک ان تفهم ان الوطن هنا نحو البصرة و بغداد ونحوها من سائر المدن والبلاد فانها من الدنیا لا من العقبی وقد قال فیها سید الکل فی الکل علیه التحیة والسلام حب الدنیا راس کل خطیئة فارحل بالرایا ضنة عن دار الطبع من بین جدران العناصر واخرج من هذه القریة الظالم اهلها النفوز فوزا عظیما وتذکر حدیث موتوا قبل ان تموتوا ومت بالموت الارادی قبل الموت الطبیعی از شمس الدین محمد در وقتی که پای خواجه نظام الملک وزیر ملک شاه درد کرد گفته

گر درد کند پای فلک پیما است … سرمایه دین عجم قضیه گیر برپا است

چون از سر دشمنت بجان آمده درد … آمد بتظلم که فتد در پا است

قال الاصمعی رایت فی البادیة جاریة حسناء فی وجهها خال اسود فقلت ما اسمک قالت کعبة فقلت ما هذا الخال الاسود الذی فی وجهک قالت الحجر الاسود فقلت هل تاذن لی ان اقبل الحجر الاسود فقالت اما سمعت قول الله تعالی لم تکونوا بالغیه الا بشق الانفس فقلت انها طمعت فی فاعطیتها دراهم فلما اخذت الدراهم قالت ان شئت تطوف وان شئت تقبل الحجر الاسود وان شئت تدخل البیت الحرام لا ادری فی محکمة القضاء قاض وله فی اخذ دراهم الیتامی وله لا یقبل قول شاهد عدل لمن عدله دراهم عدله ازور کتب الزمان بخط فی خده هذا الجزاء معد العشاق نبت البنفسج فی خوالی خده

فسقیته من دمعی المهراق ــ از حضرت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام مرویست که عاجزترین مردمان کسی است که دوست ندارد و چون دوستی بهم رساند باندک ملالتی واگذارد از حکیمی پرسیدند که دوست خود را دوست‌تر داری یا خویش خود را گفت خویش را که دوست باشد دیگری گوید که خویش این زمانه چون چشم و ابروی چشم با وجود قرب یکدیگر را نتوانند دید و ابرو با وجود پیوستگی بهم یکی در آشنا موجود است

از حافظ قطعه

دوش با من گفت پنهان کاردانی تیزهوش
کز شما پنهان نشاید داشت راز میفروش
گفت آسان گیر بر خود کارها کز روی طبع
سخت میگیرد جهان بر مردمان سخت‌کوش
تا نگردی آشنا زین پرده بوئی نشنوی
گوش نامحرم نباشد جای پیغام سروش
در حریم عشق نتوان دم زد از گفت و شنید
زانکه آنجا جمله اعضا چشم باید بود و گوش
با دل خونین لب خندان بیاور همچو جام
نی گرت زخمی رسد آئی چو چنگ اندر خروش
گوش کن پند ای پسر از بهر دنیا غم مخور
گفتمت چون دُر حدیثی گر توانی دار گوش

از خواجه نصیر

هر چند همه هستی خود میدانیم
چون کار بذات میرسد حیرانیم
بالجمله بدوک پیره زن میمانیم
سر رشته بدست او و سرگردانیم

از احمد جام

کمو شدم بهر دو عالم نمدم
فردا که حساب نقد مردان طلبند
من جز نمدم حساب یکر نمدم
بهتر ز هزار صوف و اطلس نمدم

لا ادری

جاهل بالا ز عالم گر نشیند عیب نیست
شمس اکبر را مکان بالای سعد اکبر است

از شاه شجاع

گذشتی اندل و از هر دو چشم فغان آید
کرا هم گوشه دارم اینجا میتوان آید

قال سید الوصیین وامیر المؤمنین علیه السلام الزهد کله بین کلمتین من القرآن قال الله تعالی لکیلا تأسوا علی ما فاتکم ولا تفرحوا بما اتیکم ومن لم یأس علی الماضی ولم یفرح بالآتی فقد اخذ الزهد بطرفیه وقال علیه السلام الناس اعداء لما جهلوا فی التوراة قال الله عز وجل عجبت لمن ایقن بالموت کیف یفرح وعجبت لمن ایقن بالحساب کیف یجمع المال وعجبت لمن ایقن بالقبر کیف یضحک و عجبت لمن ایقن بزوال الدنیا کیف یطمئن الیها وعجبت لمن ایقن بمقام الآخرة ونعیمها کیف یستریح وعجبت لمن هو عالم باللسان جاهل بالقلب وعجبت لمن هو مطهر بالماء وغیر طاهر بالقلب وعجبت لمن اشتغل بعیوب الناس وهو غافل عن عیوب نفسه وعجبت لمن یعلم ان الله تعالی مطلع علیه کیف یعصیه وعجبت لمن یعلم انه یموت ویدخل فی القبر وحده ویحاسب وحده کیف یستأنس بالناس

از کمال الدین اسمعیل

برخیز و مخور غم جهان گذران
بنشین و جهان بشادمانی گذران

در طبع جهان اگر وفائی بودی — نوبت بتو خود نیامدی از دگران — از شیخ سعدی

صاحب کمال را چه غم از نقص جاه و مال — چون ماه نیکری که برو سرخ و زرد نیست — مردی که هیچ جامه ندارد باتفاق

بهتر ز جامه که در و هیچ مرد نیست — وله علیه الرحمه — تشنه می طپد چو یاد آورم

مناجات شوریده در حرم — همی گفت با حق بزاری بسی — میفکن که دستم نگیرد کسی

تو بینا و ما خایف از یکدگر — که تو پرده پوشی و ما پرده در — نوشیروان از بوزرجمهر حکیم

سؤال کرد که بهتر از زندگانی چیست و بدتر از مرگ کدام حکیم مذکور گفت بهتر از زندگانی نیکنامی است و بدتر از مرگ بدنامی بار سؤال کرد که از نعمتهای دنیا چند چیز بهتر است گفت یکی فرزند صالح دویم دولت حلال سوم زن نیک کردار صاحب جمال باز پرسیدند که نشان دوست صادق چیست گفت آنکه در تنگی تو را یاری کند و از بدی تو را مانع شود و نگذارد که مرتکب آن گردی

بر رستم چنین گفت دستان بهم — کن ای پور بر زیر دستان ستم — اگرچه ترا زیر دستان بسی است

فلکها در این داستان بر گواست — از حکیمی پرسیدند که آسایش و آرام دنیا در چیست گفت در

ترک دنیا حکما دستور العمل زندگانی انسان را و طریق سلوک با هر کس باین قسم گفته اند که عقلا و شرعا لازم و واجب است که انسان طاعت والدین را ثانی طاعت خالق داند چنانچه آیات قرآنی و احادیث نبوی و ائمه هدی علیهم الصلوة و السلام در این باب لا تعد و لا تحصی است و خلاف رضای ایشان نمودن عاق است و موجب غضب و سخط حضرت آفریدگار نعوذ بالله منه و معلم را مثل والدین داند بلکه زیاده عبید و خدام را ودایع حضرت باری تعالی دانسته و بمنزله دست و پا و چشم و زبان خود دانده شکر وجود ایشان را لازم داند و با ایشان طریق رفق و مدارا سلوک دارد و زیاده از حد اعتدال بآنها کار نفرماید و آنچه خود بخورد بآنها بخوراند و با دوستان خالص خدعه و فریب نکند و ایشان را از خود نیازارد و با دشمنان مدارا کند و حرمت علماء و فضلا و سلاطین و حکام را نگاه دارد و در قضاء حوائج بندگان خدا حد المقدور از خود بذل و سعی نماید و قدما تهاون و تساهل جایز نداند و حسن خلق را پیشه خود سازد و از سوء خلق و ایذای مخلوق احتراز نماید و در حق کسی که احسانی کند منت نگذارد بلکه بعد از آن بزبان نیاورد و کسیکه در حق او دشمنی کند تلافی نکند و جزا و سزای او را بخدای تعالی واگذارد که منتقم حقیقی است و اموات خود را بکارساز حقیقی محول کند و یاری از درگاه او جل شانه خواهد و در هر وقت و هر حال از خدا غافل نشود و او جل شانه را در همه وقت

ینقص من عمرک وانت لا تدری وکل یوم یاتی رزقک وانت لا تحمدنی فلا بالقلیل
تقنع ولا بالکثیر تشبع یا ابن آدم ما من یوم جدید الا و یاتیک رزقک وما من لیلة
جدیدة الا و تاتینی الملائکة من عندک بعمل قبیح تاکل رزقی وتعصینی انت و
تدعونی واستجیب لک وخیری الیک نازل وشرک الیّ صاعد فنعم المولی انا و
شر العبد انت تسئلنی فانا اعطیک واستر علیک سوءة بعد سوءة وقبیحة بعد
قبیحة فاستحیی منک ولا تستحیی منی وتنسانی وتذکر غیری وتخاف الناس وتامن منی
وتخاف مقتهم وتامن غضبی

از [illegible] ل — گر دوست [illegible] نبود [illegible]

از [illegible] دریغ — تا همت [illegible] گشته [illegible] — اخلاق [illegible] دریغ

از شیخ سعدی رحمه الله
الا لا تحزن اخا البلیة — فللرحمن الطاف خفیة

وله
ز کار بسته میندیش و دل شکسته مدار — که آب چشمهٔ حیوان درون تاریکی است

وله
[illegible] صبر — تلخ است ولیکن بر شیرین دارد

حکما گفته اند هر که خلق خدای را بیازارد تا دل مخلوق بدست آرد خدای تعالی آن مخلوق را بروی گمارد
تا دمار از روزگار وی بر آرد این غزل از شیخ کمال خجند است

گفت یار از غیر ما پوشان نظر گفتم بچشم
وانگهی دزدیده در ما می نگر گفتم بچشم — گفت چون گردی [illegible] از دوری ما [illegible]
تا سحر گاه اختران شماره می کن گفتم بچشم — گفت اگر گردد لبت خشک از [illegible]
باز میسازش چو شمع از گریه تر گفتم بچشم — گفت اگر [illegible] آتش [illegible]
[illegible] گفتم بچشم — گفت اگر در دیار یار [illegible] خواهی [illegible]
[illegible] گفتم بچشم — گفت داری [illegible] وصال یار [illegible]
[illegible] گفتم بچشم — [illegible]

و هیولی و صورت را بیان چنین کرده اند که جسم جوهری است که قابل ابعاد ثلثه باشد یعنی عرض و
طول و عمق و جوهر آنست که قائم بذات باشد محتاج بغیر نباشد و عرض آنست که در وجود خود محتاج
بغیر باشد مثل سرخی و زردی و الوان دیگر که اینها را عرض گویند چرا که در وجود چیزی که آن قبول
کند وجود توانند گرفت و مقرر حکماست که در هر جسمی دو چیز لازمست یکی هیولی و دیگری صورت
و هر جسمی که دیده میشود از فلکیات و عنصریات البته از شکل و مقداری خالی نبود که
محسوس میشود و شکل و مقدار هر دو عرض میباشند پس جوهری باید که این اعراض بدو قائم باشند
و جوهری که آن اعراض را بخود قبول کرد آنرا صورت جسمی گویند و چون این جوهر صورت است
پس جوهر دیگری باید که این صورت با او باشد زیرا که صورت از هم علحده است پس این

جوهری که با صورت باید آنرا هیولی گویند پس ازین تقریر واضح شد که در تعینات خارجی
هیولی محتاج بصورت است و صورت محتاج بهیولی و فرق در میان هیولی و صورت
باندک تفکر معلوم میشود مثلاً اگر قدری آب در ظرفی باشد پس جسم آب در آن ظرف صورتی
دارد و بسبب اتصال بآن ظرف و هرگاه همان آب را در ظرف دیگر کنند آن صورت
اوّل مفقود و صورت دیگر نمایان شود و حال آنکه جسم آب همان است که در ظرف اوّل بود
پس واضح شد که در هر جسم جوهری موجود است مگر محسوس نمیشود و آنچه محسوس میشود اعراض است
فافهم وتأمل

از خیام

در صحبت آن کسی که اهل نظر است — گر زهر خوری تو آن همه شکر است
لیکن نفسی همدم نادان بودن — در خلد جنان بود که نار سقر است

از سحابی

آدمی باید که بیدوش باشد همچو — لب اگر خندان نباشد چشم گریان تر بود

لا ادری

صاحب نظران آینه ها کرد ند — چون آینه از هستی خود بیخبر اند
گر روشنی سطلی آینه دار — در خود نگر تا همه در تو نگرند

از خیام

هر روز که میرود مشو دنبالش — چون نیک کنی تفحص احوالش
مرگیست که میرسد ز صحرای عدم — عمریست که میرود باستقبالش

قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ان المجنون حق المجنون المتبختر فی مشیه
الناظر فی عطفیه المحرک جنبیه بمنکبیه یتمنی علی الله جنته وهو یعصیه وعنه
صلی الله علیه وآله وسلم حاسبوا انفسکم قبل ان تحاسبوا ومهدوا لها قبل ان
تعذبوا وتزودوا للرحیل قبل ان تزعجوا فانما هو موقف عدل وقضاء حق ولقد
ابلغ فی الاعذار من تقدم فی الانذار — لا ادری

انتخاب از جنگ مجنون کرده ام این

هرچه خواهی باش اما اندکی دیوانه باش

از شیخ سعدی رحمه الله

دریاب کنون که نعمتت هست بدست — کاین دولت و ملک میرود دست بدست

عرفای حکما در معنی حدیث شریف من عرف نفسه فقد عرف
ربه گفته اند که از شناختن خود شناختن اعضا و جوارح مقصود نیست چرا که این شناخت باندک
مهارت در علم تشریح معلوم میشود و نه شناختن حوائج ضروری مثل اینکه وقت گرسنگی طالب
غذا بودن و وقت تشنگی آب خواستن و وقت شهوت خواهش زن نمودن وغیر ذلک چه
درین شناخت تمام حیوانات با انسان شریک اند بلکه شریک غالب پس ظاهر شد که مقصود
از شناختن نفس این است که از حقیقت وجود آگاه شوی که از کجا بکجا آمدی و آخر بکجا خواهی
رفت و مقصود از خلقت تو چه چیز است و سعادت و شقاوت تو در چه چیز است و خالق

اثری ولا یقتدون بعمل وصی ولا یؤمنون بغیب ولا یعفون عن عیب یعملون
فی الشبهات ویسیرون فی الشهوات المعروف فیهم ما عرفوا والمنکر عندهم ما
انکروا مفزعهم فی المعضلات علی انفسهم وتاویلهم فی المبهمات علی آرائهم کان کل
امرء منهم امام نفسه قد اخذ منها فیما یری بعری وثیقات واسباب محکمات وقال
علیه السلام فی حدیث اخر افامرهم الله بالاختلاف فاطاعوه ام نهاهم عنه فعصوه ام
انزل الله تعالی دینا ناقصا فاستعان بهم علی اتمامه ام کانوا شرکاء فلهم ان یقولوا
وعلیه ان یرضی ام انزل الله دینا تاما فقصر الرسول تبلیغه لاادری

دل درپی عشق این و آنست بیهوده | وز عمر گذشته در زیانست بیهوده | گفتیم که ما و دل بهم پیر شویم
ما پیر شدیم و دل جوانست بیهوده | | گر طبع تو از اهل ادب را که هست آ
میدان یقین که سرکشی کم سپدات | از سجده بهیچکس نبکرد ابا | گرسنگان صحبتی با آدم سید
و له
گر با فنی اسرار قدم پیش مجو | ور فهم ندی لفظ معنیش مگو
تا طبع تو نمت فضول نکشد | کلهاست درین بهار می بیش مبو | من قول الحکما اقلل من

معرفة الناس وانکر من عرفت منهم وان کان لک مائة صدیق فاطرح تسعة و
تسعین وکن من الواحد علی حذر ما الناس الا مع الدنیا وصاحبها فکلما انقلبت
یوما به انقلبوا یحفظون اخا الدنیا فان وثبت یوما علیه بما لا یشتهی وثبوا لما
رایت بنی الزمان وما بهم خل وفیا للشدائد اصطفی فعلمت ان المستحیل ثلثة الغول
والعنقاء والخل الوفی النوائب الدنیا حبائلک فانک یا نائما من جملة النوام
اعلی الصراط تزیل دعة کربتی ام فی المعاد تجود بالانعام فی الحدیث تهادوا وتحابوا
وفی المثل اذا قدمت من سفر فاهد ولو حجرا از شیخ سعدی | مرا پیر دانای مرشد شهاب

دو اندرز فرمود بر روی آب | یکی آنکه بر خویش خود بین مباش | دوم آنکه بر غیر بدبین مباش
و له | عبادت باخلاص نیت نکوست | وگر نه چه آید ز بی مغز پوست
چه زنار مغ در میانت چه دلق | که در پوشی از بهر پندار خلق | مکن گفتمت مردی خویش فاش
چو مردی نمودی مخنث مباش | باندازه بود باید نمود | خجالت نبرد آنکه ننمود و بود

حکایت کسی که پیش ... ... که ... ...
... ... که ... ...

الامور وسلم من نوائب الدهور وقیل الاناة حصن السلامة والعجلة مفتاح الندامة
فی الخبر اذا قضی الله لرجل ان یموت بارض جعل له الیها حاجة وانشدوا اذا ما
حمام المرء کان ببلدة دعته الیها حاجة فیطیر وفی الحدیث اکل الفتات مهر
الفتاة ای الحوراء

از شیخ فریدالدین گنج شکر

گیرم که نمازهای بسیار کنی
ور روزه دهر خویش بیمار کنی
تا دل نکنی ز غصه و کینه تهی
صد خرمن گل بر سر یک خار کنی

قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم لا یحل لمؤمن ان یهجر اخاه فوق ثلثة ایام
یعنی سزاوار نیست مر مؤمن را که زیاده از سه روز کینه برادر مؤمن را در دل دارد از شیخ بهاء الدین عاملی

نان و حلوا چیست قیل و قال تو
وین زبان پر از بی حال تو
گوش یکش لب فرو بند از مقال
هفته هفته ماه ماه و سال سال
صمت عادت کن که از یک گفتنات
میشود تاراج این تحت الحنکات
ای خوش آنکو رفت در حصن سکوت
بسته دل در یاد حی لایموت
رو نشین خاموش چندان ای فلان
کو فراموشت شود نطق و بیان
خامشی باشد مقال اهل حال
گر بجنبانند لب گردند لال
چند با این ناکسان بی فروغ
باد پیمایی دروغ اندر دروغ
وارهان خود را از این همصحبتان
جمله همتا بند و دین تو کنان
صحبت نیکان گرت نبود نصیب
باری از همصحبتان بد شکیب

لا ادری

گیرم که فلک بهدم و هم راز آید
تا سازی هر بر سر ساز آید
یاران موافق از کجا جمع شوند
وین عمر گذشته از کجا باز آید

شیخ سعدی علیه الرحمه گوید

مهمان پیری بودم در دیار بکر که مال فراوان داشت و فرزندی خوبروی شبی حکایت کرد که مرا
در عمر خویش بجز این فرزند نبوده است درختی درین وادی زیارتگاه است که مردمان
بحاجت خواستن آنجا روند شبهای دراز در آنجا بحق نالیده ام و در پای آن درخت
نالیده دعا کرده ام تا حق تعالی مرا این پسر بخشیده است شنیدم که پسر آهسته با رفیقان میگفت چه
بودی که من آن درخت را بدانستمی که کجاست تا رفتمی و دعا کردمی که پدرم بمیرد خواجه شادی کنان
که فرزندم عاقل است و پسر طعنه زنان که پدرم فرتوت

سالها بر تو بگذرد که گذر
نکنی سوی تربت پدرت
تو بجای پدر چه کردی خیر
تا همان چشم داری از پسرت

فی التورية یا ابن آدم من اصبح حریصا علی الدنیا لم یزد من الله الا بعدا وفی الدنیا
الا کدا وفی الآخرة الا جهدا والزم الله تعالی قلبه هما لا ینقطع عنه ابدا وشغلا
لا یفرغ منه ابدا وفقرا لا ینال غناه ابدا واملا لا یبلغ منتهاه ابدا یا ابن آدم کل یوم

بهمه جا حاضر و ناظر داند و در وقت ثروت و وفور نعمت مغرور نشود و تکبر نکند و هنگام ضیق معیشت و تنگدستی شکایت نکند و صبر را کار فرماید و آبرو پیش خلق نریزد و فرج و گشایش را از خدا طلب نماید و ظلم بر هیچکس روا ندارد و از حساب نفس خود غافل نشود و مرگ را نصب العین دارد از حافظ

در ره منزل لیلی که خطرهاست در او ... شرط اول قدم آنست که مجنون باشی
نکته عشق نمودم بتو هان سهو مکن ... ورنه چون بنگری از دایره بیرون باشی
کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش ... کی روی ره ز که پرسی چه کنی چون باشی
تاج شاهی طلبی گوهر ذاتی بنما ... ور خود از گوهر جمشید و فریدون باشی

فی التوریة یا بن آدم من قنع شبع و استغنی و من ترك الحسد استراح و من اجتنب الحرام اخلص دینه و من ترك الغیبة ظهرت محبته فی القلوب و من اعتزل عن الناس سلم منهم و من قل کلامه کمل عقله و من رضی بالقلیل فقد وثق بالله عز وجل و من رضی من الله بالقلیل من الرزق فقد رضی الله عنه بالقلیل من العمل یا بن آدم انت بما تعلم لا تعمل فکیف تطلب علم ما لا تعلم یا بن آدم اذا افنیت عمرك فی طلب الدنیا فمتی تطلب الجنة از حدیث وارد است که الصلوة معراج المؤمن و علمای عرفا در معنی این حدیث شریف نبوی صلی الله علیه و آله وسلم گفته اند که آن نمازی است که بعد از طهارت ظاهر و باطن متصل چشم از ما سوی الله پوشیده و سجاده عبودیت عابدانه گسترانیده و قدم بندگی عارفانه بران نهاده و از خود و غیره فراموش کرده و بجناب احدیت روی نیاز آورده بحضور قلب تکبیر افتتاح گوید و تا ختم نماز هیچ خیال متوجه نشده و چنان داند که در مقابل پادشاه جبار قهار ایستاده و بهمه تن متوجه بندگی او باشد که هر قدر توجه بجانب او جل شانه بیشتر است قرب ببارگاه احدیتش زیاده تر خواهد بود و همین است معنی معراج فافهم

از حافظ علیه الرحمة والغفران

طفیل هستی عشقند آدمی و پری ... ارادتی بنما تا سعادتی ببری
می صبوح و شکرخواب صبحدم تا چند ... بعذر نیم شبی کوش و گریه سحری
چو مستعد نظر نیستی وصال مجوی ... که جام جم نکند سود وقت بی بصری

در تفصیل کلمات عشره که در الواح مسطور و بحضرت موسی علی نبینا و علیه السلام نازل شده بود اختلافست اصح و اشهر این است که نوشته میشود بسم الله الرحمن الرحیم هذا کتاب من الله الملك الجبار العزیز القهار لعبده و نبیه موسی بن عمران سبحانه و تقدس لا اله الا انا فاعبدنی و لا تشرك بی شیئا و اشکر لی و لوالدیك الی المصیر احییك حیوة طیبة و لا تقتلوا النفس التی حرم الله الا بالحق فتضیق علیك

السموات باقطارها والارض بوجهها ولا تحلف باسمی کاذبا وانی لا اطهر ولا ازکی
من لا یعظم اسمی ولا تشهد ما لا یعی سمعك ولا یحفظ عینك ولم یقف علیه قلبك فانی لسانك
یا قف باهل الشهادات علی شهاداتهم یوم القیمة فاسالهم عنها ولا تحسد الناس
علی ما اتیتهم من فضلی ورزقی فان الحاسد عدو نعمتی ساخط لنعمتی ولا تزن ولا
تسرق فاحجب عنك وجهی واغلق دون دعوتك ابواب السموات ولا تذبح لغیر
اسمی فانه لا یصعد الی قربان الا ما ذکر علیه اسمی ولا تقذف حلیلة جارك فانه
کبر مقتا عندی واحب للناس ما تحب لنفسك واکره لهم ما تکره لنفسك و
السلام علیك ورحمتی وبرکتی و حضرت سبحانی مضمون این کلمات را در قرآن حمید و فرقان
مجید در سه آیه بیان فرموده آنجا که بپیغمبر امر فرموده قل تعالوا اتل ما حرم ربکم علیکم الا تشرکوا
به شیئا وبالوالدین احسانا ولا تقتلوا اولادکم من املاق نحن نرزقکم وایاهم
ولا تقربوا الفواحش ما ظهر منها وما بطن ولا تقتلوا النفس التی حرم الله الا بالحق
ذلکم وصیکم به لعلکم تعقلون ولا تقربوا مال الیتیم الا بالتی هی احسن حتی
یبلغ اشده واوفوا الکیل والمیزان بالقسط لا نکلف نفسا الا وسعها واذا قلتم
فاعدلوا ولو کان ذا قربی وبعهد الله اوفوا ذلکم وصیکم به لعلکم تذکرون
وان هذا صراطی مستقیما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیله
ذلکم وصیکم به لعلکم تتقون قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم من صمت نجی وقال
امیر المومنین علیه السلام سکوت اللسان سلامة الانسان گرچه باشی فصیح و خوش گفتار

خامشی بهتر است زان گفتار	بزبان و بدل شدم خاموش	تا همه او گوید و همه او شنود
از خاقانی	دل من پیر تعلیم است و من طفل زباندانش	دم تسلیم سر عشق و سر زانو دبستانش
ببر زانو دبستانست بر دم لوح تعلیمش	نه هر دریا صدف دار است نه هر قطره باشد	سر زانو دبستانها چون کشتی نوح آن را
که طوفان جهان بوده است چو بی کرد آبادانش	دبستان از سر زانوست خاص آن شهر مردی	که چون یک در رسی زانو نشانند شهر مردانش
کسی کیست بهیج سخن کاسته دامن که چو موسی	کف موسی آب خضر بینی در گریبانش	همه تقلیدش آیا کی که خاموشیست تعلیمش
همه تعلیمش اشکال که تا دانیست برهانش	مرا لوح خاموشی الف با تا نوشت اول	که در و سر زانوست و خاموشیست دبستانش

قال امیر المومنین علیه السلام ما کل ذی قلب بلبیب ولا کل ذی سمع بسمیع ولا کل ذی
ناظر ببصیر فیا عجباه من خطاء هذه الفرق علی اختلاف حججها فی دینها لا یقتفون

تو گیست بعد از آن دریافت بمصداق آیه کریمه و ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون
بندگی را طاعت و عبادت خالق و مالک خود مشغول شوی و حلال خدا را حلال و حرام او
تعالی را حرام دانی چه از معرفت خدا شناسی طاعت امر او سبحانه است از قبول اوامر و اجتناب
از نواهی آنجا لاست جامع این اوراق سید محمد حسین موسوی عفی الله عنه متخلص باقر

حاشا که من ز روی تو قطع نظر کنم — در شرح عشق کار ترحم این کار گر کنم — مهرت نه آنچنان که الم جا گرفته است
گر پند ناصحان بتوانم بدر کنم — عاشق نخواهمش آنکه گریز از خود دو دست — من هیچ ناوک تهمت جان سپر کنم
گر بگذرد خیل سپهی از مقابلم — کی با تو من نظاره بسوی دگر کنم — گفتم نگاه وصل هم شرح در هجر
چون دید مست ز شوق سخن مختصر کنم — هر دم طلب کنم بدعا وصلت از خدا — فریاد از آنکه نیست دعا را اثر کنم
شهر زکوی دوست نخواندم از بله — با حور مکن که از سر کویش سفر کنم — فی الحدیث القدسی یا بن

آدم لا تکن ممن یطوی التوبة بطول الامل ویرجو الاخرة بغیر العمل ویقول قول الزاهدین
ویعمل عمل المنافقین ان اعطی لم یقنع وان منع لم یصبر یامر بالخیر ولا یفعله وینهی
عن الشر ولا ینتهی عنه ویحب الصالحین ولیس منهم ویبغض المذنبین وهو منهم

لا ادری — زنان حامله ای مرد هشیار — اگر وقت زادن مار زایند
از آن بهتر بنزدیک خردمند — که فرزندان ناهنجار زایند — بدانکه نزد حکما مشائین عقل
ده است که عقول عشره عبارت از این است و میگویند خدای تعالی واحد محض است و از
واحد محض غیر واحد صادر نمیتواند شد و آن واحد که از خدای تعالی صادر شده عقل اول است
که حکمای فرس او را بهمن گویند و از عقل اول باعتبار وجود امکان و وجوب بالغیر عقل ثانی
و فلک اطلس و نفس او صادر شده و از عقل ثانی عقل ثالث و فلک بروج و نفس او و همچنین
تا ده عقل و نه فلک و نه نفس پیدا شد و موجود شدن عقل یا نفس از عقل مثل آنست که چراغی
از چراغی روشن کنند بی آنکه از چراغ اول چیزی کم شود و از عقل عاشر که بلسان شرع جبرئیل
است هیولای عناصر و صور و اعراض و نفوس و قوای آنها صادر شده این است قول مشائین
حکما و اما مقولات عشره بقول حکما این تفصیل است که جوهر یک مقوله است و عرض نه
مقوله اول کم و آن عرضی است که بذات خود قابل قسمت باشد دوم کیف و آن عرضی است
که بذات خود قابل قسمت نباشد و اقتضای نسبت نکند سیم وضع و آن هیئتی است که عارض
شئی شود بسبب نسبت اجزاء بیکدیگر و با امور خارجیه چهارم اضافه و آن نسبت متکرره است

پنجم این و آن هیئتی است که عارض جسم شود بسبب حصول او در مکان ششم متی و آن هیئتی است که عارض جسم شود بسبب حصول او در زمان هفتم ملک و آن هیئتی است که عارض شیئی شود بسبب چیزی که محیط اوست و منتقل بانتقال او هشتم فعل و آن تأثیر است نهم انفعال و آن تأثر است و خواجه نصیر طوسی رحمه الله مقولات عشره را در این یک بیت که نوشته میشود جمع کرده بیت

مردی دراز نیکو در شهر خویش امروز باخواسته نشسته وز کرد خویش فیروز

و قطب الدین علامه شاگرد خواجه مذکور گوید که گل به بستان دوش در خوشتر لباسی خفته بود یک نسیم از کوی جانان حالت خرم تر شکفت

لا ادری

خرم دل آن کس که تو یارش باشی
شب همدم و روز غمگسارش باشی
در خواب رود روی تو بیند همه شب
بیدار شود تو در کنارش باشی

از خیام

خواهی که ترا رتبه ابرار رسد
مپسند که بر کس از تو آزار رسد
از مرگ میندیش و غم رزق مخور
کاین هر دو بوقت خویش ناچار رسد

قیل لبعض العرفاء ای المجالس الذ و اشهی قال الجلوس مع القلب فی بستان المعرفة لیشم رایحة الانس و یسقی من کاس المحبة و ینتقل باثمار الالهام و فی نهج البلاغة القلب مصحف البصر

از خیام

از منزل کفر تا بدین یک نفس است
وز عالم شک تا بیقین یک نفس است
این یک نفس عزیز را خوش میدار
کز حاصل عمر ما همین یک نفس است

و له

ایزد داند گل مرا از چه سرشت
نه لایق مسجدم نه در خورد کنشت
چون کافر درویشم و چون قحبه زشت
نه دین و نه دنیا و نه دوزخ نه بهشت

من دیوان المنسوب بسید الوصیین و امیر المؤمنین ع

وافضل قسم الله للمرء عقله
فلیس من الخیرات شیء یقاربه
اذا اکمل الرحمن للمرء عقله
فقد کملت اخلاقه و مآربه
یعیش الفتی فی الناس بالعقل انه
علی العقل یجری علمه و تجاربه
یزین الفتی فی الناس صحة عقله
و ان کان محصورا علیه مکاسبه
و من کان غلابا بالعقل و نجدة
فذو الجد فی امر المعیشة غالبه
یشین الفتی فی الناس قلة عقله
فان کرمت اعراقه و مناسبه

از فردوسی

جهانا سراسر فسوسی و باد
بتو نیست مرد خردمند شاد
بکردارهای تو چون بنگرم
فسوس است و بازی نماید برم
نهانی ندانم ترا دوست کیست
بر این آشکارت بباید گریست

از شیخ بهائی رحمه الله

نان و حلوا چیست این اعمال تو
جبه پشمین و ردای شال تو
این مقام فقر خورشید اقتباس
کی شود حاصل کسی را در لباس
زین ردا و جبه ات ای کج نهاد
این دو بیت مثنوی آمد بیاد
ظاهرت چون گور کافر پر حلل
و اندران قهر خدا عز و جل

اندر روات لحیه زنی بره ببرند　　وز دروغ نمک سیاه ریزند　　روی بهر زان جبهه با کسوه را

وین عصا و شانه و مسواک را　　ظاهرت گر هست با باطن یکی　　خوانیش با فاسقش کرده اندکی

ور مخالف شد درونش با برون　　رفته باشی در جهنم سرنگون　　حکما گفته اند که ... دنیا

گرفتار آمده در وبال است زیرا که تا ... است و ... از خواهش آن گشت و چون یافت در
اندیشه محافظت آن و چون محافظت نمود مشکلیست که به دیگری خواهد گذاشت فی التوریة یا ابن
آدم ترید و ارید ولا یکون الا ما ارید فمن قصدنی عرفنی و من عرفنی ارادنی
و من ارادنی طلبنی و من طلبنی وجدنی و من وجدنی خدمنی و من خدمنی ذکرنی
و من ذکرنی ذکرته برحمتی ایضا فیه یا ابن آدم اذکرنی [illegible] موقفک عند بین یدی فانی
لما اغفل من سرایرک طرفة عین　　از خیام

دوش با عقل در سخن بودم　　گفت کشف من مثال چند

گفتمش ای مایه همه دانش　　دارم الحق ز تو سوال چند

چیست این زندگانی دنیا　　گفت خوابیست یا خیال چند

گفتم او را مثال دنیا چیست　　گفت زالی نهاده خال چند

گفتمش چیست حاصل دنیا　　گفت درد سر و وبال چند

گفتمش چیست عاقبت گفت　　ساعتی عیش و غصه سال چند

گفتم این نفس را چه می گردد　　گفت چون دید گوشمال چند

گفتمش چیست گفته خیام　　گفت پنداست و ب حالی چند

سقراط حکیم گوید که تا پنج روزن را در خانه ی سکون تو روشن نشود یعنی تا پنج حس را از تصرف کردن
در چیزهای غیر نافع معزول نکنی نفس تو نورانی نگردد و گفت در وقت رواح مورچه باش یعنی
بیگاه میری حریص مباش در مجمع البیان و در تفسیر کبیر در تفسیر آیه تلک الدار الآخرة نجعلها
للذین لا یریدون علوا فی الارض از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مرویست که خواهش
بهتر بودن از دیگری بشراکت قماشش از جمله طلب علو است آدمی ندرونکار سهیت تا لیتم پسند آید

گر خوب ... و بد ... کردیم　　وین صحیفه ... نوشتیم　　نکاشته سخن خوشش ... دیدم

... گشته ...　　بیاسش ... کرده ...　　کی تاج مرصع صباح برسر داشت

... زیر سر دیدم　　در عجایب المخلوقات مسطور است که در کوه نهاوند و همدان

... آن حدود که جهت زراعت آب محتاج شوند آنجا میروند و بیانک بلند آب
... بیرون می آید چون مقصود حاصل کنند باز به ... روند و گویند آب
... موقوف شود آنگاه ... حکیم ... کاری ... باشد ...

متابعت شهوت کنی خود را از افراد انسان شماره گفت آدمی را در وقت عزت و رفعت باید آزموده
نه هنگام خواری و ذلت و گفت بدانسان واجب است که دل خود را از مکر و خدیعت پاک کند چنانچه
جامه خود را از لوث نجاست پاک میسازد و هم او گوید که چنان شیرین مباش که ترا فرو برند و چندان
هم تلخ مشو که از دهانت بیندازند

ازمشتاق

بگوی دوست مرا یار در گل افتاده
فتاده یار من اما بمنزل افتاده

اگرچه فضیلت علم در چند جای این اوراق سمت نگارش یافته باز
در اینجا از کتاب فواید السلوک که یکی از فضلا در برابر نسخه کلیله و دمنه نوشته است باندک تغییری
ثبت میشود و هی هذه در اخبار وارد است که هر کس بابی از علم و فصلی از دانش تعلم نماید و از طریق
بحث بر کیفیت آن وقوف حاصل کند اگر بمقتضی آن عمل کند یا نکند بمجرد دانستن آن فاضلتر است
از هزار رکعت نمازی که متعبدی خاضع و متورعی خاشع بگذارد و اگر بدان علم عمل نماید یا بدیگری آموزد
ثواب عمل آنکس که آن علم از وی آموخته باشد تا روز قیامت در نامه اعمال معلم نویسند امام محمد
ادریس شافعی رضی الله عنه گوید صبرت علی الایام والصبر مفرجی و وارثت علما انما
العلم مفرجی و بر عقلا ظاهر است که هیچ چیز بعد از عقل شریفتر از علم نیست و هیچ نعمتی از دانش
عظیمتر نه فردوسی رحمه الله گوید

هر آنکس که دانش نیابی برش
مکن تا نیاید بهانه بر درش

و بر فضلا روشن است که فرق میان علم و عقل این است که عقل غریزیست که بکثرت تکرار و کسب و کوشش
بدان قادر نتوان شد مگر باندکی که آنرا عقل معیشت گویند اما علم کسبی است که بکثرت تکرار و مشقت اشتغال
و مجالست علما و مذاکرت حکما و صحبت استادان و ملازمت دانشمندان بدست آید و عاقل از دانستن
علم استنکاف نماید و از کسانیکه بجاه و مرتبه و سن و حرمت کمتر از او باشند استفاده کردن را عار ندارد
و بنظر اعزاز و احترام در ایشان نگرد ز آموختن ننگ دارد کسی که بهره ندارد ز دانش لبیبی افلاطون
الهی گوید که من لم یصبر علی تعب التعلم فلیصبر علی سفاهة الجهل و قواعد علم لا تعد و لا تحصی
و همین قدر در تعریف علم بس که حق سبحانه تعالی فرموده هل یستوی الذین یعلمون والذین
لا یعلمون انما یتذکر اولوا الالباب یعنی آیا مساوی میباشند آنچنان کسانیکه میدانند و آن
و جز این نیست که پند میگیرند و می فهمند صاحبان خرد قال امیر المؤمنین علیه السلام ان لله عبادا
تخصهم بالنعم لمنافع العباد فیقرها فی ایدیهم ما بذلوها فاذا منعوها نزعها منهم
ثم حولها الی غیرهم و قال علیه السلام من شکا الحاجة الی مؤمن فکانما شکاها الی
الله تعالی و من شکاها الی کافر فکانما شکی الله تعالی کذا فی نهج البلاغه از

بیت شیخ سعدی علیه الرحمه   جهان ای پسر ملک جاوید نیست   ز دنیا وفاداری امید نیست

نه بر باد رفتی سحرگاه و شام   سریر سلیمان علیه السلام   بآخر ندیدی که بر باد رفت

خنک آنکه با دانش و داد رفت   کسی زین میان گوی دولت ربود   که در بند آسایش خلق بود

بکار آمد آنها که برداشتند   نه گرد آوریدند و بگذاشتند   قال سید الانام علیه

الصلوة والسلام یقول ابن آدم مالی مالی وهل لك من مالك الا ما تصدقت فامضیت او اکلت فافنیت او لبست فابلیت وقال فاضل اعلم ان مثل الدنیا مثل حیة فیها سم وتریاق وامساك وانفاق وفوائدها تریاقها وغوائلها سمومها فمن عرف غوائلها وفوائدها امکنه ان یحترز من مفاسدها ویصد منها خیرها ویبعد عنه شرها وضیرها ثم اعلم ان الدنیا سرور لولا غرور ونعیم لولا انه عدیم وملك لولا انه هالك وفرح لو لم یعقبه ترح ولذات لو لم تتبعها آفات تتبعها

نان و حلوا چیست ای نیکوسرشت   این عبادتهای تو بهر بهشت   نزد اهل دین بود دین کاستن

در عبادت مزد از حق خواستن   رو حدیث اعبدنی ای فقیر   از کلام شاه مردان یاد گیر

چشم بر اجر عمل از کوری است   طاعت از بهر طمع مزدوری است   خادمان را مزد که بندگی کرده

نیست با مزدور کی دارد شکوه   عابدی کو اجرت طاعات خواست   کی عبادت کرد نامش مزد خواست

تا کی ای مزدور داری چشم تیز   مزد زین بهتر چه خواهی ای عزیز   کو ترا با لطف و با فضل مزید

از برای خدمت خود آفرید   با همه آلودگی قدرت نگاست   بر قدرت تشریف خدمت کرده است

قال امیر المؤمنین علیه السلام اوصیکم بخمس لو ضربتم الیها آباط الابل لکانت لذلك اهلا لا یرجون احد منکم الا ربه ولا یخافن الا ذنبه ولا یستحیین احد اذا سئل عما لا یعلم ان یقول لا اعلم ولا یستحیین احد اذا لم یعلم الشیء ان یتعلمه وبالصبر فان الصبر من الایمان کالراس من الجسد لا خیر فی جسد لا راس معه ولا فی ایمان لا صبر معه وقال علیه السلام رای الشیخ احب الی من جلادة الغلام این غزل از

جانب این او واقف است   هر کجا است نظر تجلی مارا حالی   قربانست بروی بت خود آلی

جز صبوری نبود چاره دیگر چشما   سرو گلزار دل ما با صنم خود دالی

شکر کامد بکف آخر گهر کیتالی   چه کند گر نشود خاک ز شیرین بر درد   آنکه را غیر او نبود ما و الی

هر که شد طالب معشوق بجوید بکر   کعبه و بتکده و آخرت و دنیالی   ...

هر که را در دل معشوق نباشد جائی | در ره دوست شوند ار بهمه خلقم دشمن | بسر دوست که هرگز نکنم پروائی
افرحسته نگوئی تو که باشد دانی | بی نصیبی ز دل و دین باخته شیدائی | وله فی الرباعی
ای درد محبّتت دوای دل من | بیماری عشق تو شفای دل من | دل خون شد و از دین بدامان آمد
این بود ز عشق مدّعای دل من | وله ایضاً فی المناجات | هرچند که من گناه کار آمده ام
با جرم زیاده از شمار آمده ام | گر عفو کنی از کرمت نیست بعید | چون بر در تو امیدوار آمده ام

قال مؤلف کتاب خزانة الخیال یا اسراء الامال وعشقاء الاموال وحملة الاوزار وعبدة الدنیا وخدّام الشهوات وطلّاب الشبهات واولاد الاموات وبقایا العظام الرفات وعشّاق الجاه والامارة وعبید النّفس الامّارة الحذار الحذار والفرار والفرار من الدّهر الغدّار وفتنة الاغترار وبهذا العمر المستعار فاتعظوا ایّها النظّار واعتبروا یا اولی الابصار انّ الدّنیا دار فناء ومنزل عناء وجسر عبور وقنطرة سرور وبحر لا یدرك ساحله وبئر لا تنطوی مراحله فاکتفوا فیها بزاد وتزوّدوا لیوم المعاد واتقوا مواقع الرّدی والسّلام علی من اتبع الهدی ولہ ایضاً یا طالب نفائس الفنون وخاطب عرایس العیون علیك بدوام التحصیل والتزام شرایط التکمیل والسّعی البلیغ الجمیل وترك البطالة والتعطیل فی هذا العمر القلیل واستغراق الاوقات علی جمیع الحالات فی فهم المسائل والنکات ودرك الفنون المشکلات وکسب العلوم والکمالات التی هی راس السّعادات واربح التجارات

از خادم اصفهانی | هر که منظور خود از غیر خدا می طلبد
چون گدائیست که حاجت ز گدا می طلبد | از راهب | صد لاله شکفت از گل ما
داغ تو نرفت از دل ما | از رفیق | دل خوش شود از مشکل ما
مشکل ز تو خوش شود دل ما | از مؤلف این کتاب | بردند پری وشان دل ما
واو نیز نداد حاصل ما | ای مشکل خلقی ز تو آسان | آسان نشد از تو مشکل ما
هرچند که رفتی از نظر لیکن | مهر تو نرفت از دل ما | نبود ز جهان و هرچه در اوست
جز روی تو در مقابل ما | فرق من و یار کی جدائیم | جسمی است میانه حائل ما

فی التورٰة یا موسی بن عمران صاحب البیان اسمع کلامی الوانا انی انا الله الملك الوهّاب لیس بینی وبینك ترجمان بشّر آکل الرّبا والعاق الوالدین بغضب الرحمن

ومقطعات النیران یابن ادم اذا وجدت قساوة فی قلبك وسقما فی بدنك وحرمانا
فی رزقك فاعلم انك تکلمت فیما لا یعنیك یابن ادم لا یستقیم دینك حتی لا یستقیم
قلبك ولا یستقیم قلبك حتی لا یستقیم لسانك ولا یستقیم لسانك حتی لا تستحیی من
ربك واذا نظرت فی عیوب الناس ونسیت عیوبك فقد رضیت الشیطان و
عصیت الرحمن یابن ادم لسانك اسد ان اطلقته اهلكتك وهلاک فی طرف
لسانك وفیه ایضا بشر کل محسن بالجنة وکل مسیئ بالنار وکل مسیئ هالك و
من عرف الله فاطاعه نجی ومن عرف الشیطان فعصاه سلم ومن عرف الحق فاتبعه
امن ومن عرف الباطل فاتقاه فاز من عرف الدنیا فذمها خلص ومن عرف
الاخرة فطلبها ان الله یهدی من یشاء والیه تقلبون یابن ادم اذا کان الله تعالی
قد تکفل لك الرزق فطول الاهتمام لماذا وان کان ابلیس عدوا فالغفلة لماذا و
ان کان الحساب والمرور علی الصراط حقا فالجمع لماذا وان کان عقاب الله تعالی
حقا فالمعصیة لماذا وان کان ثواب الله تعالی فی جنة حقا فالاستراحة لماذا و
ان کان کل شیٔ بقضائی وقدری فالجزع لماذا لکیلا تاسوا علی ما فاتکم ولا تفرحوا
بما اتاکم ازراسب جدا فکن چون نقش قدم از زمین ما را زد آخر آسمان بمروت بر زمین ما را
از رفیق به پیری بر جوانی عاشقم گر عاشقانند چو من به گوشه پیری چه خود بهر جوان
از کلمات شیث علیه السلام است که بهترین شادیها فراخ دلیست و بلند همتی و فاضل ترین اعمال
و شریفترین اقوال آنست که در دنیا ستم شای خوب و در عقبی موجب نجات باشد و بزرگترین
مصیبتها عدم عقل و حکمت است و قلت رغبت در تحصیل آن و هم از سخنان اوست
که هر کرا خدای تعالی ثروت و غنا مخصوص گرداند لایق بمکارم اخلاق او آنست که تکبر ننماید و
بر دیگران تفاخر نجوید و شکر نعمت را بتواضع و مواسات بفقرا گذارد چه توانگر و فقیر در سلك
یك خدمت و عبودیت منتظمند از مولانا سلطان علی مشهدی است بیت گل در بهار از آن رخ گلگون نمونه
ایست چون اشك ما که از دل پر خون نمونه ایست از سخنان فیلسوف حکیم است که گفت شنیدم از کسی که بواسطه
خوف عقوبت از ما کولات ردیه اجتناب نماید و از عقوبت ترس آخرت از ارتکاب ذنوب
و اکتساب معاصی اجتناب نمی نماید از صهب مارا از یاد سیستوان برد
از خاطر ما نمیتوان رفت تو حاشا بکسی حکایتی از تو کنم با شکوه بلی شکایتی از تو کنم

آنکس که بداد من رسد غیر تو نیست | پیش تو مگر شکایتی از تو کنم | از طبیب
خوش نغمهٔ بلبلان چمن را چه شد که زاغ | بر شاخ گل نشسته و فریاد میکند | از جملهٔ وصایای حضرت امیر المؤمنین

علی علیه السلام که بحسنین علیهما السلام فرموده در وقتی که ضربت زد ابن ملجم ملعون بر سر مبارک آنحضرت علیه السلام اوصیکما بتقوی الله وان لا تبغیا الدنیا وان بغتکما ولا تاسفا علی شیٔ منها زوی عنکما وقولا بالحق واعملا للاجر وکونا للظالم خصما وللمظلوم عونا اوصیکما و جمیع ولدی واهلی ومن بلغه کتابی بتقوی الله ونظم امرکم وصلاح ذات بینکم فانی سمعت جدکما رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم یقول صلاح ذات البین افضل من عامة الصلوة والصیام الله الله فی الایتام فلا تغبوا افواههم ولا یضیعوا بحضرتکم والله والله فی جیرانکم فانهم وصیة نبیکم ما زال یوصی بهم حتی ظننا انه سیورثهم والله والله فی القران لا یسبقکم بالعمل به غیرکم والله والله فی الصلوة فانها عمود دینکم والله والله فی بیت ربکم لا تخلوه ما بقیتم فانه ان ترک لم تناظروا والله والله فی الجهاد باموالکم وانفسکم والسنتکم فی سبیل الله وعلیکم بالتواصل والتباذل و ایاکم والتدابر والتقاطع لا تترکوا الامر بالمعروف والنهی عن المنکر فیولی علیکم اشرارکم ثم تدعون فلا یستجاب لکم پس فرمود آنحضرت یا بنی عبد المطلب لا الفینکم تخوضون دماء المسلمین خوضا تقولون قتل امیر المؤمنین الا لا یقتلن بی الا قاتلی انظروا اذا انا مت من ضربته هذه فاضربوه ضربة بضربة ولا یمثل بالرجل فانی سمعت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم یقول ایاکم والمثلة ولو بالکلب العقور کذا فی نهج البلاغه از حاجب مرحوم

شوخی که خرمی گل از باغ روی اوست	جنت حدیقهٔ ز گلستان کوی اوست	
در هر مکان که مینگرم اوست جلوه گر	وز هر زبان که میشنوم گفتگوی اوست	وین طرفه تر که داده مرا هیچ مو بدست
در دیده جا و دیده پی جستجوی اوست	شبها مرا بدین دل شادر در زشب	آشفته و قرین غم از آرزوی اوست
جمعی که گشته اند درین حلقه مبتلا	دارند حالتی که پریشان چو موی اوست	مینا بگریه خنده جام از لب نگار
گوید سخن که گریه گره در گلوی اوست	حاجب بگیر جز ز کف سر دیر جام	کان هم که در خور تو بود در سبوی اوست

فی الکافی عن ابی جعفر علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال الله عز وجل اذا اردت ان اجمع للمسلم خیر الدنیا وخیر الاخرة جعلت له قلبا خاشعا ولسانا ذاکرا وجسدا علی البلاء صابرا وزوجة مؤمنة تسره اذا نظر الیها وتحفظه

اذا غاب عنها فی نفسها و ماله وعن ابی عبد الله علیه السلام وقال ثلثة للمؤمن فیها راحة دار واسعة توارى عورته و سوء حاله من الناس وامرأة صالحة تعینه علی امر الدنیا والاخرة وابنة یخرجها اما بموت او بتزویج در تواریخ مسطور است که روزی اسکندر از جلسای خویش پرسید که اکتساب ثواب بچه توان کرد یو جالس حکیم فرمود که با فعال خیر که ترا قدرت آن هست و رعیت را در همه عمر ممکن نگردد از سخنان افلاطون الهی است که نفس من از سه کس متألم توانگری که بدرویشی افتد و عزیزی که بذل و خواری گرفتار شود و عالمی که جاهلان براو افسوس کنند بقراط طبیب گوید که چهار چیز است که نور باصره را زیان دارد طعام گرم خوردن و آب سوزان بر سر ریختن و در چشمه آفتاب نگریستن و روی دشمنان دیدن قال صاحب خزانة الخیال فی التحریض علی کسب الکمال یا طالب نفائس الفنون و خاطب عرائس العیون علیک بدوام التحصیل و التزام شرائط التکمیل والسعی البلیغ الجمیل و ترک البطالة والتعطیل فی هذا العمر القلیل و استغراق الاوقات علی جمیع المحالات فی فهم المسائل والنکات و درک الفنون المشکلات و کسب العلوم والکمالات التی هی راس السعادات واربح التجارات وانجح الصناعات وانفع البضاعات از منطق الطیر حق تعالی گفت با موسی از کار ابلیس رمزی جوی باز

چون بدید ابلیس موسی را براه — گفت از ابلیس موسی پند خواه — گفت دائم یاد دار این یک سخن
من مگو تا تو نگردی همچو من — گر بمانی زندگی باشد ترا — کافری نه بندگی باشد ترا
راه را انجام در ناکامی است — نام نیک مرد در بدنامی است — زانکه گر باشد درین کام روان
صوفیی سر بر زند در یک زمان — و — در بهشتی سگی بیشد پلید — شیخ از آن سگ هیچ دامن بر نچید
سائلی گفت ای بزرگ پاکباز — چون نکردی زین سگ آخر احتراز — گفت این سگ ظاهری دارد پلید
هست اندر باطن من ناپدید — آنچه او راهست در ظاهر عیان — این گدا راهست در باطن نهان
چون درون من چنین باشد نگشت — چون گریزم زو که با منهم سگ است — در پلیدی در درون اندک است
... آن قالب است — گرچه اندک چیزت آمد بند راه — چه نکو چه بد بمانی زو بجاه

... صاحب ... کلان و خورد ... سرگرم ... زند ... دنیا ... و ... هوشیار ... نکرد تا ... حاصل

دردمند و دردی بیچاره ندامت افتاد و آنکه عاقبت را بدیده دید ندید و در خسران ابد بماند آنکه در ریاست
سیم واند او طوبی لمن سعی فی فکاک نفسه قبل ضیق الانفاس چون حاصل عمر تو فریبی و دمی است
وای از ملکی که بنا بر دم هستی است   مغرور مشو که اصل هستی تو   گردون شراری و نسیمی و دمی است
هر که عاقبت کار را نگریست عاقبت کارش نگریست و هر که نقد اعمال خود بسوخت بنار جحیم بسوخت
و هر که از راه انصاف بگردید شایسته هدایت نگردید و هر که نقد علایق بسپرد طریق خلد را نا
سپرد طوبی لمن تجلی بالعفاف و رضی بالکفاف   در کسب عقل خود کوش و بخود باش
در فکر سوال حق جواب خود باش   در پای حساب تا نمانی فردا   زنهار امروز بسر حساب خود باش
و که عالم سر از زمین افتاده کی ماند درختی که بر دارد و بر ندارد و عارف دل را که بدرگاه معبود روی نیاز
آرد جز ذکر حق اگر سنگ بالش بسر آید بسر آید و براه خطا از چین و فرنگ گر آید نگراید ان الدنیا
دار عناء و فناء و غیر و عبر   دانی ز چه سحاب بخندد صبح   افکند ز رخ نقاب بخندد صبح
این غمکده چون مقام خندیدن نیست   بر خنده آفتاب بخندد صبح   فی التوریة یا ابن آدم اکثر
من الزاد فان الطریق بعید بعید و جدد السفینة فان البحر عمیق عمیق و خفف
الحمل فان الصراط دقیق دقیق و اخلص العمل فان الناقد بصیر بصیر و اخر
نومک الی القبر و فخرک الی المیزان و شهوتک الی الجنة و راحتک الی الآخرة
و لذتک الی الحور العین و کن لی اکن لک و تقرب الی استهانت الدنیا و تبعد
عن النار و تبغض الفجار و حب الابرار فان الله لا یضیع اجر المحسنین عن مولانا
امیر المؤمنین علیه السلام لسان العاقل وراء قلبه و قلب الاحمق وراء لسانه
صاحب تفسیر زواری از کتاب عدة الداعی نقل نموده که از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
منقول است که فرمود شبی حضرت خضر علیه السلام را در واقعه دیدم و بوی گفتم که تعلیم کن مرا چیزی
که بواسطه آن بر دشمنان مظفر و منصور گردم فرمود که یا علی بگو یا هو یا من لا هو الا هو صباح این
حال را بحضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم عرض کردم فرمود که او اسم اعظم است تعلیم کرده و این
اسم در روز بدر بر زبان من جاری بود و حق سبحانه تعالی ببرکت این اسم مرا نصرت داد
و از حضرت سید الساجدین علیه السلام منقول است که از حق سبحانه تعالی درخواستم که اسم
اعظم بمن تعلیم فرماید در واقعه بمن نمودند که بگو اللهم انی اسئلک باسمک الله الله الله
الله الله لا اله الا هو رب العرش العظیم و ببرکت این اسم هر چه خواستم کرامت فرمود

از شیخ سعدی علیه الرحمه
میان دو تن دشمنی بود و جنگ سر از کبر بر یکدگر چون پلنگ
ز دیدار هم تا بحدی رمان که بر هر دو تنگ آمدی آسمان
یکی را اجل بر سر آورد جیش سر آمد براو روزگاران عیش
بد اندیش وی را درون گشت شاد بگورش پس از مدتی کرد یاد
شبستان گورش در اندوده دید که وقتی سرایش زر اندوده دید
ز روی عداوت ببازوی زور یکی تخته برکندش از روی گور
سر تاجور دیدش اندر مغاک دو چشم جهان بینش آکنده خاک
ز دور فلک بدر رویش هلال ز جور زمان سرو قدش خلال
کف دست و سرپنجه زورمند جدا کرده ایام بندش ز بند
چنانش براو رحمت آمد ز دل که بسرشت بر خاکش از گریه گل
پشیمان شد از کرده و خوی زشت بفرمود بر سنگ گورش نوشت
مکن شادمانی بمرگ کسی که دهرت نماند پس از وی بسی
شنید این سخن عارفی هوشیار بنالید کای قادر کردگار
عجب گر تو رحمت نیاری براو که بگریست دشمن بزاری براو
تن ما شود نیز روزی چنان که بر وی بسوزد دل دشمنان
مگر در دل دوست رحم آیدم چو بیند که دشمن ببخشایدم
بجائی رسد کار سر دیر و زود که گوئی در او دیده هرگز نبود
زدم تیشه یکروز بر تل خاک بگوش آمدم ناله دردناک
که زنهار اگر مردی آهسته تر که چشم و بناگوش و روی است و سر

در تفسیر زواری در تفسیر رب العالمین بتقریب این حدیث را ذکر نموده که حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روز جمعه بر منبر خطبه میخواند و جامه کهنه پیچ پیچ پوشیده و شمشیری که غلافش از لیف خرما بود در دست مبارک داشت مگر که ابن عباس در خاطر آورد که این لباس و غیره لایق امیرالمؤمنین ع نیست آنحضرت بعلم ولایت دانسته فرمود لقد رقعت مدرعتی حتی استحییت من راقعها ما لعلی و زینة الدنیا کیف افرح بلذة تفنی ونعیم لایبقی وکیف اشبع وحول الحجاز بطون غرثی وکیف ارضی بان اسمی امیرالمؤمنین ع ولا اشارکهم فی خشونة العیش وشدائد الضرّ والبلوی

لاادری
بختی دارم چو چشم خسرو همه خواب
چشمی دارم چو حسن شیرین همه آب جسمی دارم چو جان مجنون همه درد
جانی دارم چو زلف لیلی همه تاب

ایضاً لاادری
یا بی هنری چند هنر بفروشی خرمهره بقیمت گهر بفروشی
[illegible] رسوائی دود تا کی بکسان بهیمه تر بفروشی
القیت

[illegible] معکوس است در چشم جهان قلیل و خرد و کجیست
در کیش کسانی که در این بازیه [illegible] او و کجی است

از حضرت رسالت مآب صلی الله علیه و آله روایت کرده

ثلثة لا یکلمهم الله ولا ینظر الیهم یوم القیمة ولهم عذاب الیم شیخ زان وملک
جبار ومقل مختال خلاصه معنی این است که سه کس اند که خدای تعالی در روز قیامت با ایشان
سخن نمی گوید و بنظر رحمت بسوی ایشان نمی نگرد و ایشان راست عذابی دردناک یکی پیر زنا
کار دوم پادشاه جبار سیم درویش صاحب استکبار در کتاب ابواب الجنان مسطور است
که در زمان صاحب بن عباد مردی را با شخص علوی معامله بود و علوی بر وستم می نمود آن مرد شکایت
نمود نزد صاحب برد صاحب این دو بیت نوشت نزد علوی فرستاد لعمرک ما
الانسان الا بدینه فلا تترک التقوی اتکالا علی النسب فقد رفع الاسلام
سلمان فارس وقد وضع الشرک الشریف ابا لهب یعنی قسم بجان تو که نیست بزرگی
انسان مگر بدین داری پس ترک مکن پرهیزکاری را باطمینان نسب خود که اسلام مرتبه
سلمان فارسی را با وجود دنائت نسب بلند ساخت و شرک ابولهب را با آن شرافت از
درجه عزت وسربلندی انداخت و در همین کتاب از حضرت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب
علیه السلام الله وصلواته مرویست که الشرف بالفضل والادب لا بالاصل والنسب
یعنی بلندی مرتبت و برتری منزلت بصفات حمیده واخلاق پسندیده است نه باصل ونسب

از نظیری است — نسب چه سود چو چون لعل بی بها باشی — زآب جو چه پرستش سفالهای حلبی را

از صائب — ترک عجب و کبر کن تا قبله عالم شوی — سیرت ابلیس را بگذار تا آدم شوی

لا ادری — چشمه که پیدا ازین خاکدان — اشک سفیهان دل خاکدان

نرگس شهلا نبود هر بهار — آنکه بروید بلب جویبار — چشم بتان است که گردون دون

بر سر چوب آورد از گل برون — ایضا — زنهار هلاک و مال دل شاد مکن

زحرف جهان بحرف فنا یاد مکن — مانند حباب بهر یکلحظه حیات — از کبر و غرور کله بر باد مکن

از حضرت خیر الانام علیه الصلوة والسلام منقول است که فرمود افتخار مردمان در دنیا بر شش
نوع است اوّل بروی نیکو دوم بفصاحت سیم باصل ونسب چهارم بمال و فرزند پنجم بقوت
وشجاعت ششم بپادشاهی و حکومت وحق سبحانه تعالی فرموده که ای محمد صلعم بگو بآن کس که
بروی نیکو می نازد که تلفح وجوههم النار یعنی کسانیکه ترازوی اعمال ایشان از حسنات سبک
باشد میسوزد رویهای ایشان از آتش وبگو بآن کسی که بفصاحت می نازد که الیوم نختم علی افواههم
یعنی روز قیامت مهر می نهیم بر دهنهای اهل محشر و بگو بآن کس که باصل ونسب می نازد که فاذا نفخ

فی الصور فلا انساب بینهم یعنی چون دمیده شود صور پس نباشد نسبها در میان ایشان و بگو بآن
کسی که بمال و فرزند فخر میکند که یوم لا ینفع مال و لا بنون یعنی روزی که فایده نرساند هیچ مالی
و بکار کسی نیاید پسران و بگو بآن کسی که بزور و قوت مینازد که علیها ملئکة غلاظ شداد یعنی موکلند
بر آتش جهنم فرشتگان درشت کلام یا درشت اندام سخت کاران و توانایان در تعذیب دوزخیان
که با ایشان جنگ و ستیزه و از چنگ ایشان رهائی و گریز امکان نداشته باشد و بگو بآن کسی که بپادشاهی
فخر میکند که لمن الملک الیوم لله الواحد القهار یعنی حق سبحانه و تعالی در روز رستخیز ندا فرماید
که لمن الملک الیوم از کیست پادشاهی و فرمان روائی امروز پس همه گویند لله الواحد القهار
یعنی مر خدا راست که یگانه و بی مثل و بی نظیر است و غالب است بر جمیع منازعان و مدعیان ملک
و سریر پادشاهی لا ادری

فردا که معاملات هر فن طلبند — حسن عمل از شیخ و برهمن طلبند
آنها که درو دو جوی نستانند — آنها که نکاشته بخرمن طلبند — لا ادری

غافل مشو که مرکب مردان مرد را — در سنگلاخ بادیه پیها بریده اند — از صائب
با خلق صلح کل کن و با خود همیشه جنگ — فیروز جنگ سر ز نام و ننگ باش — از شیخ محمد رفیع واعظ
زبان خویش به ترش روئی میالا — شکر بتلخی ممنون شدن نمی ارزد — وله ایضا
خون خود را میتوان در پای همت ریختن — آبروی خویش پیش دوست نتوان ریختن — از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام

مرویست که فرمود کیف یملک الورع من یملکه الطمع یعنی چگونه مالک میتواند شد ورع و پرهیز
کاری را کسیکه طمع مالک او شده است ایضا از آنحضرت است که فرمود لا ذل کالطلب و فرمود
لا شیمة اذل من الطمع حاصل معنی این کلمات اینست که هیچ خواری و ذلتی عظیم‌تر و دشوارتر از

خواری طمع و ذلت طمع نیست — از او حدیثی ست — در بین دو در به [illegible]
بدان ملک قناعت اگر مقام کنی — کی دو گاو بدست آوری و مزرعه — یکی امیر و یکی را وزیر نام کنی
بنان خشک حلال اگر شوی خرسند — قناعت از شکرین لقمه حرام کنی — هزار مرتبه بهتر که پیش هیچ خسی
قدی ببیند و دست از ادب سلام کنی

در کتاب ارشاد القلوب از حضرت رسالت مآب این روایت
مسطورست که رایت علی باب الجنة مکتوبا انت محرمة علی کل بخیل و مرائی و عاق و نمام
یعنی دیدم بر در بهشت نوشته که تو حرامی بر هر بخیل و بر هر کسیکه عبادت بریا کند و هر که عاق پدر و مادر
[illegible] اهل دنیا که در اندیشه چند و چونند [illegible]
[illegible] همچون قارونند — وله ایضا

نجات ار خواهی ای منعم پریشان کن پریشان را   باین باران مگر بر آتش دوزخ زنی آبی   از صایب
سایهٔ لطفی فکن بر فرق خورشید فسران   چتر اگر بر فرق سر روز جزا میبایدت   از مؤلف ابواب الجنان
حج درست خواهی کام شکستگان   دامان کعبه خواهی دست فتادگان بگیر   از حضرت رسول صلی الله علیه
آله وسلم مرویست که والذی نفس محمد بیده لا یؤمن بی عبد یبیت شبعان واخوه اوقال
وجار المسلم جائع یعنی قسم بآن کسیکه جان محمد بدست اوست که ایمان ندارد بمن بنده که شب
سیر بگذراند و برادر مسلمان او یا فرمود همسایه مسلمان او گرسنه باشد لا آدری فان لجمع الافات
فالبخل شره وشره من البخل المواعید والمطل یعنی اگر همه آفتها جمع شوند پس از ان آنها بخل است
و بدتر از بخل وعده کردن و وفای آنرا هر روز بروز دیگر انداختن است لا آدری لا تظلمن اذا ماکنت
مقتدرا فالظلم مصدرة تقضی الی الندم تنام عیناك والمظلوم منتبها یدعو علیك
وعین الله لم تنم خلاصه معنی اینکه زنهار ظلم مکن در وقت توانائی که آخر آن ندامت و پشیمانی است زیرا
که در شبها چشم تو در خواب است و مظلوم را با دیده بیخواب و چشم اشکبار لب بنفرین بر تو بازو ذات
پاک جناب سبحانی از خفتن مبرا و نالهٔ مظلوم را شنواست عنقریب شحنهٔ عدلش بحمایت آن مظلوم تیغ
قهر بازو و بسزای آن ترا عبرت عالمیان سازد   از سعدی علیه الرحمه   دنیی آنقدر ندارد که بر او رشک برند
یا وجود و عدمش را غم بیهوده خورند   نظر آنانکه نکردند بر این مشتی خاک   الحق انصاف توان داد که صاحب نظرند
عارفان هر چه بقائی و ثباتی نکند   گر همه ملک جهانست بهیچش نخرند   تا تطاول نپسندی و تکبر نکنی
که خدا را چو تو در ملک بسی جانورند   این سرائیست که البته خلل خواهد یافت   خنک آن قوم که در بند سرای دگرند
دوستی با که شنیدی که بسر برد جهان   حق عیان است ولی طایفهٔ بی بصرند   ای که بر پشت زمینی همه وقت آن تو نیست
دیگران در شکم مادر و پشت پدرند   گوسفندی برد این گرگ دغا از گله   گوسفندان دگر خیره در او مینگرند
آنکه پای از سر نخوت ننهادی بر خاک   عاقبت خاک شد و خلق بر او میگذرند   کاشکی قیمت انفاس بدانندی خلق
تا دمی چند که ماندست غنیمت شمرند   گل بیخار میسر نشود در بستان   گل بیخار جهان مردم نیکو سیرند
سعدیا مرد نکونام نمیرد هرگز   مرده آنست که نامش بنکوئی نبرند   از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
مرویست که فرمود راس الافات الوله بالموت یعنی سر زحمتها واله و شیفته لذتها شدن است و
درین معنی یکی از شعرای عرب گفته   اذا غدا ملك باللهو مشتغلا   فاحکم علی ملکه بالویل والحرب
اما تری الشمس فی المیزان هابطة   لما غدا وهو برج اللهو والطرب   خلاصه معنی آنکه چون پادشاه
مشغول لهو و لعب و مفتون لذات نفس گردد و اوقات خود را مصروف بآن سازد پس حکم کن بر اینکه ملک

او تباه و ویران خواهد شد آیا نمی‌بینی که آفتاب وقتی که به برج میزان که برج لهو و طرب است میرود زود درجه

اش سافل و مرتبه‌اش نازل میگردد
این صدا به گوش می‌آید به هر روز از دور
هم بضرب خنجر و هم ضرب مشت
هی تو مادر را چرا کشتی بگو
کشتمش چون خاک ستار وی است
کشتم او را رستم از خونهای خلق
که فنا او است در هر ناحیت
از وی این دنیای خوش بر تست تنگ
کس ترا دشمن نماند در دیار
هست دریایی که پایانش نیست

و له ایضاً

تا بتوانی زیارت دلها کن
ما را خواهی خطی بعالم درکش
بیشتر خار زمین گر پا بچسبد
آن طلب امروز بهر گوشه
برکت ره و توشه منزل است
امید وصال تو بعمر دگر افتاد
گر لطف کنی تو او شود دوست
چون غنچه مباش اندرون دام
گر دامنت از لوث هوس پاک شود
تریاق چو زهر و زهر تریاق شود
یا آنکه اسیر حبسیا جم حکم

لا ادری

ایضاً

لا ادری

مثنوی مولوی

آن یکی گفتش که تو بدگوهری
او چه کرد آخر بگو ای زشتخو
گفت آن کس را بکش ای محتشم
نای او برهم بزاست از نای خلق
پس بکش آنرا که بهر آن دنی
از پی آن با حق و با خلق جنگ

لا ادری

چه آن ده تن همتان افتاده اند
در راه خدا دو کعبه آید منزل
کافزون ز هزار کعبه باشد یکدل
کاندر یکدل دو دوستی ناید خوش
خصم هر چند که افتاده بود سهل مگیر
گر پی فردات بود توشه

از شیخ محمد علی حزین

از صاحب فتح بعد از شده
از لطف کسی نشد پشیمان
خندان بدرای چون گل از دست
در چشم تو سیم و زر کم از خاک شود

از سید جلال ملکی است

سر حرف نیاز و ناز و یکی نگشم
بکار آنچه داری چه کنم چه
تا یافت دوست تو درد آورد

دولت دنیا بود سرمایهٔ دریوزه گرد
آن یکی از خشم مادر را بکشت
یاد ناوردی تو حق مادری
گفت کاری کرد کان عار وی است
گفت پس هر روز مردی را کشم
نفس زشت آن مادر بد خاصیت
هر زمان قصد عزیزی میکنی
نفس کشتی باز رستی ز اعتذار
کار دنیا را که سامانیش نیست
اندر آن وردی که دریایش نیست
یک کعبه صورتست یکی کعبه دل

ایضاً

ایضاً

ایضاً

راه تو دور آمد و منزل دراز
زین غم هجر تو بجان کار گر افتاد
دشمن چو پناه بر تو آورد
با دشمن و دوست لطف نیکوست

لا ادری

بگذر ز طبیعت که چو خواهد زاید
از نخوت و کبر لا علاج حکم
من عاشق معشوق مزاج حکم
که امروز گشت ... فردا درد
بر عالمیان گشت در رحمت باز

چه زانه سر این کهن جهان کرد طمع
ای گشته ترا مسند اقبال مقام
در تربیت اهل هنر کوش مدام
با هر که نه دوست شرح این غم ندهی

از منوچهر شصت کله

قهر است جهان با جهانداری تو
دهان مرده بمعنی سخن همی گوید
بخواهدت بضرورت گذاشت بگذارش
پس اعتماد مکن بر دوام دولت دهر
وفای عهد ندارد تو دوست مشمارش

از منطق الطیر

گفت بر خوان خدایان بیخودم
ور مسلمانی بجز تو نیست نیست
گر ترا گفتم که دنیا را گذار
کی توانی واز آسایش ز دست
هر دو عالم در لباس تعزیت
آرزویش بر تو چاشت ببرد
گاه قارون کرده طی بگذاشته
تو چنین آن تو بخند در دام او
تو بمانده روز و شب حیران و مست
کی بود ممکن که او مردم شود
کار دنیا چیست بی کاری همه
هر زمان خلقی دگر را سوخته
هر که چون پروانه شد آتش پرست
ورنه چون پروانه زین آتش بسوز

گر بخت جوان تو جوان گردد باز
رای تو امور ملک را داده نظام

از شوقی یزدی

مرغ غم او بحیله شد ما را رام
ای گروه سپاه اختران یاری تو
بخت همه خفته شد ز بیداری تو
اگر چه نیست بصورت زبان گفتارش
دریغ کاسه زرین و شربت مسموم
که آزموده عقل است خوی غدارش
و گر شکوفه بخندد ز باد نوروزی
مالک دینار را گفت ای عزیز
پس همه فرمان شیطان میبرم
در غم دنیا گرفتار آمدی
این زمان میگویمت محکم بدار
ای ز غفلت غرقه دنیای آز
اشک میبارند و تو در معصیت
چیست دنیا آشنای حرص و آز
گاه شدادش بشدت داشته
رنج این دنیای دون تا کی ترا
تا دهد یک ذره زین لاشی دست
هر که بگسست از لاشی دم
چیست بی کاری گرفتاری بهم
چون بود این آتش سوزنده تیز
سوختن را شاید آن مغرور مست
این همه آتش ترا در پیش و پس

ایضاً

خواهی که شوی در دو جهان نیکونام
شوقی غم عشق را بعالم ندهی
زنهار که مرغ رام را رم ندهی
مستند همی غافلان ز هشیاری تو

لاادری

که زینهار بدنیا و مال غره مشو
دریغ گنج بقا گر نبودی این مارش
گرت بشهد و شکر پرورد زمانه دون
که خون همی رود از دیدهای زهارش
می ندانم حال خود چون تو نیز
دیو از ره برد لا حول نیست نیست
خاکت بر فرق که مردار آمدی
چون بدو داری تو هر دولت که هست
می ندانم گر چه میدانی تو باز
حب دنیا ذوق ایمانت ببرد
مانده از فرعون و از نمرود باز
حق تعالی گفت لاشی نام او
لاشه تا بود زین لاشی ترا
هر که در یک ذره لاشی گم شود
او بود صد باره از لاشی کم
هست دنیا آتشی افروخته
شیر مردی گر از و گیری گریز
همچو شیران چشم زین آتش بدوز
نیست ممکن که نسوزی یک نفس

در نگر تا هست جای آن تو را
کاینچنین آتش بسوزد جان تو را

خواجه میگفت در وقت نماز
کای خدا رحمی کن و کارم بساز

گفت رحمی کن چو هشیاری بود از تو
تو ز ما خود نکنی در جهان

منظری سر بر فلک ساز بهشته
چار دیوارش بزر بنگاشته

رحمت آنجا کی بود بر کوی راست
نیک بنگر تا تو با این جمله کار

گرچه بس نیک کرده دست داری
آنگهی تو جای رحمت داری

یک نفس نماید آن حال روی
روی اکنون می بگردان از همه

وله ایضاً

این سخن دیوانه بشنود از او
میخرامی اند کنیزی سرزمان

ده غلام و ده کنیزک کرده دست
جای رحمت داری آخر شد هم دل

تا نگردانی ز ملک و مال روی
تا شوی فارغ چو مردان از همه

منت خدای را که حسب الامر کارگزار نواب مستطاب مرتضوی انتساب
... اقبال انتساب مختار الجوامع تیمور
شرح مثنوی گشته و اختتام پذیرفت در چاپخانه
علوی واقع در بندر معموره بمبئی کتبه
عبده المذنب العاصی میرزا داود
الشیرازی فی ... الیوم
سنه ...
۱۳۰

